

ENOTNI V ZMAGI

OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

ENOTNI V ZMAGI

Osamosvojitve Slovenije

Uredniški odbor

Anton Bukovnik, France Dolinar,
Tomaž Kladnik, Tatjana Krašovec,
Vojko Volk

Glavna in odgovorna urednica

Nataša Urbanc

Avtorji prispevkov

Viktor Blažič, Anton Bukovnik, Biserka
Debeljak, Tomaž Kladnik, Rosvita
Pesek, Dimitrij Rupel

Kronologija

Anton Bukovnik, France Dolinar,
Tomaž Kladnik, Tatjana Krašovec,
Nataša Urbanc, Vojko Volk

Bibliografija

Darja Urbanc

Imensko kazalo in kazalo kratic

Mateja Tominšek Perovšek

Fotografije

DELO, Dnevnik, Mladina in Večer,
Dokumentacija MNZ, Gorenjski muzej
Kranj, Koroški pokrajinski muzej,
Muzej novejšje zgodovine Celje, Muzej
novejšje zgodovine Slovenije, Muzej
Ormož, samostojni kulturni delavci,
Vojaški muzej Slovenske vojske

Avtorji posnetkov

Jože Biščak, Marjan Ciglič, Aleš
Černivec, Gert Eggenberger, Miha
Fras, Marjan Garbajs, Diego Andrés
Gómez, Štefan Hozyan, Boris
Jaušovec, Dušan Jež, Nataša Juhnov,
Borut Krajnc, Benjamin Kumprej,
Mirko Kunšič, Daniel Loparnik, Igor
Napast, Daniel Novakovič, Zdravko
Primožič, Egon Skamlec, Barbara
Sršen, Tone Stojko, Edi Šelhaus,
Danilo Škofič, Kristl Valtl, Zoran
Vogrinič, Boris Vugrinec, Janez Zrnec,
Srđan Živulović, Joco Žnidaršič

Oblikovanje in naslovnica

Mojca Turk

Jezikovni pregled

Drago Bajt

Prelom besedila, priprava za tisk

Fotolito Dolenc, d. o. o., Ljubljana

Izdal

Muzej novejšje zgodovine, Ljubljana,
zanj Jože Dežman

Založila

Založba Nova revija, d. o. o., Ljubljana,
zanjo Tomaž Zalaznik

Tiskalo

DELO - Tiskarna, d. d., Ljubljana

Ljubljana, 2006

NOVA REVIVA

Izid knjige je podprlo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4)(082)

ENOTNI v zmagi : osamosvojitve Slovenije / [glavna in
odgovorna urednica Nataša Urbanc ; avtorji prispevkov Viktor Blažič
... [et al.] ; kronologija Anton Bukovnik ... [et al.] ;
bibliografija Darja Urbanc ; imensko kazalo in kazalo kratic Mateja
Tominšek Perovšek ; avtorji posnetkov Jože Biščak ... et al.] -
Ljubljana : Nova revija, 2006

ISBN 961-6580-08-6

1. Blažič, Viktor 2. Urbanc, Nataša, 1946-
227052288

Slovenci nismo imeli nikoli svojih kraljev in cesarjev ali vojvod, od kar smo jih konec srednjega veka tam na Koroškem, Gosposvetskem polju izgubili. Od takrat naprej veljamo vedno samo za narod pesnikov in pisateljev. Res je tudi to, da nas je vso zgodovino ravno izobrazba, literatura, kratko in malo vse to, kar je v zvezi s pesništvom in pisateljstvom, znanostjo, ohranjalo kot narod. Če gledamo ne samo na preteklost, ampak tudi na sedanost, moramo reči, da se Slovenci kljub sprtosti, ki jo izkazujemo v zgodovini, vendarle v kočljivih trenutkih svoje zgodovine najdemo enotni in to smo dokazali tudi pred tremi meseci – da smo bili složni. Vsa razprtija je v trenutku izginila, češ kadar smo v nevarnosti, ne smemo poznati opozicije. Jaz bi izrazil tukaj samo še željo, da naj bi se te nevarnosti vedno zavedali, ker smo majhen narod, in bili zato tudi vedno složni, ne samo takrat, kadar začne kdo nad nami z orožjem rožljati.

Le svoboda je hrana duha ...

Anton Trstenjak

(Sklepne misli iz filma *Slovenija ljubezen moja* iz leta 1991 scenarista in režiserja Jožeta Pogačnika)

ENOTNI V ZMAGI OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE 1990–1992

»Z rojstvom dobi človek pravico do sanj. Z delom dobi pravico, da zblizu je življenje in sanje. Mi smo včeraj povezali oboje. Zase, za mnoge rodove Slovencev, ki so nekoč sanjali te iste sanje, in za prihodnje rodove, ki bodo na teh sanjah gradili nov svet.«¹

Pričujoča publikacija *Enotni v zmagi – osamosvojitve Slovenije* je nastala v počastitev 15. obletnice uresničitve velikih in drznih sanj, ko je Slovenija prvič samostojno stopila na oder svetovne zgodovine.

Svečani trenutek je odlikovala izjemna povezanost in enotnost sprtega slovenskega rodu. V duhu enotne volje smo si Slovenci izbojevali svojo državo, samostojno Republiko Slovenijo. Naloga zgodovine je, da njen nastanek ter pogoje zanjo objektivno umesti, jih razume ter reflektira tako znotraj specifičnih jugoslovanskih razmer kakor tudi znotraj širšega prostora.

Publikacija je plod interdisciplinarnega pogleda na slovenski osamosvojitveni proces, saj so pri njenem nastajanju sodelovali strokovnjaki z različnih področij in tudi pomembni politični akterji tedanjega časa. Predstavlja slovensko (in jugoslovansko) izkušnjo razkroja komunizma, ki je zaznamovala celotni vzhodnoevropski prostor in večnacionalno jugoslovansko državo ter konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja pretresla Evropo.

Legendarni Lech Wałęsa je že leta 1980 v Gdansk ustanovil sindikat Solidarnost, skupina intelektualcev je na Češkoslovaškem v Listini 77 zahtevala spoštovanje človekovih pravic in demokratizacijo družbe, Mihael Gorbačov je leta 1986 napovedal novo družbeno gibanje – perestrojko, leta 1989 so sovjetske enote zapustile Poljsko, Češko, Madžarsko in Nemško demokratično republiko. Poljska je kot prva nekdanja vzhodna država po uvedbi večstrankarskega sistema dobila nekomunističnega predsednika vlade, na Češkoslovaškem so »žametno revolucijo« zaključili z izvolitvijo dolgoletnega oporečnika Václava Havla za predsednika države, v Romuniji pa so krvavo obračunali z nekdanjim diktatorjem Nicolaom Ceausescujem. Padle so mejne ovire med Avstrijo in sosednjimi državami, padel je berlinski zid, simbol razdeljene Evrope od leta 1961. Združitev Zvezne republike Nemčije in Nemške demokratične republike je prinesla novo ekonomsko in politično silo, razpad Sovjetske zveze v začetku devetdesetih let pa številne nove nacionalne države.

¹ Iz govora predsednika Predsedstva Republike Slovenije Milana Kučana na slovesnosti 26. junija 1991.

V SFR Jugoslaviji so po smrti doživljenjskega predsednika in zadnjega politika z jugoslovansko karizmo Josipa Broza Tita 4. maja 1980 z vso silovitostjo izbruhnili vsi nakopičeni problemi in nerešeni mednacionalni in medrepubliški odnosi. Država je doživela v najtežjo politično, gospodarsko in socialno krizo do tedaj. Gospodarstvo je doživljalo pravo agonijo. Rezultati t. i. dogovorne ekonomije so bili več kot dvajset milijard zunanjega dolga, notranja nelikvidnost, hiperinflacija (po letu 1987 je v dveh letih s 140 skočila na 2700 odstotkov), pomanjkanje blaga in surovin, padec standarda na raven iz šestdesetih let. Državljeni so se morali vnovič spopadati z boni za nekatere osnovne življenjske izdelke in bencin, omejitvami ali prepovedjo uvoza »luksuznih« izdelkov, z omejevanjem turističnih aranžmajev itd. Gospodarske razmere so spodbujale tudi razraščanje politične krize in mednacionalnih nasprotij. Povezave med republikami so slabele, zvezne ustanove so razpadale, naraščal je nacionalizem. »Pandorino skrinjico« je odprl predvsem *Memorandum SANU* iz leta 1986, ki je zahteval fizično združitev Srbov v eno državo.

Postopoma sta se oblikovala dva povsem nasprotujoča si modela rešitve krize, srbski in slovenski. Prvi je, ob podpori vojaškega vrha, zagovarjal močne osrednje organe oblasti v Beogradu, ponovno krepitev vloge Zveze komunistov, prevlado najštevilčnejšega, torej srbskega naroda, ukinitvev avtonomije Vojvodine in Kosova itd.

Slovenija je v osemdesetih letih doživela globoke politične in družbene spremembe. Oblikovala se je močna civilna družba, ki je ob »procesu proti četverici« in oblikovanju Odbora za varstvo človekovih pravic postala resen sogovornik uradni oblasti. Tisk, zlasti mladinske, študentske in opozicijske revije, je s stopnjevanjem kritike na račun jugoslovanskega socialističnega sistema in do tedaj nedotakljivih osebnosti in inštitucij bistveno prispeval k svobodi govora in oblikovanju javnega mnenja. Slovenski intelektualci so v 57. številki *Nove revije* leta 1987 predstavili slovenski nacionalni program. Poudaril je nujnost demokratičnih sprememb v državi in pojmovanje izvirne suverenosti, ki pripada narodom in ne federaciji. Dve leti pozneje so t. i. zveze, predhodnice političnih strank, in Društvo pisateljev Slovenije objavile *Majniško deklaracijo 1989* z zahtevami po suvereni državi slovenskega naroda in uveljavitvi demokratične pluralistične družbe. Junija istega leta so SZDL, ZKS, Zveza borcev in Zveza sindikatov v *Temeljni listini Slovenije 1989* obljubile uveljavitev političnega pluralizma in demokratične volitve. S »sestopom z oblasti« je prenoviteljski del ZKS konec desetletja omogočil mehak prehod v večstrankarski sistem.

Skupščina SR Slovenije je, navkljub grožnjam iz Beograda, 27. septembra 1989 sprejela 81 amandmajev k slovenski ustavi iz leta 1974. Opredelili so pravico do samoopredelitve, odcepitve in združitve Slovencev v lastni državi ter ekonomsko suverenost Slovenije, dovoljevali so prehod iz enostrankarskega v večstrankarski sistem in iz socialističnega v tržno gospodarstvo. Z volitvami in konstituiranjem večstrankarske skupščine ter vseslovensko plebiscitarno odločitvijo za samostojnot in neodvisnost Slovenije, 23. decembra 1990, so bile dane formalne možnosti in okvir osamosvojitvenega procesa, ki so v dveh letih pripeljali do samostojne, neodvisne in mednarodno priznane države, Republike Slovenije. Slovenci smo po več kot sedmih desetletij skupnega bivanja zapustili jugoslovansko državo, ki se ni znala in ne hotela demokratizirati in modernizirati, svojim narodom pa zagotoviti nacionalne pravice.

Pričujoča publikacija predstavlja vseslovenski narodni napor, ki je v odločilnih trenutkih zagotovil uresničitev zgodovinsko izoblikovane volje po samostojni državi in svobodnem ter suverenem slovenskem narodnem življenju v spremenjeni politični podobi Evrope in sveta. Ob tej priložnosti se zahvaljujem članom uredniškega odbora, ki so nosili poglavito breme njenega nastanka, avtorjem razprav in vsem tistim posameznikom, ki so kakor koli pomagali pri zbiranju in pripravi dokumentarnega in slikovnega gradiva, oblikovalki publikacije, Novi reviji, ki je založila knjigo, in direktorju Muzeja novejšje zgodovine Slovenije. Posebna zahvala gre tudi Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije, ki je finančno podprlo njen izid.

5	Enotni v zmagi: osamosvojitve Slovenije 1990–1992
9	Fotokronika
10	Pogled na osemdeseta leta
24	Leto odločitve
50	Na poti k lastni državi
66	Vojna za Slovenijo
98	K mednarodnemu priznanju
111	Razprave
113	mag. Rosvita Pesek: Nastajanje države za štiri milijone pridnih rok
133	dr. Tomaž Kladnik: Teritorialna obramba RS in slovenska osamosvojitve, april 1990–maj 1992
155	Anton Bukovnik, Biserka Debeljak: Organi za notranje zadeve v zaščiti procesov osamosvajanja Republike Slovenije
171	Osebna pogleda na osamosvojitve
171	dr. Dimitrij Rupel: Recept za neodvisnost
179	Viktor Blažič: Postoj in se ozri
195	Dokumentarno gradivo
196	Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije
198	Dokumenti ob nastajanju nove države

269	Državni organi po prvih večstrankarskih volitvah
281	Alojz Peterle: Govor v Skupščini Republike Slovenije januarja 1991
285	Dr. France Bučar: Govor ob razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije 25. junija 1991
289	Milan Kučan: Govor na slovesnosti ob razglasitvi samostojnosti Republike Slovenije 26. junija 1991
292	Kronološki seznam držav, ki so priznale neodvisnost in suverenost Republike Slovenije
293	Kronološki seznam držav, s katerimi je Republika Slovenija sklenila sporazum o navezavi diplomatskih odnosov
294	Žrtve vojne za Slovenijo
295	Pričevanja predstavnikov obrambnih sil
323	Izbrana bibliografija k osamosvojitvi Slovenije
324	Monografije
329	Članki in drugi sestavki
331	Kratice
333	Imensko kazalo

Slovenija je v osemdesetih letih doživela globoke politične in družbene spremembe. S stopnjevanjem kritike v javnih glasilih in razcvetom civilne družbe se je sredi desetletja začelo odpirati vprašanje demokratizacije sistema in odnosa do Jugoslavije. Slovenski intelektualci so v 57. številki *Nove revije* predstavili opozicijski nacionalni program, civilno gibanje je doseglo vrh ob »procesu proti četverici«, v letih 1988 in 1989 so začele nastajati t. i. zveze, predhodnice političnih strank, prenoviteljski del ZKS pa je konec desetletja »sestopil z oblasti« in tako omogočil mehak prehod v večstrankarski sistem. Procesi, imenovani »slovenska pomlad«, so se odvijali v razmerah izjemne politične, mednacionalne in gospodarske krize v Jugoslaviji, globalne krize komunizma ter razpadanja bipolarne delitve sveta in Sovjetske zveze.

4. maj 1980

V Kliničnem centru v Ljubljani umre dosmrtni predsednik SFR Jugoslavije Josip Broz Tito.

Maj 1982

Izide prva številka *Nove revije*, mesečnika za kulturo. Prvi urednik je dr. Tine Hribar.

Maj 1983

Slovenska mladina kritizira »svetniško« ikonografijo na zaključni prireditvi ob dnevu mladosti na stadionu JLA v Beogradu.

1. september 1983

V Delu objavljen članek Janeza Menarta proti skupnim šolskim jedrom.

10. november 1983

Slovenska matica organizira simpozij zoper uvedbo »skupnih učnih jeder« za celotno področje SFR Jugoslavije.

9. maj 1985

Zadnja vojaška parada v Beogradu.

1. januar 1986

Ustanovljena komisija Pravičnost in mir pri Slovenski pokrajinski škofovski konferenci, predsednik postane dr. Anton Stres.

15. marec 1986

Revija 2000 v št. 31-32 objavi uvodni blok *Slovensko narodno vprašanje danes*.

Poletje 1986

Sestanek slovenskih in srbskih kulturnikov v Ljubljani. Dogovor, da *Nova revija* odstopi eno od jesenskih števil srbskim predstavnikom, ni uresničen.

24. september 1986

Objavljen *Memorandum Srbske akademije znanosti in umetnosti*, velikosrbski nacionalni program. Zagovarja načelo, da morajo vsi Srbi živeti v eni državi, in s tem napoveduje pritisk proti vsem jugoslovanskim federalnim enotam.

Oktober 1986

Predsedstvo SFR Jugoslavije in Predsedstvo CK ZK Jugoslavije sprejmeta strogo zaupno *Informacijo o temeljnih značilnostih idejnopolitičnega stanja v družbi in ZK Slovenije in o prodiranju meščanske desnice ter drugih protisocialističnih sil*.

18. februar 1987

Izide 57. številka *Nove revije* z naslovom *Prispevki za slovenski nacionalni program*. Avtorji prispevkov poudarjajo nujnost demokratičnih sprememb v državi in družbi ter poudarjanje izvirne suverenosti, ki pripada narodom in ne federaciji.

16. marec 1987

Društvo slovenskih pisateljev v Cankarjevem domu

organizira javno razpravo o ustavnih dopolnilih k zvezni ustavi. To je začetek ustavne alternative, ki združuje razna društva in organizacije.

24. april 1987

Po obisku na Kosovem polju se začne politični vzpon Slobodana Miloševića.

April/maj 1987

Plakatna afera: člani alternativne umetniške skupine Novi kolektivizem vzamejo za podlago uradnega plakata za proslavo dneva mladosti nacistični plakat Richarda Kleina iz leta 1936 *Tretji Reich – alegorija herojstva*.

Junij 1987

Društvo slovenskih pisateljev se zavzame za referendum o predlogu sprememb zvezne ustave in ustanovi lastno ustavno komisijo (Milan Apih, France Bučar, Peter Jambreč, Matevž Krivic, Janez Menart, Tone Pavček, Venko Taufer).

14. september 1987

Slovensko sociološko društvo ustanovi svojo ustavno komisijo – »Delovno skupino za ustavni razvoj«.

23. oktober 1987

Revija Mladina objavi prispevek *Za drugačne ustav-*

ne amandmaje, ki ga podpisuje sedem razumnikov iz različnih jugoslovanskih republik.

9. december 1987

Litostrojski delavci med stavko v Ljubljani sprejmejo sklep o ustanovitvi neodvisnih sindikatov in pobudo za ustanovitev socialdemokratske stranke.

10. december 1987

Slovensko sociološko društvo organizira javno razpravo o alternativnih programih ustavnega razvoja Slovenije.

12. februar 1988

Revija Mladina v uvodniku *Mamula, go home* ostro napade sekretarja za ljudsko obrambo SFR Jugoslavije admirala Branka Mamulo zaradi obiska v Etiopiji in prekupčevanja z orožjem.

Marec 1988

Veliko množično zborovanje v Beogradu, ki napove vse načine delovanja predsednika predsedstva SR Srbije (sprememba ustave SFR Jugoslavije, pritiski zveznih organov, medijska vojna, menjava pokrajinskih in republiških vodstev s pomočjo množičnih zborovanj) za preureditev SFR Jugoslavije v centralistično državo pod srbskim vodstvom.

57

prispevki za slovenski nacionalni program

nova

Tine Hribar: Slovenska državnost
Ivan Urbančič: Jugoslovanska »nacionalistična kriza« in Slovenci v perspektivi konca nacije
Dimitrij Rupel: Odgovor na slovensko narodno vprašanje
Spomenka Hribar: Avantgardno sovražstvo in sprava
Veljko Namorš: O vprašanju slovenskega jezika v JLA
Alenka Goljevšček: Arhaičnost : civilnost
Jože Pučnik: Politični sistem civilne družbe
Gregor Tomc: Civilna družba pod slovenskim socializmom
France Bučar: Pravna ureditev položaja Slovencev kot naroda
Peter Jambreč: Pravica do samoodločbe slovenskega naroda
Janez Jerovšek: Slovenska univerza včeraj, danes, jutri
Veljko Rus: Slovenci in intergeneracijska socialna politika
Marjan Rožanc: Nekaj iracionalnih razsežnosti
Jože Snoj: Moderni kristjan in absurd slovenstva
Drago Jančar: Slovenski eksil
Niko Grafenauer: Oblike slovenskega samomora

Kazalo 57. številke *Nove revije*

Arrestacija Janeza Janše 31.
maja 1988.
Foto: Tone Stojko

Ustanovitev Odbora za
varstvo pravic Janeza Janše
(kasneje Odbora za varstvo
človekovih pravic) 3. junija
1988.
Foto: Tone Stojko

Protestno zborovanje na
Kongresnem trgu v Ljubljani
21. junija 1988.
Foto: Edi Šelhaus, MNZS

Originalno priponko hrani
MNZS.

25. marec 1988

Vojaški svet, posvetovalni organ zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, sprejme oceno, da v Sloveniji divja specialna vojna in kontrarevolucija s pristanikom slovenskih oblasti. Štiri dni pozneje na seji Predsedstva CK ZK Jugoslavije razpravljajo o boju proti kontrarevolucionarni dejavnosti v Sloveniji.

25. april 1988

Slovensko sociološko društvo in Društvo slovenskih pisateljev na javni tribuni o ustavnih spremembah predstavijo *Gradivo za slovensko ustavo s Tezami za ustavo Republike Slovenije*, ali t. i. *Pisateljsko ustavo*. Kot posebna publikacija *Časopisa za kritiko znanosti* je izšla 15. aprila.

12. maj 1988

V Ljubljani je ustanovljena *Slovenska kmečka zveza* (SKZ), prva politična organizacija v času obnavljanja političnega pluralizma. Konec 1990 se je preimenovala v Slovensko kmečko zvezo-Ljudsko stranko, junija 1992 pa v Slovensko ljudsko stranko. Za prvega predsednika je bil izvoljen Ivan Oman.

31. maj 1988

Služba državne varnosti aretira Janeza Janšo,

publicista tednika *Mladina*, ideologa slovenske nacionalne vojske ter kandidata za predsednika Zveze mladine Slovenije, in zastavnika Ivana Borštnerja. Čez nekaj dni so prostost odvzeli še novinarju Davidu Tasiću in odgovornemu uredniku *Mladine* Franciju Zavrlu.

3. junij 1988

V Ljubljani na pobudo Igorja Bavčarja ustanovijo Odbor za varstvo pravic Janeza Janše, ki se potem preimenuje v Odbor za varstvo človekovih pravic. V času »slovenske pomladi« odbor postane najvplivnejša organizacija civilne družbe.

17. junij–27. julij 1988

Serija protestnih večerov v Društvu slovenskih pisateljev v podporo aretirani »četverici«.

21. junij 1988

Na velikem shodu v podporo obtoženi četverici na Kongresnem trgu v Ljubljani se, po nekaterih ocenah, zbere skoraj 50.000 ljudi.

24. junij 1988

Po zborovanju kosovskih Srbov in Črnogorcev na Kosovem polju zajame SFR Jugoslavijo val mitingov.

30. junij 1988

Okrogle mize *Ustava in jugoslovanska nacionalna vprašanja* v Cankarjevem domu v Ljubljani se udeležijo večje število slovenskih, srbskih in drugih jugoslovanskih intelektualcev.

Junij/julij 1988

Pred vojaškim sodiščem na Roški cesti v Ljubljani se vsakodnevno zbira množica ljudi v podporo obtoženi četverici.

9. julij 1988

Z mitingom v podporo enotni Srbiji v Novem Sadu se začne t. i. »protibirokratska revolucija« - rušenje političnih vodstev, ki so nasprotovala ideji o združitvi vseh ozemelj, kjer živijo Srbi, v eno državo.

18.–27. julij 1988

Pred vojaškim sodiščem na Roški cesti v Ljubljani v srbsčini poteka t. i. proces proti četverici (JBTZ). Ivana Borštnerja obsodijo na štiri leta, Janeza Janšo in Francija Zavrla na leto in pol, Davida Tasića pa na pet mesecev zapora.

21. november 1988

Veliko zborovanje za spoštovanje človekovih pravic, suverenost SR Slovenije, referendum o ustavi in solidarnost z obsojeno četverico na Trgu revolu-

cije (danes Trg republike) v Ljubljani.

22. november 1988

Skupščina SR Slovenije da soglasje k predlogu zveznih amandmajev, ki ponovno centralizirajo SFR Jugoslavijo.

1. januar 1989

Skladno z vojaškim načrtom *Enotnost* se z odlokom Predsedstva SFR Jugoslavije uveljavi nov sistem organiziranosti in vodenja v JLA. Ukinjene so armade in divizije, ustanovljena pa vojaška območja. Iz 9. (ljubljske) in 5. (zagrebške) armade nastane 5. vojaško območje s sedežem v Zagrebu. Kot samostojno bojišče je ukinjena tudi 7. (sarajevska) armada, tako da postane zahodna meja 1. (beograjskega) vojaškega območja dejansko tudi zahodna meja Velike Srbije.

11. januar 1989

V Cankarjevem domu v Ljubljani na predlog zbora kulturnih delavcev ustanovijo Slovensko demokratično zvezo. Prvi predsednik postane Dimitrij Rupel. Peter Jambreč predstavi idejo o ustavnem zboru, ki naj bi povezoval nove politične zveze pri pripravi nove slovenske ustave.

Vsakodnevno zbiranje množice ljudi pred vojaškim sodiščem na Roški cesti v Ljubljani, junij/julij 1988.
Foto: Tone Stojko

»Častna straža« pred vojaškim sodiščem.
Foto: Marjan Ciglič, MNZS

Komisija Pravičnost in mir podpre nastajanje novih političnih zvez.

19. januar 1989

Izvolitev Zveznega izvršnega sveta pod vodstvom Anteja Markovića.

16. februar 1989

Ustanovljena Socialdemokratska zveza Slovenije, ki se leta 1990 preimenuje v Socialdemokratsko stranko Slovenije. Prvega predsednika Franceta Tomšiča na predsedniškem mestu konec leta 1989 zamenja Jože Pučnik.

21. februar 1989

Začetek množičnih političnih stavk na Kosovu zaradi napovedane spremembe srbske ustave, ki je ukinjala avtonomijo pokrajin. Rudarji v Starem trgu se zaprejo v jamo in v njej vztrajajo tri mesece. Slovensko vodstvo prepove slovenskim miličnikom na Kosovu ukrepanje v rudniku.

23. februar 1989

Sedem slovenskih društev in organizacij ustanovi Zbor za ustavo, ki v naslednjih mesecih pripravi vrsto predlogov za spremembo slovenske ustave.

27. februar 1989

Predsedstvo SFR Jugoslavije na podlagi ocene o

kontrarevoluciji uvede izredne razmere na Kosovu.

Na zborovanju Za mir in sožitje v podporo Albancem v Cankarjevem domu prvič skupaj nastopita opozicija in uradna slovenska politika.

Marec 1989

Na Kosovu aretirajo številne politike in gospodarstvenike, za vse zaposlene velja delovna obveznost.

V Srbiji se začne bojkot izdelkov iz Slovenije.

10. marec 1989

Ustanovljeno Slovensko krščansko socialno gibanje. Prvi predsednik postane Peter Kovačič.

22. marec 1989

Na Republiškem sekretariatu za notranje zadeve (RSNZ) izdelajo prvi načrt za primer mitinga Srbov in Črnogorcev v Ljubljani.

28. marec 1989

Ustanovljena Meščanska zelena stranka. Prvi predsednik postane Marek Lenardič.

28. marec 1989

S sprejemom amandmajev k ustavi SR Srbije sta odpravljeni avtonomiji Kosova in Vojvodine.

2. april 1989

Janez Drnovšek na neposrednih volitvah izvoljen

za člana predsedstva SFR Jugoslavije iz SR Slovenije, 15. maja pa po ustaljenem vrstnem redu postane njegov predsednik.

April 1989

Legalizacija poljskega sindikata Solidarnost pod vodstvom Lecha Wałęse.

2. maj 1989

Madžari v znamenje sprostitve odnosov med Vzhodom in Zahodom začnejo odstranjevati bodečo žico na meji z Avstrijo.

8. maj 1989

Velik protestni shod na Kongresnem trgu v Ljubljani zaradi odhoda Janeza Janše na prestajanje kazni. Tone Pavček prebere *Majniško deklaracijo*, ki postane temeljni program nastajajoče opozicije.

22. maj 1989

Srbski pritiski na SR Slovenijo dosežejo vrhunec z izjavo Slobodana Miloševića, da Slovenija podpira kosovske separatiste in da gre pri njej za »pojave fašistoidnih izlivov nerazumne mržnje«.

30. maj 1989

Objavljeno odprto pismo predsednika Predsedstva SR Slovenije Janeza Stanovnika srbskemu predsedniku Slobodanu Miloševiću.

Maj 1989

Opozicijski Zbor za ustavo predlaga spremembo slovenske ustave, ki naj bi zagotovila politični pluralizem, ekonomsko suverenost in pravico do samoodločbe.

2. junij 1989

Objavljen odgovor Slobodana Miloševića na odprto pismo Janeza Stanovnika.

11. junij 1989

Ustanovljeno Gibanje zelenih, predsednik postane Dušan Plut.

15. junij 1989

Slovenska delegacija zapusti zasedanje predsedstva Konference ZSM Jugoslavije v Beogradu, predsednik predsedstva, predstavnik SR Slovenije, Branko Greganovič pa nepreklicno odstopi.

21. junij 1989

Skupščina SR Slovenije poda Zveznemu ustavnemu sodišču pobudo za oceno ustavnosti in zakonitosti nekaterih določil v zvezi z izrednimi razmerami in delom Službe državne varnosti.

27. junij 1989

Na 5. seji republiške konference SZDL sprejeta končna verzija *Temeljne listine Slovenije 1989*.

Pogled na Unionsko dvorano v Ljubljani, kjer so 12. maja 1988 ustanovili Slovensko kmečko zvezo.
Foto: Tone Stojko

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ustanovitev gibanja zelenih
v ljubljanskem Mostecu
11. junija 1989.
Foto: Janez Zrnec, Delo

ZSMS k svojemu imenu
neuradno doda še ime
Liberalna stranka.
Foto: Zoran Vogrinčič, Delo

Majniško deklaracijo
1989, temeljni program
nastajajoče opozicije, je na
velikem protestnem shodu
8. maja 1989 v Ljubljani
prebral pesnik Tone Pavček.
Originalni lepak hrani
MNZS.

MAJNIŠKA DEKLARACIJA 1989

Nesporazumi, provokacije in tudi odkrite sovražnosti, ki jih danes doživljajo Slovenci v Jugoslaviji, nas prepričujejo o prelomnosti sedanjega zgodovinskega trenutka in nas obvezujejo, da v jasni obliki izrečemo svojo voljo, iz katere sledijo dejanja v prihodnosti.

Podpisniki te listine izjavljamo in sporočamo:

1.

da hočemo živeti v suvereni državi slovenskega naroda;

2.

kot suverena država bomo samostojno odločali o povezavah z južnoslovanskimi in drugimi narodi v okviru prenovljene Evrope;

3.

glede na zgodovinska prizadevanja slovenskega naroda za politično samostojnost je slovenska država utemeljena le na:

- spoštovanju človekovih pravic in svoboščin,
- demokraciji, ki vključuje politični pluralizem,
- družbeni ureditvi, ki bo zagotavljala duhovno in gmotno blaginjo v skladu z naravnimi danostmi in v skladu s človeškimi zmožnostmi državljanov Slovenje.

Društvo slovenskih pisateljev, Slovenska demokratična zveza, Slovenska kmečka zveza, Slovensko krščansko socialno gibanje, Socialdemokratska zveza Slovenije, Univerzitetna konferenca ZSMS, Društvo slovenskih skladateljev, 8. maja 1989.

Republiška konferenca SZDL Slovenije je na 5. seji, 27. junija 1989 obravnavala in sprejela naslednje besedilo:

TEMELJNA LISTINA SLOVENIJE 1989

Slovenci, Italijani, Madžari in drugi državljani Socialistične republike Slovenije, podpisniki te listine, izjavljamo in sporočamo, da:

1. Hočemo živeti v demokratični državi suverenega slovenskega naroda in vseh državljanov Slovenije, utemeljeni na človekovih pravicah in državljanskih svoboščinah. V njej si zagotovimo: vladavino dela, prava in samostojnost civilne družbe; svobodno združevanje in politični pluralizem; demokratične volitve; enakopravnost vseh manjšin; svobodo vseh oblik z naravnimi omejitvami uravnovešenega gospodarskega razvoja; povezanost z Evropo in s svetom.
2. Živeli bomo samo v taki Jugoslaviji, v kateri bo zagotovljena suverenost ter trajna in neodtujljiva pravica do samoodločbe narodov, enakopravnost vseh narodnosti in manjšin, ki bo spoštovala in varovala različnost vseh, kjer bomo življenjsko pomembne skupne zadeve urejali po načelu soglasja, in samo v takem samoupravnem socializmu, kjer bodo zahteve te listine v celoti upoštevane.
3. Nočemo živeti v takšni državni skupnosti, kjer ni zagotovljeno spoštovanje ustave in zakonov in s tem človekovih in narodnostnih pravic, kjer bi bili podvrženi političnemu monopolu ali nacionalni nadvladi, gospodarskemu izkoriščanju ali drugim vsiljenim oblikam političnega, gospodarskega in kulturnega življenja.

S svojimi podpisi se predlagatelji in podpisniki te listine zaveujemo, da bomo vztrajali pri njenih načelih. Obvezujemo vse v Socialistični republiki Sloveniji, ki jim je podeljena legalna moč, da pri ustavnih reformah ter pri vsem političnem delovanju v Sloveniji in v SFR Jugoslaviji uveljavijo to skupno ljudsko voljo.

Ljubljana, 27. junij 1989

SZDL Slovenije

Dokončno besedilo
Temeljne listine Slovenije
1989, programa nekdanjih
družbeno-političnih
organizacij, je sprejela SZDL
na seji 27. junija 1989.
Originalni lepak hrani
MNZS.

28. junij 1989

Srbska proslava 600-letnice kosovske bitke na Gazimestanu na Kosovem polju je odkrita napoved oboroženega reševanje jugoslovanskih konfliktov.

Junij 1989

Prebit karavanški predor med SR Slovenijo in Avstrijo simbolizira usmerjanje Slovenije k Evropi.

11. september 1989

Okrogla miza političnih subjektov na Slovenskem objavi poziv *Kakšne volitve hočemo – poziv javnosti in pristojnim organom SR Slovenije*.

24. september 1989

V Novem Sadu se zbere okoli 100.000 Srbov – po tako imenovani »jogurtne revoluciji« morajo odstopiti vsi zagovorniki vojvodinske avtonomije.

25. september 1989

Množične demonstracije za demokratične spremembe v Leipzigu v NDR.

27. september 1989

Skupščina SR Slovenije sprejme 81 amandmajev k slovenski ustavi iz leta 1974, s katerimi ponovno izpostavlja suverenost naroda in ljudstva v Sloveniji in postavi ustavne podlage za prehod v parlamentarno demokracijo.

2. november 1989

Iz Krščansko socialnega gibanja okrog Društva 2000 in *Revije 2000* se oblikujejo Slovenski krščanski demokrati.

9. november 1989

Pade berlinski zid, simbol delitve med evropskim Vzhodom in Zahodom od leta 1961.

10. november 1989

ZSMS k svojemu imenu neuradno doda še ime Liberalna stranka.

21. november 1989

V Ljubljani ustanovijo Zvezo za ohranitev enakopravnosti občanov. Predsednik postane Dražič M. Marojevič.

1. december 1989

Z akcijo *Sever* preprečen t. i. »miting resnice« v Ljubljani, ki ga je organiziral Odbor za vrnitev Srbov in Črnogorcev na Kosovo in Metohijo – Božur. Ljubljanski mestni sekretariat za notranje zadeve je napovedal miting resnice preprevedal že 20. novembra.

4. december 1989

Slovenska demokratična zveza, Slovenski krščanski demokrati in Socialdemokratska zveza Slovenije se v pripravah na volitve združijo v DEMOS – DEMokratično Opozicijo

Slovenije. Prvi predsednik postane Jože Pučnik, podpredsednika pa Lojze Peterle in Dimitrij Rupel.

5. december 1989

SR Srbija začne tudi formalno izvajati predvsem ekonomske ukrepe proti SR Sloveniji.

19. december 1989

Časopis *Demokracija* objavi *Program demokratične opozicije Slovenije Demos*.

22.–23. december 1989

ZKS na 11. kongresu sprejme dokument *Za evropsko kakovost življenja*, ki govori o tržnem gospodarstvu, politični demokraciji, ekoloških problemih ...

25. december 1989

Slovenija prvič praznuje božič kot dela prost dan.

27. december 1989

Skupščina SR Slovenije sprejme *Zakon o volitvah v skupščine*, ki predvideva proporcionalni sistem volitev kandidatov političnih organizacij v družbenopolitične zbornice skupščin ter večinski sistem za volitve delegatov v zbor združenega dela in zbor občin.

Skupščina SR Slovenije sprejme tudi *Zakon o političnem združevanju*, ki opredeli način uresniče-

vanja svobode političnega združevanja, postopek ustanavljanja političnih organizacij in namen tovrstnega združevanja.

29. december 1989

Z izvolitvijo pisatelja in člana gibanja za človekove pravice Václava Havla za predsednika Češkoslovaške se konča »žametna revolucija«.

30. december 1989

Predsednik Skupščine SR Slovenije Miran Potrč na podlagi nove volilne zakonodaje razpiše prve večstrankarske skupščinske volitve po drugi svetovni vojni in volitve predsednika in članov Predsedstva SR Slovenije. Volilna opravila se začnejo 8. januarja 1990.

začetku leta 1990 se je dokončno oblikoval slovenski politični prostor. Aprila so se nekdanje zveze in družbeno-politične organizacije pomerile na prvih večstrankarskih volitvah po drugi svetovni vojni. Kandidaturo za volitve v republiško skupščino je vložilo 15 strank in tri liste (1921 kandidatov). Po več kot 84% volilni udeležbi je zmagal Demos, ki je že maja prevzel vodenje Skupščine in Izvršnega sveta.

Nova oblast in opozicija sta postopoma, kljub medsebojnemu nezaupanju, dosegli soglasje glede rešitve najpomembnejših nacionalnih vprašanj. Slovenija je formalno ostala v razpadajoči federaciji, vendar se je sistematično pripravljala na razdružitev in zaščito osamosvojitvenih procesov. Politično odločitev za samostojno in neodvisno Slovenijo so 23. decembra plebiscitarno potrdili tudi slovenski državljani.

8. januar 1990

Opozicijske stranke Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska stranka Slovenije, Slovenski krščanski demokrati, Liberalna stranka, Zeleni Slovenije in Slovenska kmečka stranka - Ljudska stranka uradno podpišejo sporazum o ustanovitvi Demosa. Pred volitvami se koaliciji Demos pridružijo še Samostojna obrtniška stranka in Sivi panterji (stranka upokoјencev).

9. januar 1990

SZDL Slovenije se spremeni v Socialistično zvezo Slovenije z novimi programskimi stališči. Na kongresu 9. junija 1990 se preimenuje v Socialistično stranko Slovenije, za predsednika izvolijo Viktorja Žaklja.

17. januar 1990

Demos na shodu v Cankarjevem domu sprejme *Deklaracijo o slovenski samoodločbi*. Zavzame se za svobodne parlamentarne volitve, plebiscit in konfederacijo suverene Republike Slovenije z drugimi jugoslovanskimi narodi.

20.-22. januar 1990

Slovenski in hrvaški komunisti na 14. (izrednem) kongresu ZKJ v Beogradu predlagajo *Deklaracijo Zveze komunistov Jugosla-*

vije, ki se zavzema za širjenje političnih svoboščin, nacionalno enakopravnost, odpravo političnega monopola partije in dogovorne ekonomije ter za duhovno združitev z Evropo. Slovenska delegacija je demonstrativno zapustila kongres, ker ni bil sprejet njen predlog za razpravo o jugoslovanski krizi.

22. januar 1990

ZSM Slovenije organizira podpisovanje peticije o črtanju naziva »socialistična« iz imena SR Slovenije.

24. januar 1990

Republiški štab Teritorialne obrambe (RŠ TO) na ukaz predsednika Zveznega izvršnega sveta zahteva natančen pregled orožja, streliva in minsko-eksplozivnih sredstev, ki jih enote TO hranijo zunaj skladišč JLA.

27. januar 1990

Prvi redni kongres Slovenskih krščanskih demokratov v Ljubljani pod geslom »dostojanstvo, odgovornost, solidarnost, prihodnost« in pod slovensko zastavo brez rdeče zvezde. Za predsednika izvršilnega odbora izvolijo Lojzeta Peterleta.

1. februar 1990

Politične stranke, zveze in gibanja ter posamezniki

podpisujejo izjavo *Proti nasilju, za mir in demokracijo na Kosovu*.

SR Slovenija preneha pošiljati miličnike v zvezni odred milice na Kosovu. Od pomladi 1981 je tam službovalo več kot 2500 miličnikov iz Slovenije.

4. februar 1990

ZKS razširi svoje ime v ZKS - SDP (Stranka demokratske prenovе).

20. februar 1990

Društvo pisateljev Slovenije izstopi iz Zveze pisateljev Jugoslavije.

21. februar 1990

Predsedstvo SR Slovenije se zavzame za odpravo smrtne kazni v zvezni zakonodaji.

22. februar 1990

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije ustavi del plačila za nerazvite in za 15 % zmanjša kotizacijo SR Slovenije v zvezni proračun.

27. februar 1990

Socialistična zveza Slovenije pošlje poziv predsedstvom SFR Jugoslavije in SR Slovenije, naj slovenski naborniki služijo vojaški rok v Sloveniji.

28. februar 1990

Demos predlaga ustanemu sodišču SFR Jugo-

slavije, naj ukinejo tajne uradne liste.

Februar, marec

Prve večstrankarske volitve v Litvi, Moldaviji, Rusiji, Belorusiji, Ukrajini, NDR in na Madžarskem.

Februar-april 1990

Predvolilna kampanja za volitve predsednika in članov predsedstva SR Slovenije ter delegatov treh zborov skupščine SR Slovenije.

2. marec 1990

Demos na tiskovni konferenci predstavi pobudo za ustanovitev slovenske vojske.

7.-8. marec 1990

Skupščina R Slovenije sprejme pet dopolnil k slovenski ustavi. V nazivu države je odpravljena beseda »socialistična«, kar velja tudi za imena vseh državnih organov in ustanov. Poudarjeno je, da je Republika Slovenija država, ki temelji na suverenosti slovenskega naroda in ljudstva Slovenije, da temelji družbena ureditev na državljanu kot subjektu urejanja družbenih odnosov, na spoštovanju človekovih pravic in svoboščin, svobodi političnega združevanja, sistemu ekonomskih odnosov, ki zagotavlja enakopravnost

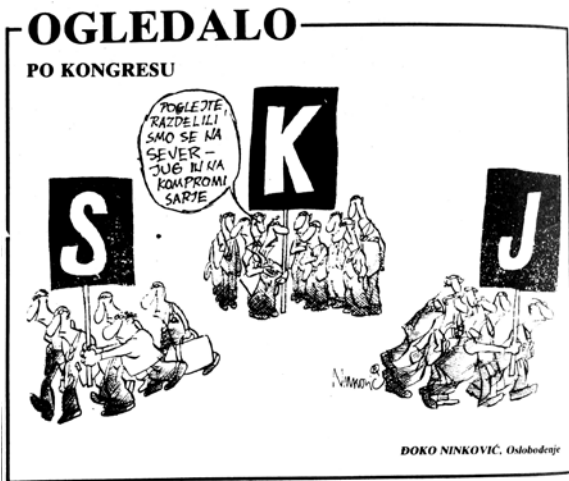
Demokratična opozicija Slovenije si bo prizadevala za:
Suvereno državo slovenskega naroda, bodisi samostojno
ali v konfederaciji z drugimi državami;
Parlamentarno demokracijo in strankarski pluralizem;
Pravno državo z odpravo političnih in mnenjskih kaznivih
dejanj;
Popolno upoštevanje in varovanje temeljnih človekovih pravic
in svoboščin;
Strokovno in politično neutralno upravo in policijo;
Samostojno notranjo in mednarodno politiko slovenije;
Gospodarski sistem, ki bo temeljil na svobodnem podjetništvu
in tržnih zakonitostih;
Samostojno gospodarsko politiko slovenije, ki ne bo prepuščena
divjanju inflacije;
Soodločanje delavcev v podjetjih in neodvisne sindikate;
Vodenje obrambne politike in nadzor nad obrambnimi
institucijami v pristojnosti demokratično izvoljenih organov
oblasti slovenije ...

»Posvet« predsednika Demosa dr. Jožeta Pučnika in predsednika SKD Lojzeta Peterleta na shodu Demosa v Cankarjevem domu.
 Foto: Tone Stojko

Ustanovitelji Demosa 8. januarja 1990. Sedijo (od leve): Andrej Magajna, Jože Pučnik, Katja Boh; stojijo: Dušan Plut, Rajko Pirnat, Marjan Podobnik, Dimitrij Rupel, Silvester Plahutnik, Leo Šešerko, Hubert Požarnik in Ivan Oman. Foto: Tone Stojko

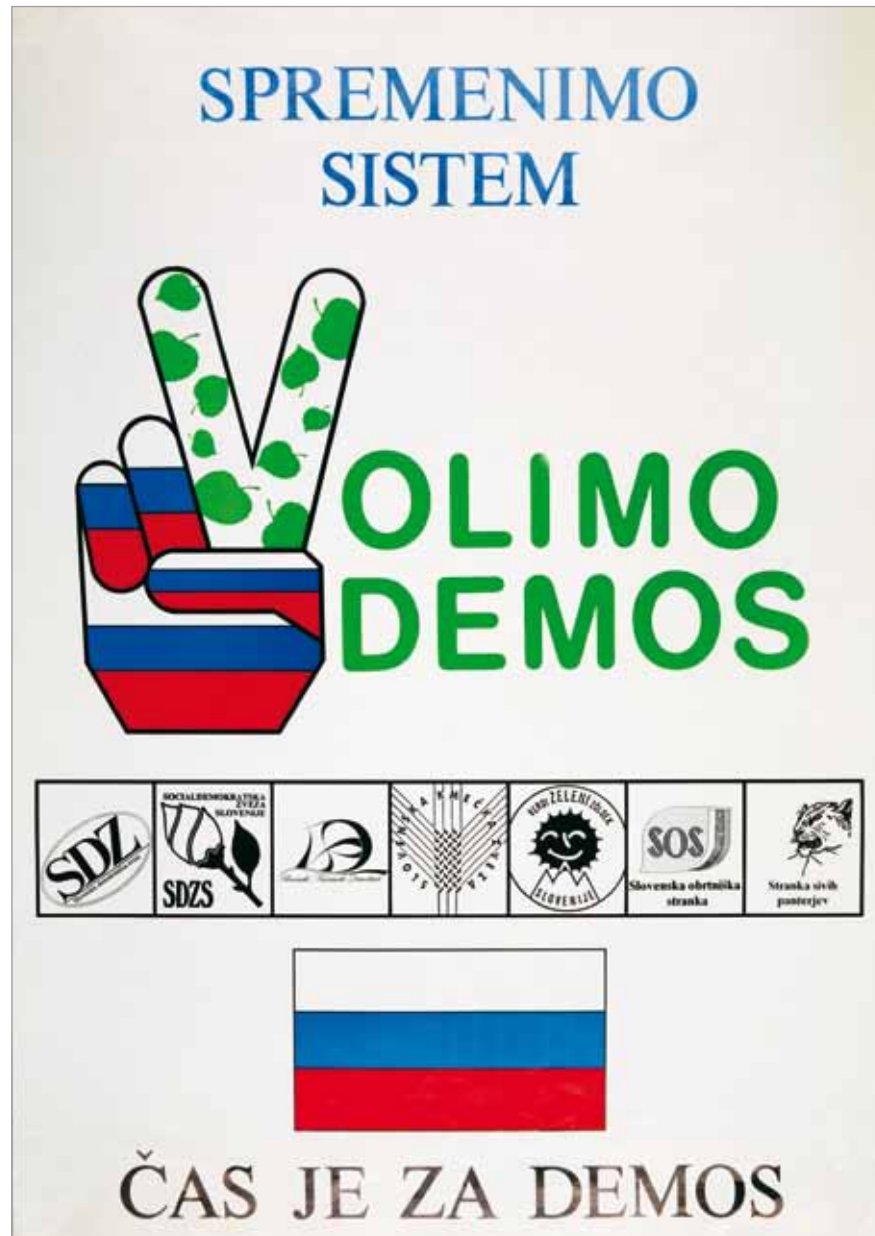

Doko Ninković:
Po kongresu.
Delo, 2. februar 1990

»Če je enotnost Jugoslavije res odvisna samo od ZK in JLA, ne pa od dejanskih interesov državljanov in narodov te države, potem ta enotnost nima nobene perspektive.«

Milan Kučan, predsednik ZKS,
na izrednem kongresu ZKJ v Beogradu.

Originalni volilni lepak
hrani MNZS.

Predvolilno zborovanje
Demosa v Ljubljani.
Foto: Zoran Vogrinčič, Delo

opravljanja vseh dejavnosti ne glede na obliko lastnine, idr.

Skupščina R Slovenije na podlagi ocene, da vsa prizadevanja slovenske in jugoslovanske demokratične javnosti niso dala rezultatov ter da se gospodarske in politične razmere še naprej zaostrejujejo, sprejme *Deklaracijo o urejanju razmerij, ki imajo splošen pomen za Republiko Slovenijo*. V njej je kot možna oblika za zagotovitev nadaljnjega razvoja slovenskega naroda omenjena konfederalna ureditev Jugoslavije.

9. marec 1990

Več sto ljudi ob slovenski meji protestira zoper streljanje na meji in proti širjenju pristojnosti JLA v mejnem pasu.

10. marec

Ivan Kramberger, neodvisni kandidat, zbere 5000 zahtevanih glasov podpore za kandidaturo za predsednika Predsedstva Republike Slovenije.

11. marec 1990

Litva razglasi neodvisnost oz. kontinuiteto z neodvisnostjo iz leta 1918.

13. marec 1990

V Sovjetski zvezi odpravi jo z ustavo določeno vodilno vlogo Komunistične partije.

23. marec 1990

Strokovna skupina Zbora za ustavo, ki sta jo vodila France Bučar in Peter Jambrek, objavi *Osnutek nove slovenske ustave*, t. i. »Demosovo ustavo«.

29. marec 1990

Sprejet *Zakon o himni Republike Slovenije*, ki določi besedilo (sedma kitica *Zdravljice* Franceta Prešerna) in melodijo himne ter način njenega javnega izvajanja.

V Ljubljani odprejo prvo borzo vrednostnih papirjev po tržnem sistemu na območju nekdanjih socialističnih držav.

Marec 1990

Kot 95. številka *Nove revije* izide zbornik *Samostojna Slovenija*. Več kot 40 avtorjev razmišlja o realnih možnostih osamosvojitve.

30. marec 1990

Ustanovljena Konfederacija novih sindikatov Slovenije – Neodvisnost.

3. april 1990

Svet za obrambo pri Predsedstvu Republike Slovenije predlaga, naj armada postane predvsem profesionalna in naj omogoča služenje vojaškega roka v matičnih republikah.

8. april 1990

Prve večstrankarske volitve 160 delegatov v

družbenopolitični zbor in zbor občin Skupščine Republike Slovenije ter neposredne volitve predsednika in članov Predsedstva Republike Slovenije.

12. april 1990

Volitve 80 delegatov v zbor združenega dela Skupščine Republike Slovenije v organizacijah združenega dela.

18. april 1990

Predsedstvo SFR Jugoslavije odpravi izredne razmere na Kosovu, toda SR Srbija že čez nekaj dni razpusti kosovsko policijo in začne nadzorovati razmere s srbskimi policisti.

19. april 1990

JLA ovadi dr. Jožeta Pučnika zaradi vsebine plakata *Demos za slovensko vojsko*. Temeljni javni tožilec v Mariboru ovadbo zavrne.

22. april 1990

V drugem krogu predsedniških volitev izvoljen Milan Kučan z 58,6 % glasov, Jože Pučnik jih dobi 41,4 %.

April/maj

Razglasitev neodvisnosti Estonije in Latvije, ki pa je ne začneta izvajati.

9. maj 1990

Konstitutivna seja novoizvoljene Skupščine

Republike Slovenije. Od 240 sedežev v treh zborih jih je združena opozicija Demos zasedla 126. Za predsednika izvolijo Franceta Bučarja, za podpredsednika pa Vaneta Gošnika in Vitodraga Pukla.

9. maj 1990

Slovesna izjava – prisega predsednika Predsedstva Republike Slovenije Milana Kučana.

13. maj 1990

Načelnik generalštaba oboroženih sil JLA Blagoje Adžić pošlje ukaz slovenski TO o predaji orožja.

15. maj 1990

RŠ TO izda ukaz o predaji orožja, streliva in minsko-eksplozivnih sredstev TO v skladišča JLA. Ukaz v imenu generala Ivana Hočevarja podpiše general Jože Ožbolt. Z izpolnjevanjem ukaza ostane slovenska TO brez več kot 70 % orožja.

Janezu Drnovšku preneha mandat predsednika Predsedstva SFR Jugoslavije.

16. maj 1990

Skupščina Republike Sloveniji izvoli Alojza Peterleta za predsednika Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije, tri podpredsednike – Jožeta

Ni dovoljenja avtorja za objavo

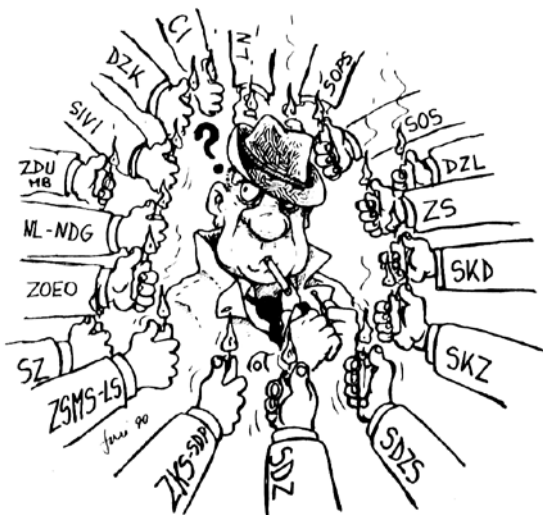
Originalni lepak hrani
MNZS.

Predvolilno zborovanje
ZSMS - Liberalne stranke v
Kranju, pogled na oder.
Foto: Mirko Kunšič, Delo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

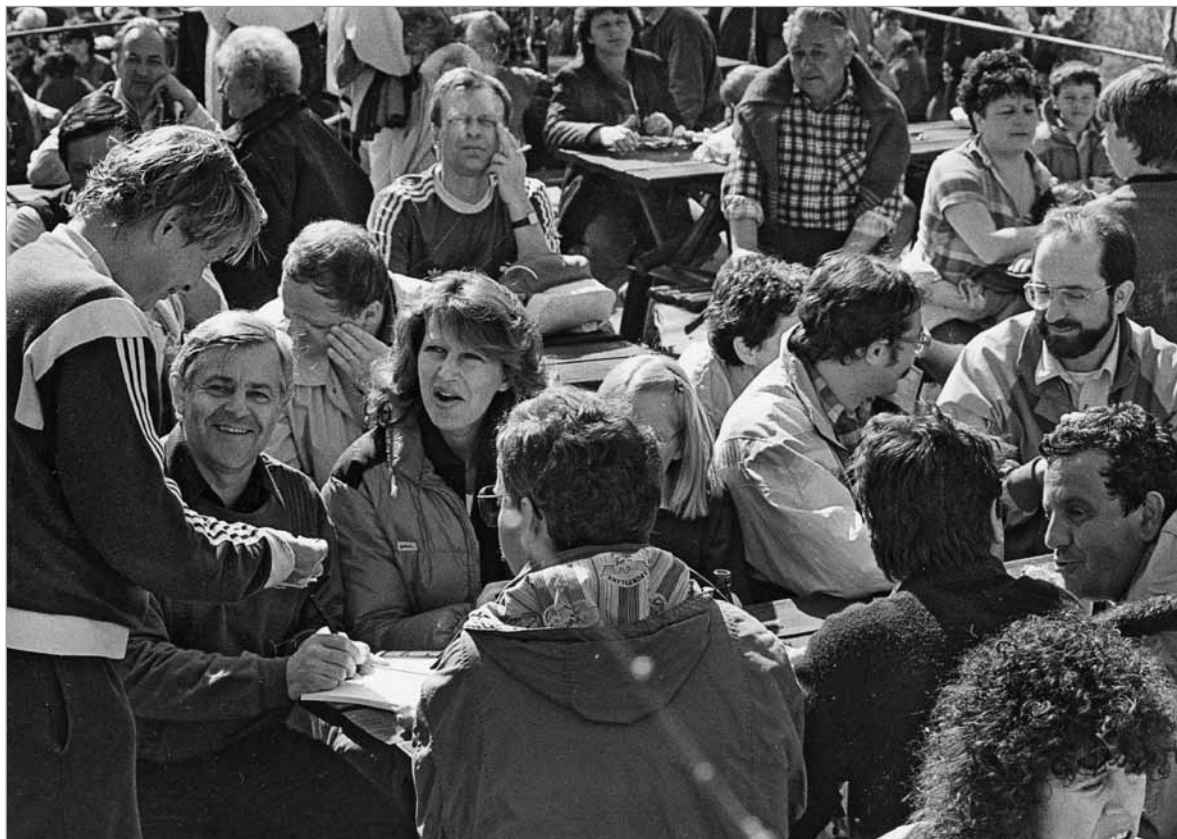
OGENJ

Karikatura: Franco Juri

Franco Juri: *Ogenj*.
Delo, 19. marec 1990

Originalni lepak hrani
MNZS.

Predvolilni shod ZKS - SDP
na Šmarni gori.
Foto: Joco Žnidaršič, Delo

Mencingerja za področje gospodarstva, Matijo Malešiča za družbene dejavnosti in Lea Šešerka za varstvo okolja in regionalni razvoj – ter preostale državne sekretarje.

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije sklene, da se odpre zaprto območje na Kočevskem.

Borisav Jović, novoizvoljeni predsednik Predsedstva SFR Jugoslavije, v uvodnem govoru zahteva izredne ukrepe zaradi kriznih razmer v državi.

18. maj 1990

Sekretar za ljudsko obrambo Republike Slovenije Janez Janša prepove oddajanje orožja slovenske TO v skladišča JLA.

19. maj 1990

Predsedstvo Republike Slovenije ustavi predajo orožja slovenske TO JLA. To so ohranile občine Brežice, Jesenice, delno Kranj, Krško, Litija, Mozirje, Murska Sobota, Radlje ob Dravi, Radovljica, Slovenske Konjice, Šmarje pri Jelšah, Škofja Loka, Trbovlje, Trzin, Velenje in Žalec.

26. maj 1990

Zveza komunistov Jugoslavije tudi uradno razpade, saj na nadaljevanju 14. izrednega kongresa (brez Slovenije, Hrvaške in Ma-

kedonije) razpustijo vse organe ZKJ.

13.–14. junij 1990

Delegati Skupščine Republike Slovenije razpravljajo o ukrepih za preprečitev zloma gospodarstva. Na predlog Izvršnega sveta začasno ustavijo pomoč manj razvitim in zmanjšajo prispevne stopnje za družbene dejavnosti.

26. junij 1990

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije predstavi svoje programske usmeritve:

1. Samostojni in neodvisni pravni sistem
2. Primarnost pravnih aktov Slovenije pred akti drugih držav
3. Lastna državna uprava
4. Učinkovit gospodarski sistem
5. Lastni sistem javnih financ
6. Popolna samostojnost pri obrambi države, lastne oborožene sile
7. Neodvisna zunanja politika
8. Skrb za pripadnike avtonomnih narodov in za Slovence po svetu
9. Lastni sistem javnega obveščanja

30. junij 1990

Četa za posebne naloge slovenske milice vpade v zavarovano območje Go-

tenice, kjer so skladišča orožja Organov za notranje zadeve in TO.

2. julij 1990

Skupščina Republike Slovenije sprejme *Deklaracijo o suverenosti države Republike Slovenije*. Ta opredeli obveznost zveznih organov in organizacij na območju Republike Slovenije, da poslujejo skladno z veljavnim pravnim redom v RS, določi enoletni rok za sprejem nove republiške ustave ter odpokliče slovensko delegacijo iz zveznega zbora skupščine SFR Jugoslavije.

Albanski delegati legitimne kosovske skupščine z ustavno deklaracijo razglasijo Kosovo za samostojno enoto v jugoslovanski federaciji oz. konfederaciji.

5. julij 1990

Skupščina SR Srbije sprejme zakon o suspenzu pokrajinske skupščine in izvršnega sveta ter razreši urednike javnih glasil v albanščini na Kosovu.

8. julij 1990

Na simbolni spravi slovesnosti nedaleč od jame pod Krenom v Kočevskem Rogu spregovorita predsednik Predsedstva

Republike Slovenije Milan Kučan in ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar.

18. julij 1990

Skupščina Republike Slovenije na podlagi predloga Predsedstva Republike Slovenije sprejme sklep o začetku postopka za sprejem nove slovenske ustave.

25. julij 1990

Vodstvo milice RSNZ izdelala zamisel več variant vojaškega posega JLA v Sloveniji. Na podlagi tega dokumenta so pozneje razdelani različni ukrepi milice za pripravo na morebitno vojno.

Okoli 100.000 hrvaških Srbov v središču liške občine Lapac aklamativno sprejme deklaracijo o suverenosti in avtonomiji srbskega naroda, ki živi »na zgodovinskih ozemljih, združenih v sedanjih mejah SR Hrvaške«.

Julij 1990

Pripravljen je dokument, ki določa delovanje Narodne zaščite v primeru morebitne agresije JLA na Slovenijo.

23. avgust 1991

Ustanovitev Specialne enote Republiškega sekretariata za notranje zadeve. Namenjena je protiterorističnemu delovanju, prij-

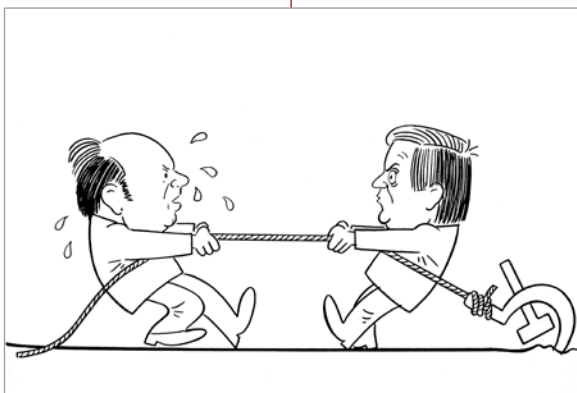

Samostojni predsedniški kandidat Ivan Kramberger pred Prešernovim spomenikom v Ljubljani.
Foto: Marjan Ciglič, MNZS

Štirje kandidati za predsednika Predsedstva Republike Slovenije: Ivan Kramberger, Milan Kučan, dr. Jože Pučnik in dr. Marko Demšar v Negovi.
Foto: Tone Stojko

Televizijsko soočenje
predsedniških kandidatov
dr. Jožeta Pučnika in Milana
Kučana pred drugim
krogom volitev.
Foto: Tone Stojko

Franco Juri:
Levica in desnica.
Delo, 22. januar 1990

Državljeni so se odločili
- odpiranje volilnih skrinjic.
Dokumentacija *Nove revije*

Izvoljeni člani Predsedstva Republike Slovenije: dr. Matjaž Kmecl, Ivan Oman, predsednik Milan Kučan, Ciril Zlobec in dr. Dušan Plut.
Foto: Tone Stojko

Devetega maja so delegati izvolili predsednika in dva podpredsednika Skupščine Republike Slovenije. Od leve: generalni sekretar skupščine Marko Herman, Vane Gošnik, dr. France Bučar in dr. Vitodrag Pukl.
Foto: Tone Stojko

tju nevarnih kriminalcev, varovanju določenih oseb in objektov ...

29. avgust 1990

Republiški sekretar za notranje zadeve Igor Bavčar izda *Odločbo za oblikovanje Manevrske strukture narodne zaščite (MSNZ)* in imenuje Toneta Krkoviča, rezervnega kapetana I. razreda, za njenega načelnika. Oblikovanje MSNZ se je začelo takoj po majski razorožitvi slovenske TO.

Avgusta 1990

Reorganizacija protiteroristične enote Republiškega sekretariata za notranje zadeve.

Avgust 1990

Začetek gospodarskega ločevanja od Jugoslavije - Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije sprejme *Memorandum o gospodarski politiki*.

31. avgust 1990

Skupina za pripravo osnutka nove slovenske ustave (Franc Grad, Tine Hribar, Peter Jambreč, Tone Jerovšek, Matevž Krivic, Anton Perenič, Lojze Ude in strokovni sekretar Miro Cerar) izroči predsedniku Skupščine Republike Slovenije tekst t. i. »Podvinske ustave«, ki je nastala na podlagi »pi-

sateljske« in »Demosove« ustave.

Avgust 1990

Oblikovanje poveljstva Manevrske strukture Narodne zaščite (MSNZ).

4. september 1990

V vrhu MSNZ izdelana globalna ocena ogroženosti Republike Slovenije.

7. september 1990

Direktiva načelnika Narodne zaščite Republike Slovenije za delno ali popolno demonstracijsko uporabo MSNZ.

Delegati razpuščene kosovske skupščine v tajnosti sprejmejo ustavo Republike Kosovo, na kar se brutalno odzove srbska policija.

8.-21. september 1990

Razmeščanje in prevažanje orožja in streliva za potrebe MSNZ (orožje iz Gotenice). Transporte varuje milica in specialna enota RSNZ.

10. september 1990

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije začne preučevati predlog konfederalne pogodbe za preureditev jugoslovanske države, ki naj bi jo pripravili skupaj s hrvaško vlado.

Začetek varovanja objektov posebnega pomena (predsedstvo, skupščina, izvršni svet, RTV, PTT ...)

27. september 1990

Skupščina Republike Slovenije z ustavnimi amandmaji uresniči namene iz *Deklaracije o suverenosti države republike Slovenije* in razveljavi številne zvezne predpise v Sloveniji, hkrati pa prevzame odločanje o služenju vojaškega roka, teritorialni obrambi in njenem poveljniku.

Kninska skupščina, v kateri so večinoma poslanci srbske narodnosti, sklene ustanoviti Skupnost občin severne Dalmacije in Like.

28. september 1990

Predsedstvo Republike Slovenije prevzame poveljevanje nad Teritorialno obrambo. Za vršilca dolžnosti načelnika RŠ TO imenuje rezervnega majorja Janeza Slaparja, dotedanjega poveljnika Pokrajinskega štaba TO za Gorenjsko. Vzporedno je tri mesece obstajal še štab pod poveljstvom Ivana Hočevarja.

2. oktober 1990

Predsedstvo SFR Jugoslavije sklene, da bo poveljstvo 5. vojaškega območja v Zagrebu pre-

vzelo poveljevanje nad slovensko TO.

3. oktober 1990

Združitev obeh Nemčij.

Republiška sekretarja za notranje zadeve in obrambo Igor Bavčar in Janez Janša predstavita MSNZ kot novo slovensko obo-roženo silo.

4. oktober 1990

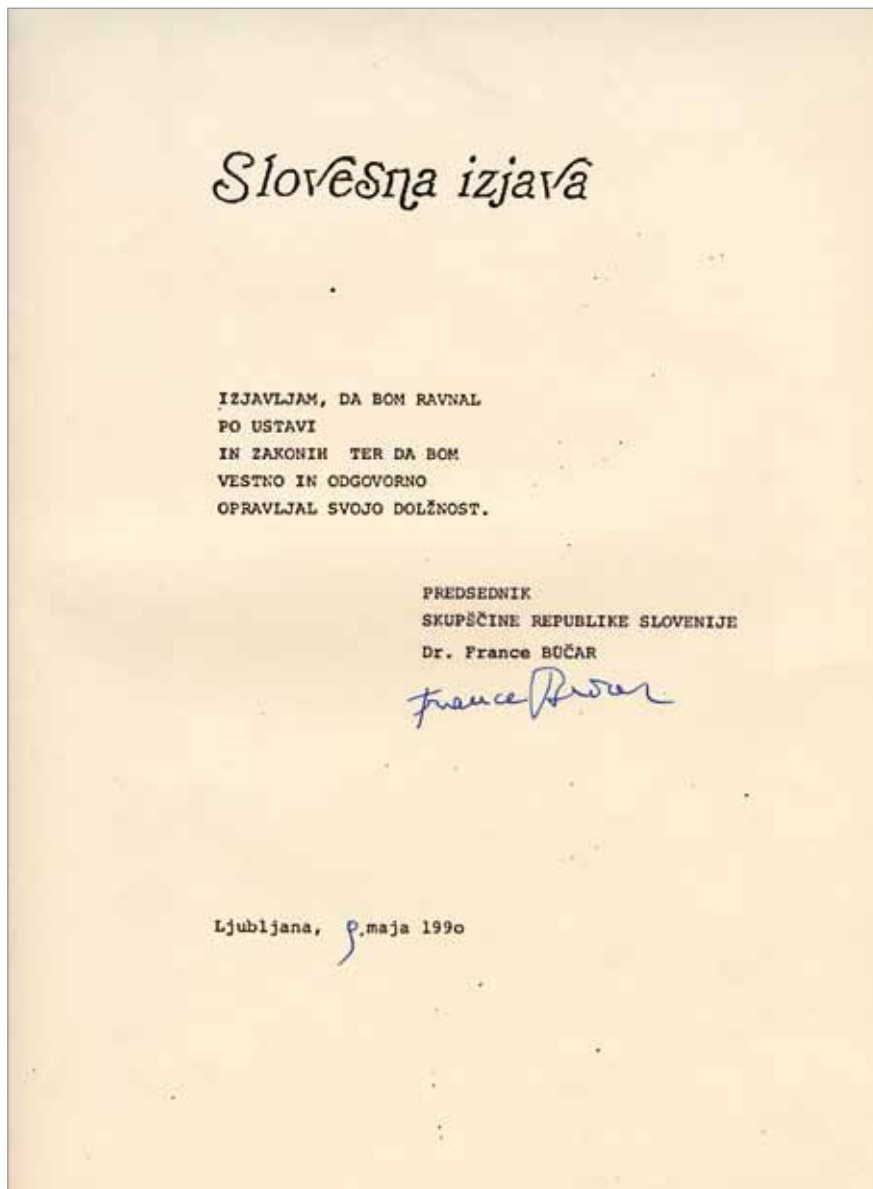
Skupščina Republike Slovenije z ustavnim zakonom razveljavi 27 zveznih zakonov oz. njihove posamezne določbe, med drugim tudi nekatere zakone s področja financiranja federacije in davčnega sistema.

Načelnik RŠ TO major Janez Slapar imenuje 7 poveljnikov pokrajinskih štabov TO in poveljnika 30. razvojne skupine (pозneje 1. specialna brigada MORiS). MSNZ je razformirana, večina njenih pripadnikov preide v TO.

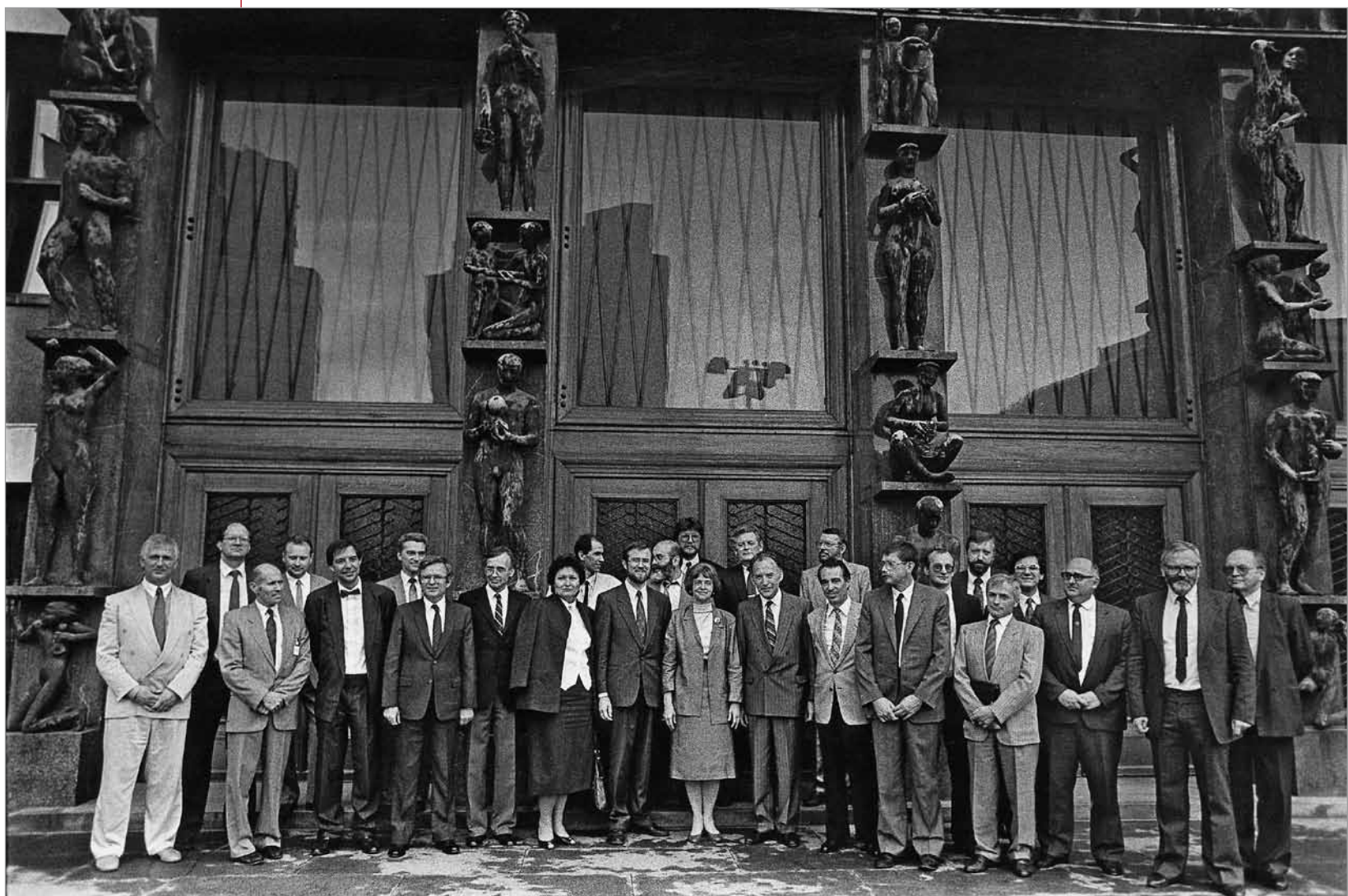
Republiški sekretar za obrambo Janez Janša pozove »nekdanjega« načelnika RŠ TO generala Ivana Hočevarja, naj preda posle Janezu Slaparju. Šestnajst oboroženih vojakov JLA okoli 23. ure vdre v že poprej izpraznjen republiški štab TO na Prežihovi ulici v Ljubljani. RŠ TO pod poveljstvom Janeza Slaparja se preseli najprej

Dr. France Bučar podpisuje slavnostno izjavo po izvolitvi za predsednika Skupščine Republike Slovenije.
Foto: Tone Stojko

Slovesna izjava dr. Franceta Bučarja.

Člani Izvršnega sveta
Skupščine Republike
Slovenije pred skupščinskim
poslopjem 16. maja 1990.
Foto: Tone Stojko

Člani Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije:

Lojze Peterle, predsednik

dr. Jože Mencinger, podpredsednik za gospodarstvo

Matija Malešič, podpredsednik za družbene dejavnosti

dr. Leo Šešerko, podpredsednik za varstvo okolja in regionalni razvoj

dr. Marko Kranjec, republiški sekretar za finance

Janez Janša, republiški sekretar za ljudsko obrambo

Igor Bavčar, republiški sekretar za notranje zadeve

dr. Rajko Pirnat, republiški sekretar za pravosodje in upravo

Jožica Puhar, predsednica Republiškega komiteja za delo

Igor Umek, predsednik Republiškega komiteja za družbeno planiranje

Stane Stanič, predsednik Republiškega komiteja za informiranje

Lojze Janko, predsednik Republiškega komiteja za zakonodajo

dr. Dimitrij Rupel, predsednik Republiškega komiteja za mednarodno sodelovanje

Miha Jazbinšek, predsednik Republiškega komiteja za varstvo okolja in urejanje prostora

dr. Miha Tomšič, predsednik Republiškega komiteja za energetiko

Izidor Rejc, predsednik Republiškega komiteja za industrijo in gradbeništvo

Maks Bastl, predsednik Republiškega komiteja za tržišče in splošne gospodarske zadeve

Ingo Paš, predsednik Republiškega komiteja za turizem in gostinstvo

Viktor Brezar, predsednik Republiškega komiteja za drobno gospodarstvo

dr. Jože Osterc, predsednik Republiškega komiteja za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Marjan Krajnc, predsednik Republiškega komiteja za promet in zveze

Franc Godeša, predsednik Republiškega komiteja za borce in vojaške invalide

dr. Katja Boh, predsednica Republiškega komiteja za zdravstvo in socialno varstvo

dr. Peter Vencelj, predsednik Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo

dr. Andrej Capuder, predsednik Republiškega komiteja za kulturo

dr. Peter Tancig, predsednik Republiškega komiteja za raziskovalno dejavnost in tehnologijo

dr. Janez Dular, zadolžen za vprašanja Slovencev po svetu in italijanske in madžarske narodnosti v Republiki Sloveniji

v prostore Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, nato pa v Tacen. Predsednik Socialistične stranke Slovenije Viktor Žakelj vloži skupščinsko pobudo za razpis plebiscita za samostojno državo Slovenijo.

23. oktober 1990
Srbija uvede carinske takse na blago slovenskega in hrvaškega izvora.

26. oktober 1990
Predsednika Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije Lojze Peterle in vlade Republike Hrvaške Josip Manolić v pismu predsedniku ZIS Anteju Markoviću zahtevata depolitizacijo JLA.

31. oktober 1990
Imenovana projektna skupina za pripravo projekta *Organiziranje usposabljanja rekrutov izven JLA v organizaciji republiških organov*. Za usposabljanje slovenskih nabornikov se oblikujeta učna centra na Igu pri Ljubljani in v Pekrah pri Mariboru.

Oktober 1990
Specialna enota RSNZ se preseli na rezervne lokacije.

1. november 1990
Stoletne vode v severovzhodni Sloveniji. Gospodarska

škoda je ocenjena na 9 milijard dinarjev ali četrtno družbenega proizvoda Slovenije v letu poprej.

11. november 1990
Dogovor poslancev koalicije Demos v Poljčah na Gorenjskem o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije 23. decembra istega leta.

ZSMS - Liberalna stranka se na kongresu v Zagorju preimenuje v Liberalno demokratsko stranko.

12. november 1990
Predsednik ZIS Ante Marković podpiše odlok, da vprašanje vojaške obveznosti na območju Slovenije neposredno ureja JLA.

19.-21. november 1990
Slovenija udeležencem Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi v Parizu uradno posreduje *Memorandum o stanju jugoslovanske krize in nameh Republike Slovenije*.

21. november 1990
Skupščina Republike Slovenije razpravlja o pobudi za plebiscit in zadolži ustavno komisijo za pripravo zakona o plebiscitu. Predsedstvo SFR Jugoslavije razglasi za nelegalne vse enote in poveljstva, ki so na novo oblikovana v

Sloveniji, prepove vpoklice, usposabljanje in preverjanje mobilizacijske in bojne pripravljenosti enot TO ter ponovno zahteva oddajo orožja TO v skladišča JLA.

26. november 1990
Predsedstvo Republike Slovenije protestira pri Predsedstvu SFR Jugoslavije zaradi posega poveljstva 5. vojaškega območja v ustavne in zakonske pristojnosti Republike Slovenije ter zahteva neoviran dostop do vse slovenske oborožitve in opreme, ki je uskladiščena pri JLA.

27. november 1990
Komisija Pravičnost in mir pri Slovenski škofovski konferenci podpre izvedbo plebiscita.

1. december 1990
Italijanski zunanji minister Gianni de Michelis v Ljubljani slavnostno odpre italijanski generalni konzulat.

4. december 1990
Ustanovljena Socialdemokratska unija Slovenije.

6. december 1990
Skupščina Republike Slovenije na skupni seji vseh treh zborov sprejme *Zakon o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije*.

Skupščina Republike Slovenije z *Razglasom državljanom Republike Slovenije* pozove volivke in volivce k udeležbi na plebiscitu in pojasni pomen plebiscita in odločitve za samostojno in neodvisno državo.

Skupščina Republike Slovenije sprejme *Izjavo o dobrih namenih*.

Skupščina Republike Slovenije v *Deklaraciji o spoštovanju temeljnih konvencij Sveta Evrope* izrazi tudi željo, da postane enakopravna članica Sveta Evrope.

Politične stranke in poslanske skupine Skupščine Republike Slovenije podpišejo sporazum o skupnem nastopu na plebiscitu za samostojno in neodvisno državo Slovenijo.

10. december 1990
Poslanec v evropskem parlamentu Otto von Habsburg na konferenci Panevropske unije v Pragi javno podpre osamosvojitve Slovenije.

December 1990
Po vsej republiki potekajo priprave na plebiscit.

Slovenske obrambne sile dobijo prvi kontingent orožja iz tujine - 40 pištol Beretta, 400 pušk Sar in 10 protioklepnih orožij Armbrust.

»Sprava z vsemi mrtvimi žrtvami vojne je preizkušnja narodove zrelosti, samozavesti in samospoštovanja. Ne sme in ne more biti nikogaršnja zmaga in nikogaršnji poraz. Čas je, da preneha obremenjevati še naprej in kar naprej naše življenje in našo prihodnost.«

Iz govora predsednika Predsedstva Republike Slovenije Milana Kučana

Ni dovoljenja avtorja za objavo

»Izpolnite vrzeli, ki so nastale z našo prezgodnjo smrtjo; gradite boljšo prihodnost slovenskega naroda, naše skupne domovine in celotne Evrope in človeštva na trdnih temeljih resnice, svobode, pravičnosti, spoštovanja, prijateljstva in ljubezni; podajte se na pot sprave med živimi, na dolgo in težko pot, ki pa je edina pot v življenje.«

Iz govora ljubljanskega metropolita, nadškofa dr. Alojza Šuštarja

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Pogled na skupščinske klopi.

Foto: Tone Stojko

Lojze Peterle, Viktor Žakelj, Franc Golja, dr. Jože Pučnik in Ivan Oman med neformalnim pogovorom na skupščinskem hodniku.

Foto: Tone Stojko

12. december 1990

Predsedstvo SFR Jugoslavije ukaže razformiranje vseh oboroženih formacij, ki niso v sestavi enotnih oboroženih sil ali Narodne zaščite in v skladu z zveznimi predpisi, JLA pa uvede najvišjo stopnjo pripravljenosti.

17. december 1990

Prvi javni postroj enote TO - 30. razvojne skupine, iz katere se kot prva vojaška poklicna enota kasneje oblikuje 1. specialna brigada MORiS.

18. december 1990

Posebna delovna skupina komisije za ustavna vprašanja skupščine SFR Jugoslavije predstavi *Deklaracijo o začetku novega urejanja odnosov v jugoslovanski skupnosti*.

Predsedstvo SFR Jugoslavije pod vodstvom Borisa Jovića izda posebno sporočilo o slovenskem plebiscitu.

22. december 1990

Hrvaška z novo ustavo uvede polpredsedniški sistem.

Razglašena SAO Krajina.

Spopadi med srbskim delom prebivalstva in hrvaškimi varnostnimi silami se stopnjujejo.

23. december 1990

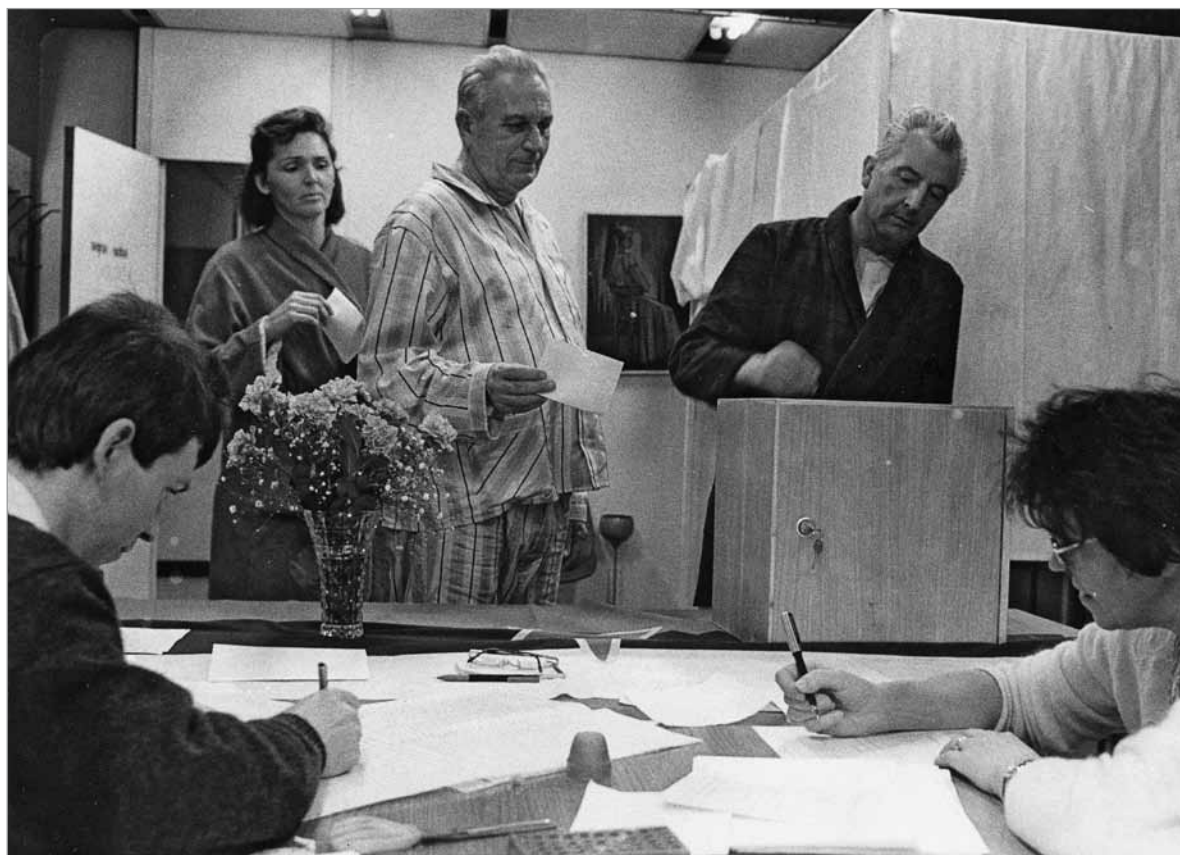
Plebiscit o samostojni in neodvisni Sloveniji.

26. december 1990

Skupščina Republike Slovenije na slavnostni seji vseh treh zborov razglasi izide glasovanja na plebiscitu. Glasovanja se je udeležilo 1,361.738 volivcev (93 % od 1,457.020 vseh glasovalnih upravičencev). Za samostojno in neodvisno Republiko Slovenijo je glasovalo 1,289.369 volivcev ali 88,5 % vseh glasovalnih upravičencev.

Predsednik Predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan na podlagi 10. člena *Zakona o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije* predstavi pogloblitve naloge za uresničitev plebiscitarne odločitve:

1. priprava in sprejem Ustave Republike Slovenije kot samostojne države spomladi 1991;
2. oblikovanje lastnega gospodarskega sistema;
3. urejanje odnosov z drugimi jugoslovanskimi republikami;
4. prevzemanje pristojnosti, katerih uresničevanje je bilo preneseno na zvezne organe;
5. zavarovanje in obramba suverenosti Republike Slovenije.

Prihod na volišče.
Foto: Tone Stojko

Tudi v bolnišnicah so
glasovali.
Foto: Joco Žnidaršič, Delo

»Slovenski narod se je s prepričljivo večino, skoraj soglasno izrekel za samostojno državo. To je dejanje njegove volje, za katero ni nikomur odgovoren, razen samemu sebi. In sam seveda prevzema tudi vse posledice te svoje odločitve. To je akt, ki je nasledek njegovega pojmovanja in razumevanja svojega položaja v danem družbenem okolju in zgodovinskem trenutku. Je akt, ki ga lahko sprejme samo zrel narod, ki se v polnosti zaveda svoje lastne individualnosti, ki ima odločno voljo do življenja v zavesti svojih življenjskih zmogljivosti, narod, ki je sposoben in pripravljen soočiti se z izzivi časa in okolja, v katerem živi.«

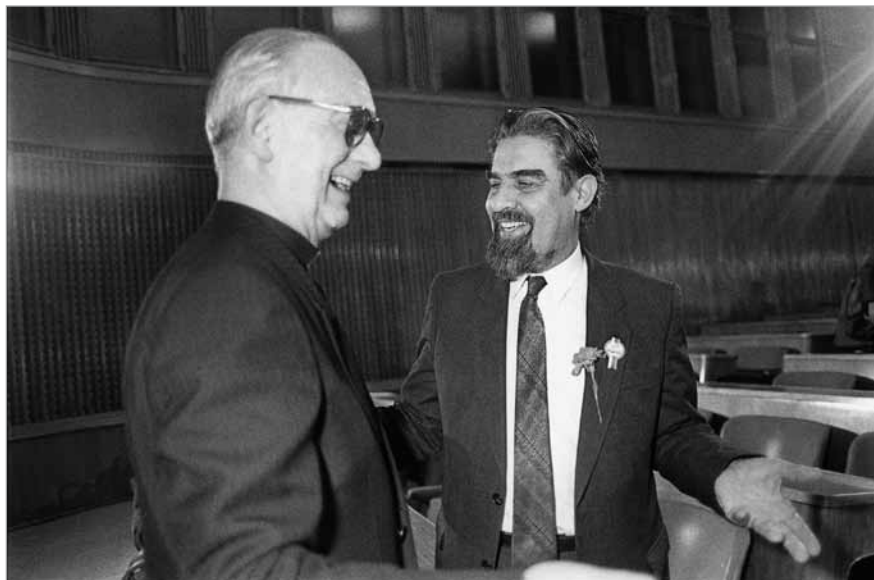
Iz govora predsednika Skupščine Republike Slovenije
dr. Franceta Bučarja

Dr. France Bučar,
predsednik Skupščine
Republike Slovenije,
ob razglasitvi rezultatov
plebiscita.
Foto: Tone Stojko

Nasmejana obraza
ljubljskega nadškofa dr.
Alojzija Šuštarja in člana
Predsedstva Republike
Slovenije Cirila Zlobca
po razglasitvi rezultatov
plebiscita.
Foto: Tone Stojko

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Nenehno slabšanje političnih in gospodarskih razmer v Jugoslaviji ter skušnjave JLA, da bi prevzela oblast, so pospešile

priprave za uresničitev plebiscitarne odločitve. Politično vodstvo je od februarja 1991, ko je ugotovilo, da ni nobenih možnosti za doseg dogovora o konfederaciji jugoslovanskih republik, zagovarjalo sporazumno razdružitvev SFR Jugoslavije. Slovensko gospodarstvo je postopoma izstopalo iz jugoslovanskega gospodarskega sistema, dokončno smo oblikovali lasten obrambni sistem, Skupščina Republike Slovenije je sprejela več amandmajev k slovenski ustavi iz leta 1974 in na ta način dala pravno podlago osamosvojitvi ...

Dan pred iztekom šestmesečnega roka, postavljenega za uresničitev plebiscitarne odločitve, 25. junija, je Skupščina Republike Slovenije sprejela *Temeljno ustavno listino o samostojni in neodvisni Republiki Sloveniji*.

Januar 1991

Zvezni izvršni svet devalvira dinar, SR Srbija pa vdre v monetarni sistem in si pri NBJ »sposodi« za pokojnine in sanacijo srbskih bank 18 milijard in 243 milijonov dinarjev (1,4 milijarde dolarjev).

Pogovorov v Predsedstvu SFR Jugoslavije o rešitvi jugoslovanske krize se udeležujejo predsedniki (predsedstev) republik, predsednik ZIS Ante Marković in obrambni minister.

8. januar 1991

Izvršni svet Republike Slovenije sklene, da bo Slovenija v celoti prevzela pobiranje temeljnega davka na promet in carine, federaciji pa bo nakazovala le kotizacijo. Slovenskim podjetjem priporoča, naj s Srbijo poslujejo le še z gotovino.

9. januar 1991

Predsedstvo SFR Jugoslavije, kljub nasprotovanju Janeza Drnovška in Stipe Mesića, sprejme poseben odlok o izročitvi »nezakonito« pridobljenega orožja in razorožitvi vseh posebnih (paravojaških) enot, ki niso v sestavi JLA ali organov za notranje zadeve.

10. januar 1991

Predsedniki (predsedstev) jugoslovanskih republik začnejo pogovore o prihodnosti federacije.

11. januar 1991

Skupščina Republike Slovenije podpre predloge ukrepov Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije za urejanje gospodarskih odnosov v Jugoslaviji. Slovenija v celoti prevzame sistem prometnih davkov, carin in carinskih dajatev, za delo zveznih organov in JLA bo vplačevala le kotizacijo za natančno določene in ovrednotene naloge.

Skupščina Republike Slovenije izjavi, da ne sprejema in ne bo sprejela ter spoštovala nikakršnih ukazov in obvezujočih sklepov Predsedstva SFR Jugoslavije, sprejetih s preglasovanjem in ne s konsenzom.

Predsednik Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije Lojze Peterle ožjemu krogu poslancev predstavi certifikat – paralelno plačilno sredstvo v Sloveniji.

17. januar 1991

Sklep skupščine SFR Jugoslavije, da se nobena republika ne more odcepiti, dokler ne bodo določeni pogoji, po ka-

terih se lahko uresniči v ustavi zapisana pravica do samoodločbe.

18. januar 1990

Ustanovljena gorska enota milice.

20. januar 1991

Sekretarja za notranje zadeve in za obrambo Republike Slovenije Igor Bavčar in Janez Janša podpišeta s hrvaškima kolegoma obrambni sporazum.

30. januar 1991

Skupščina Republike Slovenije sprejme več predlogov in pozivov za mirno reševanje jugoslovanske krize in zahtevo, naj se armada umakne iz politike.

Januar/februar 1991

Ločeni pogovori s srbsko, črnogorsko in makedonsko delegacijo o slovenskem predlogu za konfederacijo.

Imenovana komisija za izbor najustreznejših uniform za Slovensko vojsko.

2. februar 1991

V Ljubljani ustanovijo ljubljanski odbor ZK – Gibanja za Jugoslavijo.

6. februar 1991

LDS in SPD predstavita *Deklaracijo za mir*, ki jo podpiše tudi večina Pred-

sedstva Republike Slovenije in predsednik Milan Kučan.

13. februar 1991

Na razširjenem predsedstvu SFR Jugoslavije slovenski in hrvaški predstavniki zagovarjajo konfederalni, srbski in črnogorski pa federalni koncept ureditve države.

16. februar 1991

Ustanovljena Delavska stranka Slovenije.

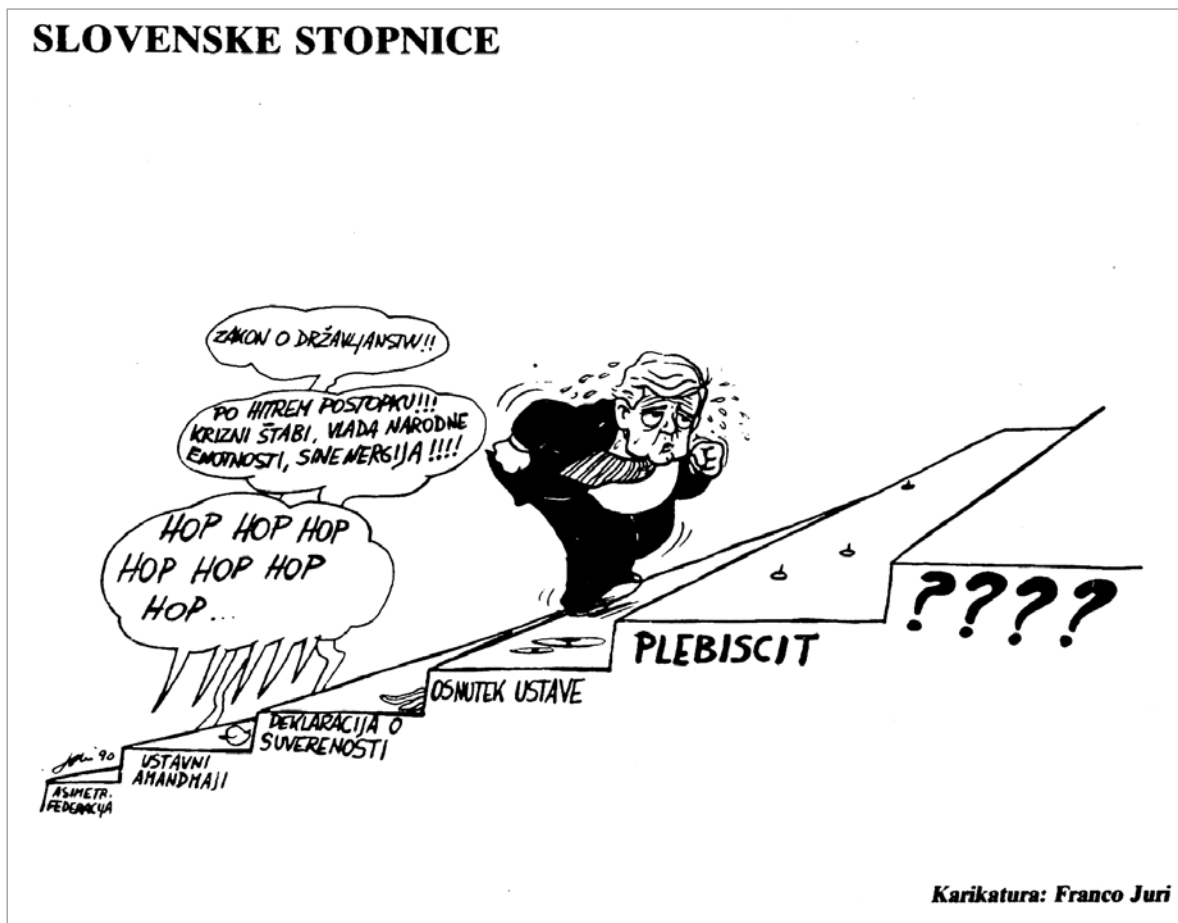
Na tajni seji Srbske demokratske stranke v Donjem Lapcu v bližini Knina sprejmejo deklaracijo o ogroženosti Srbov na Hrvaškem.

20. februar 1991

Skupščina Republike Slovenije sprejme amandma XCIX k *Ustavi Republike Slovenije*, ki omogoča prenos pravic, prenesenih na organe SFR Jugoslavije, nazaj na Republiko Slovenijo, in razveljavi določbe, ki so urejale položaj Republike Slovenije v SFR Jugoslaviji. S tem Slovenija izstopi iz pravnega reda SFR Jugoslavije.

Skupščina Republike Slovenije sprejme *Resolucijo o predlogu za sporazumno združitev Socialistične federativne republike Jugoslavije*, s katero Skupščino SFR Jugoslavije obvešča, da začenja postopek za

SLOVENSKE STOPNICE

Karikatura: Franco Juri

Franco Juri: *Slovenske stopnice.*
Delo, 15. november 1990

Veliko protestno zborovanje staršev, sorodnikov in prijateljev slovenskih fantov, ki služijo vojaški rok v JLA.
Foto: Edi Šelhaus

Srečanje predsednikov (predsedstev) jugoslovanskih republik na Brdu pri Kranju. Od leve: Momir Bulatović (Črna gora), Alija Izetbegović (BiH), Slobodan Milošević (Srbija), Kiro Gligorov (Makedonija), Franjo Tuđman (Hrvaška) in Milan Kučan (Slovenija).
Foto: Tone Stojko

razdružitve dotedanje SFRJ na dve ali več suverenih in neodvisnih republik, ki bi jo republike izvedle postopno, spozumno in v razumnem roku. Kot državne meje nove države navaja mednarodno priznane državne meje dotedanje SFR Jugoslavije z Republiko Avstrijo, Italijo in Madžarsko ter mejo med Republiko Hrvaško in Republiko Slovenijo v okviru Jugoslavije.

25. februar 1991

Zunanji in obrambni ministri vzhodnoevropskih držav v Budimpešti ukinejo Varšavski pakt.

28. februar 1991

Srbski nacionalni svet in Izvršni odbor SAO Krajine v Kninu sprejmeta resolucijo o razdružitvi SAO Krajine in Hrvaške. 7. marca sestavijo vlado SAO Krajina, ki ji predseduje Milan Babić.

1. marec 1991

Policisti srbske narodnosti razorožijo svoje hrvaške kolege na policijski postaji v Pakracu.

2. marec 1991

Posebna enota hrvaške policije ponovno zavzame policijsko postajo v Pakracu. V mesto pridejo oklepne enote JLA, »da bi zaščitile srbsko prebivalstvo«.

3. marec 1991

30.000 ljudi na mitingu v Beogradu zahteva obracun s Hrvati.

7. marec 1991

Na podlagi sprejetega ustavnega zakona na področju ljudske obrambe služenje vojaškega roka v JLA za državljane Republike Slovenije ni več obvezno.

9. marec 1991

Pismo predsednika Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije Lojzeta Peterleta sekretarju za ljudsko obrambo SFR Jugoslavije Veljku Kadijeviću o odnosih med Slovenijo in JLA.

Začetek večdnevni demonstracij srbske opozicije v Beogradu. Srbsko vodstvo se za pomoč obrane na JLA.

12. marec 1991

Polovica članov predsedstva SFR Jugoslavije odkloni zahtevo JLA po uvedbi izrednih razmer v Jugoslaviji.

16. marec 1991

Ustanovljena Slovenska nacionalna stranka, prvi predsednik postane Zmago Jelinčič.

17. marec 1991

Referendum o bodoči povezavi sovjetskih repu-

blik – Skupnosti neodvisnih držav. Referendum ignorirajo v pribaltskih državah, Gruziji, Armeniji in Moldovi.

18. marec 1991

Predsedstvo Republike Slovenije ustanovi posebno koordinacijsko skupino republiških organov za usklajevanje varnostnih in obrambnih priprav ter vodenje in usklajevanje oboroženega boja in civilne obrambe.

19. marec 1991

Poveljstvo JLA objavi, da ne bo dovolilo spreminjanja meja in mednacionalnih spopadov, ter zahteva redno financiranje, nemočno rekrutiranje vojakov in vrnitev TO v armadne okvire.

21. marec 1991

Na razširjeni seji Predsedstva SFR Jugoslavije se na pobudo Milana Kučana in Franja Tuđmana prvič pogovarjajo o usodi države in mirnem razpletu jugoslovanske krize.

24. marec 1991

Zaključek večdnevne vojaške vaje TO Slovenije *Pre-mik* na celotnem ozemlju Republike Slovenije.

26. marec 1991

Tajno srečanje Slobodana Miloševića in Franja

Tuđmana v Karadordevu. Slednji meni, da sta na posled našla skupni jezik glede delitve BiH in drugih ozemeljskih vprašanj med republikami.

27. marec 1991

Prvi od šestih pogovorov predsednikov (predsedstev) jugoslovanskih republik v Splitu o mirnem razpletu jugoslovanske krize in o bodoči ureditvi Jugoslavije.

28.–29. marec 1991

Skupščina Republike Slovenije sprejme prvi v celoti samostojen proračun.

31. marec 1991

S spopadom policistov posebnih enot hrvaške policije in milice SAO Krajine na Plitvicah se »uradno« začne vojna med Hrvati in Srbi na Hrvaškem. Kmalu za tem se v spopad vključi tudi JLA.

1. april 1991

Začetek popisa prebivalstva na ozemlju celotne SFR Jugoslavije.

Vodstvo SAO Krajine sprejme sklep o priključitvi Krajine Srbiji.

4. april 1991

Jugoslavijo obišče delegacija Evropske skupnosti, ki jo sestavljajo zunanji ministri Italije Gianni de

Michelis, Luksemburga Jacques Poos in Nizozemske Hans van den Broek.

6. april 1991

Sprejet *Zakon o obrambi in zaščiti*, ki ureja organizacijo, pripravlanje in delovanje obrambnega sistema v primeru ogrožanja svobode, neodvisnosti in ozemeljske celovitosti Slovenije. Veljati začne 14. aprila.

7. april 1991

Republika Slovenija pridobi prilogo tajnega dokumenta *Bedem-91 (Okop-91)*, ki je določal postopke JLA v Sloveniji v obravnavanem obdobju.

11. april 1991

Na srečanju predsednikov jugoslovanskih republik na Brdu pri Kranju se oblikujeta dva predloga prihodnje ureditve države: zveza suverenih držav (konfederacija) ali enotna zvezna država (federacija).

15. april 1991

V Poljčah na Gorenjskem se pričnejo tečaji za inštruktorje in komandirje v učnih centrih TO Ig in Pekre.

18. april 1991

Skupščina Republike Slovenije sprejme *Zakon o vojaški dolžnosti*, ki avtonomno ureja vpra-

šanja izvrševanja vojaške dolžnosti v Sloveniji. V prehodnih določbah zakon tudi opredeli položaj vojaških obveznikov, ki so bili na dan uveljavitve zakona na služenju vojaškega roka v JLA.

Ameriški ekonomist Jeffrey Sachs delegatom slovenske skupščine predstavi pripombe k Mencingerjevemu modelu privatizacije in denacionalizacije.

25. april 1991

Razrešitev dotedanjega sekretarja za informiranje Staneta Staniča in izvolitev Jelka Kacina na njegovo mesto.

29. april 1991

Načelnik RŠ TO Janez Slapar izda odredbo o varovanju učnih centrov na Igu in v Pekrah.

Zadnji sestanek predsednikov (predsedstev) republik SFR Jugoslavije na Cetinju.

1. maj 1991

Izvršni svet skupščine Republike Slovenije sklene, da lahko banke in podjetja v medsebojnem poslovanju uporabljajo posebno obračunsko enoto seku - slovenski eku.

2. maj 1991

Četniki iz Srbije pobijejo hrvaške miličnike v Bo-

rovem selu. Sledi prihod JLA z obrazložitvijo, da ščiti srbsko prebivalstvo pred morebitnim maščevanjem.

4. maj 1991

Izvršni svet skupščine Republike Slovenije sprejme zakone o Narodni banki Slovenije, o kreditnem poslovanju s tujino, o državljanstvu ...

6. maj 1991

Zvezni sekretar za ljudsko obrambo general Veljko Kadrijević zaradi napetih razmer na Hrvaškem sprejme ukaz o povečani bojni pripravljenosti enot JLA.

7. maj 1991

Začetek neprekinjenega dežurstva na Republiški koordinaciji ob 19. uri.

Predsedstvo SFR Jugoslavije ukaže JLA, da se mora zaradi etničnih spopadov do 9. maja na Hrvaškem razporediti na vseh območjih, kjer je srbsko prebivalstvo večinsko.

8. maj 1991

Skupščina Republike Slovenije obvesti Skupščino SFR Jugoslavije, da bo glede na zakon o plebiscitu najpozneje 26. junija razglasila samostojnost in da se želi pogajati o začasnem opravljanju

nekaterih zveznih funkcij na svojem ozemlju, o pravnem nasledstvu SFR Jugoslavije v skladu s pravili mednarodnega prava o nasledstvu držav glede državnega premoženja, arhivov in dolgov ter o možnih prihodnjih oblikah sodelovanja z drugimi deli dotedanje skupne države. Skupščina Republike Slovenije sprejme odstopa podpredsednika Izvršnega sveta Skupščine Jožeta Mencingerja in državnega sekretarja za finance Marka Kranjca zaradi nesoglasij o konceptu privatizacije ter na njuni mesti izvoli Andreja Ocvirka in Dušana Šešoka.

13. maj 1991

Načelnik RŠ TO Janez Slapar poroča na razširjeni seji Predsedstva Republike Slovenije o ukrepih, ki jih pripravljajo za prehod TO v bodoče oborožene sile slovenske države, o pripravljenosti za izvajanje nalog ob osamosvojitvi ter o stanju in problemih bojne pripravljenosti.

15. maj 1991

V učnih centrih v Pekrah pri Mariboru in na Igu pri Ljubljani se začne usposabljanje 120 oz. 180 slovenskih vojakov. Ta dan se proslavlja kot dan Slovenske vojske.

Predsedstvo Republike Slovenije odredi stalno delovanje centrov za obveščanje, okrepljeno varovanje sedežev upravnih organov za LO, štabov za TO in organov za notranje zadeve ter neprekinjeno dežurstvo republiškega koordinacijskega telesa.

Zaradi nasprotovanja srbske strani je prekinjeno načelo rotacije predsednikov Predsedstva SFR Jugoslavije. Hrvaški predstavnik Stipe Mesić ni izvoljen.

16. maj 1991

V Ljubljani ustanovijo Odbor staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov iz JLA, ki mu predseduje Janez Stergar.

17. maj 1991

Prične se mobilizacija posameznih enot TO.

19. maj 1991

Avstrijski zunanji minister Alois Mock na sestanku Pentagonale v Bologni ne uspe s predlogom, naj evropski politiki prenehajo podpirati celovitost in enotnost SFR Jugoslavije.

Na referendumu o neodvisnosti Hrvaške je »za« glasovalo 78 % volivcev. Dva dni pozneje se Srbi v Kninski krajini odločijo za odcepitev. Ustvarjeni

so vsi pogoji za oborožen spopad na Hrvaškem.

20. maj 1991

Veliko protestno zborovanje staršev, sorodnikov in prijateljev slovenskih vojakov v JLA v Cankarjevem domu v Ljubljani.

23. maj 1991

Prva odkrita agresija JLA v Sloveniji: enota JLA z oklepniki obkoli 710. učni center TO v Pekrah pri Mariboru in zahteva predajo.

25. maj 1991

Prva žrtev vojne v Sloveniji: transporter JLA med demonstracijami v Mariboru do smrti povozi Josefa Simčika.

26. maj 1991

Republiška koordinacijska skupina oblikuje koordinacijske skupine po regijah.

26./27. maj 1991

Pripadniki slovenske TO po dogovoru z vodstvom tovarne TAM v Mariboru odpeljejo štiri oklepna transportna vozila, pripravljena za JLA.

28. maj 1991

S postrojem Zbora narodne garde v Zagrebu uradno ustanovijo vojsko Republike Hrvaške.

29. in 30. maj 1991

Predstavnik ES Jacques Delors in Jacques Santer ob obisku pri predsedniku ZIS Anteju Markoviću v Beogradu podpreta enotno Jugoslavijo.

30. maj 1991

Ustanovljena Demokratska stranka upokojencev Slovenije – DeSUS.

1. junij 1991

Načelnik RŠ TO Janez Slapar ukaže načrt *Kamen – 3A*, ki predvideva zasedbo mejnih prehodov z Republiko Italijo, Avstrijo in Madžarsko s strani TO Republike Slovenije in organov obmejne milice.

Pod Karavankami odprejo 7864 metrov dolg predor med Slovenijo in Avstrijo.

2. junij 1991

Vojaški naborniki na Igu in v Pekrah slovesno pri-sežejo.

5. junij 1991

Slovenska delegacija – Janez Drnovšek, Milan Kučan in Lojze Peterle – se v Beogradu pogovarja s predsednikom ZIS Antejem Markovićem in zveznim sekretarjem za ljudsko obrambo generalom Veljkom Kadijevićem o združitvi Slovenije in o odnosih z JLA.

Skupščina Republike Slovenije sprejme več osamosvojitvenih zakonov, ki bodo začeli veljati 25. junija.

12. junij 1991

Predsednik ZIS Ante Marković nastopi pred delegati Skupščine Republike Slovenije.

Reorganizacija uprave Republike Slovenije – ustanovljena so ministrstva. V sestavi ministrstva za obrambo delujejo: Republiški štab za teritorialno obrambo, Republiška uprava za zaščito in reševanje, Republiški inšpektorat za obrambo in Republiški inšpektorat za požarno varnost.

14. junij 1991

Ameriški veleposlanik v Jugoslaviji Warren Zimmermann na obisku v Sloveniji poudari, da bodo ZDA podprle tisto ureditev države, ki bo dosežena z dogovori.

20. junij 1991

Poskusno začne delovati STA – Slovenska tiskovna agencija.

21. junij 1991

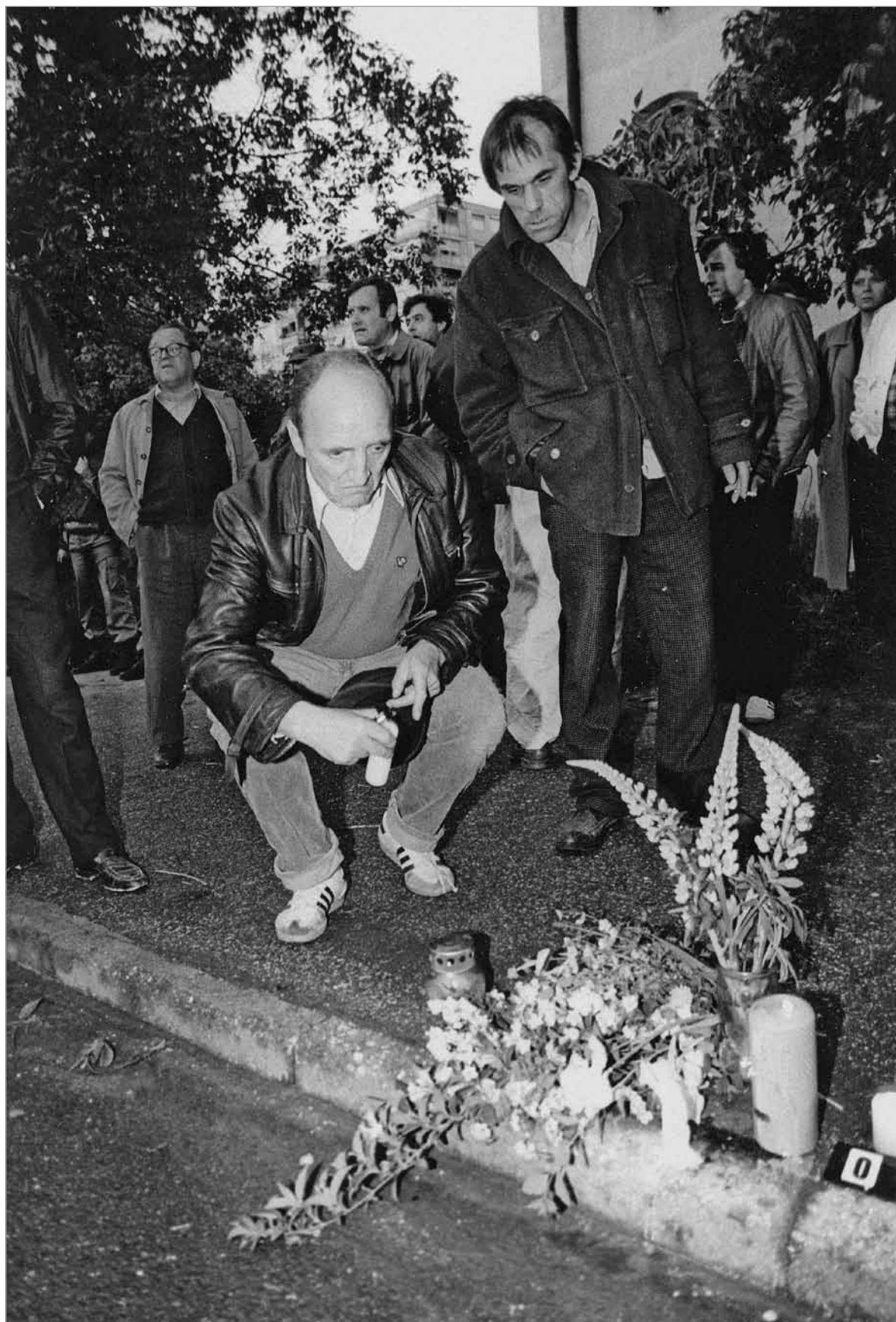
Ante Marković v skupščini SFR Jugoslavije zagrozi, da bo ZIS z vsemi zakonitimi sredstvi preprečil enostransko spreminjanje notranjih ali zunanjih mej Jugoslavije.

Vozila JLA pred vhodom učnega centra TO v Pekrah pri Mariboru.
Foto: Danilo Škofič, Večer

Starši nabornikov in Mariborčani so vztrajali v bližini učnega centra do umika enote JLA.
Foto: Igor Napast, Večer

Prižiganje sveče na mestu,
kjer je oklepnik JLA do
smrti povozil Josefa Simčika.
Foto: Egon Skamlec, Večer

Prisega prve generacije vojaških nabornikov v 510. učnem centru na Igu pri Ljubljani.
Foto: Tone Stojko

Prisega ob slovenski zastavi.
Foto: Tone Stojko

»Slovesno prisegam, da bom branil samostojnost, neodvisnost, svobodo in ozemeljsko celovitost moje domovine Republike Slovenije ter vestno in odgovorno izvrševal svoje dolžnosti pri njeni obrambi.«

Delegati Skupščine Republike Slovenije so že 29. marca 1990 z zakonom določili besedilo in melodijo slovenske himne. - Kitica *Zdravljice* in notni zapis državne himne.

Himna s svojo vsebino presega zgolj naravnost na slovenski nacionalni okvir, ki je sicer njeno izhodišče, ter se s svojimi pozitivnimi željami obrača na vse narode sveta. S tem je simbolično poudarjena slovenska miroljubnost in odprtost v svet.

Himna se glasi:

"Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
da koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan,
da rojak,
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!"

Ži - vé naj vsi na - ró - di, ki hre - pe - né do - ča - kat' dan, da
 ko - der son - ce ho - di, pre - pir iz sve - ta bo pre - gnan,
 da ro - jak prost bo vsak, ne vrag, le so - sed bo me - jak, da ro - jak
 prost bo vsak, ne vrag, le so - sed bo, ne vrag, le so - sed bo me - jak!

»Grb Republike Slovenije ima obliko štita. V sredini štita je na modri podlagi lik Triglava v beli barvi, pod njim sta dve valoviti modri črti, ki ponazarjata morje in reke, nad njim pa so v obliki navzdol obrnjenega trikotnika razporejene tri zlate šesterokrake zvezde. Ščit je ob stranicah rdeče obrobljen ... Zastava Republike Slovenije je belo-modro-rdeča slovenska narodna zastava z grbom Republike Slovenije.«

Iz amandmaja k ustavi Republike Slovenije

Novi grb in zastava Republike Slovenije.

Zvezni sekretar za ljudsko obrambo general Veljko Kadrijević na Kupreškem polju (BiH) izjavi, da bo JLA storila vse, da bo preobrazba jugoslovanske družbe potekala sporazumno, mirno, demokratično in brez oboroženih mednacionalnih spopadov.

Ameriški državni sekretar James Baker na obisku pri predsedniku Zveznega izvršnega sveta Anteju Markoviću izjavi, da so ZDA nenaklonjene enostranskim ukrepom Republike Slovenije.

22. junij 1991

V Zagrebu se štiri ure pogovarjata slovenski in hrvaški predsednik Milan Kučan in Franjo Tuđman.

23.-24. junij 1991

Članice Evropske skupnosti sklenejo, da ne bodo priznale neodvisnosti Slovenije in Hrvaške v primeru enostranske odcepitve od jugoslovanske federacije.

Junij 1991

Intenzivna diplomatska dejavnost. Slovenski politični vrh se pogovarja o načrtovani slovenski osamosvojitvi z najvišjimi političnimi predstavniki sosednjih držav in papežem.

24. junij 1991

Poslanci Skupščine Republike Slovenije s 100. amandmajem k slovenski ustavi določijo novo državno zastavo in grb.

Mobilizacija vseh štabov in prištavnih enot TO ter enot za varovanje objektov posebnega pomena.

25. junij 1991

Slovenija postane samostojna država: poslanci Skupščine Republike Slovenije sprejmejo *Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije*, ustavni zakon za njeno izvedbo in *Deklaracijo o neodvisnosti*.

Zvezni zbor Skupščine SFR Jugoslavije naloži ZIS-u in JLA, naj uveljavita ukrepe, s katerimi bi preprečili spreminjanje meja Jugoslavije.

Zvezni izvršni svet izda *Odlok o neposredni zagotovitvi izvrševanja zveznih predpisov o prehajanju čez državno mejo v SR Sloveniji*.

Hrvaški sabor sprejme deklaracijo o suverenosti in samostojnosti hrvaške države, Republika Slovenija in Republika Hrvaška se medsebojno priznata.

Predsednik SR Srbije Slobodan Milošević za avstrijsko televizijo izjavi,

da bo JLA ta dan zaprla državno mejo v Sloveniji.

V Avstriji so organizirana taborišča za namestitev beguncev iz Slovenije, avstrijska vojska je v popolni pripravljenosti.

26. junij 1991

Slovesnost ob razglasitvi samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije na Trgu republike v Ljubljani.

Predsednik Predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan pošlje pismo šefom zahodnih držav in generalnemu sekretarju OZN Pérezu de Cuéllarju s prošnjo za mednarodno priznanje.

26.-28. junij 1991

Prvo zasedanje Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani.

Ni dovoljenja avtorja za objavo

»Prezemite čast in odgovornost, ki vam jo je naložila zgodovina.«

Iz govora predsednika Predsedstva Republike Slovenije Milana Kučana

»Danes potrjujemo v slovenski skupščini plebiscitarno voljo državljanov Slovenije z rojstvom suverene države Republike Slovenije. To počnemo pokončno, dostojanstveno, demokratično, odločno in prijateljsko do vseh, ki jih vodijo dobri nameni.«

Iz govora predsednika Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije Lojzeta Peterleta

»Vendar s tem ni ne konec ne začetek naše zgodovine. Pomeni pa tisto prelomno točko v našem narodnem življenju, ko smo prišli v položaj, da lahko samostojno odločamo o svoji lastni usodi.«

Iz govora predsednika Skupščine Republike Slovenije dr. Franceta Bučarja

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Predsednik Predsedstva
Republike Slovenije
Milan Kučan v spremstvu
načelnika TO Janeza
Slaparja in poveljnika
častne čete Toneta Krkoviča
ob pregledu postrojenih
teritorialcev.
Foto: Marjan Garbajs

»Z rojstvom dobi človek pravico do sanj. Z delom dobi pravico, da zbližuje življenje in sanje. Mi smo včeraj povezali oboje: zase, za mnoge rodove Slovencev, ki so davno nekoč sanjali te iste sanje, in za prihodnje rodove, ki bodo na teh sanjah gradili nov svet. Od včeraj imamo Slovenci svojo državo. Od včeraj živi večinski del slovenskega naroda v lastni, samostojni in neodvisni državi. Zamejci od Trsta, Gorice in Benečije, preko Koroške in Porabja, kamor jih je zamejila z nami trda zgodovina, in rojaki, raztreseni po vsem svetu, imajo zdaj v Republiki Sloveniji svojo matično domovino in oporo. Zmogli smo, ker je bila naša vera trdna in ker ni bilo zle misli v naših dejanjih. Hvala vam za to, dragi rojaki. Nocoj so dovoljene sanje. Jutri je nov dan.«

Iz govora predsednika Predsedstva Republike Slovenije Milana Kučana na slovesnosti ob razglasitvi samostojnosti Republike Slovenije

vojna za Slovenijo se je dejansko začela že 26. junija zjutraj z napadom enot JLA. Vojaška sila, ki je podcenjevala nasprotnika, je bila po svojem delovanju šablonska, zastarela in notranje razklana zaradi večnacionalne sestave. Napad na Slovenijo pa je na slovenski strani povezal ljudi in politiko v skupnem odporu. Sloveniji je uspelo onemogočiti zvezne namene z dobro organiziranimi akcijami TO in slovenske milice, podprtimi z analizami in informacijami o dogajanju v JLA, z odklopi elektrike in vode sovražnikovim vojašnicam, z obveščanjem svetovne javnosti o dogajanju v Sloveniji ter z diplomatsko dejavnostjo in drugimi ukrepi. Po desetih dneh vojne je ob pritisku evropskih držav prišlo do premirja.

Zadnji teden pred vojno

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve (ZSNZ):

- popolnjevanje enot in materialno-tehničnih sredstev (MTS);
- izvidniško ogledovanje;
- višanje in vzdrževanje visoke bojne pripravljenosti;
- zbiranje informacij o slovenskih obrambnih silah;
- taktični premiki ter pregrupiranje moštva in MTS;
- koncentracija sil okoli mednarodnih mejnih prehodov;
- grožnje milici in stopnjevanje pritiskov zaradi postavljanja mejnih tabel in izobešanja slovenskih zastav na mejnih prehodih;
- izzivanja.

Delovanje slovenskih obrambnih sil:

- ažuriranje obrambnih in varnostnih načrtov;
- preverjanje določenih načrtov v realnih situacijah;
- stopnjevanje pripravljenosti;
- mobilizacija in popolnjevanje enot;
- urejanje terena in postavljanje mejnih kontrolnih točk na južni meji;

- zbiranje informacij o premikih JLA.

26. junij 1991

Formalni začetek napada na Republiko Slovenijo: ZIS zgodaj zjutraj sprejme odlok o neposrednem zagotavljanju izvrševanja zveznih predpisov o prehajanju državne meje na ozemlju Republike Slovenije. V primeru odpora morata zvezna policija in JLA odlok uveljaviti s silo.

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve:

- premiki enot JLA proti novim slovenskim državnim mejam;
- prvi streli pri Divači;
- zvezna uprava letenja zapre vsa slovenska letališča;
- demonstracija sile in grožnja s preletom letala nad prizoriščem proslave.

Delovanje slovenskih obrambnih sil:

- vzpostavitev mejne kontrole na južni meji;
- snemanje jugoslovanskih in postavljanje slovenskih oznak na mejnih prehodih;
- postavljanje barikad na smereh prodiranja enot JLA;
- dodatna mobilizacija v TO;
- slovenske obrambne sile ne smejo prve upora-

biti orožja.

27. junij 1991

Začetek načrtovane,

usklajene in enotno vodena intervencija JLA v Sloveniji. Prvi spopad med TO in JLA je bil pri zaselku Poganci med Metliko in Novim mestom.

Predsedstvo Republike Slovenije na seji ob 6. uri zjutraj oceni poseg JLA kot neposredno nasilno intervencijo in poskus trajne okupacije Republike Slovenije in sprejme sklep o izvajanju pripravljenih ukrepov za oviranje prodora enot JLA, za blokado infrastrukturnih objektov ter za obrambo objektov in komunikacij.

Predsednik Predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan ob 11. uri po televiziji seznanil javnost s sklepi Predsedstva.

Ljubljanski nadškof Alojzij Šuštar obvesti papeža Janeza Pavla II., vse predsednike škofovskih konferenc in nekdanjega predsednika Švice o vojaških spopadih v Sloveniji in prosi za posredovanje za mirno rešitev.

Poveljnik 5. vojnega področja v dveh pismih (zjutraj in zvečer) predsedniku Izvršnega sveta Republike Slovenije zagrozi,

da bo vojska zavzela državno mejo in mejne prehode, če bo potrebno tudi s silo.

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve:

- JLA s hitrimi manevri zasede vse mejne prehode in letališča v Republiki Sloveniji;
- na zasedene mejne prehode prevažajo pripadnike Zveznega sekretariata in Zvezne carinske uprave;
- slaba informiranost vojakov o njihovi misiji v Sloveniji;
- prve predaje in prebegi iz enot JLA;
- ustrahovanje prebivalstva: oklepne enote na mestnih ulicah, letaki ...
- Delovanje slovenskih obrambnih sil:
 - milica in TO skupaj z gospodarskimi organizacijami postavljata cestne barikade za preprečevanje in upočasnjevanje prodiranja JLA;
 - izdan ukaz o uporabi orožja;
 - prve uspešne akcije zaustavljanja in uničevanja nasprotnikove žive sile in MTS;
 - večina objektov JLA ostane brez vode in elektrike;

Franco Juri: *The aliens.*

Miličniki varujejo delavca cestnega podjetja pri postavljanju mejnih tabel. Krvavi Potok, 26. junija ob 11.30.

Foto: Daniel Novakovič, Dokumentacija MNZ

Pohod tankov JLA na mejni prehod Šempeter pri Novi Gorici.

Foto: Tone Stojko

»Obveščamo vas,
da ima 5. vojaško
območje nalogo
prevzeti vse mejne
prehode in
zavarovati
državno mejo
SFRJ. Računamo
na sodelovanje
vseh organov
in državljanov
Republike
Slovenije. Naloga
bo izpolnjena
brezpogojno.
Delovali
bomo tudi po
pravilu bojne
uporabe enot.
Vsak odpor
bo zlomljen,
posledice pa bodo
nosili tisti, ki bodo
izdajali ukaze in jih
izvrševali.«
Besedilo brzojavke
poveljnika 5. vojaškega
območja Konrada Kolška z
dne 27. junija

Majice z različnimi proti-
vojnimi napisi so prodajali
po uličnih stojnicah
slovenskih mest.
Original hrani MNZS.

Vožnja tankovske kolone
JLA od Dolenje vasi pri
Ajdovščini v smeri Žabelj.
Dokumentacija MNZ

Tanki JLA
na cesti Maribor-Šentilj.
Foto: Igor Napast, Večer

Barikade v smeri prodora
enote JLA.
Foto: Diego Andrés Gómez

Oklepna enota prodira
skozi Radlje ob Dravi.
Foto: Kristl Valtl, Koroški
pokrajinski muzej

»Predsedstvo je ocenilo, da pomenijo premiki enot JLA, sporočilo 5. vojaškega območja, nasilnost in brezobzirnost posega jugoslovanske vojske agresijo na samostojno in suvereno Republiko Slovenijo ter poskus njene trajne okupacije. Slovenija bo na to agresijo odgovorila tako, da bo uporabila vsa sredstva, ki jih ima na voljo, da zavaruje svojo suverenost. Predsedstvo Republike Slovenije je ukazalo TO Slovenije, da, če bo potrebno, tudi z orožjem zaščiti objekte in komunikacije, ki so temeljnega pomena za življenje ljudi v Republiki Sloveniji in za zavarovanje njene suverenosti.

Predsedstvo Republike Slovenije poziva vse Slovence in državljane Republike Slovenije, oficirje v JLA in vojake na službenju vojaškega roka, da zavrnejo sodelovanje v agresivnih dejanjih proti lastni državi in lastnemu narodu. Predsedstvo poziva tudi pripadnike drugih narodov in narodnosti, državljane drugih jugoslovanskih republik, da ne sodelujejo v nasilnih dejanjih, ki so nezakonita tudi po pravni ureditvi SFRJ in ki lahko po nepotrebnem povzročijo človeške žrtve, saj jim v teh razmerah Republika Slovenija žal ne more več zagotavljati varnosti.

Organi Republike Slovenije zahtevajo od jugoslovanske vlade, da zaustavi vse aktivnosti jugoslovanske armade v Sloveniji. Republika Slovenija je sklenila takoj odpoklicati vse svoje predstavnike v zveznih organih. Dokler agresija ni ustavljena, tudi ni mogoče dogovarjanje o razrešitvi vseh vprašanj, ki so ostala odprta po razdružitvi Republike Slovenije od SFRJ in ki smo jih želeli reševati mirno in sporazumno. Predsedstvo Republike Slovenije je pozvalo predsednike in predsedstva vseh drugih jugoslovanskih republik, da obsodijo agresijo vojske proti Republiki Sloveniji in da pozovejo svoje državljane, pripadnike JLA, naj v njej ne sodelujejo. Dokler se agresija ne zaustavi, je Republika Slovenija prisiljena preklicati svojo ponudbo za nadaljevanje pogovorov o oblikovanju skupnosti suverenih držav na ozemlju dosedanje SFRJ.

Organi Republike Slovenije so se že obrnili na sosednje in druge evropske države ter na svetovno javnost in jih obvestili o agresiji na njeno samostojnost in suverenost.«

Predsednik Predsedstva Republike Slovenije je 27. junija javnosti posredoval stališča razširjene seje Predsedstva Republike Slovenije.

- prizadevanja za ponovni prevzem nadzora nad mejnimi prehodi;
- zajeti prvi vojni ujetniki.

Lokacije pomembnejših dogodkov: Ormož, Štrihovec, Šentilj, Limbuš, Poganci, Rigonce, Cerklje ob Krki, Kučare, Dravograd, Medvedjek, Središče ob Dravi, Jezersko, Brnik, mejna kontrolna točka Obrežje, Maribor, Trzin.

28. junij 1991

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve:

- napadi vojnega letalstva na civilne objekte in na telekomunikacijske oddajnike;
- prebegi in predaje postanejo vedno bolj množični;
- ranjeni in mrtvi med prebivalci ter tujimi novinarji in vozniki.
- Delovanje slovenskih obrambnih sil:
- vzpostavljanje ravnotežja na bojišču in prevzemanje pobude;
- nekateri mejni prehodi vnovič v slovenskih rokah;
- uspešna vojna na medijskem področju;
- pogajanja z nasprotnikom glede nepotrebnih žrtev na obeh straneh;

- zaukazana prekinitev ognjenega delovanja zoper JLA;

- organizirano reševanje problematike vojnih ujetnikov.

Lokacije pomembnejših dogodkov: Medvedjek, Gibina, Brnik, Rožna dolina - Vrtojba, Črniče, Holmec, Bukovje, Karavanški predor, Šentilj, TV-oddajnika Kum in Nanos, Štrihovec.

28./29. junij 1991

Trojka ES, luksemburški zunanji minister Jacques Poos, italijanski zunanji minister Gianni de Michelis in Hans van den Broek, ter slovenska predstavnik Milan Kučan in Dimitrij Rupel v Zagrebu govorijo o premirju in trimesečnem moratoriju na izvajanje neodvisnosti Republike Slovenije.

29. junij 1991

Načelnik štaba vrhovne komande oboroženih sil SFRJ in zvezni sekretar za ljudsko obrambo general armije Veljko Kadijević v pismu predsednikoma Milanu Kučanu in Lojzetu Peterletu postavi ultimatum, da mora slovenska teritorialna obramba do 9. ure prenehati napadati jugoslovansko vojsko, deblokirati vojašnice in

omogočiti vojski, da uredi odloke ZIS-a.

Načelnik kontraobveščevalne službe JLA, general Marko Negovanović prek beograjske televizije postavi ultimatum Republiki Sloveniji.

Zvečer se po načrtu *Plebiscit* sestanejo vsi trije zbori Skupščine Republike Slovenije na izredni seji in sprejmejo *Stališča Skupščine Republike Slovenije v zvezi s političnim in varnostnim položajem Republike Slovenije*. Podprejo stališča predsednika Predsedstva Republike Slovenije Milana Kučana, izrečena v Zagrebu, in pozovejo Evropsko skupnost, da nemudoma pošlje svoje opazovalce v Slovenijo.

Papež Janez Pavel II. pošlje telegrame Milanu Kučanu, Franju Tuđmanu in Anteju Markoviću, v katerem predlaga takojšnjo prekinitev spopadov.

General Andrija Rašeta se s slovenskim vodstvom v Ljubljani dogovarja o premirju.

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve:

- zahteve za prekinitev ognja in deblokado vojaških objektov;

• nove predaje vojakov JLA ter izgube v moštvu in MTS.

- Delovanje slovenskih obrambnih sil:
 - pogovori o premirju;
 - nevarnost zračnih napadov v številnih mestih;
 - ustanovljeni regijski centri za vojne ujetnike.
- Lokacije pomembnejših dogodkov: Brnik, Trzin, Škofije, Ljubljana.

30. junij 1991

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve:

- JLA se ne drži dogovorov o prekinitvi ognja;
 - vedno večje izgube v moštvu in izguba položajev na bojišču;
 - pripravljanje novih enot v Republiki Hrvaški za posredovanje v Republiki Sloveniji;
 - izvajanje terorističnih akcij.
 - Delovanje slovenskih obrambnih sil:
 - poostrena blokada vojašnic;
 - trgiranje mreže varnostne službe JLA in onemogočanje njenih ključnih ljudi;
 - nadaljevanje bojev za mejne prehode.
- Lokacije pomembnejših dogodkov: Karavanški predor, Črni Vrh nad

Tanki JLA so brezobzirno
povozili vse pred seboj.
Foto: Miha Fras

Po bitki v Trzinu.
Fotodokumentacija
Dnevnika

Uničena barikada na ormoškem mostu.
Foto: Štefan Hozyan ml.

Protiletalska obramba
Ljubljane.
Foto: Barbara Sršen

Blokirana kolona JLA na klancu Medvedjek pri Trebnjem.

Foto: Miha Fras

Goreča vozila iz kolone JLA v Gornji Radgoni, ki so jo z molotovkami uničili domačini prostovoljci, potem ko je TO zadela vozilo zvez na čelu kolone.

Foto: Daniel Loparnik, Dokumentacija MNZ

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Člani diverzantske skupine
so na mejnem prehodu
Rožna Dolina uničili dva
tanka JLA.
Dokumentacija MNZ

Ni dovoljenja avtorja za objavo

*»Rekli so nam, da je Jugoslavijo napadla
neka tuja država in da gremo braniti meje.«*

Izjava tankista JLA po uspešno končanih pogajanjih na
mejnem prehodu Vrtojba

Grafit v Mariboru.
Foto: Igor Napast, Večer

Idrijo, mednarodni mejni prehodi.

Junij 1991

Med vojno za Slovenijo deluje v prostorih *Nove revije* štab za tujo (novinarsko) javnost.

1. julij 1991

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve:

- poskusi prebojev obkoljenih enot;
- množične predaje, prebegi in pobegi iz enot;
- dovažanje okrepitev na teren;
- uporaba helikopterjev z oznakami RK v vojaške namene;
- grožnje s sabotazami.
- Delovanje slovenskih obrambnih sil:
- uspešno onemogočanje horizontalnih manevrov nasprotnika;
- boji za mejne prehode, vse več jih je v slovenskih rokah.

Lokacije pomembnejših dogodkov: Nova vas, Medvedjek, Krakovski gozd, Mokronog.

2. julij 1991

Predsednik Predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan in zunanji minister Dimitrij Rupel se v Beljaku pogovarjata z nemškim zunanjim ministrom Hans-Dietrichom Genscherjem.

Načelnik RŠ TO polkovnik Janez Slapar pošlje načelniku 5. vojaškega območja v Zagrebu, generalu Životi Avramoviću predlog za ustavitev ognja, ki ga ta zavrne.

Republika Slovenija ob 21. uri enostransko razglasi prekinitev ognja.

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve:

- enote JLA se umikajo v vojašnice, nekatere tudi neorganizirano;
 - vdor novih oklepnih enot na naše ozemlje iz Republike Hrvaške;
 - enote JLA imajo podporo iz zraka;
 - pripadniki Zveznega sekretariata ropajo brezcarinske prodajalne in uničujejo inventar na mejnih prehodih ter bežijo z meje, tudi v sosednje države;
 - drugi val napadov na telekomunikacijske oddajnike;
 - število prebegov in predaj se povečuje, tudi pilotov iz letalske enote.
- Delovanje slovenskih obrambnih sil:
- zavzeta največja skladišča orožja in streliva JLA;
 - vključevanje zaseženih MTS v postroj slovenskih obrambnih sil;

- nadaljevanje spopadov za mejne prehode tam, kjer so pogajanja neuspešna;
 - do večera je večina mejnih prehodov v slovenskih rokah;
 - razglášena enostranska prekinitvev ognja.
- Lokacije pomembnejših dogodkov: Krakovski gozd, Prilipe, Fernetiči, Presika, Ortnek, Ribnica, Borovnica, Zgornja Ložnica.

3. julij 1991

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve:

- enote se umikajo v vojašnice;
 - grožnja novega posredovanja iz Republike Hrvaške;
 - pripadniki Zveznega sekretariata bežijo prek meje v Italijo.
- Delovanje slovenskih obrambnih sil:
- prevzem preostalih mejnih prehodov

3. in 4. julij 1991

Na sestanku visokih uradnikov Organizacije za varnost v Evropi (OVSE) v Pragi predlagajo opazovalno misijo in ustanovitev mednarodne konference o Jugoslaviji.

4. julij 1991

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve:

- enote JLA se pod kontrolo ter v spremstvu TO in milice umikajo v vojašnice.
- Delovanje slovenskih obrambnih sil:
- na večini mejnih prehodov vzpostavljeno normalno delo;
- objekti JLA vnovič dobijo vodo in elektriko.

5. julij 1991

Zunanji ministri Evropske skupnosti v Haagu sprejmejo deklaracijo o Jugoslaviji, kjer zahtevajo zamrznitev vseh osamosvojitvenih dejanj od 25. junija dalje.

Delovanje JLA in Zveznega sekretariata za notranje zadeve:

- umik enot JLA v vojašnice je v zaključni fazi.
- Delovanje slovenskih obrambnih sil:
- še vedno visoka stopnja pripravljenosti za bojno delovanje.

7. julij 1991

Pogovori med predstavniki Slovenije, Hrvaške, SR Srbije, zveznih oblasti in »trojko« Evropske skupnosti na Brionih. Sporazumejo se, da nadzor na mejah Republike Slovenije opravlja slovenska milica, carini ostane prihodek federacije, na

mejah se obnovijo razme-re pred 25. junijem, slo-venske obrambne sile de-blokirajo vojašnice, enote JLA se vrnejo vanje, TO se demobilizira, vsi ujetni-ki morajo biti izpuščeni v enem dnevu, slovenski osamosvojitveni ukrepi pa 3 mesece mirujejo.

Delovanje JLA in Zvezne-ga sekretariata za notra-nje zadeve:

- JLA preneha z vse-mi napadi in drugimi oboroženimi dejavnost-mi;
- vse enote so v voja-šnicah;
- kršitev premirja z nenajavljenimi preleti, letalskim snemanjem po-ložajev TO in dovažanjem novih starešin s helikop-terji, ki imajo oznake Rdečega križa.

Delovanje slovenskih obrambnih sil:

- poostren nadzor nad vojašnicami in giba-njem JLA izven vojašnic. Slovenski obveščevalci pridobijo, na tiskovni konferenci v Ljubljani pa predstavijo glavne pou-darke govora, ki ga je imel general Blagoje Adžić, na-čelnik generalštaba oboro-ženih sil SFR Jugoslavije, 5. junija v Centru visokih vojaških šol v Beogradu.

Na letališču Brnik se je slovenskim teritorialcem in miličnikom vdalo več kot trideset vojakov in zveznih policistov.

Foto: Tone Stojko

Po predaji enote JLA v Limbušu ponuja domačinka zajetim vojakom vodo.

Foto: Danilo Škofič, Večer

Na Jezerskem vrhu je slavnostno zaplapolala slovenska zastava.
Foto: Gert Eggenberger, Gorenjski muzej

Slovenija je z uspešnimi tiskovnimi konferencami dobivala medijsko vojno.
Foto: Tone Stojko

»To ni državljanska vojna, to ni notranji obračun znotraj Jugoslavije, to je napad nedemokratske države, Beograda, na pravkar razglašeno samostojno državo.«
Ena izmed izjav Jelka Kacina, ministra za informiranje Republike Slovenije

Strah najmlajših med alarmi
za zračni napad.
Dokumentacija MNZ

Zaskrbljeni obrazi
Mariborčanov v zaklonišču
med alarmom za zračni
napad.
Foto: Boris Vugrinec, Večer

»Z ramo ob rami«: ministra
za obrambo in notranje
zadeve Republike Slovenije
Janez Janša in Igor Bavčar.

Foto: Tone Stojko

Pripadniki TO pri
preventivni kontroli
voznikov avtomobilov.
Foto: Barbara Sršen

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Skladišče TO na Črnem
Vrhu po eksploziji, bližnji
posnetek.
Dokumentacija MNZ

Domačina v Dravogradu
obešata protestni napis.
Foto: Tone Stojko

Pripadniki TO med bojem.
Foto: Tone Stojko

Teritorialec med bojem.
Foto: Tone Stojko

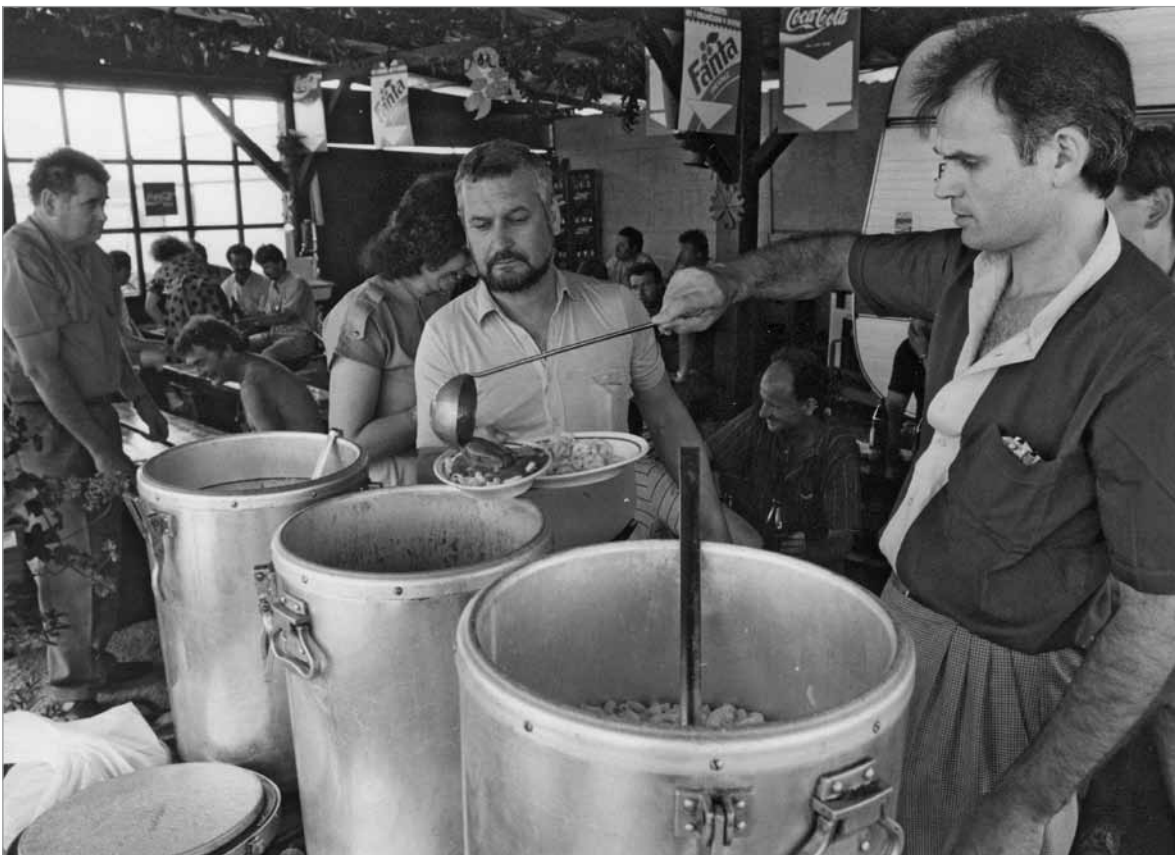
Pomoč ranjenemu
pripadniku TO.
Foto: Tone Stojko

Poškodbe oddajnika na
Krvavcu, ki jih je utrpel
po drugem valu napadov
JLA na telekomunikacijske
oddajnike.
Dokumentacija MNZ

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljena avtorja za objavo

Rdeči križ Slovenije deli hrano voznikom tovornjakov, tujcem, ki so obtičali pred barikadami v Miklavžu na Dravskem polju.
Foto: Igor Napast, Večer

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Uničena stanovanjska hiša
in poškodovan zvonik
cerkve sv. Petra v Gornji
Radgoni.
Foto: Nataša Juhnov,
Vestnik

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Solze ob izgubi domačije.
Foto: Diego Andrés Gómez

Srečanje slovenskih in avstrijskih policistov na Mostu prijateljstva v Gornji Radgoni.
Foto: Boris Jaušovec, Večer

Ponovnega prevzema mejnega prehoda Lazaret se veselijo tudi italijanski kolegi.
Foto: Diego Andrés Gómez

Mejni prehod Škofije je spet
v slovenskih rokah.
Foto: Zdravko Primožič,
Dokumentacija MNZ

Organizirani odhod
pripadnikov JLA iz
Dravograda.
Foto: Tone Stojko

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ranjena pripadnika TO in
JLA v sproščenem pogovoru
z novinarko Špelo Predan.
Foto: Barbara Sršen

Starša iz Srbije podpisujeta
prevzem ujetnika
- pripadnika JLA.
Foto: Barbara Sršen

Vojni ujetniki se z
ljubljske železniške
postaje vračajo na domove v
Jugoslaviji.
Fotodokumentacija
Dnevnika

Vojni za Slovenijo so sledili meseci intenzivnega delovanja na treh bistvenih področjih. Vojaški vrh je julija načrtoval ponovitev napada na Slovenijo, pod pritiskom srbskega predsednika Slobodana Miloševića in njegovega kroga pa se je odločil za postopen umik iz Slovenije. Ta se je začel v začetku avgusta, končal pa z odhodom zadnje kolone JLA iz koprskega pristanišča 25. oktobra. Decembra so delegati slovenske skupščine sprejeli Ustavo Republike Slovenije, ki je Slovenijo uvrstila v krog modernih evropskih držav. Boj za mednarodno priznanje je potekal v senci preoblikovanja Evrope, razpadanja SZ – od tam so prišla tudi prva priznanja – in zaostrovanja razmer na drugih področjih nekdanje skupne države. Slovenija je pred novim letom izpolnila vse naloge, ki jih je kandidatka za priznanje zastavila *Deklaracija o Jugoslaviji*. Množičnemu januarskemu priznanju sta februarja in aprila sledili velesili Ruska federacija in ZDA, 22. maja pa vstop v družino svetovnih narodov.

10. julij 1991

Skupščina Republike Slovenije z več kot dvetretjinsko večino potrdi t. i. *Brionsko deklaracijo* ter sprejme posebno *Izjavo*.

Skupščina Republike Slovenije zadolži Predsedstvo Republike Slovenije in Izvršni svet Skupščine, naj pripravi pogajalska izhodišča za razgovore o postopku in načinu uresničevanja odločitev skupščine, sprejetih 25. junija 1991.

12. julij 1991

Izjava ministra za informiranje Jelka Kacina na zadnji tiskovni konferenci v Cankarjevem domu, da je Slovenija izpustila še zadnje vojne ujetnike.

RŠ TO ukaže postopno demobilizacijo enot TO ter hkratno oblikovanje dežurnih enot.

13. julij 1991

Dogovor med predstavniki Evropske skupnosti, zveznih oblasti, Republike Hrvaške in Republike Slovenije glede opazovalne misije v SFR Jugoslaviji.

15. julij 1991

V Slovenijo prispe prva skupina opazovalcev Evropske skupnosti.

17. julij 1991

Rdeči križ Slovenije prvič objavi podatke o

človeških žrtvah vojne za Slovenijo.

18. julij 1991

Na seji razširjenega predsedstva SFR Jugoslavije v Beogradu sprejmejo sklep o umiku JLA iz Republike Slovenije v roku treh mesecev, v Slovenijo pa se vrnejo vsi slovenski vojaki, ki so služili vojaški rok v JLA.

20. julij 1991

Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije izdela predlog za tehnično izvedbo sklepa Predsedstva SFR Jugoslavije o umiku poveljstev, enot in ustanov JLA iz Slovenije.

Sestanek komisije Republike Slovenije pod vodstvom Mirana Bogataja in poveljstva 5. vojaškega območja JLA pod vodstvom generalpodpolkovnika Andrije Rašete o spremljanju priprav in premikov enot JLA Slovenije ter prevzemu objektov JLA v varovanje in upravljanje s strani TO.

Nova revija izda knjigo *The case of Slovenia*, ki jo 9. oktobra istega leta predstavi tudi na knjižnem sejmu v Frankfurtu.

21. julij 1991

Začetek niza terorističnih akcij diverzantskih skupin

JLA na energetske objekte v Republiki Sloveniji.

22. julij 1991

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije sprejme predlog za izvedbo sklepa Predsedstva SFR Jugoslavije o umiku poveljstev, enot in ustanov JLA iz Slovenije.

24. julij 1991

Odlok o odpustitvi slovenskih vojakov iz JLA.

30. julij 1991

Litva prizna Slovenijo.

31. julij 1991

Skupščina Republike Slovenije izvoli dvanajstčlansko delegacijo pod vodstvom Vitodraga Pukla za sodelovanje v Skupščini SFR Jugoslavije v pogajanjih za izvedbo postopka razdružitve dosedanje SFR Jugoslavije, v pogajanjih o reševanju tekočih vprašanj in v dogovarjanju o morebitnem oblikovanju skupnosti suverenih držav na ozemlju dosedanje SFR Jugoslavije.

4. avgust 1991

Obisk evropske trojke v Beogradu. Mirovna misija spodleti, saj srbska stran zanika, da bi bila v vojni na Hrvaškem.

6. avgust 1991

Na izrednem ministrskem sestanku Evropske sku-

pnosti zahtevajo mirno reševanje sporov v Jugoslaviji. Republikam, ki zavračajo podpis premirja, zagrozijo z gospodarskimi ukrepi.

7. avgust 1991

Zahodnoevropska unija (WEU) na sestanku v Londonu prvič spregovori o Jugoslaviji.

8. avgust 1991

Po načrtu generalštaba oboroženih sil SFR Jugoslavije o premestitvi enot 5. vojaškega območja iz Republike Slovenije naj bi se poveljstvo 14. korpusa JLA (Ljubljana) s prištabnimi enotami do 5. septembra 1991 preselilo v garnizon Doboj, poveljstvo 31. korpusa (Maribor) s prištabnimi enotami pa do 1. septembra v garnizon Šabac.

12. avgust 1991

Konec slovenske »misije dobre volje« po posameznih jugoslovanskih republikah pod vodstvom člana Predsedstva Republike Slovenije Dušana Pluta, ki naj bi spodbudila pogajanja o razdružitvi.

22. avgust 1991

Do tega dne se je iz Slovenije umaknilo 40 % pripadnikov in 60 % sredstev JLA.

Tiskovna konferenca
v Cankarjevem domu
v Ljubljani po vrnitvi s
pogajanj na Brionih.
Foto: Aleš Černivec, Delo

*»Le narodi
Jugoslavije in zgolj
oni sami lahko
odločajo o svoji
prihodnosti.«*
Prvo načelo t. i. *Brionske*
deklaracije

Predstavniki državnega vrha
med razpravo o t. i. *Brionski*
deklaraciji. Prva vrsta: Janez
Janša, minister za obrambo,
in Lojze Peterle, predsednik
Izvršnega sveta Skupščine
Republike Slovenije. Druga
vrsta: dr. Dimitrij Rupel,
minister za zunanje zadeve,
in Milan Kučan, predsednik
Predsedstva Republike
Slovenije.
Foto: Tone Stojko

Bogdan Oblak (Hamurabi)
je izdelal projekt
slovenskega denarja *Lipa*.

Osmega oktobra 1991 je
prišel v obtok začasni denar
- boni Republike Slovenije.

Težko orožje JLA na tovarni
železniški postaji v Mostah.
Foto: Jože Biščak, Delo

Ni dovoljena avtorja za objavo

*»Predsednik
predsedstva
Republike Slovenije!
Z odhodom
zadnjih vojakov
Jugoslovanske
armade je bojna
naloga, ki je bila
Obrambnim
silam Republike
Slovenije dana ob
agresiji na našo
domovino 27. junija
letos, izvršena.
Na naši zemlji ni
več nobenih tujih
vojakov. Svobodo in
suverenost varujejo
naše sile!*

Poroča generalmajor Janez
Slapar!«

Slovesnost v Kopru ob
odhodu zadnjega vojaka
JLA iz Slovenije.
Foto: Dokumentacija MNZ

25. avgust 1991

Srbski rezervisti, četniki in JLA napadejo Vukovar. Srbi začnejo etnično čistiti zasedena ozemlja.

27. avgust 1991

Zunanji ministri Evropske skupnosti zagrozijo Srbiji z mednarodno izolacijo, če ne bo podpisala premirja, in ocenijo, da deli JLA aktivno podpirajo srbsko stran. Dva dni pozneje njihove sklepe podprejo tudi ZDA.

29. avgust 1991

Latvija prizna Slovenijo.

2. september 1991

Predsedniki jugoslovanskih republik ter predsednika Predsedstva SFR Jugoslavije in Zveznega izvršnega sveta v navzočnosti Hansa van den Broeka v Beogradu podpišejo sporazum o premirju, o razširitvi dejavnosti opazovalcev ES na Hrvaško in o začetku mirovne konference o Jugoslaviji v Haagu.

5. september 1991

Razširjeno predsedstvo Republike Slovenije izoblikuje slovenska pogajalska izhodišča za mirovno konferenco o Jugoslaviji v Haagu.

7. september 1991

Začetka mirovne konference o Jugoslaviji v Ha-

agu pod predsedstvom lorda Petra Carringtona se udeležijo vsi predsedniki in zunanji ministri jugoslovanskih republik, oba predsednika zveznih ustanov in zunanji ministri vseh 12 držav Evropske skupnosti.

8. september 1991

Referendum o neodvisnosti SR Makedonije. »Za« glasuje 74,1 % udeležencev glasovanja, Albanci in Srbi glasovanje bojkotirajo.

10. september 1991

Ustanovitev arbitražne komisije o izpolnjevanju pogojev za mednarodno priznanje v okviru mirovne konference o Jugoslaviji. Predsednike ustavnih sodišč Francije, Belgije, Italije, Nemčije in Španije vodi Francoz Robert Badinter.

16. september 1991

V okviru mirovne konference o Jugoslaviji začneta delovati komisiji za institucionalna vprašanja in za vprašanja varstva manjšin.

24. september 1991

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije sprejme renominacijo proračuna z 59,6 na 79 milijard dinarjev.

25. september 1991

Varnostni svet OZN na prvi razpravi o Jugoslaviji sprejme resolucijo 713, ki poziva k spoštovanju premirja in uvaja popoln embargo na prodajo orožja Jugoslaviji.

Slovenijo prizna Estonija.

26. september 1991

Na tretjem plenarnem zasedanju zunanjih ministrov na mirovni konferenci o Jugoslaviji v Haagu sklenejo ustanoviti komisijo za ekonomska vprašanja.

28. september 1991

Predsedstvo Republike Slovenije poviša polkovnika Janeza Slaparja v čin generalmajorja.

30. september 1991

Predsedstvo Republike Slovenije sklene, da bo Slovenija po izteku moratorija še naprej sodelovala na mirovni konferenci o Jugoslaviji, vendar kot samostojna in neodvisna država.

2. oktober 1991

Skupščina Republike Slovenije na seji vseh zborov sprejme *Stališča in sklepe Skupščine Republike Slovenije ob izteku trimesečnega moratorija za nadaljnje uresničevanje osamosvojitvenih aktov Skupščine Republike Slovenije z dne*

25. junija 1991, predpisane z »Brionsko deklaracijo« z dne 7. julija 1991.

Ugotovi, da so z iztekom moratorija prenehale vse obveznosti Republike Slovenije iz *Brionske deklaracije* in da ni razlogov za njeno podaljšanje.

Skupščina Republike Slovenije odvzame zveznim organom vse pristojnosti nad Slovenijo ter sprejme sklep, da mora JLA zapustiti slovensko ozemlje najpozneje do 18. oktobra 1991.

3. oktober 1991

Ustavno sodišče SFR Jugoslavije oceni sklep predsedstva SFR Jugoslavije o premestitvi enot JLA iz Republike Slovenije do 18. oktobra 1991 kot grobo kršenje ustave SFR Jugoslavije.

4. oktober 1991

Predstavniki Evropske skupnosti na mirovni konferenci o Jugoslaviji izjavijo, da dopuščajo možnost priznanja republik, ki to želijo. Pogoj za priznanje je predvsem urejeno vprašanje človekovih pravic in pravic narodnostnih manjšin.

6. oktober 1991

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije sklene, da se v skladu s sporazu-

Minister za zunanje zadeve dr. Dimitrij Rupel podpisuje listino o odpravi vizumov z Nemčijo.

Foto: Tone Stojko

»Demosovci« proslavljajo priznanje držav Evropske skupnosti.

Foto: Tone Stojko

mom vsi vojaki JLA morajo umakniti iz Slovenije do 18. oktobra.

7. oktober 1991

Ob polnoči se izteče moratorij na uresničevanje *Deklaracije o neodvisnosti*. Z iztekom moratorija Republika Slovenija začne ponovno izvajati slovenski zakon o nadzoru nad državno mejo.

8. oktober 1991

Generalni sekretar OZN Pérez de Cuéllar imenuje Cyrusa Vancea za posebnega odposlanca za Jugoslavijo.

Skupščina Republike Slovenije sprejme *Zakon o denarni enoti Republike Slovenije*. Vrednostni boni pridejo v obtok naslednjega dne.

9.-11. oktober 1991

Zamenjava dinarjev za vrednostne bone, ki so plačilno sredstvo do uvedbe tolarjev, v razmerju 1 : 1 v vseh bankah in poštah.

11. oktober 1991

Poslovljni sprejem za predstavnike opazovalne misije Evropske skupnosti v Sloveniji, ki jih je vodil Nizozemec Dirk van Houten.

14. oktober 1991

Na vadišču Poček izvedena zaključna vojaška vaja

prve generacije vojakov iz učnih centrov TO iz Peter in Iga, usposabljanje vojakov pa se konča 14. novembra.

Na mirovni konferenci o Jugoslaviji podaljšajo mandat opazovalcem Evropske skupnosti v Jugoslaviji, razen za Republiko Slovenijo.

17. oktober 1991

Prva verzija načrta lorda Petra Carringtona za rešitev jugoslovanske krize.

18. oktober 1991

Novi dogovor med delegacijo Republike Slovenije (vodja Miran Bogataj) in Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo (vodja admiral Ljubivoje Jokić) določi, da se zadnji pripadniki JLA umaknejo iz Republike Slovenije preko Koperke Koper z osebno obožitvijo in opremo najpozneje do 25. oktobra 1991.

21. oktober 1991

Z ladjo Galeb se iz Kopra umakne 1130 vojakov JLA.

26. oktober 1991

Malo po polnoči zadnji vojaki JLA na malteškem trajektu Venus zapustijo slovenska tla.

Slovesnost v Kopru ob odhodu zadnjega vojaka JLA. Slavnostni govornik je predsednik Predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan.

1. november 1991

Italijanski predsednik Francesco Cossiga se v Novi Gorici neformalno sreča s predsednikom Predsedstva Republike Slovenije Milanom Kučanom in predsednikom Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije Lojzetom Peterletom.

6. november 1991

Nemški zunanji minister Hans-Dietrich Genscher izda ukaz o odprtju generalnega konzulata Nemčije v Ljubljani, za generalnega konzula je imenovan Günther Seibert.

8. november 1991

Zunanji ministri Evropske skupnosti se v Rimu dogovorijo o uvedbi gospodarskih sankcij proti Jugoslaviji in o možnostih za bilateralno povezovanje z republikami, ki tvorno sodelujejo z ES.

9. november 1991

Predsedstvo Mednarodne smučarske zveze (FIS) sklene, da lahko odslej slovenski smučarji tekmujejo kot reprezentanca Slovenije pod slovensko zastavo.

15. november 1991

Evropska skupnost v uradnem listu objavi sankcije proti vsem nekdanjim jugoslovanskim republikam.

18. november 1991

Slovenska olimpijska delegacija na obisku pri predsedniku Mednarodnega olimpijskega komiteja Juanu Antoniu Samarancu zaprosi za samostojno nastopanje Slovenije v olimpijski areni.

19. november 1991

Po 87 dni odpora pade Vukovar, simbol hrvaške obrambe. Srbske enote izvedejo pokol ranjenih in zajetih hrvaških vojakov in civilistov.

20. november 1991

Skupščina Republike Slovenije sprejme *Zakon o denacionalizaciji nacionalizirane premoženja*, ki je določil vračanje v naravi oz. izplačilo odškodnine, če vračanje v naravi ni mogoče. V veljavo stopi 7. decembra.

November 1991

Pridobivanje slovenskega državljanstva.

Nataša Bokal v avstrijskem Lechu prvič smuča pod slovensko državno zastavo.

2. december 1991

Oblikovanje Učno-bojne bataljona, ki je deloval v vojašnici Ljubljana-Šentvid, pomeni pričetek preoblikovanja TO iz vojnega v mirnodobno stanje ter iz rezervne v naborniško vojsko s profesionalnim jedrom.

Častna straža ob obisku
italijanskega predsednika
Francesca Cossige.
Foto: Tone Stojko

Sprejem nemškega
zunanjega ministra Hans-
Dietricha Genscherja na
brniškem letališču.
Foto: Tone Stojko

Zunanji ministri Evropske skupnosti v Bruslju ukinejo gospodarske sankcije proti kooperativnim republikam, ki pa še vedno veljajo za Srbijo in Črno goro.

6. december 1991
ZDA uvedejo sankcije proti SFR Jugoslaviji.

8. december 1991
Arbitražna komisija mirovne konference o Jugoslaviji ugotovi, da je jugoslovanska država razpadla. Nasledstvo se bo reševalo po pravilih mednarodnega prava.

9. december 1991
Na petem vrhu predsednikov republik nekdanje SFR Jugoslavije na mirovni konferenci o Jugoslaviji v Haagu ugotovitvam arbitražne komisije nasprotuje le srbski predsednik Slobodan Milošević.

12. december 1991
Ukrajina prizna Slovenijo.

16. december 1991
Z ustanovitvijo šole za podčastnike se začne organizirano izobraževanje in usposabljanje starešin TO.

17. december 1991
Ministrski svet Evropske skupnosti ob 2. uri zjutraj na predlog Nemčije sklene, da bo priznal Slovenijo in Hrvaško, če bosta

izpolnili določene pogoje do 23. decembra.

18. december 1991
Srečanje predsedujočega mirovne konference o Jugoslaviji lorda Petra Carringtona in predsednika Republike Slovenije Milana Kučana na letališču v Gradcu. Pogovarja se o priznanju Republike Slovenije in pravnem nasledstvu nekdanje skupne države.

19. december 1991
Islandija kot prva zahodna država prizna Republiko Slovenijo.

Sporočilo tiskovnega predstavnika nemške zvezne vlade o skorajšnjem priznanju Republike Slovenije.

Ustavna komisija Skupščine Republike Slovenije doseže soglasje o slovenski ustavi.

Makedonska skupščina sprejme *Deklaracijo o mednarodnem priznanju Makedonije kot suverene in neodvisne države*.

20. december 1991
Nemški generalni konzul v Sloveniji Günther Seibert preda predsedniku Predsedstva Republike Slovenije Milanu Kučanu listino o nemškem priznanju Slovenije.

Odstopi predsednik ZIS Ante Marković.

23. december 1991
Italijanski zunanji minister Gianni de Michelis se med obiskom Republike Slovenije v Ljubljani sreča s predsednikom Predsedstva Milanom Kučanom, predsednikom Izvršnega sveta Skupščine Lojzutom Peterletom in zunanjim ministrom Dimitrijem Ruplom.

Poslanci vseh treh zborov Skupščine Republike Slovenije sprejmejo *Ustavo Republike Slovenije*.

Ustavni zakon za izvedbo ustave določi tudi, da Izvršni svet skupščine Republike Slovenije nadaljuje delo kot vlada.

30. december 1991
Na sestanku predsedstva Demosa v Dolskem pri Ljubljani sklenejo, da se koalicija Demos na državni ravni razpusti in da se do maja 1992 opravijo volitve v državni zbor po določenih nove ustave.

2. januar 1992
Cyrus Vance v Sarajevu podpiše mirovni sporazum s srbsko, hrvaško in vojaško stranjo.

3. januar 1992
Formalni konec vojne na Hrvaškem.

9. januar 1992

Začetek delovanja komisije o nasledstvu v Jugoslaviji v okviru mirovne konference o Jugoslaviji v Haagu.

13. januar 1992
Republiko Slovenijo prizna Vatikan.

15. januar 1992
Evropska skupnost in posamezne države dvanajstere priznajo Republiko Slovenijo.

Badinterjeva komisija ugotovi, da med nekdanjimi jugoslovanskimi republikami pogoje za mednarodno priznanje izpolnjujeta le Republika Slovenija in Republika Makedonija.

17. januar 1992

Italijanski predsednik Francesco Cossiga kot prvi tuji državnik obišče Slovenijo.

20. januar 1992

Z imenovanjem poveljstev učnih centrov TO Cerklje ob Krki, Kranj, Postojna, Ljubljana, Vrhnika, Slovenska Bistrica ter pozneje še Ptuj se začne sistematično usposabljanje vojakov nabornikov.

24. januar 1992

Slovenija postane članica Konference o evropski varnosti in sodelovanju.

*»Slovenija se ni osamosvojila zato,
da bi postala otok sredi sveta, ki
se vse bolj združuje, ampak zato,
da bi si v procesih združevanja, v
katere vstopa, zagotovila ustrezno
vlogo in pravično ravnanje.«*

Iz govora predsednika Predsedstva Republike Slovenije
Milana Kučana pred generalno skupščino OZN
22. maja 1992

Sprejem Republike Slovenije
v OZN, kot ga je prikazala
slovenska televizija.
Dokumentacija *Nove revije*

Franco Juri: *Sloveniji se obeta
članstvo v OZN.*

3. februar 1992

Slovenija pridobi status posebnega gosta v Svetu Evrope.

Predsedstvo Republike Slovenije sprejme *Splošni načrt organizacije, opremljanja in oboroževanja ter usposabljanja Teritorialne obrambe*, na osnovi kate-rega RŠ TO izdela projekt organizacije TO.

1. marec 1992

Referendum o neodvisnosti BiH, ki ga podpre večina Hrvatov in Muslimanov. Dva dni pozneje Alija Izetbegović razglasi neodvisnost.

27. marec 1992

Srbi v BiH razglasijo Republiko Srbsko.

1.-2. april 1992

Prehod na služenje vojaškega roka in začetek usposabljanja vojakov nabornikov v učnih centrih.

5. april 1992

Začetek vojne v BiH.

6. april 1992

Evropska skupnost prizna BiH kot neodvisno državo.

7. april 1992

Republiko Slovenijo priznajo Združene države Amerike.

22. april 1992

Izglasovana nezaupnica vladi Lojzeta Peterleta in

izvolitev Janeza Drnovška za predsednika Vlade Republike Slovenije.

28. april 1992

Preostanek SFR Jugoslavije (Srbija in Črna gora) se preimenuje v Zvezno republiko Jugoslavijo.

14. maj 1994

Skupščina Republike Slovenije na skupni seji vseh zborov imenuje Vlado Republike Slovenije.

22. maj 1992

Republika Slovenija postane 176. polnpravna članica Organizacije združenih narodov.

RAZPRAVE

NASTAJANJE DRŽAVE ZA ŠTIRI MILIJONE PRIDNIH ROK

»Koristno je natančno razlikovati med subtilnimi atmosferskimi silnicami in med dejanji in projekti, ki jih ljudje zastavijo zavestno in z vsem osebnim tveganjem vezanih s premislekom o sredstvih za njihovo uresničitev.«¹ S tem razlikovanjem je dr. Jože Pučnik zaznamoval dejanski začetek osamosvojitve Slovenije. V duhu njegovega merila so bili namreč šele z zmago Demosa na volitvah aprila 1990 in s konstituiranjem večstrankarske skupščine mesec dni za tem dane formalne možnosti in okvirji osamosvojitvenega procesa, ki so v manj kot dveh

letih pripeljali do samostojne, neodvisne in mednarodno priznane države, Republike Slovenije. Šele takrat so avtorji »subtilnih atmosferskih silnic« dobili tudi »sredstva« za njihovo uresničitev, torej oblast.

Pred tem ključnim dogodkom so bili sicer v 80. letih vidni številni kazalci ekonomske, politične in nacionalne krize v SFR Jugoslaviji, med katerimi so najbolj izstopali dogodki v Srbiji. V Beogradu so se ukvarjali z vprašanjem statusa obeh avtonomnih pokrajin, predvsem Kosova, ki so jih poleg ustavnih sprememb reševali tudi na mitingaških pohodih, na katerih so se konec 80. let zbrali trije milijoni ljudi. S prepovedjo uvoženega mitinga v Ljubljano je ta politika rušenja republiških vodstev in t. i. »jogurtna revolucija« decembra 1989 prvič doživela poraz. Posledica tega dejstva je bil bojkot slovenskega blaga in gospodarska vojna med republikama.

V intelektualni sferi so se na *Memorandum Srbske akademije znanosti in umetnosti* (oktober 1986), ki je v veliki meri potenciral ogroženost Srbov v Jugoslaviji, odzvali slovenski intelektualci. Spisali so 57. številko *Nove revije* (1987), v kateri so med drugim izpostavili željo po dokončni osamosvojitvi tudi v odnosu do sorodnih narodov (dr. Tine Hribar), nacionalno vojaško kastriranost in okupiranost od tuje vojske (dr. Ivo Urbančič), nujnost spremembe državnopravnega

¹ Dr. Jože Pučnik: *Politične priprave na osamosvojitvev, Slovenska osamosvojitvev 1991, Pričevanje in analize*, Brežice, 21. in 22. junija 2001, str. 77.

položaja Slovenije v Jugoslaviji (dr. Jože Pučnik) in pravico slovenskega naroda, da se organizira v samostojno državo (dr. France Bučar).² Intelktualni potenci se je kmalu pridružil tudi civilno družbeni preboj, ki se je vročega poletja 1988 zgodil na Roški cesti v Ljubljani, kjer je za zidovi vojašnice v srbohrvaščini potekal proces proti četverici: Janezu Janši, ostremu kritiku JLA in funkcionarju ZSMS, Ivanu Borštnerju, zastavniku JLA, Davidu Tasiću, novinarju *Mladine*, in Franciju Zavrlu, uredniku *Mladine*. Obtoženi izdaje vojaške skrivnosti so doživeli množično podporo slovenske javnosti in spodbudili nastanek Odbora za varovanje človekovih pravic, v katerem se je v veliki meri kalila novonastajajoča politična opozicija. Na enem od zborovanj v podporo četverici in za njen neodhod v zapor je bila maja 1989 javno prebrana *Majniška deklaracija*, v kateri je politična opozicija izjavljala, da Slovenci hočemo živeti v suvereni državi slovenskega naroda. Uradna oblast je kot protiutež *Majniške deklaracije* postavila *Temeljno listino Slovenije*, ki pa je prihodnost videla še vedno v Jugoslaviji.

Ne glede na to, da se je že decembra 1987 zgodila stavka delavcev iz Litostroja, v kateri je bila posredovana tudi politična zahteva po organiziranju socialdemokratske zveze, in ne glede na to, da sta spomladi 1988 že nastali Slovenska kmečka zveza in Zveza slovenske kmečke mladine, uradna oblast še v začetku leta 1989 ni želela nič slišati o strankarskem pluralizmu, češ da pluralizem znotraj sebe zagotavlja že Socialistična zveza delovnega ljudstva in da politične stranke ne prinašajo boljše družbe od obstoječe. Kljub temu je bilo leto 1989 polno porodnih krčev novonastalih političnih organizacij, ki so konec istega leta z dopolnili k ustavi SRS postale tudi povsem zakonite politične organizacije. Takrat je že bilo ustanovljeno jedro opozicijske koalicije Demos, ki jo je vodil politični disident in predsednik Socialdemokratske zveze dr. Jože Pučnik. V Demos so poleg socialdemokratov vstopile še Slovenska kmečka zveza, Slovenska demokratična zveza, Slovenski krščanski demokrati, po novem letu pa tudi Zeleni Slovenije in Slovenska obrtniška stranka.³ Demos je svoj politični kredo gradil na dveh temeljnih in ključnih zahtevah: na mirnem prehodu v demokratično družbo in na Sloveniji kot suvereni državi slovenskega naroda. Zahteva po demokratizaciji je bila pravzaprav univerzalna in nič drugačna od tistih, ki so zajele vse komunistične oz. socialistične države vzhodnega bloka. Tam je veter sprememb zapihal že kakšno leto prej, najprej na Madžarskem, nato na Poljskem, kjer so po pogovorih za t. i. okroglo mizo jeseni 1989 že uspešno izvedli prve svobodne volitve. Zmaga opozicijskega sindikata Solidarnost je bila popolna. Konec leta 1989 je bil na Češkoslovaškem za predsednika že izvoljen oporečnik in pisatelj Václav Havel, čeprav je bil še v začetku istega leta zaradi protidržavnega delovanja obsojen na zaporno kazen. Zgodila se je dekomunizacija Nemške demokratične republike, ki je bila vzpodbujena z množičnim pobegom na Zahod in padcem 28 let stare betonske gmote – berlinskega zidu, ki je delil nemški narod. Konec leta

² *Prispevki za slovenski nacionalni program, Nova revija*, VI, št. 57, 1987.

³ Članica Demosove koalicije je bila tudi upokojska stranka (Sivi panterji), ki pa ni dobila svojih delegatov v republiški skupščini, zato je kot koalicijska stranka pogosto prezrta, kmalu pa je iz Demosa tudi izstopila.

1989 je najbolj krvavi prelom s komunizmom doživela Romunija, kjer je vojaško sodišče obsodilo na smrt nepotistična zakonca Eleno in Nikolaeja Ceausescu.

Slovenija je bila med šestimi jugoslovanskimi republikami prva, ki je aprila 1990 izvedla tajne večstrankarske volitve, na katerih je bila partijska oblast prvič v povojni zgodovini resno ogrožena. Na volitvah je bila ideološka moč Demosa bolj prepričljiva kot razkrajajoča se ideologija stare oblasti in v 240-članski skupščini so Demosovi delegati zasedli večino sedežev. V bitki za predsednika Predsedstva Republike Slovenije pa je zmagal predsednik prenoviteljev Milan Kučan, ki je v drugem krogu volitev porazil Demosovega kandidata dr. Jožeta Pučnika. Medtem ko se je v Sloveniji konstituirala nova demokratična skupščina – za predsednika je bil izvoljen dr. France Bučar, persona non grata prejšnjega komunističnega režima – in ko je bil za mandatarja imenovan predsednik Slovenskih krščanskih demokratov (SKD) Lojze Peterle, je v zveznem predsedstvu od Slovencev dr. Janeza Drnovška vajeti prevzel Srb Borisav Jović. Za podpis ukaza o odvzemu orožja TO tako ni bilo več nobenih ovir; ko se je v celoti konstituiral 27-članski Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije, je na svojih prvih sejah ugotavljal, da je slovenska TO ostala skoraj brez dveh tretjin orožja,⁴ Jović pa se je pohvalil, da po tem ukazu Slovenci in Hrvati ne morejo nič, saj so praktično razoroženi.⁵

V začetku julija 1990 so skupščinski zbori obravnavali *Deklaracijo o polni suverenosti države Republike Slovenije*, ki jo je najprej pripravila najmanjša Demosova stranka Slovenska obrtniška stranka (SOS), nato prevzela Slovenska demokratična zveza (SDZ), sprejeta pa je bila kot usklajen predlog vseh v skupščini zastopanih političnih strank. Deklaracija je postavila republiške zakone nad zvezne oziroma določala, da bodo zvezni zakoni v Sloveniji veljali le, če ne bodo v nasprotju s slovensko ustavo. Bila je predvsem jasen izraz politične volje, ni pa imela takojšnjih dejanskih pravnih implikacij. Kasneje sta tako predsednik skupščine dr. France Bučar kot predsednik Demosa dr. Jože Pučnik priznala, da je bilo v zraku že čutiti nestrpnost, ker se na polju slovenske suverenosti ni veliko dogajalo. Slovenskim volivcem je bilo treba povedati, da Demosova vlada ostaja trdno odločena, da se slovenska osamosvojitve in slovenska neodvisnost tudi uveljavi, je zatrjeval dr. Jože Pučnik.⁶

Na jugoslovanski ravni se je poleti že izkazalo, da štiri republike podpirajo zvezno državo, dve pa se zavzemata za možnost konfederalnega statusa s federacijo. Takšno je bilo v zveznem predsedstvu tudi najbolj pogosto glasovalno razmerje, če pa sta glasovali še avtonomni pokrajini, pa kar 6 : 2. Poleg Slovenije je bila konfederacija tudi hrvaška prioriteta, zoper katero pa so se z organiziranim odporom takoj izrekli Srbi na Hrvaškem. Predsednik Zveznega izvršnega sveta (ZIS) Ante Marković je od republik zahteval podporo za nadaljevanje reform in dogovor o minimalnem delovanju federacije, predvsem pa redno odvajanje republiških sredstev za nje-

⁴ Podrobneje je vojaški vidik slovenske osamosvojitve predstavljen v prispevku dr. Tomaža Kladnika: *Teritorialna obramba Republike Slovenije in slovenska osamosvojitve*.

⁵ Borisav Jović: *Zadnji dnevi SFRJ*, Slovenska knjiga, 1996, str. 144.

⁶ Televizijska dokumentacija TVS (v nadaljevanju TV DOK), 018811, Dosje *Projekt osamosvojitve*, 1996, avtorica Rosvita Pesek.

ČAS JE ZA DEMOS

POZDRAVLJENE, VOLILKE!

Časi so taki, da sem le redkokdaj lahko nasmejan, zato pa sem pogosto zagledan v hude skrbi.

Prepričan sem, da je za vas bolj pomembno:

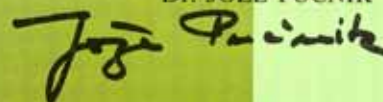
- DA SLOVENSKE PLAČE NE BODO VEČ NEKAJKRAT MANJŠE OD AVSTRIJSKIH;
- DA BO TUDI PRI NAS, KOT V VSEH EVROPSKIH SOCIALDEMOKRATSKIH DRŽAVAH, ZAGOTOVLJENA SOCIALNA IN ZDRAVSTVENA VARNOST VSEM, TUDI TISTIM, KI OSTANEJO BREZ DELA;
- DA BODO IMELE MLADE ŽENSKE, KI PRVIČ IŠČEJO ZAPOSILITEV, ENAKE MOŽNOSTI KOT MOŠKI;
- DA SI BODO MLADE DRUŽINE LAHKO PRIVOŠČILE DOSTOJNO ŽIVLJENJE IN IMELE OTROKE, ČE SI JIH ŽELIJO;
- DA BODO ŽENSKE MED PORODNIŠKIM DOPUSTOM PREJEMALE ENAKO PLAČILO KOT PREJ V SLUŽBI, SAJ JE V DRUŽINI EN ČLAN VEČ NE MANJ;
- DA BODO VSI OTROCI LAHKO ŠLI V VRTEC;
- DA BOMO V NAŠIH TRGOVINAH CENEJE KOT V CELOVCU IN TRSTU LAHKO DOBILI VSE, KAR SVET LAHKO DOBREGA IN LEPEGA PONUDI.

45 povojnih let nas uči, da sta simpatičen obraz in prijeten nasmešek za uresničitev teh nalog veliko premalo.

ČAS od voditeljev evropskih držav terja poleg visoke stopnje osebnega poštenja tudi svetovno priznano znanje s področja sociale, ekonomije in demokracije, in sposobnost praktičnega uvažanja svetovnih civilizacijskih spoznanj, vse to pa v moji ekipi imamo.

Vaš kandidat za predsednika Slovenije

Dr. JOŽE PUČNIK

Mojim volilcem

- Nikomur ne bomo hlapci. Nikdar več!
- Pri nas ne sme biti niti enega lačnega in prezeblega človeka
- Brezposelnim zagotoviti delo, v času brezposelnosti pa pomoč.
- Veljavo bodo imeli le pridni in sposobni.
- Kmetom zaslužen ugled in pravično plačilo za delo na zemlji.
- Zavarovana bosta socialna varnost žena, mater in otrok.
- Dom in družina morata postati narodova svetinja.
- Šolanja naj bo deležen vsak, ki je zanj sposoben, ne glede na socialni status.
- Lastna vojska ne bo več trepet sinovom in materam slovenskega naroda.
- Slovenci bomo služili vojake v Sloveniji.
- Ustvarjali bomo zeleno, ljudem prijazno Slovenijo.
- Ne bomo dopustili razprodaje družbene lastnine in naravnega bogastva tujcem.
- Ponosni in zravnani se bomo vključili v Evropo.
- Edinost, sreča, sprava, k nam naj nazaj se vrnejo!
(F. Prešeren)

Vahine raj, da se v nedeljo pet mečarsov
na voliščih.

Jozenu raj

Milan Kučan

no delovanje. Iz Ljubljane je dobil odgovor, da bi z nadaljevanjem odvajanja sredstev za delovanje federacije še naprej podpirali prejšnji sistem, tega pa ne nameravajo.

Jesen se je začela s prenosom pristojnosti nad Teritorialno obrambo (TO) v izrednih razmerah in miru na republiško predsedstvo, to pa jih je glede vodenja TO preneslo na republiškega sekretarja za ljudsko obrambo. V skupščini je sprejem teh ustavnih dopolnil pomenil začetek dolgotrajnega boja med sekretarjem Janezom Janšo na eni in ZSMS, SDP ter Milanom Aksentijevićem, ki je bil delegat oboroženih sil, na drugi strani, katerega jedro sta bila dva povsem različna koncepta slovenske obrambne komponente. Spor je spomladi 1991 dosegel vrelišče. JLA se je na dopolnila odzvala z zasedbo republiškega štaba TO na Prežihovi ulici v Ljubljani. Dotedanji poveljnik Ivan Hočevar bi moral namreč posle predati novoimеноvanemu načelniku Janezu Slaparju, namesto tega pa se je obdal s šestnajstimi specialci, ki so zasedli stavbo. Razmere so se v dveh dneh umirile, novo poveljstvo štaba pa je delovalo na drugi lokaciji. Državljeni so se na incident med JLA in novo demokratično slovensko oblastjo odzvali z dvigom deviz iz slovenskih bank, predsednik Izvršnega sveta Peterle pa jih je zaprosil, naj denar vendarle zaupajo bankam, saj bo slovensko gospodarstvo v nasprotnem primeru zastalo. Po ocenah podpredsednika IS Jožeta Mencingerja je imelo v 1300 podjetjih že 7 milijard dinarjev izgub.

V začetku oktobra 1990 so socialisti (SSS) pod točko vprašanja in pobude delegatov predlagali razpis plebiscita in doživeli bolj mlačen političen odziv. Tudi zato je bilo mesec zatem, 12. novembra, presenečenje toliko večje, ko je v televizijskem *Dnevniku* dr. Jože Pučnik dejal, da so priprave skoraj gotove in da je čas za plebiscit dozorel.⁷ Demosovi delegati so se namreč 9. in 10. novembra sestali v Poljčah in tam je ob pomoči dr. Tineta Hribarja, dr. Petra Jambreka in mag. Toneta Jerovška padla odločitev, da je treba do konca leta pripraviti plebiscit – in kot je delegate nagovoril dr. Pučnik, je 23. december zaradi praznikov zelo primeren.

Odločitev o 23. decembru 1990 pa je bila v igri že od 1. maja, ko so se v Bohinju pri Francetu in Ivki Bučar zbrali Spomenka in Tine Hribar, Jože Pučnik in Peter Jambrek. Takrat so se sicer pogovarjali o ustavodajnem referendumu o neodvisnosti Slovenije. A ker pri skupščinski proceduri za sprejem ustave niso bili doseženi zadostni premiki – še oktobra je bilo nanjo več kot sto dopolnil – je dr. Jambrek predlagal, da pozabijo na ustavodajni referendum in se odločijo zgolj za plebiscit. V Poljčah je zamisel dobila najširšo Demosovo podporo.

Opozicija je na predlog imela vrsto pripomb, predvsem jo je motilo hitenje z izvedbo plebiscita že decembra, saj je sama predlagala izvedbo februarja ali marca 1991. Tudi republiško predsedstvo zaradi načina, kako je bila odločitev sprejeta, ni bilo navdušeno. Ko je osnutek zakona o plebiscitu 21. novembra prišel na delegatske klopi, se je vnela silna polemika. Prenovitelj Milan Balažic je npr. zahteval umik točke z dnevnega reda, saj mu ni bilo jasno, kaj naj bi,

⁷ TV DOK, vka d 389/3, TVD 2, 12. 11. 1990.

izid recimo 60 % proti 40 % pomenil. Ali morda to, da bi 40 % prebivalstva Slovenije ostalo v Jugoslaviji, drugi pa ne?⁸ Predvsem pa je opozicija zahtevala strokovno podprte analize, kaj se bo po plebiscitu zgodilo v Jugoslaviji. Predsedujoči dr. Bučar je delegate pomiril, da popolne jasnosti nikoli ne more biti, ker gre za odločitev, ki bo vedno polna neznank in ki se je ne da predvideti. »Vedno bo to tveganje prisotno!«⁹ Tudi predsednik IS Peterle je nastopil udarno z besedami, »da hočemo biti Slovenci sami svoji gospodarji in gospodarji na svojem.«¹⁰ Zatem so republiški sekretarji, od Igorja Umka do Maksa Bastla, Janeza Janše in Lojzeta Janka, delegatom utemeljevali, zakaj je plebiscit nujnost. Tako so delegati slišali, da je razmerje v ustvarjenem družbenem proizvodu med Slovenijo in Makedonijo 7,5 : 1, da ima glede preskrbe prebivalstva Slovenija tolikšne rezerve, da ni potrebno skrbeti, četudi bi se odvijala manj ugodna osamosvojitvena varianta. Janša pa je izrazil tudi prepričanje, da plebiscit nekaj mesecev po novem letu ne bo več bodisi potreben, bodisi mogoč.

V opoziciji so socialisti, tudi zato ker so pred mesecem sami predlagali plebiscit, podprli čimprejšnjo izvedbo plebiscita, prenovitelje je skrbelo, da bi Slovenija postala sirotišnica Evrope, predvsem pa so nasprotovali takšni neodvisnosti Republike Slovenije, ki bi pomenila diktaturo nad njenimi obubožanimi državljani. Delegat Zelenih Slovenije dr. Stanko Buser je bil v nasprotju z opozicijskimi dvomi prepričan, da bolj težko kot danes Slovenci ne bodo živeli. Pa četudi bodo jedli vsak dan krompir brez mesa, »bo ta krompir naš, ki smo ga pridelali na naših njivah. Prepričan sem, da bo ta krompir vsak dan debelejši in proti koncu, morda petih let, se bo našlo tudi meso ob tem krompirju.«¹¹ Spomenka Hribar (SDZ) pa je opoziciji odgovorila, da bo Slovenija postala sirotišnica Evrope v primeru, če bo ostala v Jugoslaviji. Nazadnje je prenoviteljica Sonja Lokar besedni dvoboj še nadgradila, češ da je za samostojnost Slovenije pripravljeni jesti ne le krompir, ampak tudi travo.

Tako je šel osnutek zakona o plebiscitu, v katerem datum njegove izvedbe ni bil določen, s 126 glasovi podpore skozi skupščinsko glasovanje, precejšen del delegatov, ki so sedeli v dvorani, pa se do osnutka sploh ni opredelila. Pred sprejetjem zakona o plebiscitu je tako ostala še vrsta odprtih vprašanj, ki so jih predsedniki strank oz. klubov skušali reševati na dolgo v noč trajajočih usklajevanjih pri predsedniku Predsedstva Milanu Kučanu. Kritik je bil deležen najprej dr. Pučnik, češ da vseh teh problemov ne bi bilo, če ne bi prav on novinarjem že vnaprej povedal za datum izvedbe plebiscita, torej za 23. december 1990. Datum je najbolj motil nekdanje mladince, zdaj že preimenovane v Liberalnodemokratsko stranko, ki so tudi brezpogojno vztrajali, da bo za uspeh plebiscita štel, če se bo večina vseh volivcev izrekla za samostojno državo. Demosovi predstavniki so zagovarjali merilo, da bo plebiscit uspel, če se bo za samo-

⁸ Dokumentacijsko-knjižnični oddelek Državnega zbora (v nadaljevanju DKO DZ) RS, 10. skupna seja vseh zborov Skupščine RS, dobesedni zapisi sej, Milan Balažič, str. 2.

⁹ DKO DZ Republike Slovenije, 10. skupna seja vseh zborov Skupščine RS, dobesedni zapisi, str. 10.

¹⁰ DKO DZ Republike Slovenije, 10. skupna seja vseh zborov Skupščine RS, dobesedni zapisi, str. 11.

¹¹ DKO DZ Republike Slovenije, 10. skupna seja vseh zborov skupščine RS, dobesedni zapisi, str. 40.

stojnost izrekla večina vseh tistih, ki bodo prišli na volišča, in niso podpirali tako visokega praga za uspeh plebiscita, kot ga je postavljala opozicija. Na koncu pogajanj je opozicija privolila v decembrsko izvedbo plebiscita, Demos pa se je uklonil visokemu kriteriju za njegovo uspešnost. Kljub temu sprejemanje zakona o plebiscitu na miklavževu 6. decembra 1990 ni minilo povsem brez medsebojnih obtoževanj. Nekateri delegati iz SDZ so v tako visokem merilu za uspešnost plebiscita opazili diktaturo, menili so, da smo Slovenci prostovoljni mazohisti, ki jih mednarodna skupnost ne bo cenila najbolj visoko. Za nižji prag uspešnosti plebiscita se je zatem izreklo le 44 delegatov in ni bil sprejet, proti predlogu zakona o plebiscitu pa se tudi ni izrekel noben delegat. Vendarle so vse v skupščini zastopane stranke in predstavnika kluba narodnosti še pred sejo podpisali medstrankarski sporazum, s katerim so se vsi zavezali k skupnemu prizadevanju za uspeh plebiscita in k temu, da si zaslug zanj ne bo lastila nobena stranka.

Kako negotove so bile takrat razmere v Jugoslaviji, se je dalo slutiti iz nastopa predsednika Kučana, ki je delegatom ob sprejemanju plebiscitnega zakona položil na srce, da v primeru, če v normalnih okoliščinah izvedba plebiscita ne bi bila mogoča, skupščina sama sprejme odločitve, potrebne za ustanovitev samostojne države. Predsednik Pučnik pa je čez leta povedal, da ga je bilo predvsem strah reakcije JLA, njene morebitne demonstracije moči in s tem ustrahovanja prebivalstva.

Sekretariatu za informiranje je za izvedbo projekta plebiscit nemudoma pripadlo nekaj več kot 9 milijonov dinarjev, stranke so se dogovarjale o skupni promociji in skupnih nastopih po vsej Sloveniji, predsednik Demosovega kluba dr. Franc Zagožen pa je obljubil, da bodo okrasili republiko. V sredstvih družbenega obveščanja se je začela navdušujoča oglaševalska akcija o »deželi s štirimi milijonih pridnih rok, ki se ji ni bati samostojne prihodnosti«; in ker se je o plebiscitu pol meseca pred njegovo izvedbo poenotila tudi pomembnejša politična elita, je začela podpora prihajati z vseh strani. Za samostojno Slovenijo se je s podporo izrekla Rimskokatoliška cerkev, velik del t. i. civilne družbe in novih družbenih gibanj, tudi številne zunajparlamentarne stranke med njimi, presenetljivo, večinsko tudi tiste, v katere so se združevali pripadniki drugih jugoslovanskih narodov, ki so živeli v Sloveniji (na primer Demokratična zveza Kosova in Partija demokratične prenovе Makedonije). Z izrazito odklonilnim stališčem do slovenskega odhoda iz Jugoslavije je v času plebiscitne kampanje nastopila Stranka za enakopravnost občanov, ki ji je predsedoval Dragiša Marojević in ki je tudi sicer imela izrazito odklonilna stališča do večine ukrepov slovenske politike.

Dne 23. decembra 1990 so se ob 7. uri zjutraj odprla volišča po vsej državi. Na vprašanje »Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?« je pritrdilno odgovorilo 1.289.369 volivcev ali 88,5 % vseh glasovalnih upravičencev, 57.800 pa je na glasovnici obkrožilo besedo »proti«. Ko se je zvečer v Cankarjevem domu zbral vrh slovenske politike, da bi skupaj pričakal in se veselil izidov plebiscita, je dr. Andrej Capuder, v izvršni oblasti odgovoren

Plebiscitni lepaki v slovenščini in jezikih dveh narodnih manjšin. Originale hrani MNZS.

za kulturo, dejal: »Današnji dan je kot na poroki. Rečeš 'da' in misliš, da si opravil. Ampak ta 'da' je treba potrjevati vse življenje.«¹²

Polni poplebiscitne navdušenosti in nacionalne samozavesti so Slovenci vstopili v leto 1991. Politika je dobila mandat, da v roku šestih mesecev pripravi vse potrebno za slovensko samostojnost in odhod iz Jugoslavije.

Vzhodna Evropa je bila še vedno polna mogočnih premikov. Varšavski pakt, poleg Nata najmočnejša vojaška zveza, v katero so bile razen Jugoslavije vključene vse vzhodnoevropske komunistične države, je bil po 35 letih obstoja razpuščen. Sovjetski vojaki, ki so bili nameščeni v (nekdanji) Nemški demokratični republiki, so se prek Poljske začeli umikati domov.

Jugoslovansko prizorišče pa je spet razburila Srbija, ki je skupaj z Vojvodino vdrla v sistem Narodne banke Jugoslavije in odnesla 18 milijard dinarjev. Predsednik zveznega predsedstva Jović je takrat prostodušno dejal, da so si Srbi denar sposodili »in da ga bodo enkrat vrnili«.¹³

V sosednji Hrvaški je JLA obračunavala z obrambnim ministrom Martinom Špegeljem. Javno je bil objavljen televizijski posnetek, namenjen njegovi diskreditaciji, ki je govoril o uvozu orožja za Hrvaško in njegovih napotkih, kako se je treba lotevati obračunov z oficirji JLA. Špegelj je čez leta povedal, da je bil posnetek kombinacija resnic, polresnic in primitivnih laži,¹⁴ zoper njega je stekel sodni postopek, ki se je sicer končal z oprostilno sodbo, pri predsedniku Tuđmanu pa je padel v nemilost in hrvaško oboroževanje in obrambno strategijo so začeli voditi drugi ljudje.

S Špegeljem in hrvaškim notranjim ministrom Boljkovcem sta se kmalu po plebiscitu tudi slovenska kolega Janša in Bavčar sporazumela, da bosta republiki skupaj pripravljali odpor in v primeru agresije JLA temu tudi skupaj nasprotovali. Ko se je vojna začela, je bila na izrecno zahtevo predsednika Tuđmana skupna obramba s hrvaške strani prepovedana, češ da imajo na svojem ozemlju že vstajo in ne potrebujejo še spopada z JLA.¹⁵

Nasploh je bil začetek leta 1991 bolj vojaško obarvan in poln merjenja moči. Doma so bili že od jeseni vedno glasnejši mirovniki, zbrani okoli Marka Hrena, ki so terjali Slovenijo brez vojske v petih letih in referendum o tem vprašanju, v začetku februarja pa je bila javno predstavljena *Deklaracija za mir*, ki je zahtevala zaustavitev oboroževanja in demilitarizirano Slovenijo. Javno sta jo poleg drugih predstavila predsednika opozicijske LDS in koalicijske stranke Zelenih Slovenije, Jožef Školjč in dr. Dušan Plut. Ker jo je podpisalo razen Ivana Omana celotno republiško predsedstvo, vključno s predsednikom Kučanom, in druge vidne politične osebnosti, se je republiški sekretar

¹² TV DOK, *Slovenija moja država I*, Posebna kasetna o plebiscitem večeru.

¹³ Dr. Janez Drnovšek, *Moja resnica*, Mladinska knjiga, 1996, str. 223, 224.

¹⁴ Martin Špegelj, *Sjećanja vojnika*, Znanje d. d., 2001, str. 177.

¹⁵ Martin Špegelj, *Sjećanja vojnika*, Znanje d. d., 2001, str. 228.

Janša ostro odzval. To bi bila zanj hitra enostranska razorožitev, ki Sloveniji ne bi prinesla ne miru, ne samostojnosti.¹⁶ V tem času je namreč tudi vrh slovenske politike, najprej dr. Jože Pučnik, kmalu pa še predsednik Predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan, že javno naznanil, da za konfederacijo ni več pravih možnosti, zato pride za Slovenijo v poštev le še razprava o združitvi.

Tudi *Resolucija o združitvi* je v skupščini naletela na številne opozicijske pripombe, a je nazadnje vseeno dobila visoko podporo, imenovana pa je bila tudi komisija, sestavljena iz slovenskega političnega vrha (Kučan, Peterle in Bučar), ki se bo pogajala o sporazumni združitvi.

Dr. Janez Drnovšek je slovensko predsedstvo obvestil, da se Slovenija lahko enostavno odcepi, saj prva moža Srbije in JLA, Slobodan Milošević in Veljko Kadijević, nimata nič proti. Kadijević naj bi celo ocenjeval, da bi Slovenija vedno povzročala težave v Jugoslaviji, zato bi bilo bolje, da gre, kajti »njen odhod ne bi sprožil državljanske vojne, združitve vseh pa bi jo zanesljivo povzročila.«¹⁷ Dr. Bučarju se je ponudba sicer zdela vabljiva, vendar le ob pogoju, da druge republike Slovenijo tudi mednarodno priznajo. »Če pa tega ni, potem se nam lahko zgodi, da je to samo taktičen manever, da nas ločijo od Hrvatov, ostanemo osamljeni, skregani s Hrvati, brez zaveznikov, brez mednarodnega priznanja. Ko bi potem enkrat s Hrvati obračunali, potem seveda mi pademo kot zrela hruška v naročje tem planerjem,«¹⁸ je razlagal Bučar. Potrdil je, da so hrvaško politično vodstvo seznanili z osnutkom resolucije, Hrvati pa so se odzvali razočarano in ogorčeno, češ da so jih Slovenci pustili same. Predsednik Tuđman naj bi takrat dejal, da bo tisti trenutek, ko bo šla iz Jugoslavije Slovenija, šla tudi Hrvaška. »Ne imejte iluzij, da boste odšli brez nas.«¹⁹

Marca 1991 se je zvezno predsedstvo sestalo z vrhom JLA. Sestanek je potekal na »komandnem mestu«, v podzemnih bunkerjih, na njem pa je vojska hotela izsiliti izredne razmere, če pa to ne bi bilo mogoče, pa vsaj sklep o mobilizaciji in popolni razorožitvi paravojaških enot. Med zasedanjem, ki je s prekinitvami trajalo več dni, je zvezni sekretar za ljudsko obrambo Veljko Kadijević odletel na pogovor v Moskvo h kolegu Dmitriju Jazovu. Namesto pričakovane podpore je od Jazova izvedel le za hude težave Sovjetske zveze in za njeno popolno nemoč, iz česar je bilo razbrati, da Sovjetska zveza ne more konkretno pomagati in podpirati srbsko-armadnih zamisli v Jugoslaviji. Kadijević je tako ugotavljal, da »Rusi do kolen tičijo v blatu in da niso sposobni pomagati niti sebi, kaj šele nam.«²⁰

V tako zaostrenih razmerah in pod pezo groženj iz Beograda se je močno zapletalo tudi doma. Najprej je v Ljubljano na pogovore prišel predsednik ZIS Ante Marković z besedami, da ne bo mogel več brzdati JLA, če nabornikov iz Slovenije ne bo. Kmalu zatem so pred skupščinske delegate položili dopolnila k slovenski ustavi, s katerimi je bil uveden moratorij za napotitev slovenskih nabornikov v JLA. Glede na skupščinske sklepe bi jih 95 % odšlo na služenje po Sloveniji,

¹⁶ Janez Janša, *Vojaške priprave na slovensko osamosvojitve, Slovenska osamosvojitve 1991, Pričevanja in analize*, zbornik, maj 2002, str. 146.

¹⁷ Dr. Janez Drnovšek, *Moj dnevnik 1991, Kadijević je ponujal* Delo, 4. 1. 1992, pripravil Miran Lesjak.

¹⁸ TV DOK, vka 738/2, Žarišče, *Dan pred resolucijo o združitvi*, 19. 2. 1991.

¹⁹ Milan Kučan, *Moj dnevnik 1991, Odločali smo o življenjih*, Delo, 28. 12. 1991, pripravil Miran Lesjak.

²⁰ Konrad Kolšek, *Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991*, Založba Obzorja, Maribor, 2001, str. 103.

5 % pa v šolske centre in centre za rezervne oficirje JLA, ki jih doma ni. Opozicijo je najbolj motila preusmeritev služenja iz JLA v Teritorialno obrambo, saj se to ni ujemalo z njenimi prizadevanji o demilitarizaciji. Ker so razprave o moratoriju potekale skoraj sočasno s sprejemanjem republiškega proračuna, je v medijih nastajal vtis, kot da so finančni apetiti obrambnega resorja in slovenska vojska glavna nesreča te države. Proračunska sredstva, predvidena za obrambo, so sprožila opozicijske očitke o tem, da je bil narejen vojaški udar na slovenski proračun, da oboroževanje lahko počaka, predvsem pa to, da še ni odločeno, ali bo Slovenija svojo vojsko sploh imela, pa že daje denar za njeno usposabljanje. Ko je na klopi prišel po skrajšanem postopku še zakon o obrambi in zaščiti, so bili besedni dvoboji že blizu vrelišča, katerega vrh so predstavljala nasprotovanja ustanovitvi varnostno-vojaške službe in vzdrževanju narodne zaščite, ki jo je opozicija označila kar za paravojaško formacijo. S šibko večino so vsi trije predlogi le preživeli skupščinsko proceduro.

Ante Marković je spomladi 1991 jugoslovanski javnosti obljubljal le še 60- do 70-% inflacijo, za eno nemško marko pa je bilo po devalvaciji potrebno odšteti 13 dinarjev.

Spomladanska skupščinska razprava o osamosvojitvi Slovenije je bila zaradi novo nastalih okoliščin večkrat prekinjena. Čakalo se je recimo na odločitve, ki bi jih morebiti sprejeli predsedniki vseh republik, ki so se na pogovorih o rešitvi jugoslovanske krize sestajali vsakokrat v drugi republici. Milan Kučan je novinarjem kmalu namignil, da gre bolj za mlatenje prazne slame.

Doma so bile kritike na račun prepočasnih priprav na osamosvojitve vedno glasnejše, zato se je izvršna oblast lotila oblikovanja 14 delovnih skupin (za meje, za obrambo in varnost, za preskrbo, za zunanje zadeve, za gospodarski sistem, za industrijo, za finančno pomoč iz tujine, za sodelovanje z republikami, za razdruževanje, za zakonodajo, za medije, za infrastrukturo, za gospodarske odnose s tujino in za razno), ki so z operativnim delom začele aprila na Brdu pri Kranju. Ogrodje projekta sta postavljala sekretarja Janša in Bavčar, njegov namen pa je bil evidentiranje vseh odprtih vprašanj in problemov pred nastankom nove države. Bavčar je dejal, da mu je šele takrat postalo jasno, kakšna oblast so, kaj vse imajo pod sabo in kaj vse morajo upravljati. »To je bila generalna revizija, nekaj, kar bi morali narediti drugi dan potem, ko smo prejeli mandat.«²¹ Delo 14 projektnih skupin je bilo pravzaprav temelj za konkretno izvedbo priprav na slovensko samostojnost, ki jih je sekretar za zunanje zadeve dr. Dimitrij Rupel takole opisal: »Tomaž Kunstelj nam je razdelil svinčnike in flomastre, postavil v koči na Brdu posebno papirno tablo, Peterle pa je pisal nanjo. Janša je tipkal, kar smo se zmenili, v nov prenosni macintosh. Nato se je krog razširil na namestnike in druge tehnike.«²²

Kljub pospešenemu delu in zavedanju, da ne gre za enostavne procese, je bilo v Demosu čutiti vse večjo napetost. Nastala je t. i. »odcepitvena opozicija«, ki je zahtevala takojšen odhod iz Jugoslavije, sestavljali pa so jo liberalci Vitomirja Grosa, Pučnikovi socialdemokrati in Omanova Kmečka zveza. Delegati so še pred iztekom 6-mesečnega roka pogrešali konkretne

²¹ Igor Bavčar, *Moj dnevnik 1991, Moja ali tvoja vojna*, Delo, SP, 4. 1. 1992, pripravil M. Lesjak.

²² Dr. Dimitrij Rupel, *Skrivnost države, Delo-Novice*, 1992, str. 115.

korake, predvsem na gospodarskem področju. Za nameček je zaradi nesoglasij okoli privatizacijske zakonodaje in tempa ekonomskega osamosvajanja nepreklicno odstopil podpredsednik IS za gospodarstvo dr. Jože Mencinger in za njim posledično še sekretar za finance dr. Marko Kranjec, ki sta ju nadomestila dr. Andrej Ocvirk in Dušan Šešok.

Tujina je bila slovenskim prizadevanjem po samostojnosti vseskozi (razen redkih izjem) izrazito nenaklonjena. V poudarjanju jugoslovanske integritete in nasprotovanju odcepitve severnih republik so prednjačile predvsem ZDA. Sloveniji so ameriški strokovnjaki, ki so se za nekaj tednov naselili v vili Podrožnik, ponujali tudi finančno pomoč, samo da bi ostala v Jugoslaviji. Po besedah predsednika dr. Jožeta Pučnika je bilo v igri dve milijardi dolarjev pomoči, ki bi jo Slovenija dobila v zameno za obstanek v skupni državi. Dr. Jože Pučnik je ocenjeval, da ti gospodje niso imeli najmanjšega pojma o položaju v Jugoslaviji in Sloveniji in so hoteli predvsem politike Demosa prepričati, »da pustijo to, po njihovem mnenju, čeprav tega niso tako izrazili, noro idejo o osamosvojitvi Slovenije«.²³

²³ TV DOK, Delovno gradivo za oddajo priznanje Slovenije, avtorica Manica Ambrožič, 9. 7. 2001.

Originalni lepak hrani
MNZS.

Zaradi očitnih zamud in težav v izvršni oblasti se je zadnjo nedeljo v aprilu 1991 v protokolarnem objektu na Brdu, baraki na Račjem otoku, zbral Demosov vrh – predsedniki vseh šestih koalicijskih strank in nekateri republiški sekretarji. Sestanek na Račjem otoku je ostal skrit pred javnostjo, a za osamosvojitveni proces je bil ključnega pomena. Politično vodstvo Demosa se je moralo nekako izreči oz. odločiti, ali bo z vso odločnostjo, tudi za ceno svojih življenj, nadaljevalo projekt osamosvojitve, ali pa se bo morebiti ustrašilo in potegnilo zavoro. Predsednik Demosa dr. Jože Pučnik je takrat terjal od vseh predsednikov strank, naj se izrečejo, ali so pripravljeni za osamosvojitve prevzeti vso politično, pravno in moralno odgovornost z vsemi posledicami vred.²⁴ Potrebno je bilo ugotoviti, ali so stranke še enotne o tem, da morata biti prevzem dejanske oblasti in osamosvojitve opravljena najkasneje do 26. junija. Udeleženci so na nekaj ur trajajočem sestanku sicer nanizali številne težave, s katerimi se srečujejo na tej poti, na koncu pa so vsi podprli odločitev, da Slovenija s 26. junijem dejansko prevzame oblast na svojem ozemlju.²⁵

V zadnjih dveh mesecih pred slovensko osamosvojitvijo so se tudi v Vzhodni Evropi še vedno dogajali pomembni premiki. Sovjetski vojaki so se začeli umikati tudi iz Madžarske in Češkoslovaške. Za predsednika Ruske federacije so 104 milijoni volivcev izvolili Borisa Jelcina in ne velikega reformista Mihaila Gorbačova. Zahod je do Slovenije ostajal neusmiljen. Ameriški kongres nam je sporočal, da bo še naprej podpiral enotno Jugoslavijo, podobno je v imenu Evropske skupnosti govoril italijanski zunanji minister Gianni de Michelis. Ko je tik pred 26. junijem Beograd obiskal še ameriški sekretar James Baker, je bil glede mednarodnega priznanja Slovenije jasen. Ne bo ga, ne z njihove, ne z evropske strani. Slovenski sekretar dr. Rupel pa je prav tako odločno izjavil: »Slovenska politika ne more in noče ignorirati mednarodne javnosti in Evrope, ni pa pripravljena pozabiti na plebiscitarno odločitev Slovencev in drugih državljanov Slovenije, ko gre za demokratično voljo.«²⁶ Tudi zvezni predsednik Ante Marković se je tik pred osamosvojitvi na obisku v Sloveniji slovenskemu kolegu Peterletu še pohvalil: »Brez mene ne boste dobili niti dolarja. Zahod je z menoj.«²⁷

Na Hrvaškem so se razmere dramatično zaostrovale. V Borovem selu so najprej mučili, nato pa zmasakrirali 12 ujetih policistov. Predsednik Tuđman je v nagovoru Hrvatom in Hrvatricam sredi noči povedal, da jih očitno čaka odkrita vojna proti Republiki Hrvaški.²⁸ Na referendumu je na vprašanje, ali naj Hrvaška ostane del zvezne države Jugoslavije, 92 % volivcev, ki so prišli na referendum, reklo, da »ne«. Kar 17 % volivcev pa se izrekanja ni udeležilo.

Zapletlo se je tudi pri običajni rotaciji v zveznem predsedstvu. Hrvat Stipe Mesić bi moral na predsedniškem mestu sredi maja 1991 zamenjati Srba Borisava Jovića, pa mu to ni uspelo.²⁹ Srbe in Črnogorce je namreč motilo, ker Mesić po njihovih interpretacijah ni imel projugoslovanske orientacije.

²⁴ Osebni arhiv R. P., dobesedni prepis av posnetka za oddajo *Projekt osamosvojitve*, 1996.

²⁵ Janez Janša, *Premiki*, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1992, str. 103–106.

²⁶ TV DOK, vka d 517/4, TVD 3, 23. 6. 1991, dr. Dimitrij Rupel.

²⁷ Lojze Peterle, *Demos, Beograd in mednarodni okvir osamosvajanja*, Demosov zbornik, str. 134.

²⁸ TV DOK, vka d 476, TVD 2, 3. 5. 1991.

²⁹ Stipe Mesić je postal predsednik Predsedstva SFRJ šele v času vojne za Slovenijo.

V začetku maja je predsednik Izvršnega sveta Peterle skupščini predlagal, naj deluje na t. i. način odprte seje, saj bo le tako lahko sprotno reagirala na dogodke. Delegati so pospešeno obravnavali osamosvojitveno zakonodajo, kjer velikih pretresov ni bilo, le pri obravnavi zakona o državljanstvu je delegat Milan Aksentijević predlagal, naj bo vsak državljan Slovenije hkrati tudi državljan SFRJ, Liberalni demokrati pa so v znamenje nestrinjanja z določbo, da bi kandidati za slovensko državljanstvo morali znati slovensko, odkorakali iz dvorane.

Sredi maja, še pravi čas, je slovensko predsedstvo sprejelo smernice za obrambo Slovenije. Ko se črnilo na žigu še niti ni dobro posušilo, se je 23. maja zgodil incident pred učnim centrom TO v Pekrah, v katerem so bili ukrepi iz smernic že uporabljeni. Le dva dni pred incidentom se je namreč v Ljubljani mudil poveljnik 5. vojaškega območja iz Zagreba Konrad Kolšek in od sogovornikov Peterleta, Janše in Pluta zahteval sezname nabornikov in zaprtje dveh na novo ustanovljenih učnih centrov TO na Igu in v Pekrah. Zaradi incidenta z aretacijo dveh oseb JLA in posledične obkolitve centra ter nočne ugrabitve komandanta TO za vzhodno Štajersko pokrajino Vladimirja Miloševića se je drugo jutro zgodaj zjutraj najprej sestalo predsedstvo RS, zatem pa je Kučan sklical še pogovor s predstavniki strank. Na njem je – podobno kot pred časom Pučnik – pozval navzoče, naj se izrečejo, ali podpirajo osamosvojitve, če ne, pa se še vedno lahko umaknejo. Umaknil se ni nihče.³⁰

V podporo Mariborčanom, ki so se pogumno postavili pred oklepnike JLA in nasprotovali njihovim premikom iz vojašnic, so se vse skupščinske stranke začele dogovarjati o tem, da bi v Ljubljani pripravile skupno zborovanje in izrazile enotno voljo proti grožnjam iz Beograda. Na dan zborovanja, v petek, 31. maja, je opozicija zjutraj sporočila, da je na zborovanje ne bo, tako da ga je pripravil Demos sam in na njem obljubil uresničitev plebiscitne odločitve. Nekaterim v Demosu je bila odsotnost opozicije znamenje, da bo treba iti do konca, pa četudi bodo morali osamosvojitve izpeljati sami.³¹

Junij 1991, mesec, v katerem je Slovenija razglasila svojo državno samostojnost, se je začel s prisego prvih vojakov slovenske vojske. »Slovesno prisegam, da bom branil samostojnost, neodvisnost, svobodo in ozemeljsko celovitost moje domovine Republike Slovenije ter vestno in odgovorno izvrševal svoje dolžnosti pri njeni obrambi.«³² Prisega prvih vojakov je bila vse do sprejetja osamosvojitvenih aktov eno redkih, svetlejših in optimističnih dejanj. V deželi, ki bi morala začeti finiširati na maratonu do samostojne države, je bilo na poti naenkrat vse polno vse višjih ovir. Za prvo je poskrbel kar novi republiški sekretar za finance Dušan Šešok. V skupščinskem nastopu je delegatom nalil čistega vina oz., kot je dejal, predstavil nepripravljenost Slovenija na efektivni prevzem oblasti 27. junija. Povedal je, da meje s Hrvaško ne bo, da ne bo potnih listov, da ni rešena delitvena bilanca, da je denar, ki sta ga pripravila predhodnika

³⁰ Danilo Slivnik, *Sto osamosvojitvenih dni*, Delo, 1991, str. 499.

³¹ Osebni arhiv, pogovor z Danijelom Malenškom, sekretarjem Demosovega kluba, januar 2005.

³² TV DOK, vka 762, *Prisega slovenska vojske*, 2. 6. 1991, neposredni prenos.

Kranjec in Mencinger, neuporaben in neprimeren za izdajo.³³ Njegov nastop je bil sicer deležen nekaj negodovanja opozicije, pravi vihar pa je povzročil v Demosu. Liberallec Vitomir Gros je malodane zahteval aretacijo Šešokovih predhodnikov, ostro pa so se odzvali predvsem v SDZ. Poleg Šešoka je padalo zaradi vodenja izvršne oblasti tudi po predsedniku Peterletu. V SDP-ju so se kmalu odzvali s predlogom za novo vlado, vlado gospodarskih izvedencev. Le deset dni pred osamosvojitvijo pa so se tri prenoviteljske stranke iz Slovenije, Hrvaške in BiH sestale na Otočcu in javno pozvale, naj se takoj sklene sporazum o jugoslovanski skupnosti suverenih republik, v katero naj se vključijo vse republike, ki priznavajo suverenost in celovitost drugih republik.³⁴

Pred skupščino so se vrstili stavkajoči. Od kovinarjev in tekstilcev do usnarjev. Predsednik Svobodnih sindikatov Dušan Semolič (tudi delegat socialistov v skupščini) jih je nagovoril z besedami: »Vreme je z nami, bogovi so z nami, le vlada ne ve, kam in kako.«³⁵

Zvezna delegacija, ki jo je vodil Ante Marković, je tik pred »velikim dnevom« prišla v Ljubljano z najbolj brezkompromisnimi zahtevami. Marković je zahteval enoten monetarni sistem, plačevanje carin in odpoved vsem enostranskim odločitvam, sicer grozi Sloveniji sanitarni kordon in izolacija.

Usklajevanja strankarskih prvakov o osamosvojitvenih dokumentih pri predsedniku Kučanu so bila polna besednih dvobojev in trgovanj. Opozicija je hotela čimprejšnje sprejetje ustave, sicer naj se razpišejo predčasne volitve, Demos naj ji jamči, da nova Slovenija ne bo »skrajno desna«,³⁶ predvsem pa je za prenovitelje 26. junij pomenil le začetek procesa slovenskega osamosvajanja, ne pa že njegovega konca in s tem dokončnega odhoda iz SFRJ.³⁷

Tudi novih državnih simbolov ni bilo od nikoder. Stroka se je pri njihovem iskanju umaknila že v začetni fazi, opozicija pa ni mogla sprejeti izbrisa peterokrake rdeče zvezde z zastave, saj je le ta simbolizirala NOB.

Na razširjeni seji Predsedstva 21. junija je vodja Varnostno obveščevalne službe Ministrstva za obrambo Andrej Lovšin že povedal, da obstaja velika verjetnost, »da bodo zvezne oblasti prek JLA poskusile nasilno preprečiti osamosvojitve Slovenije«.³⁸ Je pa prav na ta dan prispela tudi dolgo in težko pričakovana pošiljka z orožjem za TO, v kateri je bila komunikacijska oprema, orožje in strelivo za operaciji *Kanal* in *Bor*. Janez Janša se je odšel v Kočevsko Reko na lastne oči prepričati, ali je orožje tudi zares prišlo, saj je to pomembno olajšalo njegov položaj. »Še danes se sprašujem, ali bi 27. junija zjutraj predsedstvu republike lahko z mirno vestjo predlagali sprejetje odločitve o oboroženem odporu, če ne bi dobili tistega orožja, ki je našo sposobnost za protioleptni boj povečalo za več kot 100 odstotkov,«³⁹ je pozneje zapisal Janša.

³³ TV DOK, vka d 506/1, TVD 2, 5. 6. 1991.

³⁴ TV DOK, vka 512/3, TVD 2, 16. 6. 1991.

³⁵ TV DOK, vka 511/3, TVD 2, 14. 6. 1991.

³⁶ Jerca Vodušek Starič, *Demos in slovensko predsedstvo, Demosov zbornik*, str. 499.

³⁷ Jože Pučnik, *Projekt osamosvojitve*, 1996, delno objavljeno gradivo, drugo osebni arhiv.

³⁸ Andrej Lovšin, *Slovenska osamosvojitve 1991, Pričevanja in analize*, zbornik, maj 2002, str. 304.

³⁹ Janez Janša, *Premiki*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1992, str. 150.

Državni vrh 26. junija 1991.
Od leve: dr. France Bučar,
predsednik Skupščine
Republike Slovenije,
Lojze Peterle, predsednik
Izvršnega sveta Skupščine
Republike Slovenije, in
Milan Kučan, predsednik
Predsedstva Republike
Slovenije.
Foto: Borut Krajnc

Mučne in dolgotrajne razprave o simbolih je presekal predsednik skupščine Bučar in tako sta bila grb in zastava kot 100. ustavno dopolnilo sprejeta 48 ur pred razglasitveno slovesnostjo.

Že omenjeni 24. junij je bil tudi dan, ko je bilo na dnevnem redu skupščinskega zasedanja sprejemanje treh najpomembnejših dokumentov nasploh: ustavnega akta o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ustavnega zakona za njegovo izvedbo in *Deklaracije o neodvisnosti*. S prvim aktom je Slovenija dejansko uveljavila svojo osamosvojitvev in postala samostojna in neodvisna država; s tem je na njenem ozemlju prenehala veljati ustava SFRJ. Deklaracija pa je bila namenjena predvsem jugoslovanski in tuji javnosti, saj je opredeljevala namere Slovenije. V njej je izražena pripravljenost na sporazumevanje »o vzpostavitvi zveze suverenih držav z drugimi državami na tleh dosedanje SFRJ«,⁴⁰ je deklaracijo v imenu klubov predstavil Miran Potrč (SDP). V opoziciji so se nasploh bolj navduševali nad deklaracijo kot nad ustavnim aktom, za katerega so menili, da bi ga bilo treba prilagoditi deklaraciji. Predvsem prenovitelji pa so obnovili zahtevo z medstrankarskih pogajanj, da mora biti ustava sprejeta do konca 1991, v nasprotnem primeru naj bodo razpisane predčasne volitve. Seja se je nadaljevala dan zatem s slavnostnima nagovoroma predsednika Predsedstva Republike Slovenije Milana Kučana in predsednika Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije Lojzeta Peterleta. Prvi je delegate pozval, naj dvignejo roke za predlagane odločitve: »prevzemite čast in odgovornost, ki vam jo je naložila zgodovina«. ⁴¹ Peterle pa je ob koncu nastopa zanosno dejal: »Danes potrjujemo v slovenski skupščini plebiscitarno voljo državljanov Slovenije z rojstvom suverene države Republike Slovenije. To počnemo pokončno, dostojanstveno, demokratično, odločno in prijateljsko do vseh, ki jih vodijo dobri nameni. Odločamo se za več svobode, za tako ureditev in status te države, da v prihodnje nikomur ne bo treba zardevati zaradi primerjav z drugimi. Lastna država nam ni absolutna vrednota, je pa za nas nujen okvir za normalno ustvarjanje v družbi evropskih narodov. Nikamor se ne bomo preselili in nikomur ne bomo prodali duše.«⁴²

Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti je po nekaj dramatičnih zapletih nazadnje podprlo 180 delegatov (skupščina je sicer štela 240 delegatov), zakon je podprlo 187 delegatov, enako število se je izreklo tudi za deklaracijo. Na koncu je delegatom spregovoril še predsednik Skupščine Republike Slovenije dr. France Bučar in jih spomnil, da gre za kulminacijo stoletnih prizadevanj slovenskega naroda po lastnem domu. »Vendar s tem ni ne konec ne začetek naše zgodovine. Pomeni pa tisto prelomno točko v našem narodnem življenju, ko smo prišli v položaj, da lahko samostojno odločamo o svoji lastni usodi.«⁴³

Pol ure pred slovensko skupščino je tudi hrvaški sabor razglasil samostojno republiko Hrvaško.

Na ta dan, 25. junija 1991, je general JLA Marijan Čad s svojimi enotami iz Ilirske Bistrice že krenil na mejne prehode od Sežane do obale in tja prišel brez večjih težav do 19. ure. Minister za informiranje Jelko Kacin je to novico vztrajno zanikal in govoril le o kolonah turistov,

⁴⁰ DKO DZ RS, 21. skupna seja vseh zborov Skupščine RS, dobesedni zapisi sej, Miran Potrč, str. 6.

⁴¹ DKO DZ RS, 21. skupna seja vseh zborov Skupščine RS, dobesedni zapisi sej, Milan Kučan, str. 32.

⁴² DKO DZ RS, 21. skupna seja vseh zborov Skupščine RS, dobesedni zapisi sej, Lojze Peterle, str. 38.

⁴³ DKO DZ RS, 21. skupna seja vseh zborov Skupščine RS, dobesedni zapisi sej, dr. France Bučar, str. 58.

ki so na cestah povzročile zmedo, saj je bilo treba najprej svečano razglasiti državo (veliki dogodek je bil napovedan za 26. junij ob 21. uri na Trgu republike) in dvigniti nove simbole. Tudi zato je Jelko Kacin na novinarska vprašanja o državljanski vojni dva dni kasneje lahko takole odgovarjal: »To ni državljanska vojna, to ni notranji obračun znotraj Jugoslavije, to je napad nedemokratske države, Beograda, na novo, pravkar razglašeno samostojno državo ...«⁴⁴

Vojna je slovensko politiko vsaj začasno poenotila. Na tajni nočni seji skupščine, sklicani četrty dan vojne, so vse stranke podprle slovenske oborožene sile in pripadnike policije, prenovitelji pa so napovedali zaustavitev vseh prestižnih strankarskih bojov. Vztrajanje na osamosvojitvenih dokumentih in obsodba agresije JLA sta doživeli enoglasno podporo. (Oboroženemu spopadu je namenjeno posebno poglavje.)

Dne 7. julija je bila na Brionih podpisana t. i. *Brionska deklaracija*, ki je uvedla trimesečni moratorij na vse osamosvojitvene aktivnosti, za nadzor nad vojaškim premirjem pa so postali zadolženi opazovalci Evropske skupnosti. Moratorij je pomenil, da carine ostajajo zvezni dohodek, da bo na mejnih prehodih sicer slovenska policija, delovala pa bo po zveznih predpisih, da bodo zračni promet nadzirale zvezne oblasti, da se bodo blokade pred objekti JLA odpravile, ujeti oficirji JLA izpustili, enote TO pa deaktivirale in vrnile na izhodiščne točke.

Potrditev takšnega moratorija je bilo za slovenske pogajalce in za slovensko skupščino težak zalogaj. Nihče ga ni sprejemal z lahkim srcem, še najtežje v najmanjši stranki Demosa, Liberalni stranki. Vitomir Gros je bil do moratorija najbolj gorak. »Torej osebno ne bom glasoval za to deklaracijo zaradi tega, da bodo moji otroci, šest jih imam, hodili po svetu s pokončno glavo, da se ne bodo sramovali svojega očeta in da jim nikdar ne bo nihče mogel reči, da je podpisal kakršnokoli kapitulacijo.«⁴⁵

Med delegati je po burni razpravi pretehtalo prepričanje, da *Brionska deklaracija* zagotavlja mir. Predsednik Izvršnega sveta Lojze Peterle jo je pospremil z besedami: če smo čakali stoletja, bomo pa še tri mesece.

Dr. Bučar je ta napeti čas čez dobro desetletje komentiral z besedami, da slovenska politika Zahodu ni nasprotovala, čeprav je vedela, da nam ni naklonjen. »Pa smo lepo šli, nekako s priklonjeno glavo, vse smo jih ubogal, naredili smo pa po svoje, kajne, in to se nam je obrestovalo. Recimo, ker po Brionih je bil njihov cilj, da za tri mesece omogočijo beograjski vladi, da nas pospravi. Če bi bila beograjska vlada za kaj, bi tudi lahko to naredila, kajne. Samo so bili oni tudi že tako razkrojeni, da niso tega mogli, seveda, in mi smo lepo počakali v teh treh mesecih, čim so bili trije meseci končani, začnemo naprej, ne, tko. Ta taktika, mislim, se nam je obnesla ...«⁴⁶

A 8. oktobra 1991 se je tudi ta moratorij iztekel. Slovenija je začela živeti kot neodvisna država, se kmalu odločila za novo plačilno sredstvo tolar in prevzela nadzor nad svojimi mejami.

⁴⁴ Jelko Kacin, *Slovenska osamosvojitve 1991, Pričevanja in analize*, zbornik, maj 2002, str. 278.

⁴⁵ DKO DZ RS, 23. skupna seja vseh zborov Skupščine RS, dobnesedni zapisi sej, Vitomir Gros, str. 20.

⁴⁶ Dr. France Bučar, izjava za oddajo *Korak pred drugimi*, neuporabljeno gradivo, osebni arhiv R. P., 2003.

Še pred tem pa je sredi julija zvezno predsedstvo, ki ga je končno začel voditi Hrvat Stipe Mesić, odločilo, da se v treh mesecih opravi premestitev enot JLA iz Slovenije v BiH in Srbijo. Dogovor o tem je s Srboma Jovićem in Miloševićem dosegel Janez Drnovšek, tako da je tudi Srbija k tej odločitvi prispevala 4 glasove. Stipe Mesić pa je edini glasoval proti.

Jeseni, 26. oktobra 1991, se je v Kopru slavilo. Zadnji vojak bivše skupne federalne države je v pristanišču zapustil slovensko ozemlje.

Za popolno slavje in dokončno zmago je manjkalo še mednarodno priznanje. Zunanji minister Rupel je še ob razglasitvi neodvisnosti tarnal, da se nobena država s Slovenijo ni hotela resno pogovarjati, saj so na veličastno proslavo na Trg republike prišli le štirje avstrijski deželni glavarji in en italijanski. Še hrvaškega predsednika Tuđmana ni bilo, češ da ima doma veliko obveznosti, sta se pa novi državi prvi vzajemno priznali. Temu so še poleti sledila priznanja bivših republik Sovjetske zveze, Litve, Gruzije, Latvije in Estonije, decembra nas je priznala še Ukrajina, vendar se je z veliko večjo napetostjo čakalo na prvo priznanje držav z demokratičnega Zahoda. Velike upe je že avgusta po srečanju z nemškim kanclerjem Kohlom gojil predsednik Peterle, a ko je doma pripovedoval, da je slovensko priznanje že kot zrela hruška, ki jo noče še nihče utrgati, mu niso kaj prida verjeli. Kohl mu je namreč takrat jasno povedal, da mednarodno priznanje Slovenije ni več problematično: »Problem je Hrvaška, problem je Bosna, pomagajte nam, da tudi to rešimo.«⁴⁷

Počakati je bilo torej treba še do 17. decembra, ko so zunanji ministri ES ob dveh zjutraj odločili, da bodo Slovenijo priznali. Nemčija je potem uradno priznala novo državo 19. decembra, čeprav je priznanje stopilo v veljavo šele 15. januarja 1992. Tako velja, da je bila Islandija prva zahodna država, ki je priznala Slovenijo, in sicer 19. decembra 1991. Priznanje ZDA je prišlo med zadnjimi, šele aprila 1992, mesec zatem pa smo bili z aklamacijo kot 176. država sprejeti v OZN.

Minister Rupel je kasneje potarnal, da Slovenci mednarodnega priznanja, v primerjavi s Hrvaško, skorajda nismo proslavili.⁴⁸ Priznanje je očitno tudi Slovincem leglo na dušo že kot povsem logičen nasledek osamosvojitvenih stremeljenj, kot samoumevno dejanje, do katerega bi slej kot prej prišlo, in kot dolgo pričakovani zvezdni konec prizadevanj nikoli doslej samosvojega naroda s štirimi milijoni pridnih rok.

⁴⁷ Lojze Peterle, *Demos, Beograd in mednarodni okvir osamosvajanja*, Demosov zbornik, str. 136.

⁴⁸ Dr. Dimitrij Rupel, *Skrivnost države*, 1992, str. 268.

TERITORIALNA
OBRAMBA RS
IN SLOVENSKA
OSAMOSVOJITEV
april 1990–maj 1992

Demokracijski procesi, ki so se pričeli konec osemdesetih let prejšnjega stoletja v Socialistični Republiki Sloveniji (SRS), so doživeli največje nasprotovanje v vojaškem vrhu Oboroženih sil (OS) Socialistične federativne Republike Jugoslavije (SFRJ); te so sestavljale Jugoslovanska ljudska armada (JLA) kot zvezna vojska ter Teritorialne obrambe (TO) posameznih republik, katerih naloga v obrambi države je bila predvsem varovanje zaledja glavnih front ter delovanje na začasno zasedenem ozemlju.¹ Formalni vrhovni poveljnik OS je bilo Predsedstvo SFRJ, dejansko pa jih je obvladovalo konzervativno in demokratičnim

spremembam v SFRJ nenaklonjeno vodstvo Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo (ZSLO) ter Generalštaba Oboroženih sil (GŠOS) SFRJ. V Sloveniji se je TO, od njene ustanovitve leta 1968, sicer razvijala drugače kot v ostalih republikah zvezne države. Tako so mnogi izmed njenih maloštevilnih poklicnih pripadnikov in še bolj njen večinski rezervni sestav v njej videli ponovno obuditev ideje slovenske vojske. Vendar se je, tako kot že večkrat prej v zgodovini slovenskega naroda, izkazalo, »da prihodnost pripada pogumnim« oziroma tistim pripadnikom TO RS, ki so brez pomisleka podprli demokratične spremembe v svoji domovini. Med temi zagotovo ni bilo vodstva Republiškega štaba za Teritorialno obrambo (RŠ TO) Republike Slovenije (RS), ki je že 14. januarja 1990 z ukazom podrejenim občinskimi štabom TO zahtevalo, da izdelajo in mu pošljejo natančen pregled orožja, streliva in minsko-eksplozivnih sredstev, ki so jih v posameznih občinskih štabih TO hranili zunaj skladišč JLA.² Namen tega ukaza, ki je dejansko pomenil začetek razoroževanja enot in poveljstev TO RS, je bil viden na sam dan predaje dolžnosti članov Izvršnega sveta RS, saj je 15. maja 1990 RŠ TO izdal ukaz o razorožitvi TO oziroma predaji

¹ *Strategija oboroženega boja*, Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo, Beograd, 1985, str. 102–113.

² Vojaški muzej Slovenske vojske, Zbirka arhivarij, podzbirka dokumenti, Fond: Vojna za samostojnost Slovenije 1991 (dalje: VMSV, Fond: Vojna 1991), Ukaz št. 16/4-90 z dne 24. 1. 1990 o pregledu skladiščnih objektov in skladiščnih sredstev OVO zunaj kompleksa JLA.

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI ŠTAB
ZA TERITORIALNO OBRAMBO

Št. SZ 625/1-90

Ljubljana, dne 15. 05. 1990

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
POKRAJINSKI ŠTAB
LJUBLJANA
SZ 625/1-90
Dne 15. 05. 90

Hranjenje oborožitve
in streliva TO - ukaz

VSEM PŠTO, MŠTO LJUBLJANA
IN 30. RSKTO

Na podlagi Ukaza ZSLO GŠ OS strogo zaupno št. 19-1 od 14.05. 1990 in skladno z zastavljenimi nalogami, ki jih je zvezni sekretar za LO postavil na Vojnem svetu dne 27.04.1990 zaradi zanesljivega čuvanja oborožitve in streliva TO

U K A Z U J E M :

1. Predati na čuvanje orožja, strelivo in MES TO, ki je izven objektov JLA v objekte JLA. Pri realizaciji te naloge ugotoviti točno število, vrsto in količino orožja, streliva in MES, ki se morajo dati na čuvanje v objekte JLA in skladišča TO, ki so v objektih JLA. Pri pomanjkanju skladiščnega prostora v objektu JLA koristiti tudi druge prostore v kasarnah.
2. Izvzem orožja in streliva za usposabljanje se izvaja po navodilih in odobritvi 5. VO na zahtevo štaba (enote) TO preko RŠTO, ki mora biti najmanj 10 dni pred vajo.
3. Ta ukaz se nanaša tudi na strelivo 7,9 mm in 7,62 mm zagotovljeno za šole, ter oborožitev in strelivo enot za zveze DPS, ki je v naših skladiščih.
4. Celotne količine oborožitve, streliva in MES, ki se nahajajo na železnici, RTV, elektrogospodarstvu, letališčih, pošti in v drugih sistemih se povlečejo v skladišča TO oziroma JLA.

Ukaz komandanta TO RS
o oddaji orožja z dne 15. 5.
1990.

Arhiv Ministrstva za
obrambo Republike
Slovenije

- 2 -

5. Orožje zaščitne brigade v Kočevski Reki bo posebej zastraženo s strani enot JLA na našo zahtevo.
6. Prevoz zagotovijo garnizije JLA skladno z načrtom predaje.
7. V primeru, da so štabi TO razdelili starešinam stalne sestave osebno ali strelno orožje ga je treba vrniti in vskladiščiti.
8. Pri izvajanju te naloge upoštevajte in se ravnajte po ukazanih ukrepih stopnje tajnosti glede na resnost naloge.
9. Orožje, strelivo in MES predajte do 19. 05. do 24.00 ure in o tem s telexom obvestite RŠTO.

RO/MP

K O M A N D A N T
T E R I T O R I A L N E O B R A M B E
R E P U B L I K E S L O V E N I J E
generalpodpolkovnik
Ivan Kočevar
Ivan Kočevar

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
61001 LJUBLJANA, KORNJEVA 2
Telefon (061) 325 361, poštni predal št. 640, 642

Številka: 0001-1-Z-2/13-90

Datum: 29/8-1990

Na podlagi 185. člena Zakona o ljudski obrambi in družbeni samozasčiti (Uradni list SRS, št. 35/82) in na podlagi Pravilnika o organiziranju, aktiviranju in opravljanju nalog ter o oznakah in oborožitvi narodne zaščite (Uradni list SRS, št. 29/83) izdajam

O D L O Č B O

O IMENOVANJU NAČELNIKA NARODNE ZAŠČITE

Za načelnika narodne zaščite, ki bo pripravljajl organizacijske poggje za delovanje narodne zaščite v morebitnih izrednih razmerah imenujem

Toneta KRKOVIČA, roj. 18/5-1956, rezervni kapetan I. razreda, stanuje Kaptol 1, Kočevje.

Tone KRKOVIČ deluje na podlagi pooblastil, ki jih načelniku narodne zaščite daje Zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozasčiti ter citirani pravilnik, in sicer na celotnem območju Republike Slovenije.

Za opravljanje svojih nalog lahko načelnik določi potrebno število svojih namestnikov in pomočnikov. Imenovanje namestnikov in pomočnikov potrjuje republiški sekretar za notranje zadeve.

Igor Bavčar
REPUBLIŠKI SEKRETAR
ZA NOTRANJE ZADEVE

Odločba o imenovanju
Toneta Krkoviča za
načelnika Narodne zaščite z
dne 29. 8. 1990.
Arhiv Ministrstva za
obrambo Republike
Slovenije

hranjenja orožja, streliva in minsko-eksplozivnih sredstev, ki so zunaj objektov JLA, v objekte JLA.³ Novo republiško vodstvo je na ta ukaz reagiralo takoj in novi sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša je občinskim upravnim organom za ljudsko obrambo poslal brzojavko, s katero je prepovedal oddajanje orožja v objekte JLA. Orožje so tako obdržale naslednje slovenske občine: Brežice, Dravograd, Jesenice, Kranj, Krško, Lendava, Litija, Mozirje, Radlje ob Dravi, Radovljica, Slovenske Konjice, Šmarje pri Jelšah, Trbovlje, Tržič, Velenje in Žalec.⁴

Zaradi spora med RS in RŠ TO oziroma ZSLO, predvsem pa zaradi odvzema orožja TO Slovenije, je bila zaradi zavarovanja ukrepov nastajajoče slovenske države ustanovljena Manevrska struktura narodne zaščite (MSNZ). Uradno je začela delovati 29. avgusta 1990, ko je republiški sekretar za notranje zadeve Igor Bavčar imenoval Toneta Krkoviča, rezervnega kapetana I. razreda, za načelnika (manevrske strukture) Narodne zaščite. S tem je bila ustanovljena posebna oborožena organizacija, ki je bila sposobna slabe tri mesece po razorožitvi slovenske TO, ob tesni naslonitvi na specialno enoto in posebne enote slovenske milice, zavarovati Slovenijo pred kakršnim koli oboroženim presenečenjem. MSNZ je nastala zaradi dobro organizirane in tajne akcije ter bila organizirana v vseh trinajstih pokrajinah TO v Sloveniji, v katerih so bili imenovani načelniki MSNZ, ki so tesno sodelovali s poveljniki posebnih enot milice. Osnovni namen oblikovanja MSNZ je bil, kot že rečeno, zavarovanje ukrepov nastajajoče slovenske države, ki je bila tedaj in pozneje najbolj ogrožena od JLA. MSNZ je zagotavljala, da so prek nje republiški organi in predsedstvo republike dejansko vodili in poveljevali TO Slovenije. Temeljni obrambni načrt MSNZ je bil preprost in logičen. V primeru oboroženega posega JLA (oz. JA) bi morala MSNZ zavarovati ključne objekte, hkrati pa s hitrimi napadi na skladišča orožja in vojaške opreme zagotoviti možnost za vpoklic popolnih formacij TO. Izdelani so bili podrobni načrti za posamezna skladišča in druge pomembne objekte. Po pokrajinah in občinah so bile sestavljene udarne skupine in jurišni odredi, katerih formacije so bile prilagojene razpoložljivemu orožju in opremi. Mobilizacijski dokumenti so bili v največji tajnosti izdelani za sklic novih enot, ki so bile mobilizirane po načelu samopoziva, brez dodatne kurirske službe z izdelanim posebnim sistemom šifriranega obveščanja. Ustanovljena so bila tudi mnoga tajna skladišča za orožje in vojaško opremo. Že poleti 1990 pa se je začelo zbiranje informacij o JLA, na osnovi katerih so bile izdelane ocene ogroženosti, formacije MSNZ in načrt delovanja. MSNZ je torej potrebno obravnavati v zvezi s pripravami na obrambo slovenskega prostora in na ustanovitev bodoče samostojne ter neodvisne države. To je bila enkratna organizacija, ki je morala v času prenove TO delovati kot oborožena sila Slovencev v pripravah na osamosvojitveno vojno.⁵

³ VMSV, Fond: Vojna 1991, Ukaz št. 625/1-90 z dne 15. 5. 1990 o hranjenju oborožitve in streliva TO.

⁴ Janez J. Švajncer, *Obranili domovino*, Viharnik, Ljubljana, 1993, str. 11-13 (dalje: Švajncer, *Obranili domovino*); Albin Mikulič, *Uporniki z razlogom*, Vojaški muzej Slovenske vojske, Ljubljana, 2005, str. 21-23 (dalje: Mikulič, *Uporniki*).

⁵ VMSV, Fond: Vojna 1991, Odločba o imenovanju načelnika Narodne zaščite št. 0001-1-Z-2/13-90 z dne 29. 8. 1990 in Direktiva načelnika Narodne zaščite Republike Slovenije za demonstracijsko, delno ali popolno uporabo MSNZ z dne 7. 9. 1990; *Slovenska kronika XX. stoletja*, Nova revija, Ljubljana, 1996, str. 437; Mikulič, *Uporniki*, str. 42-50.

S sprejetjem svežnja ustavnih amandmajev, s katerimi je Skupščina RS 27. in 28. septembra 1990 odpravila veljavnost zveznih dokumentov, ki so bili v nasprotju z republiško ustavo, med drugimi tudi amandma, da sta služenje vojaškega roka in slovenska TO v izključni pristojnosti Republike Slovenije, so bili izpolnjeni tudi formalno pravni pogoji za ponovni prevzem poveljevanja nad celotno TO RS. Tako je Predsedstvo Republike Slovenije že 28. septembra 1990 imenovalo majorja Janeza Slaparja, dotedanjega poveljnika Pokrajinskega štaba TO za Gorenjsko, za vršilca dolžnosti načelnika RŠ TO. Ta je 4. oktobra, po predhodnem soglasju Predsedstva RS, imenoval vršilce dolžnosti komandantov TO pokrajin: rezervnega majorja Petra Zupana za gorenjsko pokrajino, rezervnega majorja Albina Gutmana za dolensko pokrajino, rezervnega podpolkovnika Franca Anderliča za južnoprimorsko pokrajino (od 30. junija 1991 dalje je to dolžnost opravljal major Vojko Štemberger), rezervnega podpolkovnika Vladimirja Miloševiča za vzhodnoštajersko pokrajino, rezervnega kapetana mag. Viktorja Kranjca za zahodnoštajersko pokrajino, rezervnega majorja Bogdana Beltrama za južnoprimorsko pokrajino in rezervnega majorja Miho Butaro za ljubljansko pokrajino (od 30. junija 1991 dalje je to dolžnost opravljal major Janez Lesjak) ter poveljnika 30. razvojne skupine (pozneje 1. specialna brigada MORiS), rezervnega kapetana I. razreda Antona Krkoviča. S tem so prenehali tudi razlogi za delovanje MSNZ, ki je bila razformirana, njeni pripadniki pa so bili večinoma razporejeni v sestavo nove TO. Hkrati s temi imenovanji pa je sekretar za ljudsko obrambo Janez Janša poslal dotakratnemu poveljniku RŠ TO generalu Ivanu Hočvarju dopis, s katerim ga je pozval, naj naslednji dan preda dolžnost novemu vršilcu dolžnosti načelnika RŠ TO Janezu Slaparju. Kot odziv na to zahtevo je JLA zasedla oziroma dodatno zavarovala poslopje, v katerem je bil RŠ TO, pri čemer je vztrajala šest mesecev; RŠ TO pod poveljstvom Janeza Slaparja pa se je preselil v prostore Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo.⁶ Tako sta v Sloveniji delovala dva RŠ TO, vendar je bil RŠ TO, kot izhaja iz *Poročila o bojni pripravljenosti TO R Slovenije za leto 1990*, stari, od RS nepriznani in s strani JLA zasedeni štab poveljstvo brez vojske ter samemu sebi namen, saj so bile od oktobra dalje prekinjene vse zveze med njim in podrejenimi enotami in štabi TO.⁷

Eno ključnih vprašanj, okoli katerih so se najbolj izostrila nasprotja med stališči, ki sta jih zagovarjala federacija oziroma JLA in RS, je bilo vprašanje območij služenja vojaškega roka za slovenske nabornike. JLA je nenehno zavračala zahteve Slovenije, da bi večina nabornikov služila vojaški rok na območjih, ki so bila bližje kraju njihovega bivanja oziroma njihovi republiki, zato so že na začetku okrepljenega pritiska razmišljali tudi o drugih rešitvah. Medtem ko je Skupščina RS pripravljala zahtevo, da Predsedstvo SFRJ uvede služenje vojaškega roka za nabornike iz Slovenije samo v 5. vojaškem območju, so v Republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo začeli iskati

Postroj slovenskih vojakov.
Arhiv Ministrstva za
obrambo Republike
Slovenije

⁶ VMSV, Fond: Vojna 1991, Prisega Janeza Slaparja z dne 28. 9. 1990; Odredbe RŠ TO o imenovanju vršilcev dolžnosti komandantov TO pokrajin, št. 14/20-90 z dne 4. 10. 1990; Švajncer, *Obranili domovino*, str. 94 in 105.

⁷ VMSV, Fond: Vojna 1991, RŠ TO, *Poročilo o bojni pripravljenosti TO R Slovenije za leto 1990*, DT, št. 56 z dne 18. 2. 1991.

druge možnosti, in sicer služenje vojaškega roka v organizaciji in izvedbi republiških organov ter ustanov. Prve analize so pokazale, da je za uspešno izvedbo usposabljanja zunaj JLA treba zagotoviti spremembe na normativno pravnem področju ter predvsem nastanitvene, kadrovske in materialne razmere usposabljanja. Že poskusna analiza, v katero so bile zajete potrebe RS po kadrih, vojašnicah, vojaški opremi, oborožitvi za usposabljanje 12.000 nabornikov letno, je pokazala, da organi in organizacije RS nimajo dovolj kadrov, opreme in nastanitvenih kapacitet. Začeli so iskati druge, vmesne rešitve. Po ogledu možnih lokacij za usposabljanje vojakov na območju RS v Kostanjevici na Krasu, Pekrah pri Mariboru in na Igu pri Ljubljani je polkovnik Bogdan Koprivnikar dobil nalogo, da pripravi idejni projekt o organizaciji služenja vojaškega roka v RS, ki je nosil naslov *Organiziranje usposabljanja rekrutov izven JLA v organizaciji republiških organov*. Cilj projekta je bil opredeliti celotno problematiko usposabljanja rekrutov in s tem služenja vojaškega roka. Predlagal je potrebne temelje za sprejemanje odločitev o organiziranju usposabljanja rekrutov in služenju vojaškega roka in nakazal način vzpostavljanja oboroženih sil oziroma slovenske vojske v novi državni ureditvi. Pri tem so bile izpostavljene naslednje osnovne skupine pričakovanih problemov: zagotavljanje materialnih pogojev usposabljanja, zagotavljanje kadrov za usposabljanje, zagotavljanje finančnih sredstev, opredelitev učnih programov ter opredelitev ustavnih, zakonskih in drugih pravnih predpisov, potrebnih za izvajanje predvidenega usposabljanja. Idejni projekt je bil konec septembra 1990 odobren na kolegiju sekretarja za ljudsko obrambo, imenovana je bila delovna skupina za izdelavo predloga projekta in nato za njegovo realizacijo. Januarja 1991 pa je bila imenovana komisija za izbor najustrežnejših uniform za Slovensko vojsko. Pripraviti je morala predloge za uniforme različnih rodov in služb, barve posameznih delov uniform ter oblikovne predloge zanje. Nastanitveni pogoji v izbranih centrih za usposabljanje so bili zelo slabi, zato je bilo potrebno objekte na Igu in v Pekrah obnoviti. V nekaj več kot treh mesecih je bilo treba pripraviti projekt za adaptacijo, narediti gradbene posege in opremiti prostore. Naslednji pomemben korak je bil zagotavljanje ustreznih kadrov, častnikov in podčastnikov, ki naj bi vodili usposabljanje. Predvsem se je računalo na pomoč rezervnih častnikov, vendar je bil odziv nanj nepredvidljiv, saj je JLA že odkrito grozila, da bo reagirala s silo, zato je bilo sodelovanje v projektu nevarno. Na podlagi razpisa za sprejem civilnih oseb za opravljanje dolžnosti vojaških starešin v ustanovah in enotah TO je komisija Republiškega sekretariata za Ljudsko obrambo RS v sestavi Bogdan Koprivnikar, pomočnik republiškega sekretarja, kot predsednik komisije, Danijel Kuzma, načelnik oddelka za operativne zadeve v RŠ TO, in Igor Ivančič, republiški podsekretar, naredila selekcijo prijavljenih kandidatov, s katerimi je bil opravljen zdravniški pregled in delna preverka. Za vodjo učnega centra na Igu je bil nato imenovan Bojan Šuligoj, v Pekrah pa Andrej Kocbek.⁸

⁸ VMSV, Vojna 1991, Dokument Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo (RSLO), *Imenovanje komisije za pripravo predloga za izbor kandidatov ...* št. 10/3-91 z dne 7. 3. 1991; Dokument RSLO, *Predlog za sprejem kandidatov v službo* z dne 29. 3. 1991; Dokument RSLO, *Tečaj inštruktorjev in komandirjev za usposabljanje*, št. 811/4 z dne 18. 3. 1991; Bogdan Koprivnikar, *Priprave za usposabljanje nabornikov v TO, Priprave na vojno 1991*, Vojaška zgodovina št. 1/10 (3), Center za vojaško zgodovinsko dejavnost slovenske vojske (CVZD), Ljubljana, 2001, str. 71; Tomaž Kladnik, *Slovenska vojska v službi domovine*, Defensor, Ljubljana, 2006, str. 34–37 (dalje: Kladnik, *V službi domovine*).

REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT
ZA LJUDSKO OBRAMBO
REPUBLIŠKI ŠTAB
ZA TERITORIALNO OBRAMBO

VOJAŠKA TAJNOST
Z A U P N O

Številka: Z

Datum: 29.06.1991

Polkovniku Janezu Slaparju

Zadeva: Številčni pregled angažiranih pripadnikov TO R Slovenije

29.06.1991 je na področju R Slovenije angažiranih 25.255 pripadnikov TO R Slovenije, in sicer v:

RŠTO	40
30.RSk TO	751
2. PŠTO	2801
3. PŠTO	1455
4. PŠTO	1240
5. PŠTO	4276
6. PŠTO	1530
7. PŠTO	5225
8. PŠTO	7937
SKUPAJ TO R S	25.255

V vseh pokrajinah skladno z vašim ukazom izvajajo mobilizacijo enot ali dele enot za katere so pridobili orožje, ter nekaj enot s katerimi bodo izvedli zamenjavo.

LI/SP

Za RŠTO R SLOVENIJE

Iztok Likar

Številčni pregled angažiranih
pripadnikov TO RS z dne
29. 6. 1991.

Arhiv Ministrstva za
obrambo Republike
Slovenije

REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT
ZA LJUDSKO OBRAMBO
REPUBLIŠKI ŠTAB
ZA TERITORIALNO OBRAMBO

VOJAŠKA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Številka: SZ 847/54-91

Datum: 03.07.1991

ZASTOPNIKU POVELJNIKA
TO REPUBLIKE SLOVENIJE
polkovniku Janezu SLAPARJU

Zadeva: Pregled sil

V TO Republike Slovenije je na dan 03. julija ob 09.00 po operativnih po-
ročilih organiziranih 33.748 vojaških obveznikov, in sicer:

- v RŠTO	64
- v 30.RSkTO	805
- v 510. UC TO	222
- v 710. UC TO	147
- v 2. PŠTO	3232
- v 3. PŠTO	3837
- v 4. PŠTO	2528
- v 5. PŠTO	5523
- v 6. PŠTO	2079
- v 7. PŠTO	5886
- v 8. PŠTO	9425
SKUPAJ	33.748

Skladno z vašim ukazom z dne 03. julija 1991 pa vsi PŠTO izvajajo dodatno mobilizacijo.

IL/SP

RŠTO R SLOVENIJE
štabnik I. stopnje
iztok: LIKAR

Številčni pregled angažiranih
pripadnikov TO RS z dne
3. 7. 1991.

Arhiv Ministrstva za
obrambo Republike
Slovenije

Priprave na usposabljanje so se nadaljevale s tečajem inštruktorjev in komandirjev, ki se je za pripadnike obeh učnih centrov začel 15. aprila 1991 v Poljčah. Usposabljanje je potekalo na osnovi *Načrta in programa bojnega usposabljanja vojaških obveznikov v učnem centru*, teme, ki so jih izvajali že zaposleni v TO RS, pa so bile: mesto in vloga inštruktorja in komandirja pri usposabljanju; didaktika in metodika usposabljanja ter vsebine in metodike predmetov taktika, postrojitevno pravilo, splošni vojaški predpisi, ABKO in sanitetni pouk. Po zaključku tečaja so pripadniki obeh učnih centrov odšli na Ig oziroma v Pekre ter začeli s pripravami na začetek usposabljanja vojakov. Starešine, ki so bili v poveljstvu učnega centra, so se ukvarjali z načrtovanjem, prevzemanjem materialno-tehničnih sredstev, poročanjem, usklajevanjem z nosilci usposabljanja ter nosilci zavarovanja, iskali možnosti uporabe strelišč in vadišč ter pripravljali pogoje za nemoten sprejem pripadnikov poskusne generacije nabornikov. Starešine, ki so bili razporejeni v učnih četah, pa so izvajali vsebinske in metodične priprave na začetek usposabljanja, kot so pisanje opomnikov, selekcija literature in učnih pripomočkov, spoznavanje nove oborožitve in opreme ter priprava druge učne dokumentacije. Temeljni namen poskusnega usposabljanja vojakov v enotah TO RS je bil poleg usposabljanja vojakov še preverjanje ustreznosti vsebin in organizacije vojaškega usposabljanja v TO ter preverjanje ustreznosti novih uniform in ostale osebne opreme posameznikov in enot TO. Usposabljanje vojakov je bilo razdeljeno v dve fazi. V prvi fazi je bilo izvedeno usposabljanje v znanjih in veščinah, ki jih mora obvladati vsak vojak kot posameznik, v drugi fazi pa so se vojaki usposabljali v veščinah, ki se nanašajo na delovanje enot od oddelka do čete. Cilj takega usposabljanja je bil obvladovanje znanj in veščin, ki jih potrebuje vojak za izvajanje namenskih nalog v boju in pri izvajanju zaščite ter vseh vrst reševanj. Glavni poudarek je bil na ravnanju s pehotnim orožjem, tako v vlogi strelca v protipehotnem in protioklepem bojevanju kot v vlogi enote pri izvajanju bojnih nalog v napadu, obrambi, zasedi, boju v naselju, izvidovanju, bojnem zavarovanju, izdelovanju in premagovanju minskih polj, pri nalogah radiološko, kemične in biološke zaščite ter dekontaminacije, utrjevanju in maskiranju, oviranju ter pri diverzantskem in protidiverzantskem dejstvom, in to vse v 126 delovnih dneh.⁹

Dne 15. maja 1991 je bilo v obeh učnih centrih še posebej slovesno. Že pred napovedanim časom prihoda prvega nabornika na služenje vojaškega roka v enote TO RS se je pred vhodom v oba centra razlegal glas harmonike, na avtomobilih so bile slovenske zastave, okoli vhoda pa je množica kar naraščala. Skozi vhodna vrata 510. UC Ljubljana (Ig) je tako vstopilo 180 nabornikov, skozi tistega v 710. UC Maribor (Pekre) pa 120. Kljub temu, da so svojci nabornikov vztrajali pred vrati centrov in se veselili dejstva, da bodo njihovi fantje prvič v zgodovini slovenskega naroda služili vojaški rok v slovenski vojski, je v centrih hitro zavladal red, začelo se je nameščanje nabornikov v sobe, razdeljevanje opreme in formiranje učnih enot

⁹ Dušan Hudolin, *Učni center Ig, Priprave za usposabljanje nabornikov v TO, Priprave na vojno 1991*, Vojaška zgodovina št. 1/10 (3), CVZD, 2001, str. 77; Kladnik, *V službi domovine*, prav tam.

pripadnikov prve poskusne generacije slovenskih vojakov, kar je dokazoval znak na levem rokavu uniforme – velika rumena številka 1 na temni podlagi, obrobljena z barvami slovenske zastave. Ta izjemni dan v vojaški zgodovini slovenskega naroda v Slovenski vojski in vsej državi s ponosom proslavljamo kot dan Slovenske vojske. Na drugi strani pa je nasprotnik stopnjeval psihološki pritisk na starešine in vojake centrov ter pripadnike TO, ki so izvajali njihovo ožje in širše varovanje. Vrhunec tega je bila obkolitev 710. učnega centra v Pekrah pri Mariboru 23. maja 1991, ki je pomenila prvo odkrito agresijo JLA proti slovenskemu narodu in samostojni poti RS v prihodnost. Po zajetju podporočnika in vojaka JLA, ki sta oborožena, z ostrim strelivom, radijsko postajo, topografskimi kartami in noži, izvajala izvidovanje v okolici učnega centra, pogovoru z vodjo centra in odhodu iz centra je pred vhod učnega pripeljalo šest oklepnih transporterjev vojaške policije JLA, opremljenih za boj. Poveljujoča oficirja sta nastopila zelo odločno ter zahtevala vrnitev obeh prijetih pripadnikov JLA, naborno dokumentacijo vojakov TO v učnem centru, vseh 120 vojakov ter varnostnega častnika centra. Vodja centra je o zahtevah JLA obvestil republiškega sekretarja za obrambo Janeza Janšo, ki je odločil, da se učni center ne sme ukloniti vojaškim grožnjam, center pa naj z lastnimi silami in silami TO, ki so varovale center, organizira obrambo, nabornike pa naj namesti na najbolj varno mesto v centru, ter hkrati obljubil okrepitve in posredovanje pri JLA. Tako so si v negotovem položaju, z nenehno možnostjo, da izbruhne bojni spopad, več ur stali nasproti pripadniki JLA in TO, ki so imeli ukaz, da streljajo, če bo kateri koli pripadnik JLA stopil v center. Položaj se je bistveno spremenil, ko so na kraj dogajanja prišli novinarji in domačini iz Pekar in Maribora, ki so bili pripadnikom centra v veliko moralno podporo. S tem se je začelo merjenje moči in živcev dogajati pred očmi domače in svetovne javnosti. Pogajanja med obema stranema so se izpred centra prenesla v prostore občine Maribor, pritisk JLA na center pa se je proti večeru le še stopnjeval. Med pogajanja je bil ugrabljen poveljnik vzhodnoštajerskega pokrajinskega štaba TO podpolkovnik Vladimir Milošević, vojašnicam JLA pa je bil s slovenske strani kot povračilni ukrep prvič izključen telefon in odklopljena električna energija. Kmalu po ugrabitvi so se oklepniki JLA umaknili iz Pekar, učni center je bil deblokiran, podpolkovnik Milošević pa postavljen pred improvizirano vojaško sodišče JLA, ki mu je izreklo oprostilno sodbo. Psihološki pritiski JLA na center so se nadaljevali vse do izbruha vojne za Slovenijo in so zasejali negotovost tudi v UC na Igu, v katerem so pričakovali podoben ukrep JLA. Kljub pritiskom pa se je usposabljanje v obeh centrih nadaljevalo in doseglo potrditev sprejema nabornikov v vojaško enoto – slovesno prisego, ki je bila 2. junija 1991. Prisege se je poleg svojcev vojakov udeležil ves politični in vojaški vrh RS in s tem pokazal svojo neomajnost pri izvedbi osamosvojitvenih načrtov. Po vrnitvi s prostega vikenda je normalno vojaško življenje steklo po ustaljenem ritmu. Izvajala so se prva streljanja in terenska usposabljanja v bližnji okolici centrov, pa tudi priprava častne enote slovenske vojske, sestavljene iz starešin in vojakov obeh centrov,

ki je počastila razglasitev državne samostojnosti. Med vojno za slovensko samostojnost so bili vojaki obeh učnih centrov sprva evakuirani na območje Medvedjeka, nato pa razporejeni na slovensko-hrvaško mejo, kjer so varovali mejne prehode in druge pomembne objekte, in sicer: 510. UC na mejnih prehodih Dragonja, Podgrad, Jelšane, Brod na Kolpi, Metlika, Obrežje in Dobova ter 710. UC (Dobovec, Gruškovje, Ormož in Mursko Središče). Naslednji dan je bil ukaz preklican, varovanje pa so prevzeli pristojni štabi TO, ki so morali obema centroma zagotoviti lokacijo in pogoje nadaljnjega usposabljanja. Konec vojne so dočakali na območju Dražgoš in Kropce (510. UC) oziroma Belih vod in Smrekovca (710. UC). Z drugo fazo usposabljanja so nadaljevali na matičnih lokacijah in jo zaključili 14. oktobra 1991, ko je bila na vadišču Poček izvedena zaključna vaja obeh učnih centrov TO, ki se je je udeležil tudi minister za obrambo RS Janez Janša. Usposabljanje vojakov v obeh učnih centrih se je zaključilo sredi novembra 1991.¹⁰

Hkrati s procesom vzpostavljanja redne vojske, kar je oblikovanje UC Ig in Pekre nedvomno bilo, pa so se odvijale intenzivne priprave na obrambo države. Na upravičenost teh so pričali predvsem odnosi med Slovenijo in zveznimi oblastmi, ki so bili izredno napeti, o čemer priča korespondenca med njimi. Tako je Zvezni izvršni svet SFRJ 9. 8. 1990 obravnaval in sprejel informacijo ZSLO o *Nezakonitih merah organov Republike Slovenije na področju ljudske obrambe*, predvsem v zvezi z (ne)napotitvijo nabornikov na služenje vojaškega roka v JLA, ter poslal opozorilo Izvršnemu svetu RS.¹¹ V odgovoru predsedniku Zveznega izvršnega sveta SFRJ Anteju Markoviću je predsednik Izvršnega sveta RS Lojze Peterle ugotavljal, da del zvezne administracije še vedno ne priznava rezultatov prvih svobodnih volitev v Sloveniji in na Hrvaškem. Hkrati pa ga je pozval, naj apelira in takemu samovoljnemu početju naredi konec ter namesto prikritih groženj o neposrednem izvajanju zveznih zakonov organizira odkrit in argumentiran razgovor o odprtih problemih.¹² Predsedstvo RS pa je v dopisu Predsedstvu SFRJ z dne 26. novembra 1990 odločno protestiralo zaradi poseganja poveljstva 5. vojaškega območja v ustavne in zakonske pristojnosti RS, ki je (5. vojaško območje) v svojem aktu z dne 21. 11. 1990 razglasilo za nelegalne vse enote in poveljstva, ki so bila na novo oblikovana na območju Republike, prepovedalo vpoklice, usposabljanje in preverjanje mobilizacijske in bojne pripravljenosti enot TO ter ponovno zahtevalo skladiščenje orožja TO v skladiščih JLA. Hkrati je Predsedstvo RS zahtevalo, da se zagotovi neoviran dostop do vse oborožitve in opreme, ki je last RS in je uskladiščena pri JLA.¹³ Ne glede na predloge po dialogu, ki so prihajali iz Slovenije, pa je Predsedstvo SFRJ 12. decembra sprejelo ukaz o »razformiranju vseh

¹⁰ VMSV, Fond: Vojna 1991, Ukaza RŠ TO št. 804-03/436-91 o varovanju meje z dne 4. 7. 1991 in preklic tega z dne 5. 7. 1991; Švajncer, *Obranili domovino*, str. 13; Ernest Anželj, *710. učni center TORS – 23. maj 1991, Priprave na vojno 1991*, Vojaška zgodovina št. 1/10 (3), CVZD, Ljubljana, 2001, str. 77; Kladnik, *V službi domovine*, prav tam.

¹¹ VMSV, Fond: Vojna 1991, *Predlog odgovora na delegatsko pitanje*, Kabinet saveznog sekretara ZSLO, Beograd, št. 459-28 z dne 29. 10. 1990.

¹² VMSV, Fond: Vojna 1991, Pismo predsednika IS RS predsedniku ZIS z dne 24. 10. 1990.

¹³ VMSV, Fond: Vojna 1991, Dopisa Komande 5. vojne oblasti št. SZ 9/75-397 in 9/75-399 z dne 21. 11. 1990 ter dopis Predsedstva RS Predsedstvu SFRJ št. 830-01-30/90 z dne 26. 11. 1990.

Črni kal, 29. junij 1991.
Foto: Marjan Garbajs

Šentvid nad Ljubljano,
30. junij 1991.
Foto: Marjan Garbajs

oboroženih formacij na območju SFRJ, ki niso v sestavi enotnih OS SFRJ ali organov za notranje zadeve in katerih organizacija ni bila v skladu z zveznimi predpisi«. Vso oborožitev in opremo tako razformiranih enot in posameznikov je bilo potrebno predati enotam in ustanovam JLA. Rok za izvedbo je bil 10 dni (22. december, dan JLA), nadzoroval naj bi ga ZSLO, ki je tudi določil enote JLA za zaščito izvedbe naloge. JLA je na osnovi tega ukaza uvedla najvišjo stopnjo pripravljenosti, izvajala premeščanje posameznih nižjih enot in težkega orožja ter s prevzemanjem funkcije državnih organov posegala v celovitost in suverenost RS.¹⁴ Razumevanje oziroma bolje rečeno nerazumevanje nastalega položaja na ozemlju Jugoslavije in v Evropi, kakor jo je kazal vrh JLA, pa je dobro razvidno iz štabne vojne vaje *Bedem-91*, ki se je v letu 1990 odvijala v enotah in poveljstvih JLA,¹⁵ ter iz govora generala Adžića višjim častnikom JLA ob zaključku šolanja v Centru visokih vojnih šol 5. julija 1991 v Beogradu, v katerem ocenjuje situacijo v državi za slabšo kot leta 1941 ter govori o tem, da bo vojni vrh prisilil Predsedstvo SFRJ, da se sprejete odločitve tudi uresničujejo, v nasprotnem pa bodo udarili s vso silo, ki je potrebna. V enote JLA, ki so delovale na območju Slovenije, pa so bili na poveljniška mesta odrejeni le tisti slušatelji, častniki JLA, ki so slepo in brez premisleka izvrševali naloge vodstva JLA.¹⁶ Na drugi strani pa je imelo republiško vodstvo, po zaslugi majhne skupine pripadnikov Varnostnega sektorja RSLO oziroma kasneje Varnostnega organa MORs, ves čas priprav na osamosvojitve in med vojno, izjemno dobre in ključne podatke o tem, kaj se dogaja znotraj JLA in kakšne so njene priprave in manevri.

Navkljub vsem pritiskom in grožnjam pa so se priprave na neizogiben oborožen spopad nadaljevale. Tako je bil 17. decembra 1990 v Kočevski Reki organiziran prvi javni postroj enote TO, in to 30. razvojne skupine TO, iz katere se je pozneje oblikovala 1. specialna brigada MORs kot prva popolnoma poklicna enota TO. S postrojem enote so bili slovenski javnosti in morebitnim nasprotnikom prikazani priprave in pripravljenost na obrambo samostojnosti ter je, kot je dejal predsednik Izvršnega sveta RS Lojze Peterle, zadišalo po slovenski vojski. V decembru so v TO dobili prvi kontingent orožja, nabavljenega v tujini (40 pištol Beretta, 400 pušk SAR in 10 protioklepnih orožij Armbrust) in nato v letu 1991, do začetka vojne, še dva kontingenta orožja. Štiri dni pred postrojem v Kočevski Reki je načelnik RŠ TO v Poljčah poročal razširjeni sestavi Predsedstva RS o stanju in problemih bojne pripravljenosti. Predsedstvo je seznanil z ukrepi, ki so jih pripravljali za prehod TO v bodoče oborožene sile slovenske države, ter o pripravljenosti za izvajanje nalog ob osamosvojitvi. V ta sklop so spadale tudi naloge prevzema poveljevanja nad strukturo armade v Sloveniji in ukrepi za prevzem slovenskih nabornikov ter o izvedeni reorganizaciji v skladu z *Zakonom o obrambi* in *Zakonom o vojaški obveznosti*. TO je zagotavljala: 1) pripravljenost na vseh ravneh poveljevanja in aktiviranja štabov

¹⁴ VMSV, Fond: Vojna 1991, Naredba Predsedstva SFRJ z dne 12. 12. 1990.

¹⁵ VMSV, Fond: Vojna 1991, ŠRV Bedem - 91 - Zamisao dejstva strana.

¹⁶ VMSV, Fond: Vojna 1991, Informacija z dne 6. 7. 1991 ob 20.00 uri o govoru generala Adžića in premeščanju častnikov JLA na ozemlje Slovenije.

ter intervencijskih enot v času do dveh ur; 2) operativno pripravljenost vseh štabov, 85 skupin za oviranje, 92 protioklepnih skupin, 59 oddelkov, 240 vodov, 142 čet, 33 odredov vodne sestave, 11 odredov četne sestave in 6 bataljonov; skupaj je to predstavljalo ekvivalent 378 čet ali 94 bataljonov; za 35.000 pripadnikov so imeli zagotovljeno orožje in pehotno strelivo, 1024 protioklepnih orožij in še dodatnih 1106 protioklepnih orožij za enkratno uporabo, 203 kose orožja za podporo, 99 protiletalskih orožij, 42 protiletalskih raket ter 33.000 kg razstreliva; s temi sredstvi bi lahko uničili več kot 180 tankov; 3) zavarovanje mirnodobnih in vojnih lokacij, mobilizacijskih zbirališč, skladišč in transportov ter zavarovanje objektov posebnega pomena; 4) nadzor in nasilno odpiranje meje, preprečevanje uporabe enot JLA, blokado kasarn, preprečevanje izvoza MTS, oviranje, nasilni prevzem skladišč in objektov armade; 5) vzpostavitev zbirnih centrov za slovenske nabornike in centrov za sprejem starešin, ki prebegnejo.¹⁷

Dne 18. marca 1991 je predsedstvo RS ustanovilo Republiško koordinacijo, ki je bila operativno koordinacijsko telo za primer izrednih razmer. S tem je bil ustanovljen organ, ki je usklajeval vse obrambne priprave na slovensko osamosvojitvev in je v vojni vodil vse vojne operacije TO, policije in civilne obrambe. Praktično je šlo za organ, ki je uskladal vse obrambne in varnostne priprave in nato v vojni opravljal naloge štaba vrhovnega poveljnika. Vlogo vrhovnega poveljnika pa je po ustavi opravljal Predsedstvo Republike, razširjeno s predsednikom vlade in skupščine. Pri delu Predsedstva so sodelovali še ministri za obrambo, notranje in zunanje zadeve, informiranje ter poveljnika oziroma načelnika Republiškega štaba za TO in civilno obrambo. Vodila sta jo republiška sekretarja za notranje zadeve in za obrambo Igor Bavčar in Janez Janša. Sprva je delovala v prvem nadstropju stavbe Izvršnega sveta RS, od 28. junija pa v kletnih prostorih Cankarjevega doma v Ljubljani.¹⁸ Delovne skupine operativnega koordinacijskega telesa so takoj ob njegovi ustanovitvi pričele z izdelavo variant ukrepov v primeru demonstracije sile s strani JLA, v TO pa so pričeli s poskusnimi mobilizacijami enot po posameznih pokrajinah.¹⁹ Praktični preizkus delovanja TO pa je pomenila izvedba vaje *Premik 91*, v kateri so v TO uspešno preizkusili delovanje na celotnem ozemlju RS. Hkrati se je začela izdelava mobilizacijskih načrtov za posamezne pokrajine ter izdaja ukazov za začetek mobilizacije posameznih vojnih enot TO. Tako je bila 24. junij 1991 izvedena mobilizacija vseh štabov in prištabnih enot TO, vpoklicanih je bilo 2251 pripadnikov, prišlo pa jih je 1983 (88 %), ter enot, namenjenih za varovanje objektov posebnega pomena: vpoklicanih je bilo 9689, prišlo pa je 7013 pripadnikov (72 %); 25. junija 1991 pa je bila izvedena mobilizacija enot za formiranje sprejemnih centrov in nalog zavarovanja, vpoklicanih je bilo 792 pripadnikov,

¹⁷ VMSV, Fond: Vojna 1991, Poročilo in pričevanje generala Janeza Slaparja.

¹⁸ VMSV, Fond: Vojna 1991, Sklep Predsedstva RS o ustanovitvi operativnega koordinacijskega telesa za primer izrednih razmer, št. 800-03-7/91 z dne 18. 3. 1991.

¹⁹ VMSV, Fond: Vojna 1991, Odredbe RŠTO o izvedbi poskusnih mobilizacij vojnih enot TO ter Gradiva delovnih skupin operativnega koordinacijskega telesa z dne 8. 4. 1991, in sicer: *Variante ukrepov v primeru demonstracije sile s strani JLA; Načrt propagandnih (informativnih) aktivnosti v primeru izrednih razmer; Koncept idejnega scenarija za preprečevanje umika težke tehnike JLA iz RS ter Variantni postopki za ukrepanje milice na državni meji v RS v primeru slabšanja varnostnih razmer – šifra Kamen.*

prišlo pa jih je 644 (81 %). Naslednji dan pa je bilo po pokrajinski štabih vpoklicanih 20.115 pripadnikov, odzvalo se jih je 15.707, kar je 78 %.²⁰

Dne 26. junija 1991 je bil v okviru svečanosti ob razglasitvi neodvisnosti države na Trgu Republike v Ljubljani prvi postroj častne enote TO. Enoto so sestavljali vojaki, podčastniki in častniki obeh učnih centrov. Poveljujoči častnik na svečanosti je bil podpolkovnik Anton Krkovič, ki je na dan razglasitve samostojnosti Republike Slovenije, prvič v zgodovini samostojne države in njene vojske, s častno sabljo poročal predsedniku Predsedstva Republike Slovenije Milanu Kučanu. Novo državno zastavo pa so na drog na trgu dvignili častniki TO: Bojan Šuligoj, Andrej Kocbek, Uroš Krek, Goran Vidrih in Stojan Ledinek. Hkrati sta JLA in zvezna milica začeli zavzemati slovenske mejne prehode, letala jugoslovanskega vojnega letalstva so v nizkem letu preletavala prizorišče proslave ob razglasitvi samostojnosti, v Divači so padli prvi streli pripadnika JLA, kar je pomenilo začetek načrtovanega, usklajenega in enotno vodenega napada JLA na slovensko suverenost. Ta se je začel z izpadom tankov iz vojašnice tankovske brigade na Vrhniki in s kolono oklepnih bojnih vozil, ki je pripeljala s Hrvaške in je bila najprej zaustavljena v Pogancih. Kot odgovor na bojno delovanje JLA je načelnik RŠ TO polkovnik Janez Slapar izdal ukaz o bojnem delovanju TO; zahteval je, da »se z odločnim bojnim delovanjem, s težiščem na dejstvom po oklepnih enotah in drugih sredstvih tehnike zagotovi realizacijo načrtovanih nalog, da se z uporabo razpoložljivih borbenih sredstev zagotovi varovanje objektov, meje in komunikacij ter prepreči manevre enotam JLA«.²¹

Agresijo na Slovenijo so enote in poveljstva JLA začeli izvajati 26. in 27. junija 1991 iz naslednjih korpusnih območij, ki so bila podrejena 5. vojaškemu območju v Zagrebu: 13. korpus, poveljstvo na Reki, 14. korpus, poveljstvo v Ljubljani, 31. korpus, poveljstvo v Mariboru, 32. korpus, poveljstvo v Varaždinu, 10. korpus, poveljstvo v Zagrebu in 5. korpus vojaškega letalstva in protizračne obrambe, poveljstvo v Zagrebu. V zahodni Sloveniji je deloval 14. korpus s poveljstvom v Ljubljani. Njegova udarna moč je bila v 1. oklepni brigadi iz Vrhnike. Ta je nastopala z dvema bataljonoma tankov M-84, oklepnim bataljonom tankov T-55, mehaniziranim bataljonom z bojnimi vozili pehote M-80 in drugimi vozili. Druga močnejša enota tega korpusa je bila 288. motorizirana brigada iz Postojne (motorizirani bataljon iz Ajdovščine, mešani protioklepni divizion iz Vipave, delno vključen tudi oklepni bataljon iz Pivke). Nastopila je tudi 269. planinska brigada iz Kranja. Na Štajerskem je nastopil 31. korpus. V spopadih v mariborski okolici in proti Šentilju je sodeloval oklepni bataljon motorizirane brigade iz Maribora. Iz 13. korpusa (poveljstvo na Reki) je bila z enim oklepnim bataljonom vključena 13. motorizirana brigada iz Ilirske Bistrice. Deseti korpus iz Zagreba je poslal v RS oklepni bataljon 4. oklepne brigade iz Jastrebarskega. Udarne sile JLA na vzhodnem Štajerskem je bil oklepni bataljon 32. mehanizirane brigade iz Varaždina. Poleg tega pa še letalske, helikopterske sile, specialci iz Niša, enote vojaške

²⁰ Švajncer, *Obranili domovino*, str. 19.

²¹ VMSV, Fond: Vojna 1991, Ukaz načelnika RŠ TO z dne 27. 6. 1991 ob 09.50 uri; Švajncer, *Obranili domovino*, str. 27.

ORGANIZIRANOST TERITORIALNE OBRAMBE REPUBLIKE SLOVENIJE, JUNIJ 1991

policije, diverzantski odred iz Ljubljane idr. Dejstvo je, da so v Sloveniji sodelovala vsa uporabna oklepna vozila JLA, razen 50 tankov iz Vrhnike in Pivke. Še posebej je bila pomembna oklepno-mehanizirana enota, ki je 27. junija prodirala iz smeri Karlovca, čez slovensko-hrvaško mejo, na Pogance pri Novem mestu, v kateri je bilo tudi 12 bojnih oklepnih vozil (BOV) s tricevnimi topovi 20 mm. Kolona je bila kar dolgo časa blokirana na Medvedjeku in kasneje onemogočena v Krakovskem gozdu. Tako je imela JLA v Sloveniji 20.000–25.000 vojakov, približno 250 tankov stalne sestave in približno 100 tankov, ki so v Slovenijo prišli iz Hrvaške, ter okoli 300 oklepnih vozil različne namenskosti (transporterji, protiletalski topovi, poveljniška vozila, izvidniška vozila idr). Na štirih letališčih z betonskimi vzletno-pristajalnimi stezami (Cerklje, Maribor, Brnik in Portorož) pa je bilo na začetku spopadov približno 90 letal in 50 helikopterjev.²²

Slovenski TO je poveljeval RŠ TO. Sestavljali so jo zaščitna brigada in sedem pokrajinskih štabov, ki so bili razdeljeni na 26 območnih štabov. Že prvi dan spopadov je bilo angažiranih

²² VMSV, Fond: Vojna 1991, Dokument RŠ TO, Analiza bojnega delovanja TO R Slovenije v času od 26. 06. 1991 do 17. 07. 1991 z dne 17. 07. 1991.

15.000 mož, v celoti pa 35.100 mož. V slovenski TO je bilo 500 profesionalcev, med katere so sodili tako delavci na starešinskih dolžnostih kot administrativno-tehnično osebje. Njeni pripadniki so bili oboroženi s pehotnim orožjem, z orožjem za podporo (minometi, topovi itd.), z orožjem za protiklepni boj ter z lažjim topniškim orožjem za protiletalsko obrambo (rakete Strela 2 M). Prav tako pa se je v njeno oborožitev vgrajevalo zaplenjeno orožje JLA, ki je omogočalo oblikovanje novih enot, kot so bile tankovske čete, baterije za protiletalsko obrambo itd. Slovenske policijske enote, ki so v spopadih odigrale izjemno pomembno, pogosto ključno vlogo, so šteje 7100 ljudi (vključno z informacijski sistemom in pomožnimi službami). V segmentu priprav na agresijo in vodenje odpora, je v vojnih operacijah oborožene sile podpiral sistem Civilne obrambe, ki je s svojimi aktivnostmi bistveno pripomogel k zmagi v osamosvojitveni vojni. V okviru bojnih operacij in izven njih so pripadniki Civilne obrambe pod vodstvom Francija Žnidaršiča organizirano in sistematično izvajali oviranje, odklope elektrike, vode, plina, prevoze in blokade ter oskrbo obrambnih sil.²³

JLA naj bi operacijo na Slovenijo izvedla sorazmerno hitro in brez prevelikih zapletov. Njen napad ni povzročil posebnega presenečenja, saj se je ves čas pričakoval. Mogoče je bilo presenečenje med taktičnim in operativnim, ker se ni točno vedelo, kdaj in kje bo izvršena agresija. Enote JLA so odšle v operacijo s predpostavko, da so enote TO in prebivalstvo Slovenije nepripravljene tako fizično kot tudi psihično ovirati sestave JLA, kaj šele napadati. Operativno-taktična območja s svojimi smermi (pogojno rečeno: primorska, dolenska in štajerska) so bila kmalu pod nadzorom TO in slovenske policije. Ves vojaški sistem JLA v Sloveniji je razpadel (od znotraj in zunaj), ker ni bil pripravljen na taktiko, kakršno je uporabljala TO. Ljubljanski 14. korpus in 31. mariborski korpus sta bila tako kot 13. korpus (Reka) in 10. korpus (Zagreb) ter 32. korpus (Varaždin) pod poveljstvom 5. vojaškega območja v Zagrebu, ki je koordiniral »vpadne« poti v Slovenijo. Osnova za napad na Slovenijo so bili akti Zveznega izvršnega sveta. Dosledno se je izkazala subordinacija 5. vojaškega območja vojaškemu vrhu v Beogradu. Tukaj sta igrala pomembni vlogi generala Kadrijević in Adžić. Vendar JLA ni uspela, saj so bili že pred 2. julijem 1991 njeni deli v Sloveniji paralizirani, tako kar se tiče komunikacij kot v vojašnicah in drugih objektih. Ukrepi v Sloveniji pred razglasitvijo samostojnosti in neodvisnosti so bili takšni, da so bile slovenske obrambne sile že praktično oblikovane, zato so se lahko že v začetnem stadiju vojne (od 26. do 28. junija) zoperstavile nasprotni strani povsem neobremenjeno in enakovredno. Če zanemarimo strateško in operativno raven, lahko ugotovimo, da so TO in slovenska policija uporabljale takšno taktiko, s katero je bila njihova kumulativna sila vse večja, tako da so s svojimi taktičnimi postopki kmalu dosegli tako logistični kolaps JLA kot tudi njen zlom na strateškem nivoju.²⁴

²³ Prav tam.

²⁴ Prav tam. To je razvidno tudi iz analiz bojnega delovanja posameznih enot JA, kot npr. v: VMSV, Fond: Vojna 1991, *Izvodjenje b/d 1. okbr, Analiza, pov. br. 1206-1 dana 13. 08. 1991*, ki ga je podpisal načelnik štaba oklepne brigade iz Vrhnike.

O vsej zapletenosti in takratne situacije pričajo naslednji dogodki. Tako je 2. julija polkovnik Janez Slapar po pooblastilu državnega vodstva poslal v Beograd *Predlog Republike Slovenije za definiranje pogojev za ustavitev ognja od 2. 7. od 15.00 ure dalje*, in sicer: »1/ Od tega datuma in ure je v veljavi ustavitev ognja za obe strani. 2/ Obrambne sile Republike Slovenije se obvezujejo, da bodo ob tej uri: prekinile ogenj, oddaljile svoje enote od blokiranih enot JA, dovolile enotam JA, da oskrbijo ranjene in poberejo mrtve vojake, kar so lahko tudi doslej vseskozi počele in ko bodo enote v mirnodobnih kasarnah, bo zagotovljena tudi njihova oskrba. 3/ Enote JA se obvezujejo, da bodo ob tej uri: prekinile ogenj, umaknile enote 32. in 10. korpusa ter druge enote, prepeljane od drugod, v matične kasarne, blokirane oklepne in posebne enote 14. in 31. korpusa organizirano, tanke in oklepna vozila pa na vlačilcih, umaknile v matične enote in da ne bodo na ozemlje Republike Slovenije dovažale nikakršnih novih enot ali izvajale kakršnihkoli bojnih akcij.« Hkrati

je enotam TO ukazal končati vse napadalne aktivnosti.²⁵ Že dan za tem pa je v oceni situacije, ki jo RŠ TO pošilja PŠ TO-jem, zapisano pričakovanje, da bo agresor z območja Republike Hrvaške in ob podpori letalstva poskušal prodreti na smereh: Čakovec-Ljutomer-G. Radgona; Varaždin-Ormož-Ptuj-Maribor; Zagreb-Bregana-Brežice-Novo mesto; Karlovac-Metlika-Novo mesto; Delnice-Kočevje-Ribnica ter Reka-Ilirska Bistrica-zahodna meja. Prav tako pa naj bi aktivnosti okrepile enote JLA, ki so ostale na območju Republike Slovenije, predvsem oklepno mehanizirane enote. V zvezi s tako nastalo situacijo so morali PŠ TO zagotoviti realizacijo naslednjih nalog: oblikovati skupine za protioklepni boj, izvajati njihovo urjenje ter jim zagotoviti primerno vozilo za premik v rajone uporabe; pripraviti oviranje na posameznih smereh, pri čemer je bilo potrebno ovire okrepiti z minsko-eksplozivnimi sredstvi; mobilizirati vso sestavo TO; maksimalno angažirati sredstva za protiletalski boj; utrditi položaje za obrambo ter posvetiti posebno pozornost maskiranju. Prav tako je bilo treba minirati in ustrezno označiti mejne prehode na glavnih komunikacijah, ki vodijo iz Hrvaške v Slovenijo, ter v skrajni sili zrušiti mostove na meji, za kar so morali izvršiti ustrezne priprave.²⁶ V povelju za nadaljnje dejstvovanje Teritorialne obrambe Republike Slovenije, ki ga je RŠ TO, ob odobritvi predsednika Predsedstva RS Milana Kučana, izdal dva dni za tem, je v oceni agresorja zapisano, da je po srditih spopadih med enotami TO in enotami JLA, v katerih je agresor kljub izraziti premoči v bojni tehniki doživel neuspeh in ni dosegel nobenega zadanega cilja, prišlo do prekinitve ognja in začetka pogajanj med delegacijo države Slovenije in delegacijo vlade Jugoslavije. Ob tem pa je štab vrhovne komande Oboroženih sil SFRJ, brez pooblastila predsedstva SFRJ, ocenil razmere in napovedal nadaljnje bojne aktivnosti JA, pri čemer je prišlo do večjih premikov oklepno-mehaniziranih enot iz območja Srbije na območje Hrvatske in BiH. Zato je bila naloga TO, da v sodelovanju z organi za notranje zadeve, narodno zaščito in prebivalstvom zagotovi nemoteno delovanje državnih institucij ter prepreči poskuse vdora sil JA iz območja Republike Hrvatske v Slovenijo in uniči vse stacionarne sile na območju Slovenije. V ta namen so posamezne enote TO dobile konkretne naloge za delovanje proti nasprotniku.²⁷

Po *Brionski izjavi* se je 12. julija 1991 začelo načrtovano in postopno odpuščanje, tj. demobilizacija enot TO v posameznih pokrajinah in 30. razvojni skupini, ter oblikovanje dežurnih enot, in to: enot za varovanje državne meje, protioklepnih enot na glavnih smereh, protiletalskih enot, protidesantnih enot na letališčih Brnik in Maribor, dežurnih pokrajinskih intervencijskih protidiverzantskih čet; enote za varovanje objektov republiškega pomena in lastno varovanje štabov in objektov TO ter enote za minimalno blokado in oviranje stacionarnih objektov JA.²⁸ Dokončni poraz politike vojaškega vrha JA na slovenskem ozemlju pa

²⁵ VMSV, Fond: Vojna 1991, *Predlog Republike Slovenije za definiranje pogojev za ustavitev ognja od 2. 7. 1991 od 15.00 ure dalje*, ki ga je za Republiko Slovenijo poslal v Beograd v. d. načelnika RŠ TO, polkovnik Janez Slapar, ter ukaz enotam TO o končanju vseh napadalnih aktivnosti.

²⁶ VMSV, Fond: Vojna 1991, Ukaz RŠ TO vsem PŠ TO št. 814-01/1 z dne 3. 7. 1991 ob 10.00.

²⁷ VMSV, Fond: Vojna 1991, *Povelje za nadaljnje (bojno) dejstvovanje Teritorialne obrambe Republike Slovenije*, št. 804-01/18, astronomski čas: 05. 07. 1991 ob 20.00 in operativni čas D+9 ob 20.00.

²⁸ VMSV, Fond: Vojna 1991, Ukaz RŠ TO št. 804-01/22 z dne 12. 7. 1991 o pričetku načrtovanega postopnega odpuščanja - demobilizacije enot TO.

je pomenil sklep Predsedstva SFRJ o umiku JLA iz Republike Slovenije v roku treh mesecev. Ministrstvo za obrambo RS je na osnovi tega izdelalo predlog Republike Slovenije za tehnično izvedbo sklepa Predsedstva SFRJ o umiku poveljstev, enot in ustanov JA iz Republike Slovenije, ki so jih podrobneje opredeljevali na zasedanjih komisije RS pod vodstvom Mirana Bogataja in 5. vojne oblasti JA pod vodstvom generalpodpolkovnika Andrije Rašete, ki je tudi spremljala priprave in premike enot JLA ob odhodu iz Slovenije ter prevzem objektov JLA v varovanje in upravljanje TO. In tako je lahko 26. oktobra 1991 generalmajor Janez Slapar v pristanišču Koper pred postrojenimi enotami TO in milice poročal predsedniku Kučanu o odhodu zadnjega vojaka JLA iz Slovenije.²⁹

S tem se je začelo preoblikovanje TO iz vojnega v mirnodobno stanje ter iz rezervne v naborniško vojsko s profesionalnim jedrom. Predsedstvo RS je 3. februarja 1992 sprejelo *Splošni načrt organizacije, opremljanja in oboroževanja ter usposabljanja Teritorialne obrambe*, na osnovi katerega je RŠ TO izdelal projekt organizacije TO. Predlagana struktura TO RS je temeljila na izkušnjah organiziranosti TO, izkušnjah, pridobljenih v vojni, upoštevala je značilnosti oboroženih sil sodobnih armad ter je v skladu s pripravami na oborožen spopad izhajala iz ocene, da bi bil v morebitnem napadu na državo Slovenijo napad voden po načelih zračno-kopenske bitke. Razmerje med manevrskim in prostorskim delom je bilo opredeljeno kot 1 : 2, TO pa naj bi štela okrog 45.000 mož.³⁰ Že pred tem se je v vojašnici Šentvid pri Ljubljani pod poveljstvom stotnika Fedje Vraničarja oblikoval učno-bojni bataljon, poznejši 520. učni center, in nato 1. bataljon 52. brigade TO (1/52. BR), v katerem je 15. decembra 1991 začela služiti vojaški rok nova generacija vojakov, ki so svečano prisegli domovini 24. decembra 1991. Pred njimi so 20. novembra 1991 v Cerkljah ob Krki svečano prisegli pripadniki TO, udeleženci vojne za Slovenijo, poveljnikom pokrajinskih poveljstev TO pa je general Slapar podelil bojne prapore.³¹ 16. decembra 1991 so začeli z delom častniki in podčastniki, ki so izvedli priprave za začetek izobraževanja in usposabljanja slušateljev na Šoli za podčastnike. Prva generacija 58 slušateljev se je začela šolati 6. januarja 1992 in zaključila šolanje 16. maja istega leta. Načelnik šole je bil major Andrej Kocbek. Šola je bila temelj za kasnejše oblikovanje Izobraževalnega centra Ministrstva za obrambo Republike Slovenije, v katerem so delovale Šola za častnike, Šola za častnike (rezervnih) vojnih enot in Poveljniško-štabna šola; to je bil začetek organiziranega izobraževanja in usposabljanja starešin TO.³² 20. januarja 1992 so bila imenovana

²⁹ VMSV, Fond: Vojna 1991, *Ukaz Predsedstva SFRJ št. 31 z dne 18. 7. 1991 o umiku poveljstev, enot in ustanov JA iz Republike Slovenije, Zabeležke z razgovorov med komisijo Predsedstva RS za razreševanje spornih vprašanj v zvezi z Brionsko deklaracijo in predstavniki 5. vojaškega območja; Predlog RS za tehnično izvedbo sklepa Predsedstva SFRJ o umiku poveljstev, enot in ustanov JA iz RS; Zaključki sestankov med predstavniki Ministrstva za obrambo in 5. vojaškega območja; Poročilo generala Slaparja.*

³⁰ VMSV, Fond: Razvoj Slovenske vojske, RŠ TO, *Organizacija Teritorialne obrambe* (predlog), marec 1992, in *Predlog nalog, ki izhajajo iz dokumenta Obseg in struktura TO* z dne 2. 7. 1992.

³¹ VMSV, Fond: Razvoj Slovenske vojske, *Program osrednje proslave Dneva TO RS, Cerklje, 20. 11. 1991.*

³² VMSV, Fond: Razvoj Slovenske vojske, *Odredba o ustanovitvi Šole za podčastnike Teritorialne obrambe Republike Slovenije*, št. 835/123 z dne 13. 1. 1992; *Deset let vojaškega šolstva v samostojni Sloveniji*, Slovenska vojska, IX/19 z dne 7. 12. 2001.

poveljstva Učnih centrov TO: 210. UC Cerklje ob Krki (poveljnik stotnik Vasilije Maraš), 510. UC Kranj (poveljnik podpolkovnik Jaka Vidic), 410. UC Postojna (poveljnik poročnik Mitja Miklavc), 510. UC Ljubljana (poveljnik stotnik Andrej Osterman), 530. UC Vrhnika (poveljnik stotnik Anton Turk), 710. UC Slovenska Bistrica (poveljnik major Jože Majcenovič) ter pozneje še 730. UC Ptuj (poveljnik stotnik Jože Murko). Poveljstva so pričela z načrtovanjem dela in usposabljanja v učnih centrih ter z izborom ustreznega kadra. Od februarja do aprila 1992 je potekala obnova vojašnic, tako da so lahko skupaj naenkrat sprejele 3080 vojakov na službenju vojaškega roka. Naborniki so prišli na službenje vojaškega roka in se začeli usposabljati v začetku aprila. Učni program in načrt je bil predpisan na osnovi analize usposabljanja prve poskusne generacije, ki se je usposabljala na Igu in v Pekrah, ter je obsegal trimesečno usposabljanje vojakov posameznikov in njihovo delovanje v okviru oddelka. Specialistično in enotovno usposabljanje pa se je nadaljevalo v pozneje oblikovanih bojnih bataljonih posameznih brigad TO.³³

V obdobju dveh let, od aprila 1990 do aprila 1992, je bila, po dolgih desetletjih, ki so minila od ustanovitve slovenske vojske generala Maistra, ter vmesnih, na koncu neuspešnih, podobnih poskusih slovenske partizanske in slovenske narodne vojske, ustanovljena oborožena sila slovenskega naroda, slovenska vojska. Le ta se je, v odločilnih in za demokratični razvoj slovenskega naroda usodnih trenutkih, iz drugorazredne rezervne vojske preoblikovala v sodobne obrambne sile in skupaj s slovensko milico, civilno zaščito in ob podpori prebivalstva nastopila proti nasprotni strani, samozavestno in popolnoma enakovredno, ter zavarovala nastajanje in obranila neodvisnost slovenske države. Po vojni se je TO hitro preoblikovala iz rezervne v naborniško vojsko s profesionalnim jedrom ter leta 2003 v popolnoma profesionalno ter sodobno opremljeno in usposobljeno Slovensko vojsko, kredibilno partnerico ostalim vojskam Severnoatlantskega zavezništva in Evropske unije. Ob obletnici oblikovanja slovenskih obrambnih sil je prav, da se spomnimo vseh, ki so skozi zgodovino slovenskega naroda, z zavestjo pripadnosti slovenski vojski, žrtvovali svoja življenja. Slava jim.

³³ VMSV, Fond: Razvoj Slovenske vojske, Dokument RŠ TO, *Vpoklici v učne centre in bojne enote*.

ORGANI ZA NOTRANJE ZADEVE V ZAŠČITI PROCESOV OSAMOSVAJANJA REPUBLIKE SLOVENIJE

Slovenski organi za notranje zadeve (ONZ) so v času osamosvajanja Republike Slovenije izvajali precej pomembne naloge, katere lahko združimo v izraz »zaščita procesov osamosvajanja«. Vanj sodi sorazmerno velik del takratne siceršnje redne dejavnosti ONZ ter delovanje, ki so ga narekovale neposredne obrambne potrebe osamosvajajoče se države. Termin zaščita procesov pa seveda ne izključuje udeležbe ONZ v neposrednem procesu kreiranja nove države. Za vrednotenje dela in vloge ONZ v tem obdobju je morda ključno misel zapisal tedanji sekretar in minister za notranje zadeve

Igor Bavčar: » ... da bi brez pogumnih in odločnih pripadnikov slovenskih organov za notranje zadeve slovenska osamosvojitve predstavljala le še ene neuresničene sanje več v zgodovini slovenskega naroda.«

Obdobje delovanja organov za notranje zadeve do oboroženega konflikta

Kar zadeva slovenske organe za notranje zadeve in njegove dejavnosti, je to obdobje daljše, kot bi lahko marsikdo sklepal. Razdelimo ga lahko na dva sklopa, ki sta zamejena tudi časovno:

- upiranje unitarizaciji znotraj enotnega varnostnega sistema SFRJ ter s tem ohranjanje relativne avtonomije organiziranosti in dela slovenskih organov za notranje zadeve v drugi polovici 80. let prejšnjega stoletja;
- odgovorno delovanje v procesih osamosvajanja z vzpostavljanjem avtonomnega slovenskega varnostnega sistema in sistema oblasti.

Naj v prvem sklopu naštejemo nekaj primerov. Zvezna oblast je zagovarjala načelo, da jugoslovanski državljani ob prehajanju republiških meja in pri stikih z miličniki ne bi smeli čutiti razlike, zaradi česar naj bi slovenska milica spremenila kroj uniform in odstranila z nje slovenske oznake; temu se je tedanje vodstvo republiškega sekretariata odločno uprlo in uniforma slovenskega miličnika je ostala nespremenjena.

Proti koncu 80. let so si zvezni organi sicer zelo prizadevali, da bi bilo področje javne varnosti v celi državi urejeno enotno. Zvezni sekretariat za notranje zadeve je želel dobiti vse pristojnosti odločanja tudi v Sloveniji. Z izgovorom varovanja tujih diplomatskih predstavništev v Beogradu je zato ustanovil zvezno brigado milice, v katero naj bi republike pošiljale miličnike na službovanje. Temu smo se v Sloveniji uprli z argumentom, da ni zakonske osnove za premeščanje miličnikov na delo zunaj Slovenije, pustili pa smo odprta vrata tistim, ki bi si želeli oditi v zvezno brigado milice v Beograd po lastni volji. Taki so bili le štirje in še ti so se zaradi nemožnih bivalnih in delovnih razmer že po nekaj dneh vrnili na svoja delovna mesta v Sloveniji. Povsem pa se pošiljanju miličnikov v zvezno brigado nismo mogli izogniti, ker bi nas sicer doletela obtožba, da kršimo odločitev Predsedstva SFRJ. Gre za pošiljanje slovenskih miličnikov v brigado zvezne milice v SAP Kosovo, kjer je tako od pomladi 1981 do 1. februarja 1990, ko smo jih prenehali pošiljati, službovalo nekaj preko 2500 slovenskih miličnikov. Kot primer poskusa centralizacije naj omenimo še poskus vzpostavitve enotne gasilske organizacije v državi. Takrat so zvezni oblasti za izgovor služili pogosti veliki požari v Dalmaciji, a smo se odločno postavili po robu tem poskusom, ki bi uničili stoletno tradicijo gasilstva pri nas.

Primer odklanjanja zveznih pritiskov je tudi obisk zveznega sekretarja za notranje zadeve generalpolkovnika Petra Gračanina pri republiškem sekretarju za notranje zadeve Tomažu Ertlu neposredno po izidu 57. številke *Nove revije* februarja 1987. Zvezni sekretar je od njega zahteval aretacije odgovornih (»vsaj sedmerice«), kar je Ertl odklonil oziroma je od zveznega sekretarja zahteval utemeljitev zahteve. Rušenje ustavne ureditve je bilo seveda kaznivo dejanje, a republiški sekretar za notranje zadeve tega elementa v 57. številki *Nove revije* ni zasledil. Zvezni sekretar ni mogel postreči z nasprotno utemeljitvijo – ker ni poznal vsebine sporne številke *Nove revije*.

Če so zgornji primeri očem širše javnosti ostajali bolj ali manj prikriti, pa je sčasoma postajalo upiranje zvezni oblasti na področju notranjih zadev vedno bolj očitno. Prvi tak primer je bil, ko slovenski miličniki kljub ukazu poveljstva zvezne brigade niso hoteli posredovati zoper stakajoče albanske rudarje v rudniku v Starem trgu jeseni 1989. Poveljujočemu slovenske enote milice je posredovanje prepovedal republiški sekretar za notranje zadeve, čeprav so bili miličniki v zveznem odredu milice neposredno podrejeni vodstvu zvezne brigade.

Navedeni primeri kažejo, da so slovenski organi za notranje zadeve, predvsem na področju javne varnosti, kljub pritiskom zvezni oblasti ohranjali dobršno mero samostojnosti. Pri tem velja tudi poudariti, da so bili slovenski organi javne varnosti najboljše organizirani, usposobljeni in opremljeni, ter navsezadnje tudi plačani varuhi javnega reda in zakonitosti v SFRJ. Prav slednje, namreč življenjski standard v SR Sloveniji ter bistveno boljši pogoji dela, so privabljali kandidate za prosta miličniška delovna mesta iz cele Jugoslavije. Načeloma jim nismo onemogočali zaposlitve v milici, zadovoljiti pa so morali pogoj, ki je veljal za vse delavce v ONZ – aktivno znanje slovenskega jezika. Tako smo ohranili narodno homogenost slovenskih organov za notranje zadeve.

RSNZ SR SLOVENIJE
DEP. SST. 4/19653
DNE 29/11-1989

10017

DX

VSEM NACHELNIKOM UNZ IN CSDV V SR SLOVENIJI

NA PODLAGI 12. ČLENA ZAKONA O NOTRANJNH ZADEVAH (UR. LIST SRS, SST. 28/80, 38/88 IN 27/89) IN 177. ČLENA ZAKONA O VARNOSTI CESTNEGA PROMETA (URADNI LIST SRS, SST. 5/52, 40/84 IN 29/86) IZDAJA REPUBLISSKI SEKRE TAR ZA NOTRANJE ZADEVE

NA PODLAGI 12. ČLENA ZAKONA O NOTRANJNH ZADEVAH (UR. LIST SRS, SST. 28/80, 38/88 IN 27/89) IZDAJA REPUBLISSKI SEKRE TAR ZA NOTRANJE ZADEVE

O D R E D B O

ZARADI ZAVAROVANJA JAVNEGA REDA, ZZIVLJENJA LJUDI IN PREMOZZENJA SO NA CELOTNEM OBMOCHJU SR SLOVENIJE PREPOVEDANI:

- VSI JAVNI SHODI IN SESTAJANJE OBCHANOV NA JAVNIH MESTIH IN
- JAVNE PRIREDITVE.

ZA SESTAJANJE OBCHANOV NA JAVNIH MESTIH SE SSE TEJE, CHE SE OBCHANI ZBIRAJO V SKUPINAH VECH KOT TRIDESET OSEB.

II.

OMEJITEV IZ PREJSSNJE TOCHKE NE VELJA ZA JAVNE PRIREDITVE, ZA KATERE JE PRISTOJEN OBCHINSKI UPRAVNI ORSAN ZA NOTRANJE ZADEVE IZDAL POSEBNO DOVOLJENJE.

DOVOLJENJE PO PREJSSNJEM ODSTAVKU NI POTREBNO ZA JAVNE PRIREDITVE KI JIH JE PO 2. ODSTAVKU 10. ČLENA ZAKONA O JAVNIH SHODIH IN JAVNIH PRIREDITVAH (UR. LIST SRS SST. 20/73 IN 42/86) NI POTREBNO PRIGLASITI.

III.

TA ODREDBA VELJA OD 30.11.1989 DO PREKLICHA.

SSTEVIKA: 10-SZ-47/89
DATUM: 29.11.1989

REPUBLISSKI SEKRE TAR
ZA NOTRANJE ZADEVE
TOMAZZ ERTL

Odredba o prepovedi javnih shodov, sestajanja občanov na javnih mestih in javnih prireditvah z dne 29. 11. 1989. Dokumentacija MNZ

Prvi, resnično trden steber slovenskemu osamosvajanju so slovenski organi za notranje zadeve postavili s t. i. akcijo *Sever* 1. decembra 1989. Z njo so preprečili napovedani miting resnice in posledično rušenje slovenskega vodstva. Namen prihoda mitingarjev v Ljubljano, v organizaciji Združenja za vrnitev Srbov in Črnogorcev na Kosovo in Metohijo - Božur in pod orkestracijo srbskega političnega vodstva, je bil kosovizacija SR Slovenije - izzvati nemire in sprovcirati uvedbo izrednih razmer. Uspešno izvedena akcija slovenskih organov za notranje zadeve je botrovala odpovedi mitinga, kar je bil tudi prvi politični poraz Slobodana Miloševića v njegovi dotedanji strmi politični karieri. Posledic uspešno izvedene akcije se bržkone tedaj še nihče ni zavedal v celoti. Spremenilo pa se je marsikaj; tudi namere zveznih in srbskih oblasti ter vrha JLA, ki so jih imeli z neposlušno Slovenijo, čeprav je to še dolgo časa ostalo prikrito.

Za akcijo *Sever* je značilno nekaj, kar se je po njej izkazalo še mnogokrat. Uspeh akcije je bil namreč v tem, da je ni bilo treba izvesti do konca. Vsaj ne v klasičnem smislu posredovanja s silo. S temeljitimi pripravami ter predhodno nedvoumno demonstracijo pripravljenosti in odločnosti, da gremo tokrat do konca, tudi za ceno prelivanja krvi, smo organizatorje prisilili, da so se mitingu odpovedali. A niso se odpovedali samo mitingu - odpovedali so se tudi naši deželi.

Poleg javnovarnostnega in upravnega področja dela organov za notranje zadeve je bilo tedaj integralni del delovnega področja ONZ tudi področje varovanja ustavne ureditve, ki ga je pokrivala Služba državne varnosti (SDV). Če je bilo delovanje in položaj znotraj služb javne varnosti kolikor toliko transparentno, je bilo stanje znotraj slovenske SDV drugačno. K izgubi operativne sposobnosti SDV je v veliki meri botrovala afera, ki je nastala ob aretaciji Janeza Janše, Davida Tasića, Francija Zavrla in Ivana Borštnerja leta 1988 in je službo operativno skoraj povsem onemogočila. Prvi preizkusni kamen delovanja SDV po aferi JBTZ je bila prav akcija *Sever*, ki je pokazala, da služba vseeno ni izgubila vse operativne sposobnosti, pomenila pa je tudi prvi preizkus lojalnosti zaposlenih v SDV glede »slovenske stvari«. Nekateri ga niso prestali.

Ena izmed ključnih osamosvojitvenih bitk sploh je bila bitka na obveščevalnem področju. Ker republiški sekretar za notranje zadeve tedanji SDV ni mogel v celoti zaupati, je del obveščevalnega in protiobveščevalnega dela prevzel varnostni organ v sekretariatu za obrambo. S kadrovsko prenovo SDV, s prihodom Mihe Brejca za načelnika te službe novembra 1990 ter z reorganizacijo SDV v Varnostno-informativno službo (VIS) maja 1991 pa je tudi ta služba postala zaupanja vredna služba, ki se je bila sposobna postaviti nasproti Varnostni službi (VS) JLA in je začela obveščevalno prodirati v poveljstvo JLA. Pred začetkom oboroženega konflikta je tako imel VIS več kot 200 pozicij v JLA v Sloveniji, Zagrebu, Beogradu in drugod. V času trajanja spopadov je VIS republiškemu koordinacijskemu telesu posredoval nekaj tisoč operativno pomembnih sporočil, kar kaže na veliko intenzivnost dela VIS-a v tem času, hkrati pa je bil to tudi izraz sposobnosti, pridobiti pomembne vire in informacije. Ugrabitev poveljnika pokrajinskega štaba TO v Mariboru Vladimirja Miloševića je potrdila uspešen zaključek reorganizacije

VIS-a, saj so pripadniki te službe pravočasno prestregli informacijo o nameravani ugrabitvi, ki pa je nekateri nato niso jemali resno oziroma so se odločili ravnati drugače.

Ko je Igor Bavčar 16. maja 1990 formalno prevzel funkcijo republiškega sekretarja za notranje zadeve, je bil takoj postavljen pred dejstvo, da JLA odvzema orožje slovenski TO. Stanje v SDV zaradi zvez z zvezno službo SDV v Beogradu in Varnostno službo JLA še ni bilo sanirano, zato je prenesel težišče priprav ONZ na osamosvojitve na milico, ki je že dokazala svojo visoko profesionalnost in lojalnost slovenskemu narodu v času procesa proti četverici, ko se ni pustila voditi SDV. Ta odločitev je bila nujna, saj je bila milica v tem času edina oborožena sila slovenske države, ki bi se v primeru zaostritve lahko učinkovito postavila proti JLA.

Poznejši dogodki so pokazali, da je bila odločitev ne samo pravilna, temveč tudi bistvena za uspešen razplet osamosvojitve. Slovenska milica je bila zaradi raznoterih oblik usposabljanja celotnega aktivnega in rezervnega sestava dobro usposobljena in pripravljena tudi za delovanje v razmerah oboroženega konflikta z JLA. Imela je dober poveljniški kader, pokrivala je območje celotne Slovenije. Enote so bile usposobljene za protiteroristično delovanje, specialna enota milice in posebne enote milice pa so bile sposobne izvesti tudi zahtevnejše vojaške akcije. Nacionalna sestava milice je bila skoraj povsem slovenska.

Akcija odvzema orožja slovenski TO maja 1990 je bila prvo opozorilo, ki je pospešilo priprave v ONZ. Sem je sodil tudi vpad v varovano območje Gotenice, premestitev orožja iz te na drugo lokacijo, ustanovitev specialne enote milice, ustanovitev manevrske strukture narodne zaščite (MSNZ), ki je pričela nastajati na podlagi ukaza republiškega sekretarja za notranje zadeve Igorja Bavčarja, izdelava osnovnega vojnega načrta MSNZ, pridobivanje in razmeščanje orožja za potrebe MSNZ ter pospešeno urjenje specialne in posebnih enot milice.

Iz odpora proti odvzemu orožja slovenske TO je nastala dobro organizirana oborožena vojaška enota nastajajoče slovenske države - MSNZ. Ožji usklajevalni odbor MSNZ, v katerem so bili republiški sekretar za notranje zadeve Igor Bavčar, republiški sekretar za obrambo Janez Janša, Tone Krkovič, ki je odlično poznal tedanje razmere na obrambnem področju in je bil sposoben organizator, Vinko Beznik kot poveljnik specialne enote RSNZ, ki je operativno vodil dejavnost milice v skupnem projektu MSNZ, ter Jože Kolenc, ki je na republiški ravni vodil usklajevanja med posebnimi enotami milice v pokrajinah, so bili glavni protagonisti na najvišji ravni pri kreiranju nove slovenske oborožene sile.

Na eni strani so obrambne priprave narekovale dejavnost zveznih oblasti in JLA in pereča varnostno-obrambna situacija v Sloveniji, na drugi strani pa jih je pospeševalo dogajanje v sosednji Hrvaški. O tem dogajanju sta nas tekoče obveščala hrvaški notranji minister Josip Boljkovac in obrambni minister Martin Špegelj. Sicer dobro sodelovanje s hrvaškimi kolegi in podpisani sporazum o usklajevanju skupnih obrambnih naporov med slovensko in hrvaško stranjo pa nista obrodila končnega sadu, kajti hrvaški predsednik Franjo Tuđman je zaradi dogovora

s srbskim predsednikom Slobodanom Miloševićem o delitvi Bosne in Hercegovine prelomil obrambni sporazum s Slovenijo; prav v ključnih trenutkih smo tako nepričakovano ostali brez zaveznika. Poučeni s podobno izkušnjo iz akcije *Sever* smo bili tokrat bolj previdni.

Dne 18. marca 1991 je bilo ustanovljeno republiško operativno koordinacijsko telo za primer izrednih razmer, ki ga je, glede na funkcijo, vodil republiški sekretar za notranje zadeve Igor Bavčar. Dejansko je bil to operativni štab na državnem nivoju, v katerega in iz katerega so se stekale skoraj vse niti obrambe. Posebna kvaliteta je bila v tem, da so v njem tvorno (so)delovali vsi dejavniki vojaške in civilne obrambe. V njem so bili ljudje, ki so vsak po svoje vgradili znanje in izkušnje v pomembne odločitve. Kar se je dogajalo v tej koordinacijski skupini, lahko brez pridržkov imenujemo brain-storming. Republiška koordinacija, kakor se je tudi poenostavljeno skrajšano imenovala, je začela z neprekinjenim dežurstvom in delom 7. maja 1991, konec maja pa so bile ustanovljene še koordinacijske podskupine po posameznih regijah.

Za koordinacijo dela znotraj ONZ in za koordinacijo dela z drugimi subjekti je bila na RSNZ formirana operativna skupina RSNZ, ki je začela z delom 21. junija 1991 ob 15. uri. Sestavljali so jo predstavniki milice, VIS-a, Uprave za organizacijo in kadre, Uprave skupnih služb in Uprave za informatiko, po potrebi pa so se v delo vključevali tudi predstavniki drugih služb. Delo operativne skupine je vodil predstavnik milice.

Dogodki v Pekrah in Mariboru konec maja 1991 so pokazali tudi pripravljenost civilnega odpora na prihajajočo viхро in enotnost prebivalstva v nameri, obraniti plebiscitarno osamosvojitveno odločitev. Odklop elektrike, vode in oskrbe objektom JLA, fizična zapora vojašnic, medijski pritisk na JLA so pokazali vso ranljivost JLA v Sloveniji – dobesedno so se znašli sredi sovražnega ozemlja, od katerega je bila hkrati tudi eksistenčno odvisna. In skoraj vsaka njihova poteza je bila že vnaprej »prečitana«.

Teden dni pred dejanskim izbruhom spopadov so bile enote milice in TO pripravljene na vojaški spopad z JLA, saj je Slovenija v izjemno težkih okoliščinah končno uspela dobiti pomembno pošiljko avtomatskega in protiklepneга orožja. Organizacija obrambnih sil je bila dokončno postavljena teden dni pred oboroženimi spopadi.

Proces načrtovanja dejavnosti ONZ za primer oboroženega spopada pa nikakor ni bil kratkotrajen proces, čeprav se je v posameznih fazah posebej intenziviral in pospeševal. Vodstvo milice je že 25. julija 1989 izdelalo načrt dejavnosti ob morebitnem vojaškem posegu v Sloveniji. Na podlagi tega temeljnega dokumenta je milica zasnovala vse nadaljnje priprave, ki so potekale v nekaj smereh. Ustanovljeni so bili protiteroristična, specialna in gorska enota milice. Poldrugi tisoč miličnikov se je usposabljal v posebni miličniški taktiki. Izdelan je bil celoten načrt nadzora državne meje z milico.

Dne 19. junija 1991 je minister za notranje zadeve Igor Bavčar izdal *Odredbo o izvajanju nalog organov za notranje zadeve ob osamosvojitvi Republike Slovenije*. Ta je določila stopnjevanje aktivnosti, od prekinitve dopustov delavcev operativnih služb ter delavcev, ki so bili potrebni za

izvajanje nalog, določenih v tej odredbi, ažuriranja varnostnih in obrambnih načrtov do 100-% mobilizacije rezervnega sestava ONZ 24. junija 1991. Slovenski organi za notranje zadeve so tako pred začetkom oboroženih spopadov z JLA sklenili krog priprav za zaščito procesa osamosvajanja Republike Slovenije in začelo se je odločilno obdobje zaščite – obranitev odločitve, da slovenski državljani zaživijo v samostojnosti in suvereni Sloveniji.

Nekakšen vrhunec priprav organov za notranje zadeve na osamosvojitve se je začel nekaj dni pred razglasitvijo, vrh pa je dosegel z začetkom dela miličnikov na osmih mejnih kontrolnih točkah (mejnih prehodih) z Republiko Hrvaško na sam dan osamosvojitve, 26. junija 1991. Nova kontrolna mesta so bila tako Sečovelje, Dragonja, Jelšane, Metlika, Obrežje, Dobovec, Gruškovje in Središče ob Dravi. Na teh mestih so bili v zelo kratkem času urejeni zasilni prostori (kontejnerji) za delo miličnikov in carinikov ter postavljeni sanitarni prostori. Dne 20. in 21. junija so bili določeni miličniki za začasno premostitev in opravljanje nalog na teh mejnih kontrolnih točkah, 25. junija pa so bili premeščeni na delo na južno mejo. Minister za notranje zadeve je tudi ukazal na vseh mednarodnih mejnih prehodih in na mejnih kontrolnih točkah postaviti table z oznakami Republike Slovenije in slovenske zastave.

Organi za notranje zadeve v obrambi samostojnosti in suverenosti Republike Slovenije

Začetek oboroženih spopadov ni bil presenečenje. Ukrepi proti Republik Sloveniji so bili načrtovani v dnevih njenega osamosvajanja, kar je razvidno tudi iz *Odloka ZIS o neposredni zagotovitvi izvrševanja zveznih predpisov o prehajanju čez državno mejo v Republik Sloveniji* tik pred razglasitvijo samostojnosti. Poleg tega je bilo mejnim stražnicam ukazano, da preprečijo zamenjavo tabel in zastav na mejnih prehodih. ZIS je sprejel tudi odredbo o prepovedi postavitve kontrolnih točk na meji z Republiko Hrvaško oziroma o odstranitvi »mejnih prehodov znotraj SFRJ«. Za odstranitev je zadolžil ZSNZ in ZSLO.

Medtem ko so enote JLA ves čas oboroženega konflikta v Republik Sloveniji delovale okorno in nefleksibilno, so enote milice ukrepale prožno ter z veliko stopnjo dinamičnosti in samostojnosti pri odločanju. Tako so se lahko kar najhitreje odzivale na razvoj položaja na terenu, kar pa je tudi – ali morebiti predvsem – plod usposobljenosti in velike strokovnosti pripadnikov ONZ.

Poleg rednih dejavnosti, kot so opazovanje, patroljiranje, delo v varnostnem okolišu, nadzor prehajanja čez državno mejo, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj, odkrivanje in prijemanje njihovih storilcev, vzdrževanje javnega reda in mira, nadzorovanje prometa, varovanje določenih oseb in objektov itd., so delavci milice opravljali predvsem naloge, ki jih je terjala dejavnost zveznih oblasti in JLA za preprečitev osamosvojitve Republike Slovenije.

Pri opazovanju in patroljiranju so namenili posebno pozornost aktivnostim in premikom JLA, tako po cestah kot po železnici in zraku, poskrbeli so za blokado vojaških objektov, one-

Republika Slovenija
KOORDINACIJSKA SKUPINA

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAVPNO

šifrirano, oddati TAKOJ!

VSEM OPERATIVNIM PODSKUPINAM
REPUBLIŠKI ŠTAB ZA TERITORIALNO OBRAMBO
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA PROMET IN ZVEZE
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA LJUDSKO OBRAMBO

Na podlagi 33. in 75. člena zakona o obrambi in zaščiti (Ur. list RS, št. 15/91) v zvezi s smernicami o ukrepih za pripravljenost (št. 800-03-12/91 z dne 15.5.1991) in odredbo Predsedstva Republike Slovenije št. 800-03-15/91 z dne 21.6.1991

I Z V R Š I T E :

1. Danes, 25. /6.1991 do 24.00 prevzemite in zavarujte mejne prehode, carinske objekte in kontrolo zračnega letenja na letališčih Ljubljana, Maribor in Portorož v skladu z načrti.
2. Ukrepi se uveljavijo praviloma brez uporabe sile. V primeru uporabe fizičnega odpora delavcev na objektih iz prejšnje točke, represivne ukrepe izvršijo organi za notranje zadeve. O uporabi enot Teritorialne obrambe Republike Slovenije bo odločalo Predsedstvo Republike Slovenije na vašo zahtevo.
3. Uveljavlja se navodilo Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo za sprejem vojakov, gojencev, aktivnih vojaških oseb, civilnih oseb ter vojakov po pogodbi iz JLA, št. 801/305 z dne 10.6.1991. Zbirni centri morajo biti aktivirani na D + 1 do 6.00 ure (iz 1. točke).
4. V roku iz prejšnje točke se aktivirajo tudi centri za begunce.
5. Vsi ukrepi veljajo do preklica.
6. Koordinacijske, operativne podskupine z vsebino tega akta seznanijo izvajalce nalog; o izvršitvi nalog pa poročajo republiški koordinaciji.

številka: 1112
Datum: 25. 6.1991

Ukaz o prevzemu in
zavarovanju mejnih
prehodov, carinskih
objektov in kontrole letenja
z dne 25. 6. 1991.
Dokumentacija MNZ

mogočali oskrbo enot JLA. Okrepili so delo v varnostnem okolju ter zagotavljali fizično in operativno pokrivanje terena. Večje angažiranje delavcev milice je zahtevalo tudi varovanje oseb in objektov. Pri tem se je še posebno angažirala Zaščitna enota milice.

Delovanje ONZ ob začetku oboroženega spopada

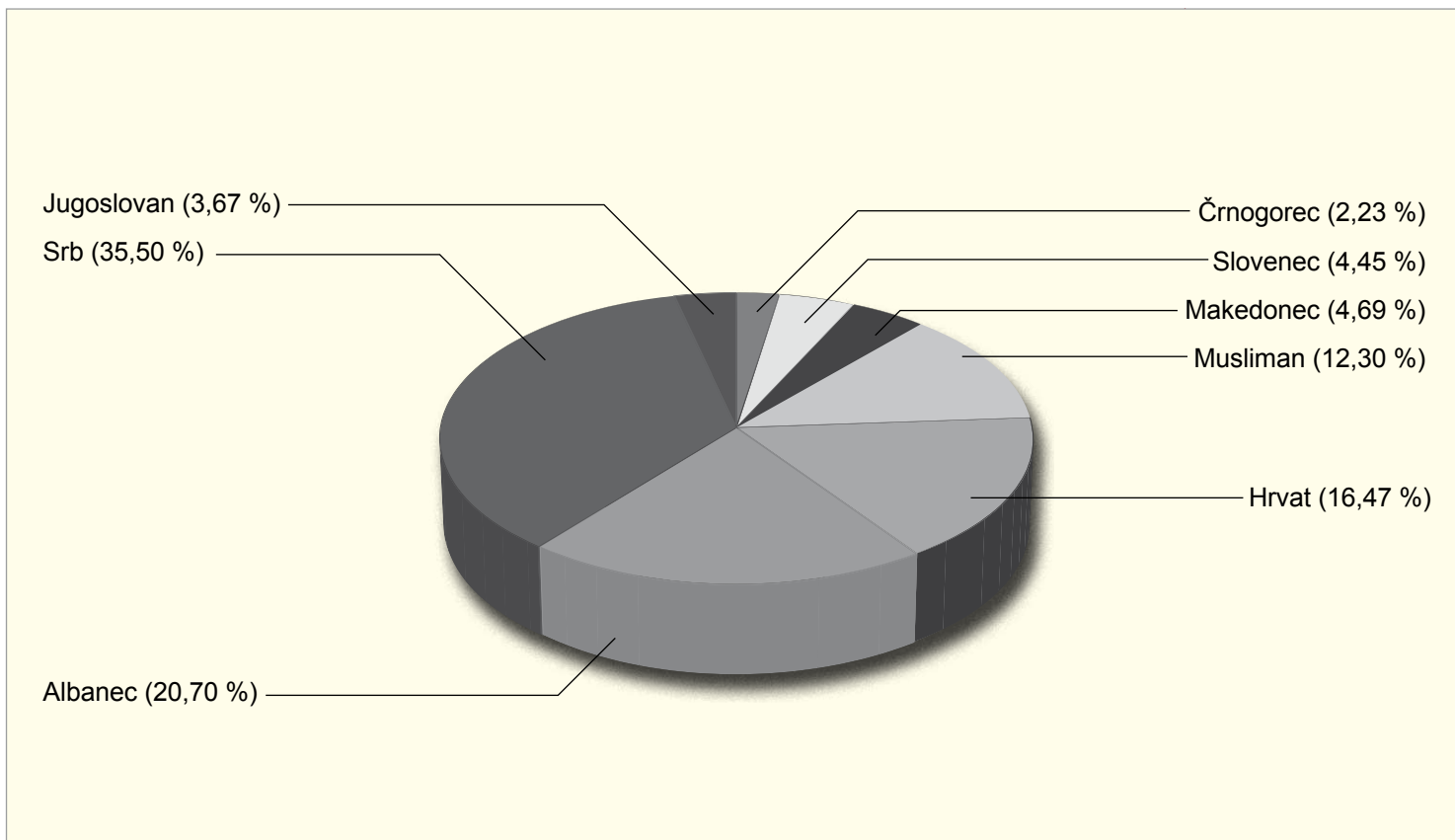
Že 24. in 25. junija 1991 je začela JLA dodatno koncentrirati svoje sile na mejnih prehodih na območju Uprave za notranje zadeve (UNZ) Koper, 25. junija pa so pripadniki JLA poskušali povzročiti incidente na mednarodnem mejnem prehodu (MMP) Vič, 26. junija je preprečila izobešanje slovenskih zastav na območju UNZ Koper, zahtevala umik slovenske milice z MMP Vič, vendar ji to ni uspelo. Istega dne se je okrepilo število vojakov na vseh MMP na območju UNZ Kranj, obkolili pa so tudi širše območje oddelka mejne milice (OMM) Jurij ter zahtevali odstranitev slovenskih simbolov.

Dne 27. junija so oklepne enote JLA zasedle vse mejne prehode na Gorenjskem (tudi letališče Brnik) in Primorskem, miličniki so se morali umakniti z mejne kontrolne točke (MKT) Obrežje, ki je bila obkoljena s tanki. Pripadniki JLA so sneli slovensko zastavo na OMM Sladki vrh, umakniti so se morali miličniki z MKT Središče ob Dravi, JLA pa je zavzela bojne položaje tudi na MMP Šentilj. Obkolila je MMP Dolga vas ter MMP Gederovci ter zahtevala odstranitev slovenskih simbolov tudi tukaj; po spopadu v Gederovcih in Hodošu pa se je umaknila s teh prehodov. Istega dne je armada zavzela MKT v Jelšanah ter povečala število vojakov na MMP Holmec, ki ga je naslednji dan v spopadu tudi uničila. V noči na 28. junij 1991 je JLA izropala in zažgala tudi MKT Središče ob Dravi.

Na premike motoriziranih oklepnih enot (iz Ilirske Bistrice, Pivke, Vrhnike, Karlovca, Zagreba, Maribora, Varaždina) so se delavci milice najprej odzvali s postavljanjem barikad. V začetni fazi je milica pri postavljanju barikad uporabljala predvsem vozila. Bile pa so prešibke ter preslabo zavarovane in branjene, da bi z njimi zaustavili agresivno prodiranje oklepnih enot JLA. O uspešnih barikadah so poročali iz UNZ Slovenj Gradec, iz UNZ Koper, Kranj, Ljubljana mesto, medtem ko so iz UNZ Ljubljana - okolica in Postojna poročali o neuspešnosti barikad.

Neposredni spopadi delavcev milice in pripadnikov TO z JLA so se večinoma bili za osvoboditev mejnih prehodov. Akcije za osvobajanje mejnih prehodov so potekale na območjih UNZ Koper, Kranj, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica in Slovenj Gradec. Delavci milice so sodelovali tudi pri pogajanjih z JLA o predaji mejnih prehodov in stražnic, predvsem v primerih, ko so se predhodno taktično ali zaradi premoči agresorja umaknili z mejnih prehodov.

Za slabitev borbene moči JLA je milica izvajala tudi posebne akcije. Tako so delavci UNZ Koper zajeli 4 delavce Zvezne carinske uprave. Akcija je imela velik psihološki učinek na ostale delavce Zvezne carinske uprave ter pripadnike ZSNZ.

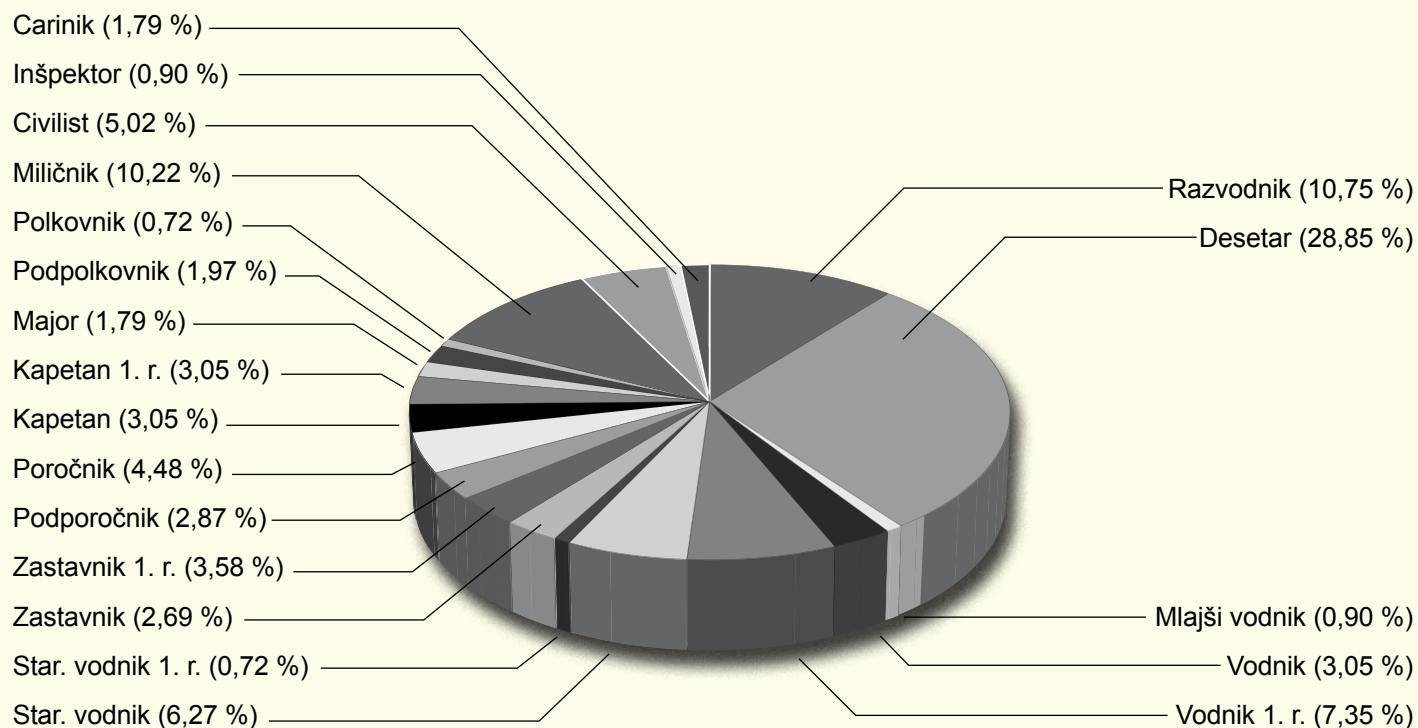

Delavci organov za notranje zadeve so se soočili tudi s problemom pribežnikov in vojnih ujetnikov. Za slednje je v Dolu pri Hrastniku 28. junija 1991 začel delovati zbirni center za vojne ujetnike, dan kasneje pa je bila ustanovljena posebna koordinacijska skupina pri RSNZ za koordinacijo dejavnosti v zvezi z vojnimi ujetniki.

Vojni ujetniki po narodnostih.
Dokumentacija MNZ

Posebna enota milice (PEM) ali enota za posebne naloge

Pripadniki PEM-a so sodelovali oziroma so bili marsikje nosilci začetnih dejavnosti tako v oboroženih kot v neoboroženih oblikah upiranja JLA. Sodelovali so pri zavarovanju menjave tabel in zastav na mejnih prehodih ter zavarovanju prehodov in mejnih kontrolnih točk. V večini primerov so se prve dni vojne z njih tudi umaknili, a nato sodelovali pri njihovem ponovnem zavzemanju. Postavljali in zavarovali so mnoga blokadna mesta, blokiral in nadzirali posamezna območja in objekte JLA. Po izhodu tankovske enote iz vojašnice na Vrhniki so skupaj s patroljami milice začeli z blokado Ljubljane, ostale enote PEM-a pa so svojo dejavnost usmerile na varovanje državne meje. Enote so sodelovale pri mnogih neposrednih spopadih z enotami JLA. Prizorišč spopadov, pri katerih so sodelovale enote PEM-a, je bilo toliko, da je težko naštetih vse: Središče ob Dravi, Pesnica, Štrihovec, Šentilj, Drulovka, Rožna dolina, Vrtojba, Nova vas ... Bila so povsod, razen na območju uprav za notranje zadeve Celje in Trbovlje. V prvih dneh spopadov je Posebna enota milice opravila velik del nalog in spopadov na

Všteti niso vojaki JLA (1500) in osebe (1214), za katere ni bilo natančnih podatkov

Struktura vojnih ujetnikov.
Dokumentacija MNZ

mejnih prehodih in blokadah, še posebej na Štajerskem in Koroškem. Enote PEM-a so izvajale tudi vpade v objekte in njihove preglede, kontrolo vozil, oseb in prtljage, zavarovale prevoze varovanih oseb, zajemale vojne ujetnike, varovale njihove prevoze in zbirne centre, avtobuse s starši vojnih ujetnikov, sprejemali so prebegle vojake, zasegali orožje in opremo, prijeli vojake, ki so minirali skladišče orožja na Črnem Vrhu ...

S poklicnimi kolegi iz oči v oči

Ena od značilnosti oboroženega konflikta v Republiki Sloveniji je bilo tudi neposredno soočenje pripadnikov iste stroke, včasih na isti, a zdaj na nasprotnih straneh. To velja tako za odnos JLA - TO, kot za pripadnike ZSNZ - RSNZ in SDV - VIS.

Pripadniki zveznega sekretariata za notranje zadeve (ZSNZ) so prišli na mejne prehode z nalogo, da zagotovijo izvajanje zveznih odlokov, njihova misija pa se je na nekaterih mejnih prehodih spremenila v pravi plenilski pohod. Pri dodatnem pregledu osebne prtljage so npr. pri pripadnikih ZSNZ, ki so bili zajeti na mednarodnem mejnem prehodu Karavanke (kar jih ni zbežalo preko meje), v zbirnem centru v Kranju našli kopico predmetov (videorekorderje in manjše predmete) iz inventarja z mednarodnega mejnega prehoda Karavanke, ki so si jih ti protipravno prilastili, ko so bili nastanjeni na tem mejnem prehodu. Med bivanjem na mejnih prehodih pa so se oskrbovali s cigaretami, pijačo in jedačo v bližnji brezcarinski trgovini. Zvezni

miličniki so si torej privoščili tudi cel kup nečednosti, ki jim kot zveznim varuhom zakonitosti prav gotovo ne morejo biti v ponos.

Angažirano je bilo približno 300 zveznih miličnikov (po podatkih druge strani naj bi jih bilo 400), ki so odšli iz Beograda z letali do letališča v Cerkljah, nato pa so bili od tam s helikopterji prepeljani na določene mejne prehode. Opremljeni so bili s popolno bojno opremo. Kako »odločni« so bili zvezni miličniki pri opravljanju nalog, za katere so bili poslani na slovenske mejne prehode, kaže podatek, da se jih je kar 252 predalo slovenskim silam ali pa so bili zajeti. Na mejnem prehodu Fernetiči jih je 33 vlomilo v trgovino, se preobleklo v civilno obleko in se predalo italijanski policiji. Ta jih je preko Milana odpremila v Beograd. Nekaj se jih je predalo avstrijskim varnostnim organom in so se vrnili v Beograd čez Madžarsko.

Delo kriminalistov

Kriminalistična služba je med vojno opravljala nekoliko drugačne naloge, kot jih ima sicer. Ker je bilo v tem času manj klasičnih kaznivih dejanj, je bil lahko pretežen del pozornosti in

Vesetje ob prevzemu
prehoda v slovenske roke.
Foto: Zdravko Primožič,
Dokumentacija MNZ

dela kriminalistov usmerjen v zaščito procesov osamosvajanja. Naloge kriminalistov so bile zanimive in hkrati zahtevne.

Nosili so glavno breme sprejemanja ujetnikov v zbirnem centru za vojne ujetnike v Dolu pri Hrastniku, pri identifikaciji in razgovorih z njimi. Med njimi so iskali storilce raznovrstnih kaznivih dejanj (ne)vojaške dejavnosti pripadnikov JLA, pripadnike KOS-a JLA in zvezne SDV. Pri tem so odkrili vojaka JLA, ki je v bojih na mejnem prehodu Holmec ubil rezervna miličnika Željka Ernoiča in Bojana Štumbergerja. Opravili so celo vrsto »težkih« razgovorov s pripadniki ZSNZ in njihovim komandantom ter pripadniki Zvezne carinske uprave. Sodelovali so tudi pri odpuščanju ujetnikov iz Dola domov oziroma v KPD Dob, kjer so bili v glavnem zbrani visoki častniki JLA. Tudi tu so glavno delo z ujetniki opravili kriminalisti. V drugem primeru so kriminalisti odkrili, da je pripadnika TO Vincenca Repnika ubil pripadnik ZSNZ, ki se je po prihodu v Dravograd zatekel v stražnico Bukovje in se priključil enotam JLA.

Kriminalisti so opravili tudi ogled letalskega bombardiranja Kočevske Reke in Gotenice ter medijem in javnosti pokazali, da JLA uporablja tudi kasetne bombe. Veliko kriminalistov je bilo vključenih v operativno spremljanje enot in posameznih pripadnikov JLA, pri svojem delu pa so dali še poseben poudarek specifičnim strukturam ali, bolje povedano, nacionalno homogenim kriminalnim združbam, s poudarkom na črnogorski in srbski mafiji. Ugotovili so številne povezave med JLA in tema združbama, ki sta za potrebe JLA opravljali različne poizvedovalne in obveščevalne naloge in pomagali pri nekaterih drugih dejavnostih JLA. Kriminalisti so opravljali tudi naloge, ki so morale biti opravljene v civilni obleki in prikrito. Veliko dela so imeli tudi z dokumentiranjem nastale škode med spopadi, evidentiranjem okoliščin v zvezi s telesnimi poškodbami in padlimi.

Kriminalisti pa so opravljali tudi naloge zunaj območja Republike Slovenije, o katerih se do sedaj ni dosti vedelo, pomagali so pri pobegih slovenskih vojakov iz enot JLA na Hrvaškem. Z avtobusom so se peljali tudi v Šibenik in so čez vso Hrvaško, mimo vseh zased, varno pripeljali več kot 20 slovenskih vojakov, ki so služili vojaški rok v JLA.

Našteli smo le nekaj primerov iz niza dejavnosti pripadnikov kriminalističnih služb v Sloveniji v tem obdobju, ki so, tako kot drugi delavci organov za notranje zadeve, opravljali tudi redne naloge.

Rezervni sestav milice

Pripravljenost za delo ter usposobljenost rezervnih miličnikov sta bili zelo dobri. Starešine so le ugotavljali, da je bilo rezervistov premalo. Posebno starejši rezervisti so pokazali izjemno mero poguma in v akcijah bili bolj usposobljeni od mlajših. Le posamezniki se niso odzvali vpoklicu ali niso mogli zdržati psihičnih pritiskov, kar pa ni imelo vpliva na skupno delovanje ONZ.

Od Brionov do Kopra

Umik JLA ni potekal povsem po načrtu. Problem je bil predvsem v komunikacijah, opaziti pa je bilo tudi, da se vojakom in starešinam ne mudi iz Slovenije, saj so se zavedali, da odhajajo še večji negotovosti naproti oziroma na druga krizna žarišča razpadajoče Jugoslavije. Nekateri so potihem upali, da bi v Sloveniji lahko celo prezimili.

Tudi po podpisu t. i. *Brionske deklaracije* 7. julija 1991 so slovenski organi za notranje zadeve v trimesečnem roku, ki je bil določen za umik zvezne vojske, imeli nepogrešljivo vlogo. Konkretno nalogo v zvezi z umikom JLA s slovenskega ozemlja – te niso izključevale niti možnosti obnove oboroženih spopadov – so opravljale vse enote. Milica je neposredno sodelovala v dogovorih o tem, kako bo potekal umik JLA iz koprške luke, saj druge poti takrat zaradi eskalacije bojov na Hrvaškem ni bilo.

Organi za notranje zadeve so nadzirali vse vojaške objekte, spremljali vse manjše vojaške kolone na poti do vojašnic in nato večje kolone na njihovi poti do Kopra. Skrbeli so za varen promet ob premikih vojaških kolon, nadzirali nakladanje vlakovnih kompozicij na Vrhniki, v Mariboru in Ljubljani ter železniške transporte, s katerimi je JLA iz Slovenije odvažala svojo še uporabno tehniko. Ves čas so bdeli nad morebitnimi izzivanji armade, do katerih pa prav zaradi doslednosti in profesionalnosti slovenskih miličnikov ni prišlo. V Kopru je milica zavarovala pristanišče in vodila poglobljene dejavnosti pri umiku JLA. Pri tem sta še zlasti pomembno vlogo odigrali Specialna enota Ministrstva za notranje zadeve (SE MNZ) in PEM UNZ Koper. Kakor ves čas osamosvojitvene vojne, je bilo tudi pri tem sklepnem dejanju vzpostavljeno tvorno sodelovanje z drugimi subjekti. Sodelovali so še VIS, del Specialne brigade MORiS, Varnostna služba Republiškega sekretariata za obrambo, Varnostna služba Luke Koper in mnoge druge redne enote slovenske milice in teritorialne obrambe.

Bistveni delež za uspešen razplet spopadov z JA je vsekakor dala milica. Ob analizi takratnih dogodkov pa ne bi smeli pozabiti prispevka ostalih služb ONZ, ki so v času vojne dobro opravile svoje naloge. VIS je v veliki meri onemogočil delovanje KOS-a ter zbral vrsto informacij o delovanju nasprotnika, tako doma kot v tujini; kriminalistična služba je dokumentirala vsa dogajanja na terenu in opravila razgovore z vsemi ujetniki, skupina kriminalistov pa se je uspešno vključila v reševanje prebeglih slovenskih vojakov na Hrvaškem; po zaslugi kvalitetnega delovanja naših skupnih služb pa smo imeli ves čas vojne zagotovljeno popolno oskrbo. Uspešno bojno delovanje milice in TO je povzročilo predajo in zajetje velikega števila pripadnikov JA, po zaslugi vseh služb ONZ pa smo hitro rešili vse varnostne in pravne probleme v zvezi z vojnimi ujetniki. Skratka, delovali smo kot visoko profesionalna in izkušena organizacija.

Organizacijsko kadrovske zadeve ONZ

Republiški sekretariat (ministrstvo) za notranje zadeve

- Sekretar (minister): Igor Bavčar
- Namestnika: Milan Domadenik in mag. Bogo Brvar

Uprava za zatiranje kriminalitete

- Direktor: dr. Darko Maver
- Namestnik: Mitja Klavora
- Vodja operative: Robert Rožaj

Varnostno informativna služba

- Direktor: dr. Miha Brejc

Slovenska milica

- Poveljnik: do avgusta 1990 Leopold Jesenik, nato mag. Pavle Čelik, ki je bil hkrati tudi poveljnik Posebne enote milice
- Namestnik: mag. Boris Žnidarič
- Načelnik 1. oddelka za splošne operativne naloge: Drago Kupnik
- Načelnik 2. oddelka za varnost cestnega prometa: Peter Šefman
- Načelnik 3. oddelka za mejne zadeve in tujce: Branko Celar
- Načelnik 4. oddelka za VEM, PEM in obrambni načrt; tudi namestnik poveljnika PEM za usklajevanje nalog milice pri ustanovitvi MSNZ
- Načelnik 5. oddelka za organizacijo in razvoj: Jože Vidic
- Načelnik 6. oddelka za stalno dežurstvo: Henrik Grašič
- Načelnik LEM: Mirko Završek
- Načelnik GM: Franc Gornik
- Načelnik ZEM: Janko Jereb

Uprave za notranje zadeve

Uprava za notranje zadeve	Načelnik uprave	Načelnik inšpektorata milice
Celje	Stanislav Soršak	Franc Bevc
Koper	Dušan Moljk, Janko Sever	Emil Čebokli
Kranj	Ivan Hočevar	Jože Ajdišek
Krško	Rajmund Veber	Miha Molan
Ljubljana	Boris Stadler	Marjan Starc
Ljubljana - okolica	Ivan Peršak	Stane Ciglarič
Maribor	Alojz Kocmut	Jože Krapše
Murska Sobota	Darko Anželj	Milan Horvat
Nova Gorica	Stanislav Bačar	Aldo Turk
Novo mesto	Borut Likar	Rudi Skobe
Postojna	Alojz Pavlič	Jelko Bajt
Slovenj Gradec	Zvonko Ulcej	Mirko Kokolj
Trbovlje	Marko Orožen	Bojan Skočir

Posebna enota milice

Uprava za notranje zadeve	Poveljnik
Celje	Miroslav Žaberl
Koper	Slavko Gerželj
Kranj	Milan Klemenčič
Ljubljana	Stane Leskovšek
Maribor	Bojan Lunežnik
Murska Sobota	Alojz Flisar
Nova Gorica	Zvonimir Kelher
Novo mesto	Boris Oklešččen

Specialna enota milice

Direktor	Vinko Beznik
Namestnik	Dušan Gorše
Enota A	Dušan Vinter
Enota B	Janez Portir
Mehanizirana enota	Feliks Detela
EPDZ	Radomir Valentič

RECEPT ZA NEODVISNOST

Pred nekaj dnevi so mi prišli povedat, da se v lokalni vladi neke federalne države zanimajo za *slovenske izkušnje pri boju za neodvisnost*. Od naše vlade in še posebej od zunanjega ministrstva bi želeli dobiti čim več gradiva, ki bi jim pomagalo pri načrtovanem osamosvajanju njihove federalne enote.

Znašel sem se v zadregi, saj se slovenska vlada ne bi želela zapletati v nobene prevratniške načrte, po drugi strani pa položaja, v katerem se je znašla Slovenija leta 1991, ni mogoče primerjati s položajem, ki je značilen za omenjeno federalno enoto petnajst let pozneje. Zadrega je velika tudi zato, ker Slovenija načelno ne more nasprotovati zamislim, sorodne tistim, ki so vodile slovensko osamosvajanje; po drugi strani pa je Slovenija dosegla stopnjo in obliko, ki ji narekujejo skrajno previdnost pri odnosih z nemirnimi državami in drznimi vladami. Namesto idealizma danes gojimo realizem; udeležujemo se vseh mogočih pogajanj, tekmovanj in merjenja moči. Sklicujemo se na evropske in atlantske standarde, po svetu pošiljamo svetovalce in opazovalce, si prizadevamo za soglasje članov povezav, kot so EU, NATO in OVSE, poskušamo si pridobiti zaupanje in spoštovanje čim večjega števila držav itn. V petnajstih letih smo prišli zelo daleč. Današnja Slovenija je podobna drugim (etabliranim) državam, ki branijo suverenost in stabilnost. Države po definiciji nasprotujejo notranjim delitvam, odcepitvam ali razpadu.

Slovenska država se je oblikovala v viharnih časih zatona vzhodnoevropskega, predvsem sovjetskega socializma. Zaton je sovpadal z ustanovitvijo poljskega sindikata Solidarnost, pri nas pa s pobudo za *Novo revijo*. To je bil začetek osemdesetih let, ki so se končala s padcem berlinskega zidu.

Pred začetkom slovenske države sem bil petnajst let mlajši, bil sem univerzitetni profesor, urednik in avtor, kvečjemu politični aktivist. Bil sem – tako kot prijatelji pri *Novi reviji*, pri Odboru za varstvo človekovih pravic ali pri porajajočih se »zvezah« – nezaupljiv in vsak dan bolj nestrpen do *državne oblasti, ki je bila utemeljena na zastarelih in zgrešenih načelih* in ki so jo – tako kot

vedno v slovenski zgodovini – *vodili tujci*. Bi se takrat zanesel na napotke kolegov v samostojnih in uveljavljenih državah? Bi nam ti kolegi, čeprav prijatelji, svetovali prav? Bi nam privoščili svobodo in državo? Dejstvo je, da smo imeli veliko problemov s prijatelji, da o nasprotnikih sploh ne govorim. Italijanski zunanji minister mi je nekoč rekel, da Evropa ne bo priznala samostojne Slovenije »še najmanj petdeset let«, nekaj podobnega pa je izjavil celo finančni minister v Demosovi vladi: »Dajte no, saj se v resnici ne bomo osamosvojili!«

Prevratni čas, ki ima več imen, med katerimi se mi zdi posebno posrečeno »big bang« ali *veliki tresk*, se je začel leta 1989. Spomnimo se, da so tudi širitev NATO in EU označili kot veliki tresk. Razkroj in velikopotezno preurejanje sta trajala okrog petnajst let. Recimo, da *se je ta čas končal z vključitvijo sedmerice oz. osmerice nekdanjih socialističnih držav v EU in NATO leta 2004*. Širitev se je hranila z energijo, ki se je sprostila s padcem berlinskega zidu, in razkrojem socializma v Vzhodni oz. Jugovzhodni Evropi. Ta energija je danes tako rekoč izčrpana. Izčrpanost je opazna pri razpravah o evropski ustavi in nadaljnji širitvi.

Že ob osamosvajanju, še posebej pa ob približevanju EU in NATO, so naši »levičarji« ostro napadali »zaostalo« družbo, v kateri se je po njihovem mnenju znašla Slovenija. Razlagali so, koliko naprednejši smo od Višegradske skupine (Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška) ali od baltskih držav, posebej zaničljivo pa so se izražali o Bolgariji in Romuniji. Najbolj jih je pretresla priključitev Slovenije k t. i. *vilenski (vilniuški) skupini*, ker so skrivaj upali, da bi Slovenijo ali celo Jugoslavijo lahko obdržali zunaj zgodovinskega dogajanja. Vedno so trdili, da je bila Jugoslavija nekaj posebnega. Glede na to, da je nekaj posebnega, bi – tako so upali – lahko ostala zunaj EU in NATO, kar se je pravzaprav »posrečilo« vsem nekdanjim republikam SFRJ razen Sloveniji.

Morebitnim današnjim osamosvojiteljem, ki nastopajo *v dobi trka civilizacij in terorizma* (po 11. septembru 2001), ne želim dajati nasvetov, ki jih morda niti ne bi sprejeli. Lahko pa zase in zanje povzamem nekatere glavne in zanimive okoliščine in prijeme, ki so Slovence pripeljali do svobode in lastne države *v dobi poloma socializma* (po 9. novembru 1989).

Glavna in odločilna okoliščina slovenske osvoboditve je bila vsekakor povezana z *razpadom socialističnih imperijev, kot sta bili Sovjetska zveza in Jugoslavija*. Kljub vsem namišljenim in dejanskim razlikam sta si bili veliko (SZ) in malo cesarstvo (SFRJ) zelo podobni. Kako sta si bili podobni, kažejo praktično enaki problemi, ki so se pojavili pri razpadu SZ in SFRJ. Jugoslavija je bila seveda precej slabša od Sovjetske zveze, saj si je Beograd po razkroju socializma za *novo vezivo* izbral genocid in primitivno vojaško diktaturo. Usoda Slovenije je bila morda podobna usodam baltskih držav. Abhazija, Armenija, Azerbajdžan, Čečenija, Gorski Karabah, Gruzija, Moldova, Osetija, Pridnestrje ... vsebujejo podobne sestavine kot Bosna in Hercegovina ali Kosovo. Danes so srbski problemi podobni problemom Ukrajine in Belorusije, do neke mere tudi problemom Rusije, čeprav Srbija seveda nima fantastičnih strateških možnosti, kot jih ima

Rusija. Sicer pa smo videli iste pojave: *preobrazbo komunistov v nove kapitaliste in branitelje nacionalnih interesov, korupcijo, monopolizirane medije in spolitizirano pravosodje.*

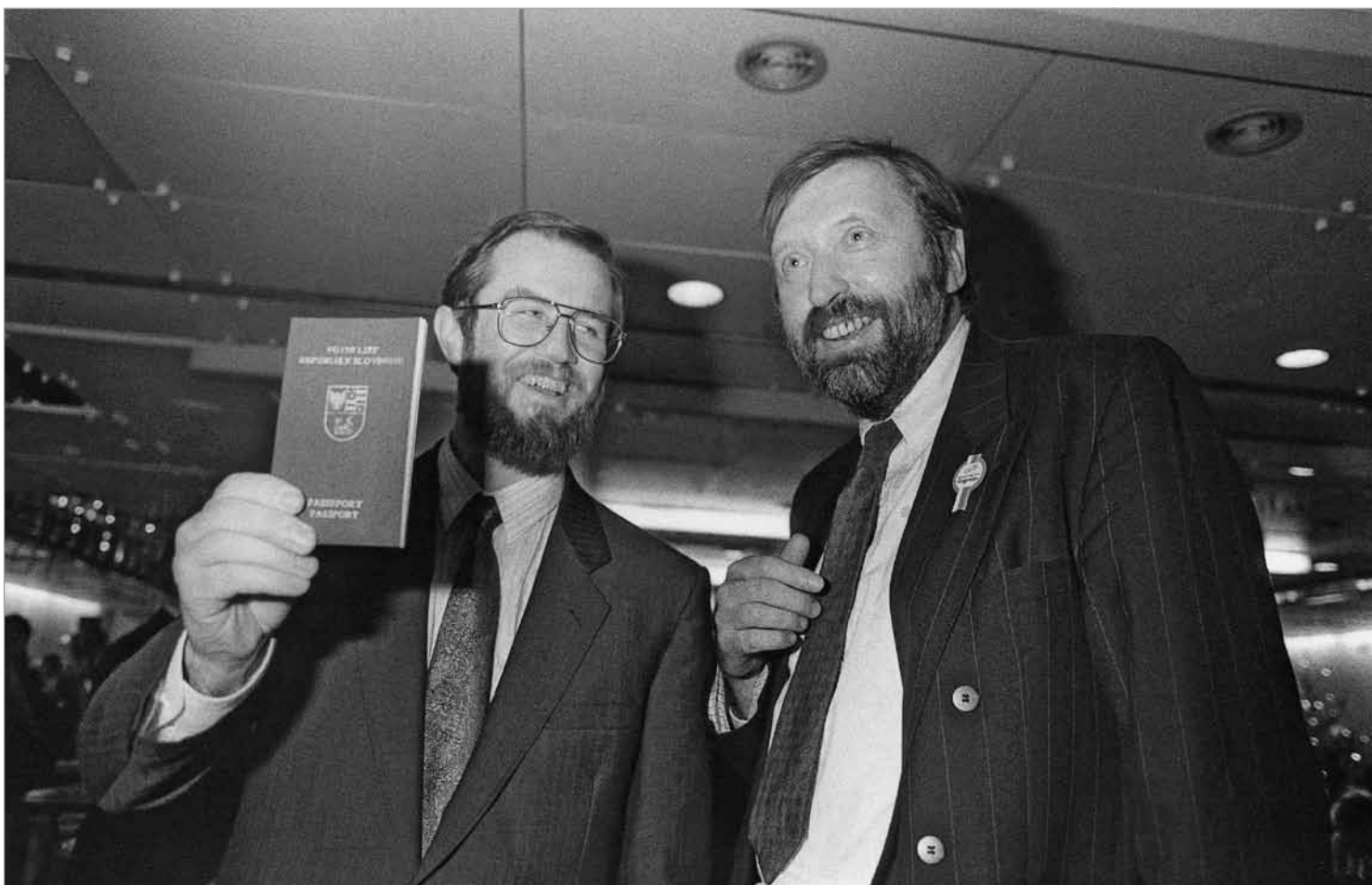
Čas *socialistične dekadence* po devetem novembru (9. 11.) 1989 je bistveno drugačen od časa *kulturne konfrontacije*, ki je nastopil po enajstem septembru (11. 9.) 2001. Vmes sta se ideologija in zgodovina (potem ko sta jima Bell in Fukuyama napovedala konec) vrnila v drugi, nemara ostrejši obliki. Po koncu komunizma je nastopil čas brezmejnega združevanja, ki so ga vodili Američani s širitvijo NATO in Evropejci s širitvijo EU. Oba procesa sta bila povezana in utemeljena z velikim optimizmom. Amerikanizacija in evropejstvo nista naletela na nobeno oviro, Zahod se je širil proti Vzhodu kot ogenj. Ga bodo ustavili teroristi?

Ko se je Slovenija osamosvajala (istočasno z baltskimi državami, Hrvaško ...), so nam vsi po vrsti, npr. voditelji haaške oz. bruseljske »Konference o Jugoslaviji«, govorili, da se ne bomo osamosvojili, da nas nihče ne bo priznal, da je »danes čas integracije, ne dezintegracije« ... Svoje načrte smo lahko uresničili šele, ko je razpadla Sovjetska zveza in ko so se na Zahodu nehali bati, da bi razpad Jugoslavije povzročil (nevarni) razpad Sovjetske zveze. Nekateri zahodni državniki so celo skušali preprečiti združitev Zahodne Nemčije z NDR. Nato se je vse odprlo. Slovenska osamosvojitev, sem si mislil in tudi prepričeval kolege, je začasna, vmesna rešitev: samostojna bo Slovenija lažje postala članica EU in NATO. EU in NATO sta bila sestavna dela naše strategije: bila sta simbola demokracije in pripadnosti Zahodu. Treba je priznati: za Miloševića in njegovo politiko ni smelo biti prostora niti v EU niti v NATO. Kdor je bil za EU in za NATO, je moral biti za samostojnost, in obratno. Nekateri evropski državniki niso razumeli zgodovinskega trenutka. Razumeli so ga najprej Avstrijci, tudi zato, ker so v novih državah videli priložnost za svoj gospodarski razmah; Nemci, ki so videli povezavo med vsenemško združitvijo in drugimi primeri postsocialističnega preurejanja; predvsem pa Vatikan in še mnoge manjše in bolj oddaljene države. Vatikan je ravnal v skladu z revolucionarno miselnostjo poljskega papeža, tihega zaveznika Solidarnosti in zagovornika vseh mogočih sprav in poravnjav.

Leta 1997, ko sem bil veleposlanik v ZDA, sem vsak dan poslušal o »odprtih vratih«. Danes nihče ne govori o odprtih vratih. Moji evropski kolegi kar naprej ponavljajo, da je treba določiti meje Evrope in se zavedeti njenih možnosti za sprejemanje (»absorption capacity«). »Evforija« *združevanja*, ki je bilo mogoče kljub *raznolikosti* (formulacija iz preambule *Pogodbe o ustavi za Evropo*), je popustila. V resnici vrata nikoli niso bila odprta na stežaj, ampak so bila kvečjemu priprta. Slovenci smo dobro izkoristili zgodovinski trenutek.

II

Slovenska državnost se je porajala v nelagodju jugoslovanskih jezikovnih in kulturnih omejitev. Nedavno so bili moji bosenski sogovorniki zelo začudeni, ko sem podvomil o njihovem prizadevanju za »skupna jedra« v izobraževalnem sistemu. *Skupna jedra* so pomenila začetek najresnejših

sporov v jugoslovanski federaciji. Sledila so kulturna zborovanja, na katerih smo kritizirali jugoslovansko oblast s pomočjo literarnih avtoritet od Prešerna in Cankarja do Kocbeka. Ustanovili smo *Novo revijo*, ki je navsezadnje (leta 1987) objavila *Prispevke za slovenski nacionalni program*. Sledil je politični proces proti JBTZ, ki ga je v Ljubljani priredila JLA. Odpor zoper *vojaški proces v srbščini* je bil množičen. Slovenci so končno razumeli, kaj jim pripravlja Beograd in kako popustljiva je v zvezi z jugoslovanskim projektom slovenska komunistična oblast. Začeli smo ustanavljati zveze in stranke, ki so se združile v Demos, ta pa je po volitvah leta 1990 prevzel oblast.

Po vnaprej sklenjenem dogovoru v Demosu so Slovenski demokratični zvezi pripadli notranji, obrambni in zunanji resor. Jaz sem postal najprej predsednik Republiškega komiteja, nato sekretar Sekretariata za mednarodno sodelovanje, ki se je šele po zakonu o zunanjih zadevah spremenil v Ministrstvo za zunanje zadeve. Naš predsednik vlade je bil do pomladi 1992 Lojze Peterle. Poleg njega smo energično osamosvojitveno politiko vodili predvsem predsednik Demosa Jože Pučnik, predsednik parlamenta France Bučar in trije »državotvorni ministri« Bavčar, Janša in jaz. Moja vloga je postajala važnejša, čim bolj se je bližal trenutek razglasitve neodvisnosti.

Kot velja za sleherno zunanjo politiko, je morala biti tudi slovenska najprej sprejemljiva doma, nato pa prepričljiva in učinkovita v tujini. Moji sogovorniki v tujini niso sprejemali argu-

Nasmejana Lojze Peterle in Dimitrij Rupel s slovenskim potnim listom 23. decembra 1990.

Foto: Tone Stojko

mentov, ki so se zdeli v Ljubljani samoumevni. Najtežji so bili pogovori z Američani, medtem ko smo se z Rusi, vsaj z Jelcinom (še ko je bil – v zadnjih izdihljajih Sovjetske zveze – predsednik ruskega parlamenta), dobro razumeli od začetka. V vrhu Demosa je bilo veliko razumevanja za strateška vprašanja, predvsem pa smo vedeli, da moramo izkoristiti pravi trenutek in vsako najmanjšo razpoko v dobro zavarovanem obzidju etablirane svetovne politike. Nekateri so poudarjali pomen Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi, drugi, predvsem midva z Janšo, smo videli rešitev v čimprejšnji povezavi z NATO. Tako sva se še pred usodnimi trenutki v Sloveniji v Bruslju posvetovala s predstavnikom ZDA Chrindlerjem.

III

Dne 16. maja 1990 je nastopila nova, prva demokratično izvoljena slovenska vlada. Takrat je Slovenija za jugoslovanski zunanjepolitični sistem prispevala približno 25 % finančnih sredstev, diplomacija, ki se je financirala iz teh sredstev in je imela tedaj štiriinosemdeset veleposlaništev, pa je po svetu širila laži o Sloveniji in propagirala nezlomljivost Jugoslavije. V sistemu te diplomacije so bili vsega skupaj 3 % Slovencev, ki niso mogli dovolj hitro popravljati škode, nastajajoče zaradi jugoslovanske, tj. srbske prevlade.

Takoj po mojem prihodu v ministrstvo se je Slovenija odločila odpreti vsaj tri samostojna slovenska predstavništva: na Dunaju, v Washingtonu in v Bruslju.

Področje zunanjih zadev je bilo treba zgraditi tako rekoč nanovo, saj je dotedanji slovenski republiški komite za mednarodno sodelovanje rabil predvsem kot nekak transmissijski člen med zveznim sekretariatom za zunanje zadeve v Beogradu in izvršnim svetom slovenske skupščine, njegova izvirna, konkretna dejavnost pa se je koncentrirala zvečine na regionalne stike in povezave Slovenije z drugimi (predvsem srednjeevropskimi) regijami.

Skupščina RS, predhodnica današnjega Državnega zbora, je že 24. aprila 1991 sprejela *Zakon o zunanjih zadevah*, ki ureja celotno področje zunanjepolitičnega delovanja in je v veljavi še danes. In 15. januarja 1992, le šest mesecev po razglasitvi neodvisnosti, desetdnevni vojni za samostojnost in izredno aktivni diplomatski dejavnosti, ki si je prizadevala za rešitev krize na Balkanu in v kateri je Slovenija igrala zelo konstruktivno vlogo, so članice tedanje Evropske skupnosti in nekatere druge evropske države priznale Slovenijo kot samostojen mednarodni subjekt in ji s tem utrle pot do mednarodnega priznanja tako rekoč vseh držav sveta, ki se jim je naša država 22. maja 1992 pridružila kot stošestinsedemdeseta članica Organizacije združenih narodov, to članstvo pa ji je na široko odprlo vrata tudi v vse druge najpomembnejše mednarodne organizacije (UNCTAD, ECE, UNDP, UNICEF, UNESCO, ILO, UNIDO, IAEA, FAO itn.). Hkrati je Slovenija v tem času odprla svoja prva samostojna diplomatsko-konzularna predstavništva v najpomembnejših evropskih in ostalih državah, njihovi diplomatski predstavniki pa so začeli prihajati v Ljubljano. Tako se je poleti 1992 sklenilo prvo – poimenujmo ga pionirsko – obdobje slovenske zunanje politike.

Odnosi med Slovenijo in EU so se začeli zelo intenzivno razvijati že takoj po mednarodnem priznanju naše države, za kar verjetno ne gre iskati razlogov zgolj v opredelitvi Slovenije za Evropo, marveč vsaj v tolikšni meri tudi v interesu, ki ga ji je petnajsterica izkazovala že od 1990 naprej. Navsezadnje ne gre pozabiti, da je prav EU s svojo trojko leta 1991 na Brionih pomembno soodločala pri snovanju slovenske samostojnosti, pri čemer ima zagotovo pomembne zasluge tudi prepričljivost in verodostojnost tedanjega slovenskega političnega vodstva. Zato je logično, da je do diplomatskih odnosov z EU prišlo že 13. aprila 1992 in da je bila misija RS v Bruslju med prvimi slovenskimi diplomatsko-konzularnimi predstavništvi. Že leto dni pozneje (5. aprila 1993) je bil podpisan *Sporazum o sodelovanju med Slovenijo in EU*, katerega integralni del je postal tudi finančni protokol: ta sporazum je predvsem omogočal našemu gospodarstvu, da se brez večjega tveganja preusmeri na evropske trge, obenem pa je napovedoval tudi *Sporazum o pridružitvi Republike Slovenije Evropski uniji*, ki pa ga je naša država kljub hitro končanim pogajanjem lahko zavoljo nasprotovanja tedanje italijanske vlade podpisala šele 10. junija 1996, potem ko je bila najprej sprejela t. i. »španski kompromis«, zadevajoč svobodo prometa z nepremičninami (sporazum je po končanem ratifikacijskem postopku v petnajsterici stopil v

Dva zunanja ministra
– avstrijski Alois Mock in
slovenski Dimitrij Rupel –
v prijateljskem pogovoru.
Foto: Tone Stojko

veljavo 1. februarja 1999). Že 17. julija 1997 pa je Evropska komisija priporočila Evropskemu svetu, naj začne prvi krog pogajanj o polnopravnem članstvu v EU tudi s Slovenijo, in 31. marca 1998 so se ta pogajanja tudi formalno začela.

Vzporedno s prizadevanji za pridruženo oziroma polnopravno članstvo v EU je nastajala tudi nova slovenska varnostno-politična strategija, in ta je pomenila nemara najbolj radikalno prekinitev z opredelitvami, ki so veljale toliko let in desetletij: za svojo varnost vidi Slovenija (predvsem zavoljo neposredne bližine balkanskega konfliktnega območja) poroštvo v vključitvi v evroatlantske varnostne in vojaške strukture, zato so se vsa njena prizadevanja na tem področju osredotočila na članstvo v NATO. Slovenija je 30. marca 1994 postala članica Partnerstva za mir. Za sprejem v tedanjo KVSE (ki se je pozneje preoblikovala v OVSE) je zaprosila že 9. januarja 1992 (torej še pred svojim mednarodnim priznanjem) in bila sprejeta vanjo 24. marca 1992, 8. julija istega leta pa je podpisala *Helsinkiško sklepno listino* iz leta 1975.

Za polnopravno članstvo v Svetu Evrope je Slovenija vložila prošnjo 29. januarja 1992 in bila na osnovi pozitivnega mnenja Parlamentarne skupščine SE sprejeta v to pomembno organizacijo 14. maja 1993. 18. junija 1992 je postala članica Srednjeevropske pobude (SEP), 15. januarja 1993 je bila sprejeta v IMF, 30. oktobra 1994 v GATT, 30. julija 1995 je postala članica in hkrati tudi soustanoviteljica WTO, 1. januarja 1996 pa tudi polnopravna članica CEFTE (1997 je tej srednjeevropski integraciji tudi predsedovala in v času svojega predsedovanja gostila predsednike vseh vlad iz držav, članic CEFTE).

Vse sosednje države so Sloveniji v času osamosvajanja izkazovale veliko politično in moralno podporo, zato je bilo več ko normalno, da so naši medsebojni odnosi v pretežni meri na zavidljivi ravni – to velja predvsem za Madžarsko in Avstrijo, pa tudi za Italijo, ki je že takoj na začetku izpričala pripravljenost za negovanje dobrega sosedstva, s tem ko je 31. julija 1992 Sloveniji priznala nasledstvo *Osimskih sporazumov*. Ko so v Italiji leto dni pozneje oblast prevzeli konservativci, je njihova vlada sicer začela zavirati naše vključevanje v evropske integracije, vendar je leta 1996 nova levosredinska vlada dohitela zamujeno in si začela intenzivno prizadevati, da bi dvostranski odnosi med obema državama celo presegli raven, kakršna je obstajala do formiranja Berlusconijske vlade.

O odličnih medsebojnih odnosih s sosednjimi državami pričajo tudi številni obiski vodilnih avstrijskih, madžarskih, italijanskih in hrvaških politikov v Sloveniji in seveda slovenskih politikov v prestolnicah četverice sosednjih držav. Nevenljive zasluge za prve prodore slovenske diplomacije ima nekdanji avstrijski zunanji minister dr. Alois Mock. Nekoč me je celo pritihtapil na konferenco KVSE z dovolilnico avstrijske delegacije.

Zelo intenzivne odnose ima Slovenija z državami Srednje in Jugovzhodne Evrope. Med članicami EU velja med Slovenci še prav posebna pozornost do ZR Nemčije, saj je bila v času osamosvajanja naša poglavitna zagovornica in je v odločilnem trenutku izjemno veliko prispe-

vala k mednarodnemu priznanju evropskih držav. Zasluga za to gre predvsem nekdanjemu nemškemu zunanjemu ministru dr. Hans-Dietrichu Genscherju, ki je že februarja 1992 uradno obiskal Slovenijo. Slovenijo redno obiskujejo predstavniki vlad in še posebej zunanji ministri EU, Rusije in ZDA. Leta 2005 je bilo v Ljubljani – na ministrski konferenci OVSE – 41 zunanjih ministrov.

Obiska dveh nemara najpomembnejših osebnosti svetovne politike pa sta še posebej znamenovala slovensko zunanjepolitično dejavnost. Gre za papeža Janeza Pavla II., ki je opravil pastoralni obisk v Sloveniji maja 1996, septembra 1999 pa je v Mariboru razglasil za blaženega škofa Slomška, in za ameriškega predsednika Billa Clintona, ki je obiskal Slovenijo junija 1999. Poseben diplomatski dosežek pomeni srečanje ameriškega predsednika Busha in ruskega predsednika Putina na Brdu leta 2001.

Več podatkov o začetkih slovenske diplomacije je mogoče najti tudi v mojih knjigah *Skrivnost države* (1992), *Srečanja in razhajanja* (2001) in v zborniku *Vzpon med evropske zvezde* (2004).

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

Ni dovoljenja avtorja za objavo

DOKUMENTARNO
GRADIVO

Izhajajoč iz volje slovenskega naroda in prebivalcev Republike Slovenije, izražene na plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije dne 23. decembra 1990,

upoštevajoč dejstvo, da je bila Republika Slovenija država že po doslej veljavni ustavni ureditvi in je le del svojih suverenih pravic uresničevala v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji,

ob dejstvu, da SFRJ ne deluje kot pravno urejena država in se v njej hudo kršijo človekove pravice, nacionalne pravice in pravice republik in avtonomnih pokrajin,

ob dejstvu, da federativna ureditev Jugoslavije ne omogoča rešitve politične in gospodarske krize, in da med jugoslovanskimi republikami ni prišlo do sporazuma, ki bi omogočil osamosvojitve republik ob sočasnem preoblikovanju jugoslovanske zvezne države v zvezo suverenih držav,

ob trdni odločenosti, da Republika Slovenija spoštuje enake pravice drugih jugoslovanskih republik ter z njimi enakopravno, demokratično in po mirni poti postopno ureja vsa vprašanja iz dosedanjega skupnega življenja, spoštuje njihovo suverenost in ozemeljsko celovitost,

ter ob pripravljenosti, da se bo z drugimi jugoslovanskimi republikami kot samostojna in neodvisna država tudi v prihodnje dogovarjala o institucionalnih in drugih povezavah,

s p r e j e m a

Skupščina Republike Slovenije na skupni seji vseh zborov dne 25. junija 1991 na podlagi ustavnih amandmajev LXVIII, LXXII in XCIX k ustavi Republike Slovenije ter v skladu s 4. členom zakona o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije

T E M E L J N O U S T A V N O L I S T I N O O SAMOSTOJNOSTI IN NEODVISNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE

I.

Republika Slovenija je samostojna in neodvisna država.

Za Republiko Slovenijo preneha veljati ustava SFRJ.

*Temeljna ustavna listina
o samostojnosti
in neodvisnosti
Republike Slovenije*
z dne 25. junija 1991.
DZ RS 001-02/91-12/2;
UL RS, I. I, 1/91

Republika Slovenija prevzema vse pravice in dolžnosti, ki so bile z ustavo Republike Slovenije in ustavo SFRJ prenesene na organe SFRJ.

Prevzem izvrševanja teh pravic in dolžnosti se uredi z ustavnim zakonom.

II.

Državne meje Republike Slovenije so mednarodno priznane državne meje dosedanje SFRJ z Republiko Avstrijo, z Republiko Italijo in Republiko Madžarsko v delu, v katerem te države mejijo na Republiko Slovenijo, ter meja med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvatsko v okviru dosedanje SFRJ.

III.

Republika Slovenija zagotavlja varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin vsem osebam na ozemlju Republike Slovenije, ne glede na njihovo narodno pripadnost, brez sleherne diskriminacije, skladno z ustavo Republike Slovenije in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami.

Italijanski in madžarski narodni skupnosti v Republiki Sloveniji in njunim pripadnikom so zagotovljene vse pravice iz ustave Republike Slovenije in veljavnih mednarodnih pogodb.

IV.

Za izvedbo tega ustavnega akta se sprejme ustavni zakon na skupni seji vseh zborov Skupščine Republike Slovenije z dvotretjinsko večino delegatov vseh zborov.

V.

Ta ustavni akt začne veljati z razglasitvijo na skupni seji vseh zborov Skupščine Republike Slovenije.

Številka: 001-02/91-12/2
Ljubljana, dne 25. junija 1991

S K U P Š Č I N A
REPUBLIKE SLOVENIJE

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

25. Dajejo pobude in opravljajo dejavnosti v zvezi z volitvami za zagotavljanje enakopravnosti občanov in njihovih organizacij, za enakopravnost vseh predlaganih in določenih kandidatov za delegate in kandidatov za druge državne in javne družbene funkcije ter za obveženost delovnih ljudi in občanov, ki so pogoj za demokratično izvedbo volitev.

S to točko se nadomesti druga alineja četrtega odstavka X. razdelka temeljnih načel.

26. V družbenopolitičnem življenju enakopravno sodelujejo vse organizacije delovnih ljudi in občanov, ki delujejo v skladu z ustavo.

S to točko se dopolni X. razdelek temeljnih načel.

27. Sindikati so neodvisne delavske organizacije, ki jih delavci svobodno ustanovljajo in se vanje prostovoljno združujejo, da bi varovali in izboljšali svoj družbeni, ekonomski in socialni položaj, pravice na podlagi dela in iz dela ter iz delovnega razmerja.

Sindikati delujejo v skladu s svojimi statuti in programskimi listinami.

Delovanja sindikatov ni mogoče omejiti z zakonom in statutom organizacij in skupnosti.

S to točko se nadomestita predzadnji in zadnji odstavek X. razdelka temeljnih načel.

28. Sedanji tretji, četrti in peti odstavek X. razdelka temeljnih načel postanejo prvi, drugi in tretji odstavek; 26. točka tega amandmaja postane nov četrti odstavek; sedanji prvi odstavek postane peti odstavek, 23. točka tega amandmaja pa postane šesti odstavek X. razdelka temeljnih načel.

29. Razveljavi se XI. razdelek temeljnih načel.

30. Razveljavi se XII. razdelek temeljnih načel.

AMANDMA X

1. Socialistična republika Slovenija je v sestavi Socialistične federativne republike Jugoslavije na temelju trajne, celovite in neodtujljive pravice slovenskega naroda do samoodložbe, ki vključuje tudi pravico do odcepitve in združitve.

2. S tem amandmajem se nadomesti drugi odstavek 1. člena ustave SR Slovenije.

AMANDMA XI

1. V Socialistični republiki Sloveniji delovni ljudje in občani svobodno odločajo o svojem delu in rezultatih dela ter prosto razpolagajo z naravnimi bogastvi in naravnimi viri v skladu s svojimi, v ustavi določenimi pravicami in dolžnostmi.
2. S tem amandmajem se dopolni prvi odstavek 2. člena ustave SR Slovenije.

AMANDMA XII

1. Himna Socialistične republike Slovenije je "Zdravljica".
2. S tem amandmajem se nadomesti 10. člen ustave SR Slovenije.

AMANDMA XIII

1. Družbenoekonomska ureditev v Socialistični republiki Sloveniji temelji na enakopravnosti opravljanja dejavnosti s sredstvi družbene, zasebne in združne lastnine ali s sredstvi različnih lastninskih oblik.
2. Delo delavcev in sredstva, vložena v gospodarsko in drugo dejavnost, so podlaga upravljanju in prilaščanju rezultatov dela.
3. Vsakdo lahko v skladu z zakonom, svobodno in pod enakimi pogoji sklene delovno razmerje.

Delavcu preneha delovno razmerje pod pogoji, ki jih določa zakon.
4. Delavci, ki delajo v zasebnem, mešanem ali združenem podjetju, na podlagi svojega dela sodelujejo pri upravljanju v skladu z zakonom in kolektivno pogodbo.
5. Delavci trpijo materialne in druge posledice ekonomsko nesmotrnega in neodgovornega ravnanja z družbenimi sredstvi, ki jih upravljajo.
6. Pravna oseba je nosilka pravic in obveznosti v pravnem prometu in odgovarja za svoje obveznosti s svojim premoženjem.
7. Podjetja in drugi gospodarski subjekti pridobivajo dohodek s prodajo proizvodov in storitev na trgu in v skladu z zakonom v tem okviru z dohodkom oziroma dobičkom samostojno razpolagajo.

Zakon določa primere in pogoje, v katerih lahko podjetja in drugi gospodarski subjekti pridobivajo prihodek tudi na drugih podlagah.
8. Podjetja in drugi gospodarski subjekti so ne glede na lastnino pri nastopanju na trgu enakopravni in samostojni ter poslujejo

Ustavni amandma št. XII k
*Ustavi Socialistične republike
Slovenije*
z dne 27. septembra 1989.
UL SRS 32/89

2. S tem amandmajem se dopolni IV.poglavje drugega dela ustave SR Slovenije.

AMANDMA XLV

1. Zajamčena je pravica do svobodnega in mirnega zborovanja ter drugega javnega zbiranja.

Zajamčena je pravica do svobodnega združevanja z drugimi, vključno s pravico ustanavljati društva, sindikate in politične organizacije ali se jim pridruževati.
2. S tem amandmajem se nadomesti 210. člen ustave SR Slovenije.

AMANDMA XLVI

1. Organi federacije na ozemlju Socialistične republike Slovenije upoštevajo pri poslovanju s pripadniki vseh narodov in narodnosti ustavno pravico enakopravnosti jezikov narodov in narodnosti.

Če se z dejanji in akti organov federacije krši ustavni položaj in pravice Socialistične republike Slovenije, je Skupščina Socialistične republike Slovenije dolžna sprejeti ukrepe v skladu z amandmajem LXII.
2. S tem amandmajem se dopolni drugi odstavek 212. člena ustave SR Slovenije.

AMANDMA XLVII

1. Smrtna kazen se v Socialistični republiki Sloveniji ne sme predpisati.
2. S tem amandmajem se nadomesti drugi odstavek 215. člena ustave SR Slovenije.

AMANDMA XLVIII

1. Nihče ne sme biti podvržen mučenju ali krutemu, nečloveškemu ali ponižujočemu kaznovanju ali ravnanju. še posebej je prepovedano delati na kom brez njegove privolitve medicinske ali znanstvene poskuse.

z zakonom;

- (3) spodbuja razvoj tehnične kulture;
 - (4) spodbuja varstvo potrošnikov.
2. S (1) podtočko 1. točke se dopolni 3. točka drugega odstavka 314. člena; z (2) podtočko 1. točke se dopolni 17. točka drugega odstavka 314. člena; s (3) podtočko 1. točke se dopolni 23. točka drugega odstavka 314. člena; s (4) podtočko 1. točke se dopolni drugi odstavek 314. člena ustave SR Slovenije.

AMANDMA LXII

1. Če organi federacije sprejmejo odločitve v nasprotju z njihovimi v ustavi določenimi pristojnostmi in s tem posežejo v ustavni položaj in pravice Socialistične republike Slovenije, je Skupščina Socialistične republike Slovenije dolžna sprejeti ukrepe, s katerimi se zagotovi varovanje z ustavo določenega položaja in pravic Socialistične republike Slovenije.
2. S tem amandmajem se dopolni 315. člen ustave SR Slovenije.

AMANDMA LXIII

1. Skupščina Socialistične republike Slovenije lahko razglasi izredne razmere na območju Socialistične republike Slovenije ali njenem delu na predlog Predsedstva Socialistične republike Slovenije, če izjemna splošna nevarnost ogroža obstanek Socialistične republike Slovenije oziroma njeno ustavno ureditev. Odločitev je sprejeta, če je zanjo glasovalo dve tretjini navzočih delegatov vseh zborov Skupščine Socialistične republike Slovenije.

Če se Skupščina Socialistične republike Slovenije ne more sestati, o tem odloči Predsedstvo Socialistične republike Slovenije in to odločitev predloži Skupščini Socialistične republike Slovenije v potrditev, brž ko se ta lahko sestane.

Na območju Socialistične republike Slovenije ali njenem delu nihče ne sme brez soglasja Skupščine Socialistične republike Slovenije razglasiti izrednih razmer in odrediti kakršnihkoli ukrepov v zvezi z njimi. V primeru, da je taka odločitev predlagana Skupščini Socialistične federativne republike Jugoslavije oziroma Predsedstvu Socialistične federativne republike Jugoslavije, so delegati oziroma član

Ustavna amandmaja
št. LXII, LXIII k *Ustavi*
Socialistične republike
Slovenije
z dne 27. septembra 1989.
UL SRS 32/89

tega organa iz Socialistične republike Slovenije dolžni o tem takoj obvestiti Skupščino Socialistične republike Slovenije in druge pristojne organe Socialistične republike Slovenije ter zahtevati odložitev odločanja, dokler Skupščina Socialistične republike Slovenije o spornem vprašanju ne zavzame stališča, in brez njenega soglasja ne smejo glasovati za odločitev.

V izrednih razmerah lahko Skupščina Socialistične republike Slovenije ali po njenem pooblastilu Predsedstvo Socialistične republike Slovenije odredi izredne ukrepe, s katerimi se lahko začasno omejijo posamezne ustavne pravice in svoboščine. Kakšni ukrepi se v izrednih razmerah lahko odredijo, določi zakon.

2. Skupščina Socialistične republike Slovenije odpokliče člana Predsedstva Socialistične federativne republike Jugoslavije iz Socialistične republike Slovenije, če ravna v nasprotju z določbami tega amandmaja.
3. S 1. točko se dopolni I. poglavje tretjega dela ustave SR Slovenije; z 2. točko se dopolni 373. člen ustave SR Slovenije.

AMANDMA LXIV

1. Z družbenim planom Socialistične republike Slovenije se v skladu z njeno odgovornostjo za lasten in skupen razvoj v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji določajo skupni interesi, cilji, razvojna politika in ukrepi za skladen družbeni razvoj Socialistične republike Slovenije.

Družbeni plan Socialistične republike Slovenije določa tudi cilje in naloge na področjih skupnega in posebnega družbenega pomena, poselitve in izboljševanja okolja z gospodarjenjem z naravnimi viri.

Družbeni plan Socialistične republike Slovenije določa cilje, naloge in ukrepe za zagotavljanje materialnih in drugih pogojev za skladen regionalni, ekonomski, socialni in ekološki razvoj Socialistične republike Slovenije.

2. S tem amandmajem se nadomesti 318. člen ustave SR Slovenije.

AMANDMA LXV

1. Sredstva republiškega proračuna se smejo pod pogoji, določenimi z zakonom, uporabljati tudi za uresničevanje

dobili z zakonom določeno podporo delovnih ljudi in občanov, predlaga Skupščini Socialistične republike Slovenije Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije po poprej opravljenem postopku kandidiranja v Socialistični zvezi delovnega ljudstva Slovenije in Jugoslavije.

2. S tem amandmajem se nadomesti drugi odstavek 372. člena ustave SR Slovenije.

AMANDMA LXXXII

1. Predsedstvo republike obravnava vprašanja s področja ljudske obrambe, varstva z ustavo določene ureditve, mednarodnih odnosov in druga temeljna politična vprašanja. O teh vprašanjih predsedstvo republike zavzema stališča, o njih obvešča Skupščino Socialistične republike Slovenije in ji lahko daje pobude in predloge za njihovo reševanje.
2. Uvodni stavek 381. člena ustave SR Slovenije se glasi: "Predsedstvo republike v razširjeni sestavi s predsednikom Skupščine Socialistične republike Slovenije in predsednikom Izvršnega sveta Skupščine Socialistične republike Slovenije v okviru svojih nalog na področju ljudske obrambe:".
3. Z uredbo z zakonsko močjo, izdano med vojno ali ob neposredni vojni nevarnosti, se ne sme predpisati smrtne kazni.
4. S 1. točko se nadomesti 376. člen; z 2. točko se nadomesti uvodni stavek 381. člena; s 3. točko se dopolni 1. točka 381. člena ustave SR Slovenije.

Razveljavi se 380. člen ustave SR Slovenije.

AMANDMA LXXXIII

1. Predsedstvo republike sestavljajo predsednik in štiri člani.
2. Predsednik Predsedstva republike se voli za štiri leta in je lahko največ dvakrat zaporedoma izvoljen za to funkcijo.
3. Predsednika in člane Predsedstva republike volijo in odpokličejo delovni ljudje in občani na podlagi splošne volilne pravice z neposrednim in tajnim glasovanjem po postopku in na način, ki ga določa zakon.

Ustavni amandma št.
LXXXII k *Ustavi Socialistične republike Slovenije*
z dne 27. septembra 1989.
UL SRS 32/89

Z A K O N
O POLITIČNEM ZDRUŽEVANJU

I. Splošne določbe

1. člen

S tem zakonom se ureja način uresničevanja svobode političnega združevanja občanov in ustanavljanje političnih organizacij.

2. člen

Za politične organizacije se po tem zakonu štejejo tiste organizacije, ki v svojih aktih izražajo politične cilje in se s svojim delovanjem zavzemajo zanje.

3. člen

Občani se združujejo v politične organizacije z namenom, da zlasti:

sodelujejo pri oblikovanju politične volje ljudi na vseh področjih javnega življenja; obravnavajo družbena vprašanja, dajejo politične pobude, zavzemajo politična stališča do pomembnih javnih vprašanj, sodelujejo pri uresničevanju pravic in interesov ljudi, se zavzemajo za enakopravnost občanov, narodov in narodnosti ter za demokratične odnose v družbi; dajejo smernice svojim izvoljenim predstavnikom v skupščinah družbenopolitičnih skupnosti, sodelujejo pri predlaganju in določanju kandidatov za volitve v organe oblasti; spremljajo delo organov oblasti ter predstavnikov javnih in drugih družbenih funkcij.

4. člen

Prepovedano je združevanje občanov v politične organizacije z namenom:

- nasilnega rušenja z ustavo določene ureditve,
- ogrožanja neodvisnosti države,
- kršenja z ustavo zajamčenih svoboščin in pravic človeka in občana,
- ogrožanja miru in enakopravnosti mednarodnega sodelovanja,
- razpihovanja nacionalnega, rasnega in verskega sovraštva ali nestrpnosti ter propagiranja nasilja ali vojne,
- spodbujanja h kaznivim dejanjem.

Prepovedano je delovanje političnih organizacij v nasprotju s prepovednimi razlogi iz prejšnjega odstavka.

5. člen

Družbenopolitične skupnosti zagotavljajo političnim organizacijam materialne in druge možnosti za njihovo delovanje v skladu z zakonom.

II. Temeljna načela za delovanje političnih organizacij

6. člen

Delo političnih organizacij je javno.

Organi političnih organizacij lahko izjemoma izključijo javnost le v primerih, določenih v njihovem statutu.

7. člen

Politične organizacije lahko delujejo na območju celotne republike in se organizirajo po teritorialnem načelu.

Politične organizacije ne smejo ustanavljati svojih organizacijskih oblik v podjetjih in drugih organizacijah ter v državnih organih.

III. Ustanovitev in registracija političnih organizacij

8. člen

Politično organizacijo lahko ustanovi najmanj dvajset polnoletnih občanov s stalnim prebivališčem v SR Sloveniji, ki na ustanovnem občnem zboru sprejmejo statut politične organizacije in njen program ter izvolijo organe.

Član politične organizacije lahko postane, ob pogojih, določenih v statutu, vsak polnoletni občan, ki podpiše pristopno izjavo, v kateri navede ime in priimek, rojstne podatke ter stalno in začasno prebivališče.

9. člen

Politična organizacija sme začeti z delom z dnem, ko je vpisana v register političnih organizacij.

Z dnem vpisa v register postane politična organizacija pravna oseba.

10. člen

Kot politična organizacija se lahko registrira vsaka organizacija, ki je kot takšna opredeljena v svojem statutu v skladu s tem zakonom.

Ime politične organizacije se mora jasno razlikovati od imen drugih političnih organizacij. Kratica imena in znak politične organizacije ne smeta biti enaka kratlici imena oziroma znaku že registrirane politične organizacije.

11. člen

Register političnih organizacij vodi za občo upravo pristojni občinski upravni organ.

Politična organizacija se vpiše v register političnih organizacij v občini, kjer ima sedež.

12. člen

Predlogu za vpis v register političnih organizacij je treba priložiti zapisnik z ustanovnega občnega zbora ter statut in program.

Pristojni upravni organ najkasneje v osmih dneh od prejema predloga vpiše politično organizacijo v register in ji izda potrdilo o vpisu v register.

Če je predlog za vpis v register pomanjkljiv oziroma iz statuta niso razvidni cilji organizacije, zahteva pristojni upravni organ v treh dneh dopolnitev predloga oziroma statuta. Organizacija mora dopolniti predlog za vpis v register oziroma statut najkasneje v roku 30 dni od zahteve za dopolnitev.

Če organizacija v roku iz prejšnjega odstavka ne dopolni vloge oziroma statuta, se šteje, da je odstopila od predloga za vpis v register.

13. člen

Če pristojni upravni organ na podlagi zapisnika ustanovnega zbora, statuta in programa organizacije ugotovi, da niso izpolnjeni pogoji za ustanovitev politične organizacije po tem zakonu, v roku osem dni po prejemu popolne vloge z odločbo zavrne vpis v register političnih organizacij.

14. člen

Če pristojni upravni organ v roku osmih dni ne odloči o predlogu za vpis v register političnih organizacij, se šteje, da je politična organizacija vpisana v register.

15. člen

Ob pritožbi zoper odločbo o zavrnitvi vpisa v register političnih organizacij odloči pristojni republiški upravni organ v roku osmih dni po prejemu pritožbe.

V upravnem sporu praviloma sodišče odloči o vpisu v register.

16. člen

Politična organizacija je dolžna o spremembah statuta in programa v roku petnajstih dni obvestiti upravni organ, pri katerem je vpisana v register.

17. člen

Politična organizacija preneha in se izbriše iz registra, če deluje v nasprotju s 4. členom tega zakona.

Vsakdo lahko predlaga pristojnemu upravnemu organu, ki vodi register političnih organizacij, izbris politične organizacije iz registra, če ta deluje v nasprotju s 4. členom tega zakona.

Politična organizacija preneha in se izbriše iz registra tudi v primeru, če tako sklene s statutom določeni organ politične organizacije ali če se število članov politične organizacije zmanjša

pod dvajset ali če v roku enega leta po izteku mandatne dobe, določene s statutom, ne izvoli svojih organov.

Pristojni upravni organ odloči o zahtevi iz drugega odstavka z odločbo.

Politična organizacija se izbriše iz registra, ko postane odločba pravno močna.

18. člen

Podatki, vpisani v register političnih organizacij, so javni in se objavijo v Uradnem listu SRS.

19. člen

Republiški upravni organ, pristojen za upravo, izda natančnejša navodila o načinu vpisa in vodenju registra političnih organizacij.

IV. Financiranje delovanja političnih organizacij

20. člen

Politične organizacije pridobivajo sredstva za svoje delovanje iz članarine, prispevkov fizičnih in pravnih oseb ter iz proračuna.

21. člen

Do sredstev iz proračuna ustrezne družbenopolitične skupnosti so politične organizacije upravičene sorazmerno številu njihovih delegatov v družbenopolitičnem zboru skupščine družbenopolitične skupnosti.

Obseg sredstev iz prejšnjega odstavka se določi v proračunu ustrezne družbenopolitične skupnosti.

Za financiranje političnih organizacij pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti iz proračuna občine oziroma republike se lahko poleg kriterijev iz prvega odstavka tega člena uporabljajo tudi drugi kriteriji.

Če politične organizacije na volitvah nastopijo s skupno listo, se sredstva delijo med njimi po enakih delih, razen če soglasno predlagajo drugačno delitveno razmerje.

22. člen

Pravne osebe prispevajo sredstva za delovanje političnih organizacij iz dobička.

23. člen

Finančno poslovanje političnih organizacij je javno.

Služba družbenega knjigovodstva nadzoruje finančno poslovanje političnih organizacij.

V. Kazenske določbe

24. člen

Za prekršek se kaznuje z denarno kaznijo najmanj 3.000.000 din:

1. politična organizacija, ki deluje v nasprotju z določbo drugega odstavka 4. člena;
2. politična organizacija, ki v podjetjih in drugih organizacijah ter v državnih organih ustanovi svoje organizacijske oblike (drugi odstavek 7. člen);
3. politična organizacija, ki najpozneje v petnajstih dneh ne obvesti upravnega organa o spremembah statuta in programa (16. člen).

Z denarno kaznijo do 300.000 din se kaznuje odgovorna oseba politične organizacije, ki stori katerega od prekrškov iz prejšnjega odstavka.

VI. Prehodne in končne določbe

25. člen

Ne glede na določbe od 8. do 13. člena tega zakona pristojni upravni organ po sedežu politične organizacije vpiše v register naslednje organizacije na njihov predlog ob predložitvi statuta in programa: Socialistično zvezo delovnega ljudstva Slovenije, Zvezo združenj borcev NOV Slovenije, Zvezo komunistov Slovenije, ZSMS, Slovensko demokratično zvezo, Socialdemokratsko zvezo Slovenije, Slovensko kmečko zvezo, Zvezo slovenske kmečke mladine, Jugoslovansko zvezo, Slovenske krščanske demokrate, Meščansko zeleno stranko, Zelene Slovenije, Združenje za jugoslovansko demokratično pobudo, Zvezo za ohranitev enakopravnosti državljanov in Skupnost Italijanov.

26. člen

Politične organizacije morajo svoje delovanje v državnih organih uskladiti z določbo drugega odstavka 7. člena v roku treh mesecev, v podjetjih in drugih organizacijah pa v roku enega leta po uveljavitvi tega zakona.

27. člen

Do vzpostavitve financiranja po 21. členu tega zakona se samostojne politične organizacije, ki se vpišejo v register na podlagi 25. člena tega zakona in imajo na dan vložitve predloga za vpis v register

najmanj 500 članov, za katere so predložile kopije pristopnih izjav, do konstituiranja skupščin družbenopolitičnih skupnosti novega sklica, začasno financirajo tako, da se iz sredstev proračuna SR Slovenije, namenjenih za delovanje političnih organizacij, tistim političnim organizacijam, ki doslej za svoje delovanje niso pridobivale sredstev iz proračuna, zagotovi pavšalni znesek, ki mesečno ustreza dohodku funkcionarja družbenopolitične organizacije po družbenem dogovoru o skupnih osnovah in merilih za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke funkcionarjev v SR Sloveniji (Uradni list SRS, št. 32/87) in administrativnega delavca ter temu ustrezne materialne stroške.

Skupnosti Italijanov se zagotavljajo sredstva po prejetjem odstavku ne glede na število članov.

Skupščina občine oziroma posebne družbenopolitične skupnosti lahko zagotavlja do volitev sredstva za začasno financiranje političnih organizacij, ki delujejo na njenem območju.

28. člen

Register političnih organizacij mora biti vzpostavljen do 10. januarja 1990.

29. člen

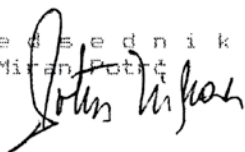
Ta zakon začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu SRS.

Številka: 000-02/89-1

Ljubljana, dne 27. decembra 1989

S K U P Š Č I N A
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

P r e s e d n i k
Miran Potrč

Skupščina SR Slovenije je na skupnih sejah vseh zborov 30.3.1989, 27.11.1989, 11.12.1989 in 7.2.1990 obravnavala aktualne družbenopolitične razmere v SR Sloveniji in SFR Jugoslaviji. Ob tem je posebej ocenila tudi vpliv in posledice, ki jih imajo za te razmere dogajanja na Kosovu ter proglas organov SR Srbije o prekinitvi vseh gospodarskih, kulturnih in političnih stikov s socialistično republiko Slovenijo. Ugotavljala je, da se v Jugoslaviji zaostrujejo vsa temeljna vprašanja, kot so demokracija, človekove pravice in svoboščine, pluralizem, pravna država, tržno gospodarstvo, mednacionalni odnosi in suverenost republik v Jugoslaviji.

Pozvala je vse pristojne organe v federaciji ter skupščine vseh socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin, da s svojo aktivnostjo zagotovijo spoštovanje ustavnosti in zakonitosti ter demokratično reševanje vseh spornih vprašanj.

Skupščina Republike Slovenije z obžalovanjem ugotavlja, da vsi pozivi Skupščine SR Slovenije in drugih organov oblasti v SR Sloveniji, kot tudi vsa prizadevanja demokratične slovenske in jugoslovanske javnosti, ne dajejo nobenih rezultatov. Gospodarske in politične razmere se še zaostrujejo. Še naprej se ohranja stanje, v katerem je iz političnih razlogov v veliki meri prekinjen pretok blaga, kapitala in storitev med gospodarskimi subjekti dveh republik. Razmere na Kosovu zaradi stopnjevanje represije, groženj in nepripravljenosti za dialog prete, da bodo prerasle v državljansko vojno.

Predsedstvo SFRJ, Skupščina SFRJ in Zvezni izvršni svet očitno, zaradi različnih političnih interesov, niso zmožni zagotoviti spoštovanja ustave in zakonov. Zato se vzpostavlja stanje, v katerem mnoge gospodarske organizacije v SR Srbiji ne izpolnjujejo obveznosti, ki izhajajo iz zvezne zakonodaje. Vzpostavljena so razmerja, v katerih zaradi političnih stališč in razlogov ne deluje jugoslovanski trg, kar hromi celoten gospodarski sistem Jugoslavije in resno grozi z razpadom pravno urejenega gospodarskega in političnega sistema ter odnosov v federaciji.

Razpad vezi med našimi narodi se nadaljuje in stopnjuje. Grožnje za reševanje mednacionalnih vprašanj z nasilnimi sredstvi vzbujajo upravičen strah za bodočo usodo in perspektivo sožitja tudi pri Slovencih. Potrebna je skrbna ocena, ali ta proces še lahko zaustavimo in kako. Nujne pa so tudi odločitve in aktivnosti za zavarovanje vitalnih interesov naroda in njegove bodoče usode. Razmere in možna perspektiva razvoja terjajo premišljene, a odločne usmeritve.

V takšnih razmerah Skupščina Republike Slovenije kot najvišji organ oblasti slovenskega naroda in ljudstva Slovenije, zavedajoč se svoje polne odgovornosti pred slovenskim narodom in ljudstvom Slovenije za bodoči razvoj demokratičnih družbenih odnosov, pravic in svoboščin slehernega občana, pravic slovenskega naroda, da si prosto določa svoj politični status in prosto zagotavlja svoj ekonomski, socialni in kulturni razvoj, in za razvoj enakopravnih gospodarskih in političnih odnosov v jugoslovanski federaciji, na podlagi amandmajev X, XI, LXII in LXVI k ustavi Republike

*Deklaracija o urejanju
razmerij, ki imajo splošen
pomen za Republiko
Slovenijo z dne
9. marca 1990.
DZ RS 200-8/89-2; UL RS
8/90*

Slovenije in 255. člena poslovnika Skupščine Republike Slovenije sprejema

D E K L A R A C I J O

O UREJANJU RAZMERIJ, KI IMAJO SPLOŠEN POMEN ZA REPUBLIKO SLOVENIJO

1. Skupščina Republike Slovenije zaradi enostransko prekinjenih gospodarskih odnosov SR Srbije z Republiko Slovenijo ugotavlja, da so nastale razmere, ko se zaradi političnih odločitev, s katerimi so soglašali najvišji državni organi SR Srbije, ne uresničuje ustava SFRJ in ne izpolnjujejo pravne obveznosti iz sprejete zvezne zakonodaje, s čimer je resno ogrožen ustavni in pravni sistem Jugoslavije, pravna varnost gospodarskih subjektov in njihov enakopraven položaj na jugoslovanskem trgu, pristojni organi federacije pa ne zagotavljajo njihovega izvrševanja.

Skupščina Republike Slovenije ugotavlja, da so nastopile razmere, ko se ne uresničujejo funkcije federacije in z ustavo in zveznimi zakoni določena razmerja in ko niso vzpostavljene enakopravne možnosti za pretok blaga, kapitala in storitev, s čimer je onemogočeno delovanje trga. Da bi preprečila nepopravljive posledice za gospodarski sistem in za družbena razmerja v Republiki Sloveniji in v SFR Jugoslaviji, bo Skupščina Republike Slovenije, zaradi zmanjšane narodnega dohodka v Sloveniji, ne glede na obveznosti, ki izhajajo iz zveznih zakonov, samostojno sprejemala ukrepe gospodarske samozaščite in samostojno odločala o izpolnjevanju svojih prevzetih obveznosti do Socialistične republike Srbije in do federacije.

Skupščina Republike Slovenije nalaga svojemu Izvršnemu svetu, da dosledno izvaja že sprejete odločitve in da sproti pripravlja in sprejema ukrepe za izpolnitev usmeritev te deklaracije. Po potrebi naj Skupščini predlaga dodatna pooblastila in odločitve.

Kadar pri izvajanju ukrepov gospodarske samozaščite nastane nasprotje med odločitvami pristojnih organov v Sloveniji in organov federacije, so vsi organi v Republiki Sloveniji dolžni ravnati po odločitvah Skupščine Republike Slovenije in njenega Izvršnega sveta.

Skupščina Republike Slovenije posebej izjavlja, da bo izpolnjevala sprejete obveznosti iz zveznih zakonov in dogovorov z republikami in pokrajinama, s katerimi so vzpostavljeni normalni gospodarski odnosi in ki si prizadevajo za spoštovanje pravnega reda, sprejetega z ustavo in zakoni SFRJ.

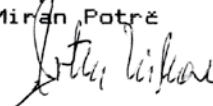
2. Skupščina Republike Slovenije ugotavlja, da je zavarovanje suverenosti slovenskega naroda ter pravic in pristojnosti Republike Slovenije za zagotovitev vseh možnosti za lasten razvoj možna z ureditvijo njenega konfederalnega položaja v Jugoslaviji kot sprejemljivi obliki urejanja skupnih interesov in odnosov v Jugoslaviji.

V ta namen je potrebno nemudoma začeti strokovne priprave za izdelavo projekta o vsebini in postopkih predlaganja in uveljavitve te usmeritve. Strokovne priprave naj organizira Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije.

3. Skupščina Republike Slovenije poziva vse organe federacije, vse socialistične republike in socialistični avtonomni pokrajini, da opustijo vse oblike nasilnega urejanja odnosov v Jugoslaviji in sprejmejo demokratičen enakopraven dialog kot edino sredstvo in pot za oblikovanje skupne vsebine urejanja odnosov v Jugoslaviji.
4. Ta deklaracija je podlaga in smer za ravnanje vseh državnih organov v Republiki Sloveniji.

številka: 200-8/89-2
Ljubljana, 9.3.1990

P r e d s e d n i k
Skupščine Republike Slovenije
Miran Potrč

SKUPŠČINA
REPUBLIKE SLOVENIJE

številka: 000-01/90-3
Ljubljana, 2.7.1990

DEKLARACIJA O SUVERENOSTI DRŽAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

Skladno z voljo vseh političnih strank in poslanskih skupin, ki so zastopane v Skupščini Republike Slovenije, je Skupščina Republike Slovenije na skupni seji zborov dne 2. julija 1990 sprejela in razglasila "Deklaracijo o suverenosti države Republike Slovenije".

1. člen

Izhajajoč iz pravice slovenskega naroda do samoodločbe in v skladu z X., XI., LXXII. in XCII. amandmajem k ustavi Republike Slovenije ter z določbami Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah razglasa Skupščina Republike Slovenije suverenost Republike Slovenije.

2. člen

Politični, gospodarski in pravni sistem Republike Slovenije temelji na ustavi in zakonih Republike Slovenije. Ustava SFRJ, zvezni zakoni in drugi zvezni predpisi veljajo na območju Republike Slovenije, če niso v nasprotju z ustavo in zakoni Republike Slovenije.

3. člen

V skladu z načelom državne suverenosti in z načelom primarnosti ustave in zakonov Republike Slovenije morajo republiški organi in organizacije zagotavljati, da bodo tudi vsi zvezni organi in organizacije na območju Republike Slovenije poslovali v skladu z veljavnim pravnim redom v Republiki Sloveniji.

4. člen

Skupščina Republike Slovenije z ustavnim zakonom določa, kateri zvezni predpisi se na območju Republike Slovenije ne uporabljajo, ker so v nasprotju z njeno ustavo in zakoni. Zakoni, ki jih Skupščina SFRJ sprejme po sprejemu te deklaracije, veljajo za območje Republike Slovenije, če k njim izreče soglasje Skupščina Republike Slovenije.

*Deklaracija o suverenosti
države Republike Slovenije*
z dne 2. julija 1990.
DZ RS 000-01/90-3; UL RS
26/90

- 2 -

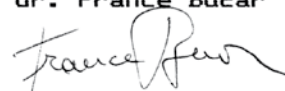
5. člen

Skupščina Republike Slovenije bo izvedla predpisan postopek za sprejem nove ustave Republike Slovenije v roku enega leta.

6. člen

Ta deklaracija začne veljati z dnem, ko je sprejeta in slovesno razglašena na skupni seji zborov Skupščine Republike Slovenije.

P r e d s e d n i k
dr. France Bužar

USTAVNI AMANDMAJI K USTAVI REPUBLIKE SLOVENIJE

Ti amandmaji so sestavni del ustave Republike Slovenije in začnejo veljati z njihovo razglasitvijo.

AMANDMA XCVI

1. V Republiki Sloveniji se ne uporabljajo določbe ustave SFRJ, ki niso v skladu z ustavo Republike Slovenije.
2. Skupščina Republike Slovenije z ustavnimi zakoni določi, katere določbe zveznih zakonov, drugih predpisov in splošnih aktov zveznih organov, izdanih do uveljavitve tega amandmaja, se ne uporabljajo v Republiki Sloveniji.
3. Zvezni zakoni, izdani po uveljavitvi tega amandmaja, veljajo v Republiki Sloveniji, ko da k njim soglasje Skupščina Republike Slovenije.
4. S 1. točko se dopolni 1. točka amandmaja XCII k ustavi Republike Slovenije in V. poglavje drugega dela ustave Republike Slovenije; z 2. točko se dopolni 322. člen ustave Republike Slovenije; s 3. točko se dopolni 1. točka amandmaja LXIX k ustavi Republike Slovenije.

AMANDMA XCVII

1. Skupščina Republike Slovenije z zakonom ureja način služenja vojaškega roka in druga vprašanja vojaške obveznosti.
2. Republika Slovenija ureja teritorialno obrambo.
3. Predsedstvo Republike Slovenije imenuje in razrešuje komandanta Teritorialne obrambe Slovenije.
4. S 1. točko se dopolni 3. točka prvega odstavka 321. člena Ustave Republike Slovenije; z 2. točko se dopolni prvi odstavek 301. člena Ustave Republike Slovenije; s 3. točko pa se dopolni 378. člen Ustave Republike Slovenije.

AMANDMA XCVIII

1. Izvedba ustavnih amandmajev XCVI in XCVII k ustavi Republike Slovenije se uredi z ustavnimi zakoni.
2. Predlog ustavnega zakona predloži zborom Skupščine Republike Slovenije Komisija za ustavna vprašanja.
3. Ustavni zakon se sprejme na skupni seji vseh zborov Skupščine Republike Slovenije z dvotretjinsko večino vseh delegatov vseh zborov.
4. Ustavni zakon razglasi Skupščina Republike Slovenije na skupni seji vseh zborov in začne veljati z razglasitvijo.

Številka: 001-02/90-2
Ljubljana, dne 27. septembra 1990

*Ustavni amandmaji k
ustavi Republike Slovenije
z dne 27. septembra 1990.
DZ RS 001-02/90-2; UL RS
35/90*

SPORAZUM POLITIČNIH STRANK IN POSLANSKIH SKUPIN SKUPŠČINE
R SLOVENIJE O SKUPNEM NASTOPU NA PLEBISCITU ZA SAMOSTOJNO
IN NEODVISNO DRŽAVO REPUBLIKO SLOVENIJO

Politične stranke in poslanske skupine, zastopane v Skupščini
R Slovenije, so se glede plebiscita sporazumele o naslednjem:

1. Osamosvojitvev in neodvisnost R Slovenije je temeljna politična usmeritev in cilj vseh političnih strank in skupin, zastopanih v Skupščini R Slovenije.
2. Za uresničitev tega cilja je najbolj demokratična oblika izražanja ljudske volje plebiscit. Plebiscit je legitimna in legalna ter miroljubna oblika samoodločbe.
3. Vse politične stranke in skupine se zavezujejo, da bodo pri pripravi in izvedbi plebiscita delovale sporazumno in usklajeno. Za čim višjo udeležbo in pozitivno opredelitev državljanov bodo zastavile ves svoj politični vpliv in ugled. Politične stranke in poslanske skupine bodo štete za skupni uspeh vseh strank in skupin, če bo za samostojno in neodvisno Slovenijo glasovala večina vseh volilnih upravičencev.
4. Plebiscit predstavlja odločilno dejanje osamosvojitve R Slovenije. Na podlagi pozitivnega izida plebiscita se bo nadaljeval in tudi končal proces razdruževanja s Socialistično federativno republiko Jugoslavijo.
5. Za uspešen potek priprav za plebiscit bo Skupščina RS sprejela zakon o plebiscitu, datum pa bo na predlog IS RS in Predsedstva R Slovenije določila Skupščina R Slovenije.
6. Na podlagi plebiscitarne odločitve za samostojnost in neodvisnost sprejme Skupščina R Slovenije vse potrebne akte in ukrepe, da prevzame uresničevanje suverenih pravic, ki jih je prenesla na organa SFRJ, in začne pogajanje z drugimi republikami v SFRJ o bodoči ureditvi odnosov po načelih mednarodnega prava.

*Sporazum političnih strank
in poslanskih skupin
Skupščine Republike
Slovenije o skupnem
nastopu na plebiscitu za
samostojno in neodvisno
državo Republiko Slovenijo
z dne 6. decembra 1990.
DZ RS, seja Skupščine RS
6. decembra 1990*

7. Na podlagi plebiscitarne odločitve za samostojnost se izvede postopek za razdružitev R Slovenije s SFRJ na formalno pravni ravni in to z ustavnim aktom za izvedbo odločitve, sprejete na tem plebiscitu, z novo ustavo R Slovenije in z ustavnim zakonom za izvedbo ustave.
8. Hkrati z dograjevanjem in vzpostavljanjem lastnih institucij R Slovenije se bodo prevzemale suverene pravice, ki so bile prenesene na SFRJ in potekali dogovori o nadaljnjem sožitju z ostalimi jugoslovanskimi narodi oziroma republikami. Ravno tako bodo tekli postopki za mednarodno-pravno priznanje R Slovenije in njeno vključitev v OZN in druge svetovne institucije.
9. Republika Slovenija bo zagotavljala narodnostnima skupnostima, italijanski in madžarski, kakor tudi vsem pripadnikom drugih jugoslovanskih narodov, da se zaradi plebiscitarne odločitve ne bo spremenil njihov sedanji politični status. Delili bodo našo skupno usodo. Republika Slovenija bo varovala narodnostni skupnosti, pripadniki drugih jugoslovanskih narodov, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji, pa bodo, če bodo to želeli, dobili državljanstvo po zakonu o državljanstvu.
10. Stranke in poslanske skupine, zastopane v Skupščini R Slovenije, se zavedajo zgodovinskega pomena odločanja za samostojnost na plebiscitu. Plebiscitarna opredelitev za samostojno in neodvisno državo Slovenijo je lahko samo integralno dejanje slovenskeganaroda, italijanske in madžarske narodne skupnosti in državljanov R Slovenije, zato ne more imeti in tudi nima pravice, da bi ga izvajala in izvedla ena sama stranka ali koalicija in si zato pozitivnega izida plebiscita ne more pripisati nobena posamezna stranka ali koalicija.

11. Prednostna naloga je delo na novi slovenski ustavi, zato stranke pozivajo vse pristojne organe, da organizirajo in pospešijo delo pri usklajevanju različnih pogledov nanjo in oblikovanju sporazumnih rešitev. Neodvisna in samostojna slovenska država mora imeti novo ustavo R Slovenije čimprej.

Stranke v parlamentu bodo storile vse za spoštovanje poslovniških postopkov in za to, da se bodo pred sprejetjem odločitev argumentirano preverili različni predlogi in opravili poskusi oblikovanja takih rešitev, ki bodo sprejemljive za čim širši krog poslancev in parlamentarnih strank.

12. Stranke soglašajo, da z odločitvijo, sprejeto na plebiscitu, trajna in neodtuljiva pravica slovenskega naroda do samoodločbe ni izčrpana.

13. S tem sporazumom oziroma pod temi pogoji pristopajo vse stranke, zastopane v Skupščini R Slovenije k pripravam za plebiscit.

Ljubljana, 6. december 1990

Klub delegatov narodnostne skupnosti

Klub neodvisnih poslancev

Liberalno demokratična stranka

Liberalna stranka

Slovenska demokratična zveza

Slovenska kmečka zveza

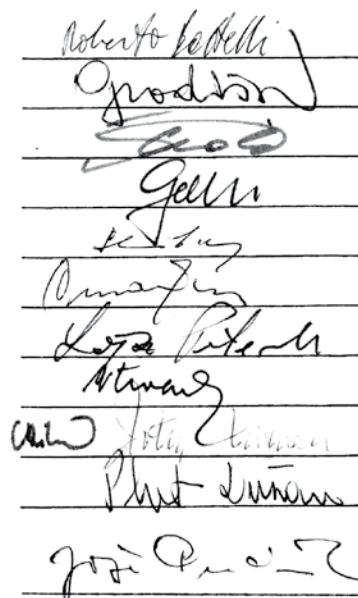
Slovenski krščanski demokrati

Socialistična stranka Slovenije

Stranka demokratične prenove

Zeleni Slovenije

Socialdemokratska stranka Slovenije

Pristojna volilna komisija najpozneje 10 dni pred dnevom izvedbe plebiscita sporoči organu, ki vodi evidenco volilne pravice, katera glasovalna mesta bodo na njegovem območju in območja glasovalnih mest.

Pristojni organ sestavi in razgrne splošne volilne imenike za glasovalna mesta na svojem območju najpozneje 6 dni pred dnevom izvedbe plebiscita.

Izid glasovanja ugotovi in objavi Republiška volilna komisija.

8. člen

Pri ugotavljanju izida glasovanja se upoštevajo osebe, ki so vpisane v splošni volilni imenik na dan izvedbe plebiscita, razen oseb, za katere organ za izvedbo plebiscita na posameznem glasovalnem mestu ugotovi, da se zaradi dela v tujini ali zaradi služenja vojaškega roka ali vojaških vaj, niso mogle udeležiti glasovanja.

9. člen

Zaradi nepravilnosti pri delu organa za izvedbo plebiscita na glasovalnem mestu ima glasovalni upravičenec pravico vložiti ugovor pri Republiški volilni komisiji v roku 24 ur po zaprtju glasovalnega mesta.

Za odločanje Republiške volilne komisije o ugovoru in za pritožbo zoper odločbo Republiške volilne komisije veljajo določbe zakona o volitvah v skupščine.

10. člen

Če je na plebiscitu sprejeta odločitev, da Republika Slovenija postane samostojna država, Skupščina Republike Slovenije slovesno razglasi to odločitev na skupni seji vseh zborov in hkrati sprejme program dela za uresničevanje te odločitve.

11. člen

Plebiscitarno opredeljevanje in odločanje na podlagi tega zakona v ničemer ne izčrpa trajne in neodtujljive pravice slovenskega naroda do samoodločbe in še posebej ne pravice do državne samostojnosti in neodvisnosti.

12. člen

Ta zakon začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Številka: 005-02/89-1
Ljubljana, dne 6. decembra 1990

S K U P Š Č I N A
REPUBLIKE SLOVENIJE

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

R A Z G L A S

DRŽAVLJANOM REPUBLIKE SLOVENIJE
VSEM VOLILCEM V REPUBLIKI SLOVENIJI

Udeležite se glasovanja na plebiscitu v nedeljo, dne 23. decembra 1990

Glasovali bomo o vprašanju:

ALI NAJ REPUBLIKA SLOVENIJA POSTANE SAMOSTOJNA IN NEODVISNA DRŽAVA?

DA

NE

Odločitev za samostojno in neodvisno državo Republiko Slovenijo bo sprejeta, če bo zanjo glasovala večina vseh volilcev.

Odločitev za samostojno in neodvisno državo Republiko Slovenijo ima naslednji pomen:

1. Republika Slovenija kot samostojna in neodvisna država ne bo več združena v zvezno državo - Socialistično federativno republiko Jugoslavijo.
2. Postopna uresničitev statusa Republike Slovenije kot samostojne in neodvisne države se uredi z ustavnim aktom za izvedbo odločitve, sprejete na plebiscitu, z novo ustavo Republike Slovenije in ustavnim zakonom za izvedbo ustave.
3. Republika Slovenija kot samostojna in neodvisna država bo lahko sklepala meddržavne pogodbe, vključno s konfederalno pogodbo z državami drugih jugoslovanskih narodov.

Na plebiscitu sprejeta odločitev za samostojno in neodvisno državo Republiko Slovenijo bo zavezovala Skupščino Republike Slovenije, da v šestih mesecih sprejme ustavne in druge akte ter ukrepe, ki so potrebni, da Republika Slovenija prevzame izvrševanje suverenih pravic, ki jih je prenesla na organe SFRJ. Hkrati začne pogajanja z drugimi republikami v SFRJ o pravnem nasledstvu SFRJ in o bodoči ureditvi medsebojnih odnosov po načelih mednarodnega prava, vključno s ponudbo konfederalne pogodbe.

Smu za samostojno in neodvisno državo Republiko Slovenijo.

Številka: 005-02/89-1
Ljubljana, dne 6. decembra 1990

SKUPŠČINA
REPUBLIKE SLOVENIJE

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

*Razglas državljanom
Republike Slovenije z dne
6. decembra 1990.
DZ RS 005-02/89-1; UL RS
44/90*

Skupščina Republike Slovenije je na podlagi soglasne volje vseh v skupščini zastopanih političnih strank in skupin ter na podlagi prvega odstavka 336. člena ustave Republike Slovenije in 255. člena poslovnika Skupščine Republike Slovenije na skupni seji zborov dne 6. decembra 1990 sprejela

D E K L A R A C I J O

O SPOŠTOVANJU TEMELJNIH KONVENCIJ SVETA EVROPE

Zavedajoč se velikega pomena, ki ga ima Svet Evrope za krepitev sodelovanja in sožitja med evropskimi državami in upošteva dejstvo, da Svet Evrope daje poseben poudarek ohranjanju in nadaljnjemu uresničevanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kot načinu, s katerim je mogoče doseči ta cilj;

Upošteva dejstvo, da je Svet Evrope sprejel vrsto konvencij o varstvu človekovih pravic, ki so danes sestavni del ureditve sodobne demokratične Evrope, predstavljajo splošno priznana načela evropske civilizacije in dopolnjujejo siceršnjo globalno ureditev na tem področju, kot je vsebovana v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah ter obeh mednarodnih paktih z dodatnimi protokoli, sprejetih v okviru Organizacije združenih narodov in ki so že sestavni del veljavnih predpisov Republike Slovenije;

Zavedajoč se določil, da so konvencije Sveta Evrope o človekovih pravicah odprte za pristop le državam, ki dejansko zagotavljajo uresničevanje z njimi priznanih človekovih pravic;

Z ugotovitvijo, da je bil z uvedbo večstrankarske parlamentarne demokracije v Republiki Sloveniji napravljen bistven korak v smeri spoštovanja in uresničevanja temeljnih človekovih pravic in svoboščin, kot jih vsebujejo konvencije Sveta Evrope, Skupščina Republike Slovenije izraža prepričanje, da so v Republiki Sloveniji dejansko izpolnjeni pogoji, ki jih za države članice postavljajo konvencije Sveta Evrope, med katerimi poudarjamo zlasti Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin in pripadajoče protokole ter deklaracije.

Skupščina Republike Slovenije

izraža željo,

da Republika Slovenija postane enakopravna članica Sveta Evrope in obenem

izjavlja,

da bo v svoji notranji ureditvi dosledno spoštovala standarde, ki jih opredeljujejo konvencije Sveta Evrope.

Številka: 007-05/90-1

Ljubljana, dne 6. decembra 1990

S K U P Š Č I N A
REPUBLICKE SLOVENIJE

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

*Deklaracija o spoštovanju
temeljnih konvencij Sveta*

Evrope z dne

6. decembra 1990.

DZ RS 007-05/90-1; UL RS

45/90

P O R O C I L O

REPUBLISKE VOLILNE KOMISIJE O IZIDU GLASOVANJA NA PLEBISCITU,
DNE 23.12.1990

Republiška volilna komisija je dne 26.12.1990 na podlagi določb 7. člena Zakona o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 44/90) v zvezi z določbami 27. člena Zakona o volitvah v skupščine (Uradni list SRS, št. 42/89 in 5/90 ter Uradni list RS, št. 10/90 in 45/90)

u g o t o v i l a

naslednji izid glasovanja na plebiscitu za odločitev, ali naj Republika Slovenije postane samostojna in neodvisna država, ki je bil v nedeljo, dne 23. decembra 1990:

I.

1. a) Na podlagi evidence volilne pravice, je bilo v splošne volilne imenike vpisano 1.496.860 volilcev
- b) ker pomotoma niso bili vpisani v volilni imenik, je po 77. členu Zakona o volitvah v skupščine s potrdili glasovalo 2.434 volilcev
- c) **skupno število volilnih upravičencev 1.499.294 volilcev**
2. Glasovalo je:
 - a) na podlagi 74. člena Zakona o volitvah v skupščine 19.12.1990, 20.12.1990 in 21.12.1990 (predčasno glasovanje) 19.233 volilcev
 - b) na voliščih 1.329.523 volilcev
 - c) na voliščih, kjer je na podlagi določb 85. a člena Zakona o volitvah v skupščine 23.12.1990 potekalo glasovanje oseb, ki so bile na dan plebiscita odsotne iz kraja stalnega bivališča, ker so bile v bolnišnici, zdravilišču, domu za ostarele občane ali v priporu, 12.982 volilcev
 - d) **na plebiscitu skupaj 1.361.738 volilcev**
3. a) Na podlagi 8. člena Zakona o plebiscitu o samostojnosti in

*Poročilo Republiške volilne komisije o izidu glasovanja na plebiscitu z dne 23. decembra 1990.
DZ RS 005-02/89-1/5-1;
UL RS 2/91*

neodvisnosti Republike Slovenije se pri ugotavljanju izida glasovanja ne upoštevajo osebe, za katere organ za izvedbo plebiscita ugotovi, da se zaradi dela v tujini, služenja vojaškega roka ali zaradi vojaških vaj, niso mogle udeležiti glasovanja.

Republiška volilna komisija ugotavlja, da se iz navedenih razlogov glasovanja ni moglo udeležiti 42.274 oseb, zato se za ugotavljanje izida upošteva 1.457.020 volilcev (100 %).

b) oddanih je bilo 1.359.581 glasovnic.

c) - na vprašanje "Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država" je z DA odgovorilo 1.289.369 volilcev (88,5 %).

- na vprašanje "Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država" je z NE odgovorilo 57.800 volilcev (4,0 %).

- ker iz oddane glasovnice ni bilo moč ugotoviti volje volilcev, je bilo neveljavnih 12.412 glasovnic (0,9 %).

4. Republiška volilna komisija pri ugotavljanju izida glasovanja ni ugotovila nepravilnosti, ki bi vplivale na izid glasovanja.

II.

Republiška volilna komisija je na podlagi določb 3. člena Zakona o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ugotovila, da je odločitev, da Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država,

s p r e j e t a,

ker se je zanjo izrekla večina vseh glasovalnih upravičencev.

Številka: RVK-P 1-1/90
Datum: 26.12.1990

Tajnik:
Marko Golobič

Člani:
dr. Franci Grad

Marko Herman
Petar Gregi
Pete Jurgl
Miroslav Petje
Franz Testen

Predsednica:
Marija Ude-Marinček

USTAVNI AMANDMA
K USTAVI REPUBLIKE SLOVENIJE

Ta ustavni amandma je sestavni del ustave Republike Slovenije in začne veljati z njegovo razglasitvijo.

AMANDMA XCIX

1. Državljeni Republike Slovenije neposredno in po svojih predstavnikih v Skupščini Republike Slovenije odločajo o urejanju vseh odnosov v Republiki Sloveniji ter o urejanju odnosov Republike Slovenije z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami.

Skupščina Republike Slovenije z zakoni samostojno ureja vsa razmerja, ki so skupnega pomena za državljane Republike Slovenije, njihove organizacije in skupnosti.

Republika Slovenija ureja odnose z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami v skladu z mednarodnim pravom in kot ena od pravnih naslednic SFRJ tudi v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki jih je sklenila SFRJ.

2. Razveljavijo se vse določbe ustave Republike Slovenije, s katerimi je prenešeno izvrševanje suverenih pravic Republike Slovenije na organe SFRJ, in določbe, ki urejajo položaj Republike Slovenije v SFRJ ter iz njega izhajajoča razmerja.
3. Razveljavijo se določbe ustave Republike Slovenije, ki določajo lastninski maksimum na kmetijskih in gozdnih zemljiščih in določbe, ki izključujejo lastninsko pravico na stavbnih zemljiščih v mestih in naseljih mestnega značaja. Preoblikovanje družbene lastnine v javno in druge oblike lastnine ter omejitve lastnine ureja zakon.
4. Dokler Skupščina Republike Slovenije ne odloči drugače, ureja Republika Slovenija odnose z drugimi republikami v SFRJ in z organi SFRJ v okviru predpisov, ki se uporabljajo v Republiki Sloveniji v skladu z ustavnim amandmajem XCVI k ustavi Republike Slovenije.
5. Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije s svojimi predpisi določi, kateri predpisi zveznih organov, izdani za izvrševanje zveznih zakonov, se ne uporabljajo v Republiki Sloveniji.

S to točko se dopolni 2. točka amandmaja XCVI.

Številka: 001-02/89-2
Ljubljana, dne 20. februarja 1991

*Ustavni amandma XCIX k
Ustavi Republike Slovenije
z dne 20. februarja 1991.
DZ RS 001-02/89-2; UL RS
7/91*

Skupščina Republike Slovenije je na skupni seji vseh zborov dne 20. februarja 1991 sprejela naslednjo

R E S O L U C I J O

O PREDLOGU ZA SPORAZUMNO RAZDRUŽITEV SOCIALISTIČNE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

I.

Na temelju trajne in neodtujljive pravice slovenskega naroda do samoodločbe, ki je eno od temeljnih načel mednarodnega prava ter veljavnih ustavnih ureditev Republike Slovenije in Socialistične federativne republike Jugoslavije, je bil dne 23. decembra 1990. leta v Republiki Sloveniji izveden plebiscit za odločitev, ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država, ki ne bo več združena v zvezno državo - SFRJ.

Z ljudskim glasovanjem na plebiscitu so prebivalci Republike Slovenije na pravno veljaven način izrazili svojo politično voljo, da postane Republika Slovenija suverena država, ki bo imela vso dejansko oblast na svojem ozemlju in bo subjekt mednarodnega prava v polnem pomenu.

Plebiscitna odločitev zavezuje Skupščino Republike Slovenije in vse druge državne organe Republike Slovenije, da sprejmejo v šestih mesecih od dneva razglasitve odločitve ustavne in druge akte ter ukrepe, ki so potrebni, da Republika Slovenija prevzame izvrševanje suverenih pravic, ki jih je prenesla na organe SFRJ. Na plebiscitu sprejeta odločitev tudi zavezuje Skupščino Republike Slovenije, da začne pogajanja o pravnem nasledstvu SFRJ in o bodoči ureditvi medsebojnih odnosov po načelih mednarodnega prava.

II.

Skupščina Republike Slovenije naslavlja na Skupščino SR Bosne in Hercegovine, Skupščino SR Črne gore, Sabor Republike Hrvatske, Sobotranje SR Makedonije in Skupščino Republike Srbije naslednji predlog za sporazumno razdružitev SFRJ:

1. Socialistična federativna republika Jugoslavija se s sporazumom republik razdruži na dve ali več suverenih in neodvisnih držav. Nove države, ki nastanejo z razdružitvijo, so suverene in imajo vso oblast, vsaka na svojem ozemlju. Z dejanjem razdružitve si medsebojno priznajo polno mednarodnopravno subjektiviteto.

Nove države bodo v skladu s sklepno listino Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi spoštovale vse medsebojne meje, kakor tudi meje vseh držav v Evropi, kot nedotakljive.

Novo države bodo vzajemno spoštovale ozemeljsko celovitost vsake od držav. Vzdržale se bodo dejanj, ki niso v skladu s cilji in načeli ustanovne listine Združenih narodov, zlasti pa ne bodo storile ničesar, kar bi bilo na škodo ozemeljske celovitosti, politične neodvisnosti ali enotnosti katerekoli države. Posebej se bodo vzdržale slehernih takšnih dejanj, ki bi predstavljala grožnjo s silo ali uporabo sile.

2. Republike bodo postopek razdružitve izvedle postopno, sporazumno in v razumnem roku. Vsa vprašanja v zvezi s pravnim nasledstvom (sukcesijo) in druga vprašanja razdružitve bodo rešena v skladu z veljavnimi pravili mednarodnega prava, zlasti s tistimi, ki so povzeta v Dunajski konvenciji o pravu mednarodnih pogodb iz leta 1969, v Dunajski konvenciji o nasledstvu držav glede mednarodnih pogodb iz leta 1978 in v Dunajski konvenciji o nasledstvu držav glede državnega premoženja, arhivov in dolgov iz leta 1983.

Postopek razdružitve bo potekal tako, da ne bodo prizadete legitimne koristi novih držav in njihovih dosedanjih skupnih ustanov, niti koristi tretjih držav in mednarodne skupnosti. Morebitne medsebojne spore bodo reševale po miroljubni poti in tako, da ne bodo ogrožale mednarodnega miru, varnosti in pravičnosti. Na podlagi načela enakopravnosti strank v sporu ter v dobri veri in v duhu sodelovanja si bodo prizadevale doseči pravično rešitev na temelju mednarodnega prava.

3. Nove države si bodo prizadevale za trajne in institucionalizirane oblike sodelovanja, vključno z ureditvijo medsebojnih odnosov v morebitni jugoslovanski konfederativni ali gospodarski skupnosti ali kakšni drugi ustrezni povezavi v korist svojih narodov oziroma državljanov in državljanov. Prizadevale si bodo, da bodo z razvijanjem enakopravnega sodelovanja pospeševale medsebojno razumevanje in zaupanje, prijateljske in dobrososedske odnose, mednarodni mir, varnost in pravičnost. Prav tako si bodo prizadevale, da bodo z razvijanjem sodelovanja večale blaginjo svojih narodov. Na tej podlagi bodo razvijale trajne oblike ekonomskega, kulturnega in znanstvenega sodelovanja ter si nudile medsebojno podporo pri vključevanju v evropske in svetovne oblike meddržavnega sodelovanja in povezovanja.

III.

Republika Slovenija se oblikuje kot samostojna, suverena in neodvisna država.

Državne meje nove države Republike Slovenije so mednarodno priznane državne meje dosedanje SFR Jugoslavije z Republiko Avstrijo, Republiko Italijo in Republiko Madžarsko in meja med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško v okviru dosedanje SFRJ.

- 3 -

IV.

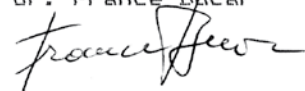
Skupščina Republike Slovenije obvešča Skupščino SFRJ, da s to resolucijo začne postopek za razdružitev SFRJ na dve ali več samostojnih in neodvisnih držav.

Republike se bodo dogovorile, katere dosedanje funkcije federacije bodo v minimalnem obsegu še izvrševale skupno med postopkom razdruževanja.

Številka: 000-01/90-5/14
Ljubljana, dne 20. februarja 1991

S K U P Š C I N A
REPUBLIKE SLOVENIJE

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

Na podlagi 102. člena v zvezi s 3. odstavkom 155. člena Zakona o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti (Ur.list SRS, št. 55/82 in Ur.list RS, št. 9/90) je Predsedstvo Republike Slovenije na 33. seji, dne 18.3.1991 sprejelo

S K L E P

o ustanovitvi operativnega koordinacijskega telesa za primer izrednih razmer.

1.

Za usklajevanje in usmerjanje priprav za delovanje v primeru izrednih razmer, se ustanovi koordinacijsko telo v sestavi:

- vodja: BAVČAR Igor, republiški sekretar za notranje zadeve;
- namestnik: JANŠA Janez, republiški sekretar za ljudsko obrambo;
- člani: BEZNIK Vinko, RSNZ;
BOGATAJ Miran, RSLO;
BREGAR Miloš, RŠTO;
BREJC Miha, RSNZ;
ČELIK Pavle, RSNZ;
DOMADENIK Milan, RSNZ;
FEKONJA Marjan, RSLO;
KACIN Jelko, RSLO;
KOKORAVEC Franc, RŠTO;
KOLENC Jože, RSNZ;
KRKOVIČ Tone, RŠTO;
KOPRIVNIKAR Bogdan, RSLO;
KURALT Lojze, RSNZ;
KUZMA Damjan, RŠTO

*Sklep Predsedstva
Republike Slovenije z
dne 18. marca 1991 o
ustanovitvi operativnega
koordinacijskega telesa za
primer izrednih razmer.
MNZ 800-03-7/91*

- 2 -

LOVŠIN Andrej, RSLO;
SLAPAR Janez, RŠTO;
STUŠEK Janko, RSLO;
UŠENIČNIK Bojan, Predsedstvo RS;
VEREŠ Anton RŠTO.

II.

Operativno koordinacijsko telo iz prejšnje točke je za svoje delo odgovorno Predsedstvu Republike Slovenije. Operativno telo začne z delom takoj.

III.

Republiška sekretarja za notranje zadeve in za ljudsko obrambo zagotovita materialne in druge pogoje za delo operativnega koordinacijskega telesa ter določita način opravljanja administrativno-tehničnih in drugih del za njegove potrebe.

IV.

Ta sklep se uveljavi takoj.

S tem sklepom se seznanijo vse imenovane v operativnem koordinacijskem telesu ter predsednika Skupščine Republike Slovenije ter predsednika Izvršnega sveta Skupščine Slovenije.

Številka: 800-03-7/91
Ljubljana, 18.3.1991

P r e d s e d n i k
Predsedstva Republike Slovenije
Milan KUČAN

Milan Kučan

U S T A V N I Z A K O N

O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH USTAVNEGA ZAKONA ZA IZVEDBO USTAVNIH AMANDMAJEV XCVI IN XCVII K USTAVI REPUBLIKE SLOVENIJE NA PODROČJU LJUDSKE OBRAMBE

1. člen

V ustavnem zakonu za izvedbo ustavnih amandmajev XCVI in XCVII k ustavi Republike Slovenije na področju ljudske obrambe (Uradni list RS, št. 35/90 in 10/91) se v 4. členu besede "se lahko izvrši le s soglasjem Predsedstva Republike Slovenije" nadomesti z besedami "oziroma enot in zavodov JLA v enote in zavode teritorialne obrambe je v pristojnosti Predsedstva Republike Slovenije".

2. člen

V 5. členu se doda drugi odstavek, ki se glasi:

"Predsedstvo Republike Slovenije lahko zadrži izvajanje mobilizacije oziroma drugih aktivnosti, ki niso bile pravočasno načrtovane ali če o njih niso odločili pristojni organi Republike Slovenije."

3. člen

V 11. členu se spremeni besedilo tako, da se glasi:

"V Republiki Sloveniji se ne uporabljajo naslednji zvezni zakoni in za njihovo izvrševanje sprejeti predpisi:

- zakon o splošni ljudski obrambi (Uradni list SFRJ, št. 21/82);
- zakon o vojaški obveznosti (Uradni list SFRJ, št. 64/85 in 26/89);
- zakon o službi v oboroženih silah (Uradni list SFRJ, št. 7/85, 20/89, 40/89 in 26/90) v delu, ki se nanaša na teritorialno obrambo in vojaške obveznike v rezervni sestavi;
- zakon o zunanjetrgovinskem poslovanju (Uradni list SFRJ, št. 63/89) v delu, ki se nanaša na uvoz orožja in vojaške opreme za potrebe teritorialne obrambe ali organov za notranje zadeve.

Določbe zakona o službi v oboroženih silah in zakona o zunanjetrgovinskem poslovanju ter za njihovo izvrševanje sprejeti predpisi iz prejšnjega odstavka, se v Republiki

Ustavni zakon o spremembah in dopolnitvah ustavnega zakona za izvedbo ustavnih amandmajev XCVI in XCVII k Ustavi Republike Slovenije na področju ljudske obrambe z dne 8. maja 1991.
DZ RS 001-02/90-8/5-1; UL RS 10/91

Sloveniji uporabljajo tako, da pristojnosti, ki jih ti predpisi določajo zveznim organom, v Republiki Sloveniji opravljajo ustrezni republiški organi določeni z republiškimi predpisi.

V Republiki Sloveniji se ne uporablja 33. člen zakona o financiranju federacije (Uradni list SFRJ, št. 15/77, 71/85, 71/86, 10/88, 31/88, 16/89, 41/89 in 60/89) v zvezi z 10. členom tega ustavnega zakona.

V Republiki Sloveniji se ne uporabljajo določbe 114., 116., 121., 124., 133., 136., 201., 202., 203., 205., 206., 214., 216. in 217. člena kazenskega zakona SFRJ (Uradni list SFRJ, št. 44/76, 34/84, 74/87, 57/89, 3/90 in 38/90), če gre za dejanje, ki je storjeno v izvrševanju tega ustavnega zakona po odločitvi pristojnih organov Republike Slovenije oziroma, če se vojaški obveznik ne odzove pozivu zveznih organov na služenje vojaškega roka ali na izvrševanje drugih vojaških dolžnosti. V Republiki Sloveniji se ne uporablja tudi določba 132. člena kazenskega zakona SFRJ, če gre za nabavo orožja in streliva za potrebe Teritorialne obrambe Republike Slovenije ali organov za notranje zadeve."

4. člen

12. člen se črta.

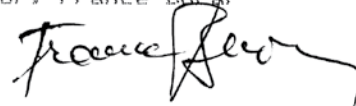
5. člen

Ta ustavni zakon začne veljati z dnem razglasitve.

Številka:001-02/90-8/5-1
Ljubljana, dne 8. maja 1991

S K U P Š Č I N A
REPUBLIKE SLOVENIJE

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

SKUPŠČINA
REPUBLIKE SLOVENIJE

številka: 000-01/90-3/27
Ljubljana, 8.5.1991

S K U P Š Č I N I
SOCIALISTIČNE FEDERATIVNE
REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

Skupščina Republike Slovenije je na skupni seji vseh zborov dne 8.5.1991 sprejela naslednje sporočilo Skupščini SFRJ:

I.

Odložitev na plebiscitu 23.12.1990 zavezuje Skupščino Republike Slovenije in vse druge državne organe Republike Slovenije, da sprejmejo v šestih mesecih od dneva razglasitve odločitve ustavne in druge akte ter ukrepe za uresničitev plebiscitne odločitve. Skupščina Republike Slovenije je na skupni seji vseh zborov dne 20. februarja 1991 sprejela "Resolucijo o predlogu za sporazumno razdružitev Socialistične federativne republike Jugoslavije".

S to resolucijo, naslovljeno vsem republiškimi skupščinam, je predlagala sporazumno razdružitev SFRJ na dve ali več suverenih in neodvisnih držav in obvestila Skupščino SFRJ, da s to resolucijo začenja postopek za tako razdružitev.

II.

Skupščina Republike Slovenije ugotavlja, da je na resolucijo od vseh republiških skupščin kljub ponovljenemu pozivu do današnjega dne odgovoril le Sabor Republike Hrvatske. Tudi razgovori predsednikov predsedstev republik oziroma predsednikov republik doslej niso pripeljali do sprejetja predloga za sporazumno razdružitev ali kakega drugega predloga.

III.

Skupščina Republike Slovenije še vedno izraža pripravljenost za sodelovanje in pogovore z drugimi republikami in organi federacije o vseh vprašanjih v postopku razdruževanja in za iskanje sporazumnih rešitev, s katerimi bi bili v polni meri enakopravno spoštovani vzajemni interesi glede gospodarskih, političnih, mednarodnih in drugih odnosov.

Sporočilo Skupščine
Republike Slovenije
Skupščini SFRJ
z dne 8. maja 1991.
DZ RS 000-01/90-3/27;
Poročevalec Skupščine R
Slovenije, 9. 5. 1991

IV.

Skupščina Republike Slovenije obvešča Skupščino SFRJ, da bo v skladu s plebiscitno odločitvijo najpozneje 26.6.1991 razglasila samostojnost in neodvisnost države Republike Slovenije.

V.

Skupščina Republike Slovenije je pripravljena začeti takojšnja pogajanja med organi Republike Slovenije in zveznimi organi o naslednjih vprašanjih:

- o oblikah in načinih začasnega opravljanja določenih funkcij, ki jih bodo zvezni organi po dogovoru opravljali za Republiko Slovenijo, dokler ne bo sama v celoti prevzela njihovega izvrševanja;
- o pravnem nasledstvu SFRJ - v skladu s pravili mednarodnega prava o nasledstvu držav glede državnega premoženja, arhivov in dolgov;
- o možnih oblikah in načinih gospodarskega, obrambnega, mednarodnega in drugega interesnega sodelovanja in povezovanja Republike Slovenije z drugimi republikami dosedanje SFRJ ali z njihovo morebitno zvezo.

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

DEKLARACIJA

OB NEODVISNOSTI

Izhajajoč iz pravice slovenskega naroda do samoodločbe, iz načel mednarodnega prava, iz ustave dosedanje SFRJ in iz ustave Republike Slovenije so se prebivalci Republike Slovenije na plebiscitu dne 23. decembra 1990 z absolutno večino odločili, da si za prihodnje življenje oblikujejo samostojno in neodvisno državo Republiko Slovenijo, ki ne bo več združena v Socialistično federativno republiko Jugoslavijo.

V skladu s to odločitvijo je Skupščina Republike Slovenije na sejah vseh zborov dne 25. junija 1991 na podlagi soglasnega predloga vseh parlamentarnih strank in poslanskih skupin sprejela ustavni akt o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije.

I.

Slovenija je v sodelovanju z Republiko Hrvaško že pred plebiscitom o samostojnosti in neodvisnosti predložila ostalim jugoslovanskim republikam predlog sporazuma o zvezi suverenih držav oziroma model konfederacije, v okviru katere bi članice dosedanje federacije tudi v prihodnje sodelovale na gospodarskem, obrambnem, zunanjepolitičnem in na drugih področjih. Predlog ni našel ustreznega odziva. Skupščina Republike Slovenije je razpisala plebiscit, na katerem se je prebivalstvo Slovenije z veliko večino glasov odločilo za samostojno in neodvisno državo Republiko Slovenijo.

Z Resolucijo o predlogu za sporazumno razdružitve Socialistične federativne republike Jugoslavije in drugimi akti ter sporočili je Slovenija obvestila jugoslovanske republike in jugoslovansko javnost o svojih načrtovanih korakih, h katerim jo je zavezal plebiscit ter predlagala Jugoslaviji oziroma jugoslovanskim republikam kot konstitutivnim subjektom federacije sporazumno razdružitve na dve ali več suverenih držav, ki naj si med seboj priznajo mednarodnopravno subjektiviteto. Obenem je ponovno izrazila tudi pripravljenost za dogovor o trajnih in institucionaliziranih oblikah sodelovanja, vključno z ureditvijo medsebojnih odnosov v morebitni jugoslovanski konfederativni ali gospodarski skupnosti ali kakšni drugi ustrezni povezavi v korist njenih narodov oziroma državljanov in državljanov.

Predlog za sporazumno razdružitve in začetek pogovorov o novih oblikah povezovanja na osnovi poprejšnje sporazumne razdružitve in vzpostavitve samostojnih držav razen v Republiki Hrvaški ni bil sprejet v pričakovanem razumnem roku in Skupščina Republike Slovenije je bila dolžna sprejeti ustavni akt o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije.

Deklaracija ob neodvisnosti

z dne 25. junija 1991.

DZ RS 001-2/91-12/3; UL

RS, I. I, 1/91

II.

Republika Slovenija se je razglasila za samostojno in neodvisno državo in se želi kot mednarodnopravni subjekt v polnem pomenu besede ter v skladu z načeli združevanja suverenih držav v Evropi povezovati z drugimi državami, postati članica Organizacije Združenih narodov, se vključiti v proces KEVS, Svet Evrope, v Evropsko Skupnost in druge povezave držav. Samostojnost in neodvisnost Republike Slovenije je razumeti tudi kot pogoj za vstopanje v nove integracije v okviru dosedanje Jugoslavije in v evropskih okvirih. Pri tem bo Republika Slovenija dosledno spoštovala Ustanovno listino Organizacije Združenih narodov, Konvencije Sveta Evrope, Helsinško sklepno listino in druge akte Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi ter druge mednarodne sporazume. Vzpostavitev samostojne in neodvisne države Republike Slovenije na podlagi pravice do samoodločbe ni uperjena zoper nikogar v Jugoslaviji ali zunaj nje. Enako pravico priznava Slovenija tudi drugim republikam ter narodom in narodnostim dosedanje Jugoslavije. Svojo pravico do suverene države in povezovanja z drugimi suverenimi državami želi uresničiti sporazumno, na miren način, s pogajanjem in dogovarjanjem, ker soglaša z zahtevami mednarodne skupnosti, da je treba prihodnja razmerja na območju dosedanje Jugoslavije vzpostaviti na demokratičen način in pri tem spoštovati nedotakljivost obstoječih zunanjih in notranjih meja.

III.

Republika Slovenija kot samostojna in neodvisna država:

- razglaša, da Ustava SFRJ na ozemlju Republike Slovenije več ne velja in da bo nadaljevala postopke za prevzem dejanske oblasti na svojem ozemlju. Postopek prevzemanja dejanske oblasti je pripravljena izvesti postopno in sporazumno z drugimi republikami dosedanje SFRJ, tako da pri tem ne bodo kršene enake pravice drugih republik;
- je pripravljena takoj nadaljevati pogovore o možnih oblikah povezovanja z državami, ki bodo nastale na območju dosedanje SFRJ. Na podlagi vzajemnega priznanja je pripravljena takoj začeti dogovore o sklenitvi sporazuma o vzpostavitvi skupnosti suverenih držav na območju dosedanje SFRJ. V tej skupnosti bi države članice usklajevale uresničevanje skupnih gospodarskih, političnih, mednarodnih in drugih interesov. Sklenitev takšnega sporazuma ali vsaj skupna izjava o politični volji za tak sporazum bi zagotovila, da postopek prevzemanja dejanske oblasti v novih državah in postopek oblikovanja skupnosti teh držav ne bi povzročala konfliktov, temveč bi se med seboj dopolnjevala ter olajševala proces uresničevanja pravice vseh jugoslovanskih narodov do samoodločbe, pravic Albancev na Kosovu, pravic narodnih manjšin in razvoj demokracije v skupnosti suverenih držav na ozemlju dosedanje Jugoslavije;

- v skladu z odločitvami Sabora Republike Hrvaške Republika Slovenija priznava Republiko Hrvaško kot suvereno državo z mednarodnopravno subjektiviteto; priznala bo tudi vse druge jugoslovanske republike, ki se bodo razglasile za suverene države.

Delegatom v Zveznem zboru Skupščine SFRJ iz Republike Slovenije in delegaciji Skupščine Republike Slovenije v Zboru republik in pokrajin Skupščine SFRJ, ki so opravljali to funkcijo do razglasitve te deklaracije, preneha mandat. Skupščina Republike Slovenije izvoli novo 12-člansko delegacijo, ki bo na podlagi njenih pooblastil v Skupščini dosedanje SFRJ sodelovala v pogajanjih za razdružitvev dosedanje SFRJ, v reševanju tekočih vprašanj v prehodnem obdobju in v dogovarjanju o morebitnem oblikovanju skupnosti suverenih držav na podlagi soglasja Skupščine Republike Slovenije. Republika Slovenija poziva druge republike dosedanje SFRJ, da v ta namen pooblastijo svoje delegacije. Skupščina Republike Slovenije pričakuje, da bodo pri vsem tem sodelovali tudi vsi ustrezni organi in organizacije dosedanje SFRJ.

Skupščina Republike Slovenije pooblašča dosedanjega člana Predsedstva SFRJ iz Republike Slovenije, da kot predstavnik Republike Slovenije v skladu s smernicami Skupščine Republike Slovenije sodeluje v delu Predsedstva dosedanje SFRJ.

Vsa vprašanja, ki v tem trenutku še niso v celoti rešljiva, kot npr. status JLA in odnos Republike Slovenije z njo, vprašanje pooblastil na področju mednarodnih odnosov in vprašanje delitve skupnega premoženja, bodo urejena s posebnim dogovorom Republike Slovenije z ustreznimi organi v okviru dosedanje SFRJ.

IV.

Republika Slovenija kot mednarodnopravni subjekt:

- spoštuje vsa načela mednarodnega prava in v smislu pravnega nasledstva določbe vseh mednarodnih pogodb, ki jih je sklenila SFRJ in se nanašajo na ozemlje Republike Slovenije. V skladu s pričakovanim sporazumom o prevzemu pravic in obveznosti dosedanje SFRJ bo Republika Slovenija izpolnjevala tudi svoje mednarodne finančne obveznosti do drugih držav in mednarodnih organizacij, zagotavljala nemoten pretok blaga, ljudi in storitev preko svojih meja v skladu s sprejetimi mednarodnimi obveznostmi in storila vse, da bo mednarodni promet prek njenega ozemlja potekal nemoteno. Pri vspostavljanju meje z Republiko Hrvaško si bodo organi Republike Slovenije še posebej prizadevali, da bo, ob vzajemnem interesu, zagotovljen čimbolj nemoten pretok ljudi, blaga in storitev;
- si bo prizadevala, da bo mednarodna skupnost z naklonjenostjo sprejela razglasitev samostojne in neodvisne Republike

Slovenije in pričakuje, da bo z njo okrepila gospodarske, kulturne, politične, finančne in vse druge odnose, in da jo bodo druge države dejansko in mednarodnopravno priznale. Pričakuje tudi, da bo mednarodna skupnost s tem in s svojim vplivom prispevala k oblikovanju skupnosti suverenih držav na ozemlju dosedanje SFRJ in s tem k sporazumnemu in mirnemu uresničevanju odločitve o samostojni in neodvisni državi - Republiki Sloveniji;

- pričakuje od sosednjih držav, da bodo upoštevale in poglobljale z mednarodnimi konvencijami in bilateralnimi pogodbami doseženo raven zaščite slovenske manjšine.

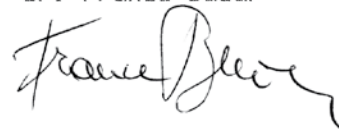
V.

Republika Slovenija je pravna in socialna država z zmogljivostim okolja prilagojenim tržnim gospodarstvom, v kateri bodo spoštovani človekove pravice in državljske svoboščine, posebne pravice avtohtonih narodnih skupnosti Italijanov in Madžarov v Republiki Sloveniji, evropski dosežki industrijske demokracije, predvsem socialno-ekonomske pravice, pravice zaposlenih do soddločanja in sindikalna svoboda, nedotakljivost lastnine ter svoboda delovanja gibanj in ustanov civilne družbe; v kateri bosta zagotovljeni večstrankarska parlamentarna demokracija in lokalna oziroma regionalna samouprava; v kateri politično ali drugačno prepričanje nikoli ne bo podlaga za kakršnokoli neenakopravnost ali razlikovanje; ki bo zavezana miru in nenasilnemu razreševanju vseh spornih vprašanj glede notranjih in zunanjih zadev ter enakopravnemu sodelovanju vseh narodov in državljanov v Evropi svobodnih in enakopravnih ljudi, regij, narodov in držav.

Številka: 001-2/91-12/3
Ljubljana, dne 25. junija 1991

SKUPŠČINA REPUBLIKE SLOVENIJE

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

Republika Slovenija
KOORDINACIJSKA SKUPINA

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAVPNO

šifrirano, oddati TAKOJ!

VSEM OPERATIVNIM PODSKUPINAM

REPUBLIŠKI ŠTAB ZA TERITORIALNO OBRAMBO

REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA NOTRANJE ZADEVE

REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA PROMET IN ZVEZE

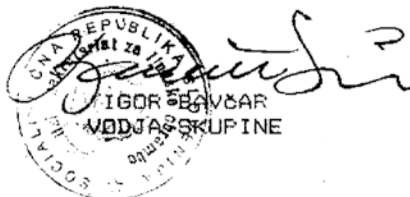
REPUBLIŠKI SEKRETARIAT ZA LJUDSKO OBRAMBO

Na podlagi 33. in 75. člena zakona o obrambi in zaščiti (Ur. list RS, št. 15/91) v zvezi s smernicami o ukrepih za pripravljenost (št. 800-03-12/91 z dne 15.5.1991) in odredbo Predsedstva Republike Slovenije št. 800-03-15/91 z dne 21.6.1991

I Z V R Š I T E :

1. Danes, **25.** /6.1991 do 24.00 prevzemite in zavarujte mejne prehode, carinske objekte in kontrolo zračnega letenja na letališčih Ljubljana, Maribor in Portorož v skladu z načrti.
2. Ukrepi se uveljavijo praviloma brez uporabe sile. V primeru uporabe fizičnega odpora delavcev na objektih iz prejšnje točke, represivne ukrepe izvršijo organi za notranje zadeve. O uporabi enot Teritorialne obrambe Republike Slovenije bo odločalo Predsedstvo Republike Slovenije na vašo zahtevo.
3. Uveljavlja se navodilo Repubiškega sekretariata za ljudsko obrambo za sprejem vojakov, gojencev, aktivnih vojaških oseb, civilnih oseb ter vojakov po pogodbi iz JLA, št. 801/305 z dne 10.6.1991. Zbirni centri morajo biti aktivirani na D + 1 do 6.00 ure (iz 1. točke).
4. V roku iz prejšnje točke se aktivirajo tudi centri za begunce.
5. Vsi ukrepi veljajo do preklica.
6. Koordinacijske, operativne podskupine z vsebino tega akta seznanijo izvajalce nalog; o izvršitvi nalog pa poročajo repubiški koordinaciji.

številka: 1112
Datum: 25. 6.1991

Ukaz Igorja Bavčarja, vodje
Koordinacijske skupine
Republike Slovenije, z dne
25. junija 1991 o prevzemu
in varovanju mejnih
prehodov.
MNZ 1112

Na temelju članka 70. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske, a na prijedlog Predsjednika Republike Hrvatske, Sabor Republike Hrvatske na sjednici Društveno-političkog vijeća 26. lipnja 1991, Vijeća općina 26. lipnja 1991. i Vijeća udruženog rada 26. lipnja 1991. donosi

O D L U K U
O PRIZNANJU REPUBLIKE SLOVENIJE KAO SUVERENE
I SAMOSTALNE DRŽAVE

Republika Hrvatska, kao suverena i samostalna država priznaje Republiku Sloveniju kao suverenu i samostalnu državu.

Klasa: 010;03/91;01/09
Zagreb, 26. lipnja 1991.

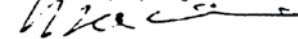
SABOR REPUBLIKE HRVATSKE

PREDSJEDNIK
VIJEĆA UDRUŽENOG RADA

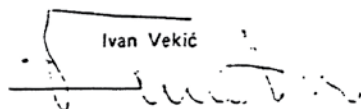

Ivan Matija

PREDSJEDNIK
VIJEĆA OPĆINA

Luka Bebić, dipl.ing.

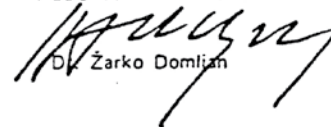

PREDSJEDNIK
DRUŠTVENO-POLITIČKOG VIJEĆA

Ivan Vekić

PREDSJEDNIK SABORA

Dr. Žarko Domljan

Sklep Sabora Republike
Hrvatske o priznanju
Republike Slovenije kot
suverene in neodvisne
države z dne 26. junija 1991.

MZZ

Republika Slovenija
Republiški sekretariat za
ljudsko obrambo
Republiški štab za
Teritorialno obrambo

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAUPNO

Datum: 27/06-1991 ob 9.50 uri

Na podlagi Odredbe Predsedstva R Slovenije št. SZ 800-03-18/91 z dne 27.06.91 v zvezi s smernicami o ukrepih za pripravljenost

U K A Z U J E M

1. Z odločnim bojnim delovanjem, s težiščem na dejstvomljanju po oklopnih enotah in drugih sredstvih tehnike zagotoviti realizacijo načrtovanih nalog. Z uporabo razpoložljivih borbениh sredstev zagotoviti varovanje objektov, meje in komunikacij. Preprečiti manevre enotam JA.
2. Aktivnosti uskladiti v koordinacijskih podskupinah.
3. Pripravite enote za aktiviranje načrta Nabava.
4. Realizacijo teh nalog zagotovite takoj, o ukrepih in rezultatih me takoj obvestite.

Janez Slapar
poveljnik
načelnik štaba

DK / DG

Ukaz Janeza Slaparja, v. d.
načelnika RŠ TO, z dne
27. junija 1991 o bojnem
delovanju.
Zbirka Vojaškega muzeja
Slovenske vojske

LJUDSKA OBRAMBA
URADNA TAJNOST
STROGO ZAVPNO

Na podlagi odredbe Predsedstva Republike Slovenije št.800-03-18/91 z dne 27.6.1991 in v zvezi s 55.členom zakona o notranjih zadevah (Ur.list SRS, št.28/80, 38/88, 27/89 in Ur.list RS, št.19/91) izdaja republiški sekretar za notranje zadeve

U K A Z

o uporabi orožja

1.

Za zagotovitev izvedbe nalog določenih z odredbo Predsedstva Republike Slovenije odrejam uporabo orožja v oborožitvi organov za notranje zadeve.

2.

Ta ukaz velja za vse pooblašcene uradne osebe organov za notranje zadeve Republike Slovenije in za rezervni sestav ONZ.

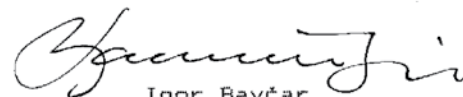
3.

Orožje se uporablja v skladu z Zakonom o notranjih zadevah.

4.

Ta ukaz začne veljati takoj in velja do preklica.

Številka: 0010-SZ-37/91
Datum : 27.6.1991

Igor Bavčar
REPUBLIŠKI SEKRETAR

*Ukaz o uporabi
orožja Igorja Bavčarja,
republiškega sekretarja za
notranje zadeve,
z dne 27. junija 1991.
MNZ 0010-SZ-37/91*

REPUBLIŠKA KOORDINACIJSKA SKUPINA

št.

datum: 28.6.91

Vsem koordinacijskim podskupinam

Zaradi brezobzirnega raketiranja in bombardiranja civilnih objektov na letališču Brnik in položajev TO na Medvedjeku s strani vojnega letalstva okupatorske jugoslovanske armade in groženj nadaljnjih bombardiranj civilnih objektov

UKAZUJEM

1. na vseh točkah, kjer so obrambne sile Republike Slovenije v taktični prednosti, izvršite ofenzivne akcije proti okupatorskim enotam in objektom. Nasprotnika pozovite na predajo, določite čimkrajši rok in izvedite akcijo z vsem razpoložljivim orožjem. Angažirajte vse razpoložljivo težko orožje in MES.
2. Pri akcijah poskrbite za evakuacijo in varnost življenj civilnega prebivalstva.
3. Aktivirajte načrte "NABAVA" in jih po lastni oceni izvedite v ugodnem trenutku čimprej.
4. Zaplenjeno orožje in strelivo zavarujte, disperzirajte in takoj vpokličite nove enote iz rezerve.
5. V vsaki pokrajini obvezno izvedite vsaj eno uspešno ofenzivno akcijo takoj. Poudarek naj bo na uničenju poveljniških mest okupatorske vojske, posebno tistih, na katerih poveljniki nastopajo z najbolj ekstremnimi stališči.
6. O izvedenih aktivnostih tekoče poročajte.

Za koordinacijsko skupino

Janez Slapar Janez Jansa Igor Bavčar

Ukaz Republiške
koordinacijske skupine
z dne 28. junija 1991.
MNZ

SKUPŠČINA
REPUBLIKE SLOVENIJE

Številka: 200-08/89-2/23
Ljubljana, 30/6-1991

STALIŠČA SKUPŠČINE REPUBLIKE SLOVENIJE

V ZVEZI S POLITIČNIM IN VARNOSTNIM POLOŽAJEM REPUBLIKE SLOVENIJE

Skupščina Republike Slovenije je na izrednem zasedanju 29. oziroma 30. junija 1991 obravnavala položaj po razglasitvi samostojnosti in agresiji jugoslovanske armade na ozemlje Republike Slovenije, utemeljeni na odločitvi Zveznega izvršnega sveta.

Skupščina Republike Slovenije se je seznanila s poročili predsednika Predsedstva Republike Slovenije, gospoda Milana Kučana, predsednika Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije, gospoda Lojzeta Peterleta, ministra za obrambo, gospoda Janeza Janše, ministra za notranje zadeve, gospoda Igorja Bavčarja in ministra za zunanje zadeve, gospoda dr. Dimitrija Rupla. Z minuto molka je počastila spomin padlih. Sprejela je naslednja s t a l i š č a :

1. Skupščina Republike Slovenije najostreje obsoja brutalno agresijo jugoslovanske armade in zveznih organov na ozemlje Republike Slovenije in najodločneje zavrača ultimate agresorja.
2. Skupščina Republike Slovenije izreka priznanje vsem državljanom in državljanom, pripadnikom Teritorialne obrambe in policijskih sil Republike Slovenije za hrabro in uspešno obrambo države.
3. Skupščina Republike Slovenije sprejema poročila in odobrava aktivnosti Predsedstva Republike Slovenije in Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije, o katerih je bila obveščena.
4. Skupščina Republike Slovenije vztraja pri sprejetih osamosvojitvenih dokumentih in nalaga vsem državnim organom Republike, da vztrajajo pri uresničevanju sprejetih odločitev.
5. Skupščina Republike Slovenije ponovno poudarja, da želi svoje odločitve uveljaviti na političen in demokratičen način. Nadaljnje postopke razdružitve je pripravljena izvajati sporazumno in postopoma, seveda pod pogojem, da jugoslovanska armada in zvezni organi za notranje zadeve dosledno

*Stališča Skupščine
Republike Slovenije
v zvezi s političnim in
varnostnim položajem
Republike Slovenije z dne
30. junija 1991.
DZ RS 200-08/89-2/23;
UL RS, I. I, 3/91*

spoštujejo dogovorjeno ustavitev bojev in se umaknejo na zahtevan način z bojnih položajev in komunikacij ter se vrnejo v vojašnice.

6. Skupščina Republike Slovenije soglaša s stališčem predsednika Predsedstva Republike Slovenije izrečenim v zvezi s pogovori s predstavniki dvanajsterice v Zagrebu. Obenem poziva dvanajsterico da v Republiko Slovenijo nemudoma pošlje svoje opazovalce in tako zagotovi nadzor nad spoštovanjem sprejetih dogovorov.

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

SKUPŠČINA
REPUBLIKE SLOVENIJE

Ljubljana, 10. julija 1991
številka: 000-01/90-5/43

Skupščina Republike Slovenije je na skupni seji vseh zborov dne 10. julija 1991 obravnavala Skupno deklaracijo, izhajajočo iz dogovorov med ministrsko trojko Evropske skupnosti in predstavniki vseh strani, ki so neposredno vključene v jugoslovansko krizo, na Brionih 7. julija 1991 in sprejela naslednji

s k l e p

1. Skupščina Republike Slovenije v celoti sprejema Skupno deklaracijo, vključno s prilogama I in II.
2. Skupščina Republike Slovenije bo o tem svojem sklepu obvestila ministrsko trojko Evropske skupnosti.
3. V zvezi s svojim pristankom na določbe Skupne deklaracije sprejema Skupščina Republike Slovenije naslednjo

i z j a v o

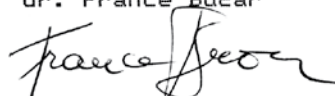
- Pravica do samoodločbe Republike Slovenije ni bila nikoli sporna za nobeno jugoslovansko republiko ali organ SFRJ in je izrecno poudarjena tudi v Ustavi SFRJ. Predmet spora je samo način uveljavitve te pravice. Potrditev tega stališča vidi Skupščina Republike Slovenije tudi v ugotovitvi Skupne deklaracije, da "le narodi Jugoslavije in zgolj oni sami lahko odločajo o svoji prihodnosti".
- Odločitev prebivalcev Republike Slovenije, sprejeta na plebiscitu dne 23. decembra 1990, je z velikansko večino 88,5 % vseh prebivalcev nesporno pokazala, da prebivalci Slovenije želijo živeti v samostojni in neodvisni državi.
- Skupščina Republike Slovenije je s posebno resolucijo ponudila vsem republikam v Jugoslaviji začetek pogajanj o sporazumni združitvi in o načinu urejanja prihodnjih medsebojnih odnosov v kakršnikoli institucionalizirani obliki od možne konfederacije do gospodarske skupnosti. Ker na to svojo ponudbo ni dobila odgovora, je morala v skladu z določili Zakona o plebiscitu in z izidom plebiscita dne 25. junija 1991 razglasiti svojo neodvisnost ter sprejeti ukrepe za uveljavitev neodvisnosti.
- Zvezne oblasti se tudi po tem dejanju niso bile pripravljene pogajati o osamosvojitvi Slovenije, čeprav je Republika Slovenija 25. junija ponovila svoj predlog za pogajanja, temveč so proti Sloveniji nastopile z oboroženo silo. Glavni cilj operacij JLA so bili: spremeniti obstoječi režim na mejnih prehodih, ki je bil skladen tako z zakoni SFRJ kot z zakoni Republike Slovenije; uvesti zaporo meja Slovenije z drugimi državami ter odrezati Slovenijo od komunikacij s svetom, da bi ji potem JLA lahko

Sklep in izjava Skupščine
Republike Slovenije o
brionski Skupni deklaraciji z
dne 10. julija 1991.
DZ RS 000-01/90-5/43

vsilila svoje pogoje s povsem jasnim političnim namenom preprečiti osamosvojitve Republike Slovenije. JLA je doživela neuspeh in pristala na prekinitev ognja, ni pa bila in še vedno ni pripravljena imenovati svojih predstavnikov v komisijo za nadzor nad spoštovanjem prekinitve ognja, pač pa še grozi z novim množičnim napadom z uporabo vseh sredstev, ki jih ima na razpolago in na vse cilje; tudi civilne.

- Ker želi preprečiti nadaljnje prelivanje krvi in še vedno vztraja pri ponujenem stališču, naj se vprašanja osamosvojitve Slovenije uredijo s pogajanjem in na demokratičen način, je Republika Slovenija sprejela usluge ministrske trojke Evropske skupnosti in za devetdeset dni ustavila nadaljnjo implementacijo svojih ustavnih aktov o osamosvojitvi.
- Skupščina Republike Slovenije izraža vse dolžno priznanje Evropski skupnosti za vložene napore za miroljubno razrešitev jugoslovanske krize in posebej pričakuje, da bo Evropska skupnost s svoje strani storila vse, kar je v njeni moči, da se prepreči nasilje JLA nad Slovenijo.
- Prekinitev ognja in ustavitve vseh sovražnih dejavnosti oboroženih sil proti Republiki Sloveniji razume Skupščina Republike Slovenije kot obveznost za vse strani in bo zato sleherno dopolnjevanje vojaških garnizij z dovajanjem novih enot iz drugih delov Jugoslavije na ozemlju Slovenije smatrala za flagrantno kršitev prekinitve ognja in obveznosti, ki izhajajo iz brionske Skupne deklaracije.
- Skupščina Republike Slovenije pričakuje, da bo Evropska skupnost posebej pozorna zlasti do naslednjih odprtih vprašanj:
 - pospešena mobilizacija rezervnega sestava JLA, zlasti v republiki Srbiji;
 - zagotavljanje varnosti starešinam in vojakom JLA, ki so v času vojne zapustili enote JLA;
 - vrnitev vojakov JLA, ki so državljani Republike Slovenije, brez kakršnihkoli sankcij na njihove domove in
 - povračilo škode, ki je bila Republiki Sloveniji in njenim državljanom povzročena v času intervencije JLA.
- Skupščina Republike Slovenije sprejema brionsko Skupno deklaracijo brez rezerv in pogojev ter s tem izraža svoje polno zaupanje v dobronamernost Evropske skupnosti.

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

Republika Slovenija
KOORDINACIJSKA SKUPINA REPUBLIŠKIH ORGANOV

številka: 13-DEL 07 14867
Datum: 20.7.1991

MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE
REPUBLIŠKI ŠTAB ZA TERITORIALNO OBRAMBO
POKRAJINSKIM ŠTABOM ZA TERITORIALNO OBRAMBO,
30. RAZVOJNA SKUPINA
OBMOŠNIM ŠTABOM ZA TERITORIALNO OBRAMBO
KOORDINATORJEM OBRAMBNIH PRIPRAV V POKRAJINAH
UPRAVNIM ORGANOM ZA LJUDSKO OBRAMBO

ZADEVA: Navodila in informacije v zvezi z izvajanjem sklepa
Predsedstva SFRJ o umiku enot JA z ozemlja Republike
Slovenije

1. Odločitev Predsedstva SFRJ o umiku enot JA z ozemlja Republike Slovenije spreminja nekatere točke Brionske deklaracije ter navodila, ki so bila dana v zvezi z njenim izvajanjem.

Prenehala je veljati odločitev, da se v roku treh mesecev na zelenem pasu meje Republike Slovenije vzpostavi stanje, po katerem se enote JA vrnejo v obmejne stražnice. Enote JA, ki še zasedajo nekatere stražnice, bodo le-te v kratkem zapustile. Vse prevzete stražnice je treba zavarovati, vendar v primerih, ko so objekti zaplombirani, vanje ne posegajte, temveč zagotovite samo varovanje pred morebitnimi vlomi in poškodbami. Do nadaljnjega se za varovanje meje uporabljajo tudi enote TO v skladu z veljavnimi akcijami in načrti, v kratkem pa bo izdelan načrt za uveljavljanje evropskih standardov na naših mejah, kar pomeni, da v mejnem pasu ne bo več enot oboroženih sil (TO) temveč samo še policija.

- b) na meji z Republiko Hrvaško ostane v veljavi dosedanji režim.
2. Blokade vojaških objektov je treba v skladu z že danimi navodili v celoti odpraviti (vkolikor to seveda ni bilo že storjeno), ohraniti pa je treba učinkovito operativno kontrolo nad izhodom vojaških enot ali oklepni oziroma drugih sredstev

Navodila in informacija
Koordinacijske skupine
republiških organov z dne
20. julija 1991 o izvajanju
sklepa Predsedstva SFRJ o
umiku enot JA z ozemlja
Republike Slovenije.

MNZ

in energično preprečiti vsak nenajavljen in nedogovorjen premik. Enak postopek velja glede bojnega usposabljanja enot na poligonih, Dotoka novih vojakov in starešin pa razen tistih, ki so potrebni za pripravo umika z ozemlja Republike Slovenije, ne bomo dovolili.

3. Mednarodni opazovalci, ki so do sedaj nadzorovali izvajanje Brionske deklaracije, bodo svoje pristojnosti razširili tudi na nadzorovanje umika enot JA z ozemlja Republike Slovenije. Tudi pri tej njihovi funkciji, ki je za Republiko Slovenijo zelo pomembna in dobrodošla, jim nudite vso potrebno pomoč oziroma vse usluge, za katere zaprosijo.
4. Upravni organi za ljudsko obrambo vodijo evidenco starešin in drugih oseb v službi v JA, ki bodo v skladu s sklepom Predsedstva SFRJ tudi po umiku enot JA ostali v Sloveniji posebej, kar pomeni da je status teh oseb vključno z 19.07.1991 drugačen kot pa tistih oseb, ki so na poziv Predsedstva RS prestopile v enote TO. Podrobnejše navodilo vam bomo posredovali naknadno.
5. Organi za notranje zadeve, štabi za teritorialno obrambo in podskupine v pokrajinah morajo voditi natančno evidenco stanja pripadnikov JA na svojem območju, kajti stanje se bo spreminjalo iz dveh razlogov. Deloma zaradi že začetega umika enot JA iz nekaterih obmejnih stražnic v večje garnizone, deloma pa zaradi prihoda nekaterih starešin in vojakov (kuharjev, šoferjev, tehnikov), ki bodo zagotovili tehnične pogoje za umik JA z ozemlja Republike Slovenije. Vsi ti prihodi morajo biti najavljeni, usklajeni preko skupne komisije ter odobreni s strani republiške koordinacijske skupine. Ostale prihode ali premike pripadnikov JA v Slovenijo je treba energično zadržati.
6. Glede nadaljnjega varovanja objektov vam bomo v kratkem posredovali konkretna navodila.
7. Organi za notranje zadeve ter območni štabi za teritorialno obrambo naj skupaj pripravijo predloge načrtov varovanja objektov, ki bodo po umiku JA ostali prazni.

Igor BAVČAR
MINISTER ZA
NOTRANJE ZADEVE

Ministry of Foreign Affairs
Republic of Lithuania
8 Vienuolio Street
Vilnius 232684
Lithuania

Vilnius, 13 August 1991

Dr. Dimitrij Rupel
Minister for Foreign Affairs
Republic of Slovenia
Ljubljana, Gregorčičeva 25
Slovenia

REPUBLIKA SLOVENIJA			
MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZVEZDE			
Prejeto:	16.8.91		
Org. št.	Številka	Priloge	Vredn.
	7992		

Yours Excellency,

The Supreme Council of the Republic of Lithuania on July 3, 1991, responding to your Note of June 28, 1991, and the Appeal from the Parliament of the Republic of Slovenia of July 2, 1991, condemned the aggression of the Yugoslav Peoples' Army against Slovenian democracy and independence and expressed its full support for the Slovenian right to self-determination.

On July 30, 1991 the Supreme Council of the Republic of Lithuania, with regard to the universally accepted right of national self-determination, as expressed in the declaration of Slovenian independence on July 25, 1991, following the plebiscite of December 23, 1990, and having carefully examined the Slovenian documents of independence, and bearing in mind the July 4, 1991 request of the Slovenian president Milan Kučan to all states and international organizations to recognize the Slovenian Republic as independent state, as well as the request of the Chairman of the Commission of International Relations of the Slovenian Parliament, Matjaš Sinkovec, of July 24, 1991, sent to the President of the Supreme Council of the Republic of Lithuania, Vytautas Landsbergis, resolved to recognise the legitimacy of the aspirations of the Republic of Slovenia, commissioned the Government of the Republic of Lithuania to enter into relations with the Republic of Slovenia and to look into the establishment of stable diplomatic other bilateral relations between the Republic of Lithuania and the Republic of Slovenia.

The Resolution of the Supreme Council of the Republic of Lithuania on Relations with the Republic of Slovenia is being delivered to you by my Personal Assistant, Rolandas Razulevičius. You may also wish to convey to him your thoughts on the further development and expansion of our bilateral relations.

Allow me, in conclusion, to express high regard for the courage of the Slovenian people in defending their aspirations to Slovenian stathood.

Sincerely yours,

Algirdas Saudargas
Minister of Foreign Affairs
Republic of Lithuania

S K U P š č I N A
REPUBLIKE SLOVENIJE

številka: 000-01/90-3/36
000-01/90-5/59

Ljubljana, 2. oktobra 1991

Skupščina Republike Slovenije je na skupni seji zborov dne 2. oktobra 1991 na podlagi 1. alinee 4. točke ustavnega amandmaja LXXII k Ustavi Republike Slovenije in 261. ter 262. člena poslovnika Skupščine Republike Slovenije sprejela

S T A L I š č A I N S K L E P E

SKUPŠČINE REPUBLIKE SLOVENIJE OB IZTEKU TRIMESEČNEGA MORATORIJA
ZA NADALJNJE URESNIČEVANJE OSAMOSVOJITVENIH AKTOV
SKUPŠČINE REPUBLIKE SLOVENIJE Z DNE 25. JUNIJA 1991,
PREDPISANEGA Z "BRIONSKO DEKLARACIJO" Z DNE 7. JULIJA 1991

Skupščina Republike Slovenije je na skupni seji vseh treh zborov 2. oktobra 1991 ugotovila, da se 7. oktobra 1991 izteče trimesečni moratorij za nadaljnje postopke, predvidene z Deklaracijo ob neodvisnosti z dne 25. junija 1991 ter z zakoni, sprejetimi do 25. junija 1991, ki je bil predpisan s Skupno deklaracijo, sprejeto na Brionih 7. julija 1991, potrjeno v Skupščini Republike Slovenije 10. julija, in podpisano v Zagrebu 11. julija 1991. S tem prenehajo tudi vse obveznosti, ki jih je Republika Slovenija prevzela s podpisom Skupne deklaracije ter Aneksa št. I in Aneksa št. II, četudi zaradi objektivnih in drugih okoliščin niso bile uresničene vse zahteve iz Skupne deklaracije in obeh aneksov, predvsem pa ni prišlo do dogovora o prihodnjih povezavah in sodelovanju med republikami bivše SFRJ in miru na ozemlju te nekdanje države. Ker za neizpolnitev teh zahtev ni odgovorna Republika Slovenija, ki je s svoje strani storila vse, za kar se je s podpisom Skupne deklaracije in obeh aneksov zavezala, Skupščina Republike Slovenije ugotavlja, da z iztekom moratorija za Republiko Slovenijo vse te obveznosti dejansko prenehajo.

Ne glede na to pa je Republika Slovenija še vedno zainteresirana za sporazumno reševanje in urejanje vseh vprašanj, odprtih po razdružitvi Republike Slovenije z ostalimi deli bivše SFRJ, za sporazum v zvezi z medsebojnimi obveznostmi in terjatvami ter v zvezi z delitvijo nekdanjega federalnega premoženja, kakor tudi za dogovor o prihodnjih oblikah sodelovanja med suverenimi državami na ozemlju bivše SFRJ in sporazumno ureditev vseh vprašanj v zvezi z nasledstvom bivše SFRJ.

*Stališča in sklepi
Skupščine Republike
Slovenije ob izteku
trimesečnega moratorija
za nadaljnje uresničevanje
osamosvojitvenih aktov
skupščine Republike
Slovenije z dne 25. junija
1991, predpisanega z
»Brionsko deklaracijo« z
dne 7. julija 1991, sprejeta
na skupni seji zborov
2. oktobra 1991.
Arhiv DZ RS 000-01/90-
3/36; UL RS, I. I, 16/91*

V skladu s tem je Slovenija ne le pripravljena sodelovati, temveč je tudi zainteresirana za nadaljnje sodelovanje na konferenci v Haagu.

Republika Slovenija je vedno izpričevala pripravljenost za sporazumevanje, pogajanja in mirno razrešitev odprtih vprašanj na ozemlju bivše SFRJ, ki naj bi pripeljali do polne uveljavitve svobodno izražene volje njenih prebivalcev za samostojnost in neodvisnost.

Odločitvi Republike Slovenije za neodvisnost, utemeljeni na univerzalni pravici narodov do samoodločbe in na plebiscitu, izvedenem 23. decembra 1990, je sledila groba vojaška intervencija oboroženih sil SFRJ, ki je povzročila številne žrtve in razdejanje. Republika Slovenija je v tem konfliktu uspela ubraniti svojo samostojnost in teritorialno integriteto.

Ker Republika Slovenija želi biti država, ki spoštuje splošna načela mednarodnega prava in sprejema procedure, ki jih je Evropa zgradila za zavarovanje miru in demokratičnega razvoja, ki zagotavlja blagostanje in prihodnost vsem državljanom, je Skupščina Republike Slovenije v želji, da se konflikt uredi po mirni poti, 10. julija 1991 sprejela brionsko Skupno deklaracijo Republike Slovenije, Republike Hrvaške, SFRJ in Evropske skupnosti ter s tem pristala na moratorij.

Republika Slovenija je ves čas moratorija v dobri veri izpolnjevala določbe Brionske deklaracije. Organi naše države so korektno sodelovali z opazovalno misijo Evropske skupnosti, navzočnost katere je v veliki meri prispevala k nadzoru premirja in umiku enot JLA iz Republike Slovenije, ki se morajo na podlagi sklepa Predsedstva SFRJ z dne 18. julija 1991 umakniti iz naše države v roku treh mesecev.

Kljub pripravljenosti Republike Slovenije za sporazumno razreševanje odprtih vprašanj se agresija proti Republiki Sloveniji nadaljuje z nevojaškimi sredstvi. V nasprotju z Brionsko deklaracijo se je v času moratorija razvila gospodarska vojna organov in institucij SFRJ in nekaterih republik oziroma njihovih delov proti Republiki Sloveniji.

Republika Slovenija je praktično izključena iz monetarnega in deviznega sistema; prihaja do plenitve premoženja podjetij iz Republike Slovenije v Srbiji, črni gori ter delih Bosne in Hercegovine; organi SFRJ z dezinformacijami Evropski skupnosti o carinskem nadzoru blaga in potnikov na meji Republike Slovenije povzročajo ogromno gospodarsko škodo gospodarstvu Republike Slovenije; še posebej pa je Republika Slovenija prizadeta z blokado letališč oziroma ukrepi zračne kontrole letenja, ki povzročajo veliko škodo letališčem in avioprevozniku v Republiki

Sloveniji, motnje v prometni povezanosti Republike Slovenije s svetom in onemogočajo normalen pretok blaga, kapitala in ljudi.

Ker Skupščina Republike Slovenije ugotavlja, da vojaška, ekonomska in druga agresija na Republiko Slovenijo, nadaljevanje vojne na Hrvaškem ter odsotnost zaupanja med republikami bivše SFRJ onemogočajo možnost oblikovanja skupnosti suverenih držav na ozemlju bivše SFRJ, se bo Republika Slovenija povezovala z drugimi državami zgolj na temelju mednarodno priznane neodvisnosti in suverenosti ter konkretnih interesov.

V skladu s tem stališčem Skupščina Republike Slovenije sprejema naslednje sklepe:

1.

Skupščina Republike Slovenije ugotavlja, da se moratorij, predpisan z brionsko Skupno deklaracijo, 7. oktobra 1991 izteče in da kar zadeva Republiko Slovenijo ni razlogov za njegovo podaljšanje.

V skladu s tem se z 8. oktobrom 1991 nadaljuje uresničevanje in izvajanje:

- Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije,
- Ustavnega zakona za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije,
- Deklaracije ob neodvisnosti,
- Zakona o državljanstvu Republike Slovenije,
- Zakona o tujcih,
- Zakona o potnih listinah državljanov Republike Slovenije,
- Zakona o nadzoru državne meje,
- Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o varnosti cestnega prometa,
- Zakona o zunanjih zadevah,
- Zakona o carinski službi,
- Zakona o kreditnih poslih s tujino,
- Zakona o deviznem poslovanju,
- Zakona o banki Slovenije,
- Zakona o bankah in hranilnicah,
- Zakona o Agenciji Republike Slovenije za zavarovanje vlog v bankah in hranilnicah,
- Zakona o predsanaciji, sanaciji, stečaju in likvidaciji bank in hranilnic in
- Zakona o cenah.

Skupščina Republike Slovenije nalaga Izvršnemu svetu Skupščine Republike Slovenije, naj v najkrajšem času pripravi predloge za nujne spremembe in dopolnitve navedenih zakonov, kar zadeva roke za uresničevanje posameznih v njih predpisanih nalog.

2. Skupščina Republike Slovenije ugotavlja, da 13. oktobra 1991 poteže mandat opazovalni misiji Evropske skupnosti v Republiki Sloveniji. Skupščina Republike Slovenije pozitivno ocenjuje prisotnost in delo opazovalcev, ki so nadzorovali premirje med obrambnimi silami Republike Slovenije in JLA ter ocenjuje njihovo delo kot požrtvovalno in koristno.

3. Skupščina Republike Slovenije vztraja na s sklepom Predsedstva SFRJ določenem tromesečnem roku za umik JLA iz Slovenije, kar pomeni, da mora zadnji pripadnik JLA zapustiti ozemlje Republike Slovenije najkasneje do 18. oktobra 1991. Upošteva dejansko stanje Skupščina Republike Slovenije ugotavlja, da na ozemlju Republike Slovenije niso potrebne nikakršne tuje oborožene sile.

4. Skupščina Republike Slovenije meni, da naj Republika Slovenija nadaljuje s konstruktivno udeležbo na Haški mirovni konferenci, v statusu neodvisne, suverene in nasledstvene države, zainteresirane za mir na območju bivše SFRJ in za ureditev vseh odprtih vprašanj pravnega nasledstva bivše SFRJ.

5. Skupščina Republike Slovenije jemlje vsem organom in službam bivše SFRJ pooblastilo za predstavljanje in zastopanje interesov Republike Slovenije pred drugimi državami in mednarodnimi organizacijami.

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije naj nadaljuje pogovore z vladami držav, ki bi bile pripravljene prevzeti konzularno zaščito državljanov Republike Slovenije v tretjih državah.

6. Skupščina Republike Slovenije nalaga Izvršnemu svetu Skupščine Republike Slovenije, da nemudoma ustavi sleherno odlivanje sredstev iz naslova carin in kakršnihkoli drugih dajatev iz Republike Slovenije v proračun bivše SFRJ. Obenem morata Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije in Banka Slovenije takoj sprejeti ukrepe za vzpostavitev monetarne suverenosti Republike Slovenije, začeti postopek za uvedbo samostojne valute Republike Slovenije ter predložiti za to potrebne predloge zakonov. Do konstituiranja Sveta Banke Slovenije Skupščina Republike Slovenije pooblašča za vse navedene dejavnosti s strani Banke Slovenije njenega guvernerja.

V skladu s tem morajo Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije in ostali pristojni organi vzpostaviti na meji z Republiko Hrvaško režim, ki bo izenačen z režimom na mejah z Italijo, Avstrijo in Madžarsko.

Skupščina Republike Slovenije nalaga Izvršnemu svetu Skupščine Republike Slovenije, da nadaljuje s pogajanjem z vlado Republike Hrvaške za sklenitev sporazuma o vzpostavitvi takšnega režima na meji med državama, ki ne bo omejeval sožitja ter bo temeljil na načelu odprte meje.

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije naj predlaga potrebne predpise in ukrepe za oblikovanje samostojnega zunanjetrgovinskega režima oziroma sistema.

Istočasno mora Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije ponuditi državam, ki so najpomembnejši gospodarski partnerji Republike Slovenije sklenitev ustreznih, vsaj začasnih sporazumov, ki bodo omogočili Republikli Sloveniji čimbolj nemoteno gospodarsko sodelovanje, medsebojni plačilni promet ter prometne povezave s temi državami.

7.

Skupščina Republike Slovenije nalaga Izvršnemu svetu Skupščine Republike Slovenije, da s sporazumom o izvajanju kontrole letenja v zračnem prostoru Republike Slovenije, sklenjenim z eno od sosednjih držav ali Evropsko skupnostjo, zagotovi obnovo zračnega prometa v zračnem prostoru Republike Slovenije in odprtje letališč v Republikli Sloveniji.

8.

Skupščina Republike Slovenije ugotavlja, da glede na spremenjene okoliščine ni več pogojev in potrebe za nadaljnje sodelovanje predstavnikov Republike Slovenije v delu zveznih organov SFRJ in državljanov Republike Slovenije v diplomatsko - konzularnih predstavništvih SFRJ.

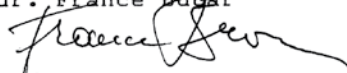
9.

Skupščina Republike Slovenije zahteva od vseh organov oblasti v Republikli Sloveniji in od vseh posameznih nosilcev javnih funkcij, ki se v imenu Republike Slovenije udeležujejo na področju zunanje politike, da koordinirajo svojo dejavnost in sproti usklajujejo svoja stališča ter stike z organi in funkcionarji drugih držav in sicer v okviru Komisije Skupščine Republike Slovenije za mednarodne odnose.

Ravno tako zahteva Skupščina Republike Slovenije takšno usklajevanje in sodelovanje od vseh organov in javnih funkcionarjev, ki oblikujejo ali izvajajo gospodarsko politiko, oblikujejo gospodarski sistem Republike Slovenije, sodelujejo v pogajanjih o gospodarskih odnosih s tujino in o delitvi premoženja ter o ureditvi drugih vprašanj z ostalimi deli in z organi bivše SFRJ. Vse te dejavnosti naj se koordinirajo v okviru Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije, ki mora o tem redno poročati Skupščini Republike Slovenije.

Predsednik

dr. France Bučar

Prejeto:	15. X. 1991
Številka:	000-01/90-5/43
Povzdeva:	
EGA:	AS:

Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije je na 124. seji 6.10.1991 obravnaval problematiko umika JA iz Slovenije preko ozemlja Italije in odnos do JA po prenehanju moratorija in sprejel naslednje

S K L E P E :

1. Izvršni svet Skupščine Republike Slovenije in Predsedstvo Republike Slovenije v skladu s sklepom Skupščine RS vztrajata na tem, da se zadnji pripadnik JA umakne z ozemlja Republike Slovenije najkasneje do 18/10-1991.
2. Republika Slovenija je pripravljena omogočiti varen umik preostalim pripadnikom JA preko Luke Koper.
3. Pred umikom je potrebno narediti končni poračun sredstev JA in TO ter nadomestiti sredstva TO, ki so bila uničena oziroma izropana iz skladišč pred in po vojni.
4. Oklepna in druga tehnika, s katero JA še razpolaga na ozemlju RS, se zadrži v Sloveniji do prenehanja agresije na Republiko Hrvaško oziroma do izdelave delitvene bilance.
5. Z 8/10-1991 Slovenija prevzema efektivno oblast na svojem ozemlju vključno s kontrolo zračnega prostora JA mora za vsak prelet vojaških letal in helikopterjev pridobiti predhodno dovoljenje pristojnega organa Republike Slovenije.
6. S pripadniki JA, ki bi morebiti ostali v Sloveniji tudi po 18/10-1991, se ravna po postopkih, ki so v zakonih predvideni za ravnanje s pripadniki oboroženih sil tujih držav.

Številka: 8-01/90-6/12-8
Ljubljana, 6. oktobra 1991

Sklep Izvršnega sveta
Skupščine Republike
Slovenije z dne
6. oktobra 1991 o umiku
JA z ozemlja Republike
Slovenije najkasneje do
18. oktobra 1991.
DZ RS 8-01/90-6/12-8

Poslano:
- Komisija Skupščine Republike Slovenije za obrambo

PRESEDSTVO
REPUBLIKE SLOVENIJE

Ljubljana, 7.10.1991

SKUPŠČINA REPUBLIKE SLOVENIJE

Prejeto:	15. X. 1991
Številka	000-01/90-5/43
Povezava	
ESA:	AS:

SPOROČILO JAVNOSTI

Predsedstvo Republike Slovenije je na današnji seji, ki so se je udeležili predsednik Skupščine Republike Slovenije dr. France Bučar, predsednik Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije Alojz Peterle, dr. Janez Drnovšek in nekateri ministri, med drugim razpravljalo o dokončnem umiku Jugoslovanske armade iz Slovenije. Predsedstvo je pri tem izhajalo iz sklepov Skupščine Republike Slovenije, da se morajo pripadniki Jugoslovanske armade umakniti iz ozemlja Republike Slovenije najkasneje do 18.10.1991. Ta rok je, ob soglasju Republike Slovenije, postavilo Predsedstvo SFRJ, ko je v svoji polni sestavi sprejelo sklep o umiku Jugoslovanske armade iz Slovenije.

Predsedstvo je ugotovilo, da so v času, odkar je bil sprejet sklep Predsedstva SFRJ o umiku armade, nastale nove okoliščine, zlasti z zaostrovanjem agresije na Republiko Hrvaško in potekom moratorija, s katerim je bila Republika Slovenija zavezana, da odloži uveljavljanje svojih osamosvojitvenih odločitev. Na tej podlagi bo predsedstvo predlagalo Štabu vrhovnega poveljstva oboroženih sil SFRJ razgovor o načinu umika pripadnikov Jugoslovanske armade iz Slovenije. O tem predlogu bo Republika Slovenija obvestila tudi Evropsko skupnost in mirovno konferenco v Haagu.

V zvezi s predlogom, da bi se preostala tehnika in pripadniki Jugoslovanske armade iz Slovenije umaknili preko ozemlja Italije in Madžarske, je bilo na seji predsedstva ugotovljeno, da Republika Slovenija o tem ni dobila nikakršnih uradnih predlogov niti Jugoslovanske armade pa tudi ne evropske dvanajsterice. Zato je Predsedstvo Republike Slovenije

Sporočilo javnosti Predsedstva
Republike Slovenije
z dne 7. oktobra 1991.
DZ RS 000-01/90-5/43

sklenilo, da zunanje ministrstvo pošlje noto zunanjemu ministrstvu Italije in predsedujočemu v Evropski skupnosti Van den Broeku. Slovenija bo tako izrazila svoje nezadovoljstvo in nestrinjanje, da jo kot podpisnico Brionske deklaracije in suvereno državo skušajo zaobiti. Slovenija ne želi sodelovati v nikakršni aktivnosti, ki bi koristila agresiji in oteževala prekinitev sovražnosti na ozemlju Republike Hrvaške. Zunanje ministrstvo bo nezadovoljstvo Republike Slovenije izrazilo tudi predsedniku haaške konference lordu Caringtonu.

MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS

REPUBLIKA SLOVENIJA
 MINISTRSTVO ZA TUJINSKE ZADELE

NO:	1011 PZ
DR:	
VR:	
PR:	
RE:	
ST:	
RE:	
ST:	

REF.

REYKJAVIK, 19 December 1991

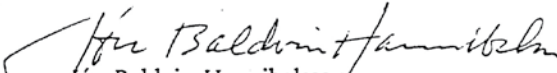
Excellency,

I have the honour to inform you that the Government of the Republic of Iceland recognizes the independence and sovereignty of the Republic of Slovenia.

I also have the honour to propose that diplomatic relations be established between our two countries at the earliest opportunity.

I can assure you that the Government of the Republic of Iceland will endeavour to promote friendly relations between our two countries, on the basis of the principles of mutual respect for sovereignty, equality, co-operation and non-interference in each other's internal affairs.

Accept, Sir, the assurances of my highest consideration.

 Jón Baldvin Hannibalsson
 Minister for Foreign Affairs

His Excellency
 Dr. Dimitrij Rupel,
 Minister of Foreign Affairs
 of the Republic of Slovenia,
 Ljubjana

POSTAL ADDRESS
 Hverfisgata 115
 150 Reykjavik - Iceland

TELEPHONE
 (354-1) 609900

TELEX
 (0501) 2050/2225 Extern Is

TELEFAX
 (354-1) 622373
 (354-1) 622386

Obvestilo zunanjega
 ministra Republike
 Islandije Jóna Baldvina
 Hannibalssona o priznanju
 Republike Slovenije z dne
 19. decembra 1991.
 MZZ

Ker je izpolnjen pogoj iz tretjega odstavka 438. člena ustave Republike Slovenije, sprejema Skupščina Republike Slovenije na skupni seji vseh zborov dne 23. decembra 1991, na podlagi 440. člena ustave Republike Slovenije

O D L O K

O RAZGLASITVI USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

Razglša se ustava Republike Slovenije, ki jo je sprejela Skupščina Republike Slovenije na seji Družbenopolitičnega zbora dne 23. decembra 1991, na seji Zbora občin dne 23. decembra 1991 in na seji Zbora združenega dela dne 23. decembra 1991.

Številka: 001-02/89-2/75
Ljubljana, dne 23. decembra 1991

S K U P Š Č I N A
REPUBLIKE SLOVENIJE

P r e d s e d n i k
dr. France Bučar

SKUPŠČINA
REPUBLIKE SLOVENIJE
Komisija za ustavna vprašanja

Številka: 001-02/91-13/1
Ljubljana, 23.12.1991

USTAVNI ZAKON ZA IZVEDBO USTAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

1.člen

Predpisi in drugi splošni akti, ki so veljali na dan razglasitve te ustave, ostanejo v veljavi. Določbe predpisov, ki niso v skladu s to ustavo, je treba z njo uskladiti najkasneje do 31.12.1993.

Do uskladitve z ustavo oziroma do izteka uskladičvenega roka ni mogoče začeti postopka za oceno ustavnosti predpisov in drugih splošnih aktov, sprejetih do razglasitve Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, oziroma prevzetih z ustavnim zakonom za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, razen če ti predpisi in drugi splošni akti posegajo v človekove pravice in temeljne svoboščine.

2.člen

Skupščina Republike Slovenije nadaljuje delo do prve seje državnega zbora.

Prve volitve v državni zbor in državni svet se opravijo najkasneje eno leto po sprejemu te ustave.

Do konstituiranja državnega zbora in državnega sveta sprejemajo zbori Skupščine Republike Slovenije zakone in druge akte na način in po postopku, določenem z ustavo Republike Slovenije iz leta 1974 in z njenimi spremembami ter dopolnili.

Zakone, ki urejajo volilni sistem, sprejemajo zbori z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev. Če zakoni, ki urejajo volilni sistem ne bi bili sprejeti v roku, ki bi omogočil izvedbo volitev v skladu z drugim odstavkom tega člena, se smiselno uporabljajo določbe veljavnih predpisov o volitvah.

3.člen

Do izvolitve predsednika Republike Slovenije opravlja njegove funkcije, kakor jih določa ta ustava, Predsedstvo Republike Slovenije.

Prve volitve predsednika republike se opravijo hkrati z volitvami v državni zbor.

*Ustavni zakon za izvedbo
Ustave Republike Slovenije
z dne 23. decembra 1991.
DZ RS 001-02/91-13/1;
UL RS, I. I, 33/91*

4.člen

Izvršni svet Republike Slovenije nadaljuje delo kot vlada, po določbah te ustave, razen določbe 117.člena ustave.

5.člen

Dokler država ne prevzame državnih funkcij, ki jih je doslej opravljala občina, opravljajo te funkcije organi občine.

6.člen

Sodišča, javna tožilstva, javna pravobranilstva in družbeni pravobranilci samoupravljanja nadaljujejo delo po dosedanjih predpisih do sprejema novih.

7.člen

Ustavno sodišče Republike Slovenije deluje po tej ustavi, glede vprašanj postopka pred ustavnim sodiščem in pravnih posledic odločb ustavnega sodišča, ki z ustavo niso urejena, pa do sprejema zakona o ustavnem sodišču smiselno uporablja dosedanje ustavne in zakonske določbe.

8.člen

Sodniki ustavnega sodišča, sodišč in javni tožilci opravljajo funkcijo do izteka mandatne dobe, za katero so bili izvoljeni ali imenovani.

Sodniki rednih sodišč in sodišč združenega dela ter javni tožilci lahko v primeru nove ureditve sodišč in državnega tožilstva dokončajo svoj mandat po prvem odstavku tega člena v novih pravosodnih organih.

Sodnikom rednih sodišč in sodišč združenega dela ter javnim tožilcem, ki jim bo mandat potekel pred uveljavitvijo novih predpisov o ureditvi sodišč in državnega tožilstva, se mandat podaljša in jim preneha v šestih mesecih po uveljavitvi novih predpisov.

9.člen

Do sprejema zakona iz 68.člena te ustave tujci ne morejo pridobiti lastninske pravice do nepremičnin.

3

Tuje države lahko pridobijo lastninsko pravico do nepremičnin, ki jih uporabljajo za dejavnost diplomatsko-konzularnih predstavništev.

10.člen

Ta ustavni zakon se lahko spremeni z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev na skupni seji vseh zborov skupščine oziroma na seji državnega zbora.

11.člen

Ta ustavni zakon začne veljati z razglasitvijo.

Številka: 001-02/91-13/1
Ljubljana, 4.12.1991

The image shows the front cover of a book, which is the Constitution of the Republic of Slovenia. The cover is a deep red color with a fine, woven texture. The title is printed in the center in a bold, gold-colored, sans-serif font. At the bottom center, the year '1992' is printed in a smaller, gold-colored font. The book is shown at a slight angle, revealing the spine on the left side.

USTAVA
REPUBLIKE SLOVENIJE

1992

Naslovnica prve izdaje
Ustave Republike Slovenije.
Ljubljana : Uradni list
Republike Slovenije, 1992

SEZIONE
PER I RAPPORTI CON GLI STATI

N. 226/92/RS

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADELE

Prejeto: 13-1-92			
Org. en.	Številka	Priloga	Vred.
	959		

La Secrétairerie d'Etat - Section pour les Relations avec les Etats - présente ses compliments au Ministère des Affaires Etrangères de la République de Slovénie et faisant suite à sa propre Note N. 9269/91/RS, du 20 décembre 1991, prend acte de la réponse donnée le même jour par Communication N. 921/91 l'assurant que la Slovénie remplit déjà toutes les conditions exprimées dans la Note mentionnée et s'engage à les respecter à l'avenir.

Confiant que l'engagement sus-dit, fondé sur la Constitution slovène et sur différentes déclarations du Gouvernement, sera fidèlement respecté, la Secrétairerie d'Etat a l'honneur de communiquer que le Saint-Siège reconnaît la souveraineté et l'indépendance de la République de Slovénie.

Le Saint-Siège, en outre, espère pouvoir établir au plus tôt des relations diplomatiques avec la République de Slovénie, au niveau de Nonciature Apostolique de la part du Saint-Siège et d'Ambassade de la part de la République de Slovénie, et reste dans l'attente d'une réponse officielle à cet effet.

La Secrétairerie d'Etat - Section pour les Relations avec les Etats - formule les vœux les plus fervents pour cette nouvelle étape de l'histoire de la Slovénie. Elle souhaite que son indépendance favorise le progrès spirituel et matériel de toute la population, contribue à la pacification dans la région, et lui permette de prendre sa place dans le concert des Nations, en vue d'un monde plus juste et solidaire.

La Secrétairerie d'Etat - Section pour les Relations avec les Etats - profite volontiers de cette première occasion pour présenter au Ministère des Affaires Etrangères de la République de Slovénie l'expression de sa haute considération.

Du Vatican, le 13 janvier 1992

Au Ministère des Affaires Etrangères
de la République de Slovénie
LJUBLJANA

Nota vatikanskega
državnega tajništva o
priznanju Republike
Slovenije z dne
13. januarja 1991.
MZZ

P R O T O K O L

Vlada Republike Slovenije in vlada Zvezne republike Nemčije sta se dogovorili, da bosta 15. 1. 1992 vzpostavili diplomatske odnose.

Ti odnosi se ravnajo po Dunajski konvenciji o diplomatskih odnosih z dne 18. aprila 1961. Diplomatski odnosi vključujejo tudi konzularne odnose, za katere je merodajna Dunajska konvencija o konzularnih odnosih z dne 24. aprila 1963. Diplomatski predstavništvi obeh držav opravljata v tem smislu tudi konzularne naloge.

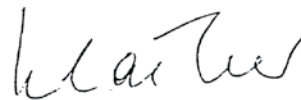
Obe strani bosta izmenjali veleposlanika.

Z odprtjem svojega veleposlaništva v Ljubljani zapre Zvezna republika Nemčija svoj tamkajšnji generalni konzulat.

Dogovorjeno je bilo, da bo o vzpostavitvi diplomatskih odnosov objavljeno sporočilo za javnost, ki se glasi:

"Vlada Republike Slovenije in vlada Zvezne republike Nemčije sta se v želji, da bi razvijali odnose na podlagi prijateljskega sodelovanja in partnerstva v Evropi, sporazumeli, da z današnjim dnem vzpostavita diplomatske odnose med državama na ravni veleposlanikov."

Ljubljana, 15. januar 1992

General Assembly

Distr.
LIMITED

A/46/L.71
21 May 1992

ORIGINAL: ENGLISH

Forty-sixth session
Agenda item 20

ADMISSION OF NEW MEMBERS TO THE UNITED NATIONS

Albania, Algeria, Australia, Austria, Bahamas, Bahrain, Bangladesh, Belarus, Belgium, Brazil, Bulgaria, Canada, Cape Verde, Chile, China, Costa Rica, Czechoslovakia, Democratic People's Republic of Korea, Denmark, Djibouti, Dominican Republic, Ecuador, Egypt, Estonia, Fiji, Finland, France, Germany, Greece, Guatemala, Guinea, Honduras, Hungary, Iceland, India, Indonesia, Ireland, Israel, Italy, Japan, Jordan, Latvia, Liechtenstein, Lithuania, Luxembourg, Malaysia, Malta, New Zealand, Nicaragua, Norway, Oman, Pakistan, Poland, Portugal, Romania, Russian Federation, Saudi Arabia, Senegal, Somalia, Spain, Sudan, Suriname, Sweden, Turkey, Ukraine, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, United States of America, Uruguay and Yemen: draft resolution

Admission of the Republic of Slovenia to membership in the United Nations.

The General Assembly,

Having received the recommendation of the Security Council of 18 May 1992 that the Republic of Slovenia should be admitted to membership in the United Nations, 1/

1/ A/46/920.

92-21969 42282 (E) 210592

210592

/...

Sklep Generalne skupščine
Združenih narodov z dne
22. maja 1991, da Republika
Slovenija postane članica
Združenih narodov.
MZZ

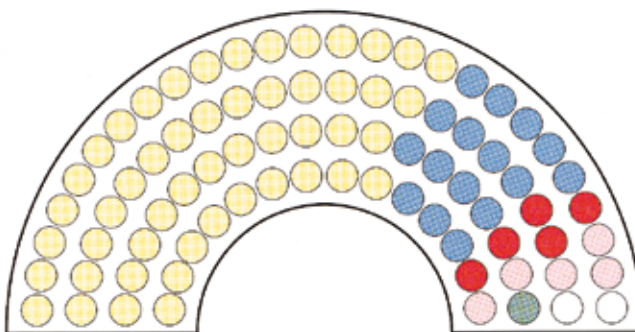
DRŽAVNI ORGANI
PO PRVIH
VEČSTRANKARSKIH
VOLITVAH

STRUKTURA DELEGATOV V SKUPŠČINI REPUBLIKE SLOVENIJE OB KONSTITUIRANJU SKUPŠČINE 9. MAJA 1990

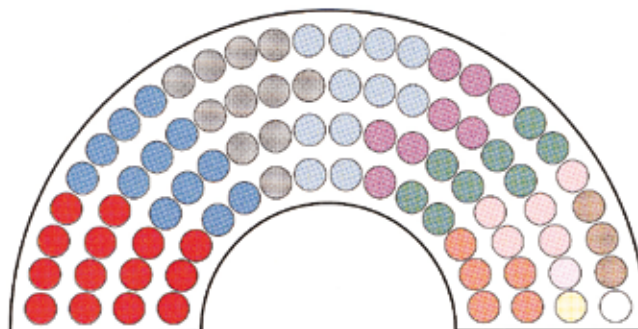
	DPZ	ZZD	ZO
DEMOS	47	29	51
Slovenska demokratična zveza (SDZ)	8	6	11
Socialdemokratska zveza Slovenije (SDZS)	6	9	4
Slovenski krščanski demokrati (SKD)	11	5	10
Slovenska kmečka zveza (SKZ)	11	7	15
Neodvisni poslanci, člani Demosa	-	1	2
Zeleni Slovenije	8	1	8
Slovenska obrtniška stranka (SOS)	3	-	1
Stranka sivih panterjev (Sivi)	-	-	-
Opozicija	31	17	26
Zveza socialistične mladine Slovenije - Liberalna stranka (ZSMS - LS)	12	9	16
Zveza komunistov Slovenije - Stranka demokratične prenove (ZKS - SDP)	14	5	5
Socialistična zveza Slovenije - Zveza socialistov (SZDL)	5	3	5
Ostali	2	34	3
Neodvisni poslanci	-	-	1
Skupnost Italijanov	1	-	1
Skupnost Madžarov	1	-	1
Slovenski sindikati	-	7	-
GZS	-	7	-
Podjetja, društva, združenja, JLA	-	20	-
Skupaj	80	80	80

SESTAVA SKUPŠČINE
REPUBLIKE
SLOVENIJE
NEPOSREDNO PO
IZVOLITVI APRILA 1990

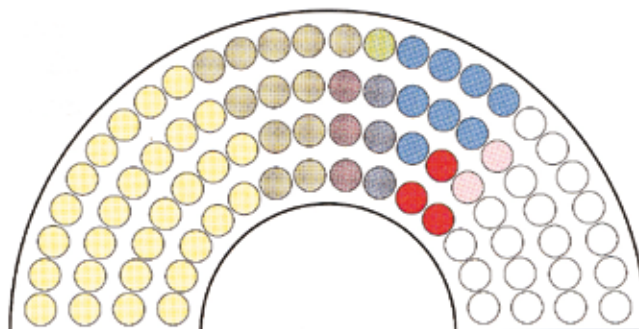
Zbor občin

Družbenopolitični
zbor

Zbor
združenega dela

- DEMOS - stranke »demokratske opozicije Slovenije« (SKD, SKZ, SDZ, Zeleni, SDZS, SOS)
- SKD - Slovenski krščanski demokrati
- SKZ - Slovenska kmečka zveza - ljudska stranka
- SDZ - Slovenska demokratična zveza
- Zeleni Slovenije
- SDZS - Socialdemokratska zveza Slovenije
- SOS - Slovenska obrtniška stranka
- ZSMS - LS - Zveza socialistične mladine Slovenije - Liberalna stranka
- ZKS - SDP - Zveza komunistov Slovenije - Stranka demokratične prenove
- SZS - SZDL - Socialistična zveza Slovenije - Zveza socialistov
- Italijanska narodna skupnost
- Madžarska narodna skupnost
- Podjetja, društva, združenja
- Gospodarska zbornica
- Slovenski sindikati
- JLA - Jugoslovanska ljudska armada (1 delegat)
- Neodvisni poslanci

DELEGATI SKUPŠČINE REPUBLIKE SLOVENIJE OB KONSTITUIRANJU SKUPŠČINE 9. MAJA 1990

Družbenopolitični zbor

Št.	Priimek in ime	Kandidatna lista
1	Anderlič Anton	ZSMS
2	Balažic dr. Milan	ZKS - SDP
3	Battelli Roberto	narodnosti
4	Bekeš Peter	ZKS - SDP
5	Boh dr. Katja (do 3. 6. 1992)	Socialdemokratska zveza Slovenije
6	Bolcar Nada	Slovenski krščanski demokrati
7	Bučar dr. France	Slovenska demokratična zveza
8	Buser dr. Stanko	Zeleni Slovenije
9	Capuder dr. Andrej	
10	Gajšek Janez	
11	Gerl mag. Boris	Zeleni Slovenije
12	Golija Franc	Slovenska obrtniška stranka
13	Golobič Gregor	ZSMS
14	Gošnik Vane	Zeleni Slovenije
15	Grabner Alojz	
	Grims Branko (namesto K. Boh)	
16	Habič Jože	
17	Halb Janko	
18	Hribar dr. Spomenka	Slovenska demokratična zveza
19	Janša Janez	Slovenska demokratična zveza
20	Juri Franco	ZSMS
21	Kmetič Slavko	
22	Kocijančič mag. Janez	ZKS - SDP
23	Kociper Štefan	
24	Kolešnik Ciril	
25	Kopač mag. Janez	ZSMS
26	Korošec mag. Štefan	ZKS - SDP
27	Krefl Ivan	Slovenska obrtniška stranka
28	Kreft dr. Lev	ZKS - SDP
29	Kuharič Božidar	ZKS - SDP
30	Lampret Janez	
31	Lavtižar Bebler Darja	Socialistična zveza Slovenije - SZDL
32	Logar Mihaela	
33	Lokar Sonja	ZKS - SDP

Št.	Priimek in ime	Kandidatna lista
34	Magajna Andrej	
35	Magdič dr. Jožef	Slovenski krščanski demokrati
36	Markeš Marija	
37	Mencin Čeplak Metka	ZSMS
38	Nemanič mag. Julij	
39	Ocvirk Mojmir	ZSMS
40	Pahor Borut	ZKS - SDP
41	Peršak Tone	Slovenska demokratična zveza
42	Peterle Alojz	
43	Pintar Emil Milan	ZKS - SDP
44	Pipan Franc	ZKS - SDP
45	Pirnat dr. Rajko	Slovenska demokratična zveza
46	Pivec Franci	ZKS - SDP
47	Plešivčnik dr. Drago	
48	Požarnik dr. Hubert	Slovenska demokratična zveza
49	Podobnik Marjan	
50	Polajnar Ignac	
51	Potočnik Franc	Slovenska kmečka zveza
52	Potrč Miran	
53	Pozsonec Mária	narodnosti
54	Pregelj Žarko	Zeleni Slovenije
55	Pretnar Havik Aleksandra	Zeleni Slovenije
56	Pukl Vitodrag	
57	Pučnik Ivan	Slovenska kmečka zveza
58	Reberc Peter	
59	Rejc Izidor	
60	Ribičič dr. Ciril	ZKS - SDP
61	Semolič mag. Dušan	Socialistična zveza Slovenije - SZDL
62	Smole Jože	Socialistična zveza Slovenije - SZDL
63	Šeligo mag. Rudi	Slovenska demokratična zveza
64	Šetinc Mile	ZSMS
65	Šešerko dr. Leo	Zeleni Slovenije
66	Šinkovec mag. Matjaž	
67	Školč Jožef	ZSMS
68	Šuklje Borut	Socialistična zveza Slovenije - SZDL
69	Thaler Zoran	ZSMS
70	Tomažič Anton	Slovenska demokratična zveza
71	Tomše Ivan	Zeleni Slovenije

Št.	Priimek in ime	Kandidatna lista
72	Tomšič France	
73	Toplak dr. Ludvik	
74	Vaupotič Bogomir	ZSMS
75	Verlič Andrej	ZSMS
76	Vidovič Zdenka	ZSMS
77	Voljč dr. Božidar	Zeleni Slovenije
78	Zagožen dr. Franc	
79	Žagar Zvone	Slovenska obrtniška stranka
80	Žakelj, mag. Viktor	
	Žorž Andrej (namesto M. Šinkovca)	

Zbor občin

Št.	Priimek in ime	Kandidatna lista/predlagatelj
1	Atelšek Ivan	
2	Bevc Stanislav	SKZ Ljubljana, DEMOS - združena opozicija
3	Bizjak Ivan	DEMOS - združena opozicija
4	Božič Danijel	ZSMS
5	Bukovec Janos	
6	Černej Ivan	DEMOS - združena opozicija
7	Deželak Janko	Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska zveza Slovenije, Slovenski krščanski demokrati, Slovenska kmečka zveza, Zeleni Slovenije - DEMOS
8	Dragovan Slavko	Nemanič Stanko, Božakovo 21, Metlika
9	Dvornik Marjan	DEMOS - združena opozicija, SKD Ljubljana
10	Feltrin Franci	
11	Flego Isabella	
12	Franko Karel	DEMOS - združena opozicija
13	Freljih Leopold	Zadružna zveza Slovenije, OK ZKS - SDP Cerknica
14	Gale Janez	DEMOS - združena opozicija
15	Glavič dr. Peter	
16	Gradišar dr. Cveto	
17	Grdadolnik Jože	DEMOS - združena opozicija
18	Gregurec dr. Slavko	DEMOS - združena opozicija
19	Gros Vitomir	DEMOS - združena opozicija
20	Grošelj Leopold	ZKS - Stranka demokratične prenove, Občinski komite Hrastnik
21	Ivanušič Zvonko	DEMOS - združena opozicija
22	Jakelj mag. Ljubo, dr. vet. med.	DEMOS - združena opozicija, OK ZSMS Ljutomer

Št.	Priimek in ime	Kandidatna lista/predlagatelj
23	Jaklin Jože	Občinski odbor Slovenske kmečke zveze
24	Jamnik Alojz	DEMOS - združena opozicija Grosuplje
25	Jamnikar Peter	DEMOS - združena opozicija
26	Jež Boris	DEMOS - združena opozicija
27	Jež Matjaž	Brumen Bojan, DEMOS
28	Jerina Janez	
29	Jug mag. Janez	ZSMS
30	Juri Aurelio	ZKS - Stranka demokratične prenove
31	Kac Albin	
32	Klavora Fedja	
33	Kokošinek Ervin	
34	Kotnik Ludvik	
35	Kovač mag. Franc	
36	Kramar Jože	ZSMS Dravograd
37	Kramarič Tone	
38	Kramberger Janez, dr. vet. med.	Kmečka zveza Lenart
39	Kuhar Ivan	IO OOK SZDL Ljubljana Moste - Polje
40	Kuzman Anton	
41	Lovec Aleksander	ZSMS
42	Lovšin Franc	
43	Lukač Janez	IO OK SZDL Litija
44	Mencinger dr. Avguštin Alojzij	
45	Mesiček Ivan	DEMOS
46	Metelko Alojzij	
47	Mlaker dr. Marjan	Petek Mojca, DEMOS
48	Novak Branko	Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska zveza Slovenije, Slovenski krščanski demokrati, Slovenska kmečka zveza, Zeleni Slovenije - DEMOS - združena opozicija
49	Ogriz Franc	
50	Oven Edvard	Občinska konferenca ZSMS Ljubljana - Šiška
51	Partljič Anton	RK ZSMS Ljubljana
52	Pavšič Tomaž	Slovenska kmečka zveza, DEMOS - združena opozicija
53	Peskar Matjaž	Občinska konferenca ZSMS Jesenice
54	Planinšek Franc	
55	Podveršič Bruno	Slovenska kmečka zveza - SKZ
56	Potočnik Viktorija	
57	Protner mag. Jože	ZSMS Maribor
58	Rainer Niko	DEMOS, Slovenska demokratična zveza Brežice, Občinski odbor Brežice

Št.	Priimek in ime	Kandidatna lista/predlagatelj
59	Razdevšek Borut	OK ZSMS Ljubljana - Bežigrad
60	Režun Janez	
61	Rojec Anton	DEMOS - združena opozicija
62	Schwarzbartl mag. Ervin Anton	DEMOS - združena opozicija
63	Senčur Miloš	OK SZS Kočevje
64	Slejko Vladimir	
65	Stariha Janez	Slovenska demokratična zveza
66	Starman Danijel	
67	Šonc Metod	DEMOS - združena opozicija
68	Štadler Marko	
69	Štefančič Marcell	DEMOS - združena opozicija
70	Štrumbelj Tomaž	OK ZSMS Ljubljana - Center
71	Štular Vojka	ZKS - Stranka demokratične prenove
72	Urbančič Miloš	
73	Vivod dr. Ivan	DEMOS - združena opozicija, Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska zveza Slovenije, Slovenski krščanski demokrati, Slovenska kmečka zveza, Zeleni Slovenije
74	Vodopivec Ivan	
75	Vovk Milan	DEMOS - združena opozicija
76	Zakonjšek Jože	OK ZSMS Ljubljana Vič - Rudnik
77	Žampa Janez	
78	Železnik Andrej	
79	Žižek Vili	SDZS - DEMOS Murska Sobota
80	Žunter dr. Anton	DEMOS Mozirje

Zbor združenega dela

Št.	Priimek in ime	Kandidatna lista/predlagatelj
1	Ahčan Nevenka	Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije
2	Aksentijević Milan	VP 3553 Ljubljana, Zvezda 2, Ljubljana
3	Arzenšek dr. Jože	Slovensko zdravniško društvo in IO POK SZDL Celje, Republiški odbor sindikata delavcev zdravstva in socialnega skrbstva
4	Avberšek mag. Franc	Savinjsko-Šaleška gospodarska zbornica, DO Rudnik lignita Velenje
5	Ban Franc	Dravinjski dom Slovenske Konjice
6	Bauman Mihaela	ZSMS
7	Bašin Danilo	Primex, MGZ Nova Gorica, ZKS - SDP, OK SZDL Nova Gorica

Št.	Priimek in ime	Kandidatna lista/predlagatelj
8	Berdajs Silvo	Sindikata strojnega osebja Slovenije in Istre, OOS Sekcije za vleko Ljubljana OE Vleka Ljubljana
9	Berlec Jože	Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska zveza Slovenije, Slovenski krščanski demokrati, Slovenska kmečka zveza, Zeleni Slovenije - DEMOS - združena opozicija
10	Bizjak Davorin	DS Zdravilišče Rogaška Slatina
11	Bolič mag. Muharem	Gospodarska zbornica, OK SZ
12	Boštjančič Franc	Medobčinska gospodarska zbornica
13	Brglez Stanislav	MK SZ Maribor in PTT podjetje Maribor
14	Daneu Ivo	MK SZ Ljubljana
15	Domio Marino	ZKS - Stranka demokratične prenove, Občinski komite Izola
16	Drame Leopold	Občno združenje Celje
17	Drča Vinko	Slovenska kmečka zveza, podružnica Žalec
18	Dretnik Ivan	Slovenska kmečka zveza - podružnica Koroška in Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska zveza Slovenije, Slovenski krščanski demokrati, Zeleni Slovenije - DEMOS
19	Dular Tanja	OO ZSS Komunalnega podjetja
20	Eržen Stanislav	DEMOS - združena opozicija
21	Erce Franc	DEMOS - združena opozicija
22	Furlan Jože	
23	Gačnik Franc	MGZ za Podravje
24	Gradišar Franc	Republiški odbor sindikata delavcev obrti Slovenije
25	Grašič Franc	Medobčinska gospodarska zbornica
26	Gumilar Ludvik	Mura, Murska Sobota
27	Horvat Anton	Občinski odbor slovenske kmečke zveze
28	Iskra Janez	DEMOS - združena opozicija
29	Jakič Roman	OO ZSMS Filozofska fakulteta
30	Jaklič Marko	DEMOS - združena opozicija
31	Keber dr. Irena	DEMOS - združena opozicija
32	Kovačič mag. Boštjan	OK ZSMS
33	Košak Jože	Slovenska kmečka zveza - podružnica Šentjernej
34	Kočevar Božo	Občinski sindikalni svet
35	Krajec Mirko	DEMOS - združena opozicija Ljubljana, SKZ - Kočevje ter OO GZ Kočevje
36	Kraner Peter	Slovenska kmečka zveza - podružnica Lenart in Kmetijska zadruga Lenart
37	Ledinek Pavel	MGZ za Podravje
38	Lončar Marija	Osnovna organizacija sindikata

Št.	Priimek in ime	Kandidatna lista/predlagatelj
39	Lovrenčič Franc	Mestna konferenca Socialistične zveze Maribor
40	Mak Viljem	Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska zveza Slovenije, Slovenski krščanski demokrati, Slovenska kmečka zveza, Zeleni Slovenije - DEMOS - združena opozicija
41	Mikuž Dimitrij Adolf	SDZ, SZS, SKD, SKZ, ZS - DEMOS Ljubljana in prim. dr. Alojz Fijavž iz Titovega Velenja
42	Moge Rudolf	MK ZSMS Maribor, IO Aktiva profesorjev srednjih šol in drugi
43	Muren Andrej	DEMOS
44	Murko Dejan	ZSMS
45	Oblak Majda	Delavski svet - Keramična industrija Liboje
46	Osterman Ana	OK ZKS Ptuj
47	Perko mag. Franc	OK ZK DSSS - GG Postojna
48	Peršolja Dejan	Slovenska kmečka zveza
49	Pirš Jurij	Gospodarska zbornica občin Ljubljanske regije
50	Prelovec Valentin	Obrtno združenje Koper
51	Prešern Tatjana	VUZ Andersen, Ljubljana
52	Puc Vlado	Obrtno združenje Logatec in DEMOS - združena opozicija
53	Pušnik Jožef	DEMOS
54	Remškar dr. Janez	DEMOS - združena opozicija
55	Rode dr. Primož	DEMOS - združena opozicija
56	Rogina Bogo	Obrtno združenje Maribor Tezno
57	Rudolf Franček	DEMOS - združena opozicija
58	Sagadin Vlasta	DEMOS - združena opozicija
59	Sekereš Vilijem	Skupščina KS Lendava
60	Slapernik Anton	Ljubljanska banka d. d. Ljubljana
61	Slokan Majda	ZSMS
62	Smole Jože	DS Svile in Republiški odbor sindikata Ljubljana
63	Starc Marjan	OK ZSMS Izola, Izvršni odbor konference Sindikata »Mehano« p. o. Izola, Medobčinska gospodarska zbornica Koper, DEMOS - združena opozicija
64	Starc Peter	OK SKS Kranj
65	Studenčnik Jože	DEMOS
66	Škof dr. Matija	DS Slovenijales
67	Šter Andrej	DEMOS - združena opozicija
68	Štruc Drago	Konus, kemijska in usnjarska predelovalna industrija Slovenske Konjice
69	Štular Janez	Slovenska kmečka zveza Tržič

Št.	Priimek in ime	Kandidatna lista/predlagatelj
70	Toplek mag. Danilo	ZKS - SDP, DS TGA
71	Veselinovič dr. Draško	RK ZSMS
72	Vilfan Marjan	DEMOS - združena opozicija
73	Vukovič Karel	Delavski svet SOZD REK EK, OO ZK DO RRPS
74	Zabukovec Zdravko	KLI Logatec, Brest Cerknica
75	Zalar Franc	Mercator - Ljubljanske mlekarne
76	Zlobec Lukič Jaša	RK ZSMS
77	Zupanc Barbara	ZSMS
78	Zupančič Jože	Občinski komite ZKS Celje
79	Žerovnik dr. Angelca	DEMOS - združena opozicija in Krajevna enota SDZS Ljubljana Vič - Rudnik
80	Židanik dr. Anton	Republiški odbor Sindikata delavcev v zdravstvu in socialnem varstvu Slovenije, Ljubljana

VODSTVO SKUPŠČINE REPUBLIKE SLOVENIJE

Predsednik Skupščine Republike Slovenije

Dr. France Bučar

Podpredsednika Skupščine Republike Slovenije

Vane Gošnik

Vitodrag Pukl

Predsednik Družbenopolitičnega zbora Skupščine Republike Slovenije

Dr. Ludvik Toplak

Podpredsednik Družbenopolitičnega zbora Skupščine Republike Slovenije

Tone Peršak

Predsednik Zbora združenega dela Skupščine Republike Slovenije

Jože Zupančič

Podpredsednik Zbora združenega dela Skupščine Republike Slovenije

Bogo Rogina

Predsednik Zbora občin Skupščine Republike Slovenije

Ivan Bizjak

Podpredsednik Zbora občin Skupščine Republike Slovenije

Janez Lukač

Generalni sekretar Skupščine Republike Slovenije

Marko Herman

Alojz Peterle,
predsednik Izvršnega
sveta Skupščine RS

GOVOR V SKUPŠČINI REPUBLIKE SLOVENIJE JANUARJA 1991

Spoštovane poslanke in poslanci! Že v svojih programskih usmeritvah je junija lanskega leta Izvršni svet jasno in odločno na prvo mesto svojega delovanja kot temeljno izhodišče postavil uresničitev državne suverenosti Republike Slovenije. Ob sprejemu zakona o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije je Izvršni svet oblikoval, Skupščina Republike Slovenije pa sprejela gradivo o osamosvajanju Slovenije, v katerem so v 10 točkah oz. sklopih določena ravnanja, naloge in ukrepi po plebiscitu, ki jih tu ne kaže ponavljati.

Pri svojem ravnanju in oblikovanju ustreznih zakonskih in drugih podlag ter v vseh aktivnostih se Izvršni svet dosledno ravna tudi po ugotovitvah, stališčih in sklepih Republike Slovenije o urejanju bodočih mednacionalnih odnosov na območju Jugoslavije. Te je Skupščina Republike Slovenije sprejela 28. septembra 1990. Doslej je Izvršni svet že pripravil novo sistemsko davčno zakonodajo, ki jo je le Skupščina Republike Slovenije tudi sprejela. Oblikoval je tudi predlog za najnujnejše dodatne spremembe republiške ustave, s katerimi bodo iz ustave Republike Slovenije izločene določbe, s katerimi je bilo preneseno izvrševanje suverenih pravic Republike Slovenije na organe Socialistične federativne republike Jugoslavije. Predlagano bo generalno pooblastilo Skupščini republike Slovenije za urejanje z republiškimi zakoni vseh razmerij skupnega pomena za državljane Republike Slovenije. Predlagal je tudi dodatne spremembe in dopolnitve ustavnega zakona za izvedbo amandmaja 96 k Ustavi Republike Slovenije, s katerim naj bi se iz pravnega sistema republike izločile še nekatere določbe zveznih zakonov oz. zvezni zakoni v celoti, ki niso skladni z Ustavo Republike Slovenije in doslej že sprejeto novo republiško zakonodajo. Ob tem Izvršni svet dosledno izhaja iz načela ustavnosti in zakonitosti in ne predlaga nepreverjenih spornih oz. nedomišljenih rešitev.

Pretirano govorjenje in navidezno modrovanje v sedanjem trenutku zamegljuje bistvo stvari. Sedaj ni čas za mnogo besed, temveč za premišljeno in učinkovito ravnanje in za prava dejanja. Pred nami je najbolj kritična in ključna faza osamosvajanja Republike Slovenije. Pri tem sam vdor Republike Srbije v enotni monetarni sistem Jugoslavije v osnovi v bistvu ničesar ne menja. Ne v strategiji Republike Slovenije niti v njenem trdnem in jasnem prepričanju, da je potrebna čimprejšnja popolna osamosvojitvev. Glede na to je Izvršni svet prepričan, da so še v celoti aktualne tako

njegove programske usmeritve, kakor tudi točke v gradivu o osamosvajanju Slovenije. Gre samo za bistveno pospešitev celotnega postopka, gre za spremenjen tempo, ki bo terjal izjemno disciplino, strpnost, predvsem pa tudi nekaj več medsebojnega zaupanja, kot ga je bilo doslej. Pri tem Izvršni svet vztraja na izhodišču, da je pravica brez moči slabotna, moč brez pravice pa tiranska. Pripravljanje in sprejemanje ključne republiške systemske zakonodaje, ki jo potrebuje osamosvojena suverena in neodvisna država Republika Slovenija s parlamentarno demokracijo, je zahtevno in ne lahko opravilo. Kaj je torej še pred nami? Čimprej moramo pripraviti ključno republiško systemsko zakonodajo o državljanstvu, o organizaciji državne uprave, o zunanjih zadevah, o pravicah tujcev na nepremičninah, o pravnem položaju tujcev, zakonodajo s področja ljudske obrambe, o Narodni banki Slovenije kot emisijski banki, pospešiti pa pripravo in sprejem zakona o privatizaciji podjetij in zakona o zavodih, o zadrugah ter vseh drugih ključnih zakonov, ki so nam sedaj potrebni.

Temelji gospodarske politike ostajajo nespremenjeni, zapisani so v programskih usmeritvah in v poročilu osamosvajanja Slovenije. Oba dokumenta je Skupščina sprejela. Trditve, da vlada ne ravna v skladu z opredelitvami, so sprenevedanje, prav tako, kot bodo sprenevedanje trditve, da je vlada kriva za gospodarske probleme, ki bodo spremljali oz. izhajali iz osamosvajanja.

Poročilo o osamosvajanju Slovenije, ki ga je Skupščina sprejela kot osnovo za delo Vlade po plebiscitu, namreč povsem jasno govori tudi o posledicah, do katerih lahko pride zaradi zmanjševanja trga, zaradi morebitnih blokad s strani ostalih delov Jugoslavije ali s strani mednarodnih finančnih institucij.

Kljub povsem jasno začrtanim ciljem bo temeljna značilnost ekonomske politike pragmatičnost, saj je očitno, da bo slovenska ekonomska politika delovala v povsem negotovih okoliščinah in da se bo morala nenehno prilagajati političnim odločitvam. Pri tem je gotovo le, da se bo sicer neizogibna gospodarska kriza zaradi osamosvajanja začasno poglobila. Delovanje vlade bo usmerjeno v zmanjševanje negativnih učinkov krize oziroma skrajševanje časa, do katerega se bo gospodarsko stanje poslabševalo. Sestavljali ga bodo, še povsem neznani ukrepi na vnaprej neznana dogajanja. Z njimi bo vlada poskušala ublažiti direktne in indirektno gospodarske in socialne udeležbe razpadanja socialističnega gospodarstva, katerega del je tudi slovensko gospodarstvo, in zmanjšati negativne ter povečati pozitivne gospodarske učinke osamosvajanja.

Čeprav plebiscit omogoča pospešeno ustvariti sebi primeren gospodarski sistem in ekonomsko politiko, ne bo mogoče hitro nadomestiti negativnih učinkov zmanjšanja trga in blokade s strani zvezne vlade in mednarodnih finančnih institucij. Vlada je v poročilu o osamosvajanju Slovenije povsem jasno povedala, da se bo teh nalog lotevala tako, da bodo socialni pretresi prehodov čim manjši. Poenostavljanje rešitev brez razmišljanj o njihovih posledicah lahko predlagajo le tisti, ki nimajo zanje nikakršne odgovornosti. Trditi, da odkrit vdor v denarni sistem Jugoslavije ni bil presenečenje niti za slovensko vlado, bi bilo nesmiselno. Vlada je skupaj z Narodno banko Slovenije takoj začela uveljavljati denarno politiko, s katero bo nevtralizirala prerazdelitvene učinke vdora. Šele po izboljšanju likvidnosti gospodarstva pa namerava uveljaviti ukrepe, s katerimi bo preprečila škodljive posledice novega hiperinflacijskega vala, ki bo izšel iz tega vdora. Bodoča denarna politika bo imela en sam cilj, trdnost valute, kar v praksi pomeni navezavo valute na trdno valuto in vztrajanje pri tej navezi.

Vlada ima pripravljeno zakonodajo, ki omogoča takojšnjo ustanovitev institucij lastnega sistema, torej slovenske centralne banke, ki se bo poleg skrbi za trdnost domače valute takoj lotila sanacije bančnega sistema. Priprave na to je Narodna banka Slovenije že opravila. Svojo valuto namerava uvajati postopoma in izključno prek transakcij s tujino oziroma prek transakcij s tujimi plačilnimi sredstvi. Vlada računa, da je za uspešno izvedbo oziroma uveljavljanje trdnega gospodarskega sistema s trdim denarjem potrebno bistveno okrog 30-% znižanje stroškov na enoto produkta, kar drugače povedano pomeni tolikšno znižanje kupne moči v tujini in padec življenjske ravni.

Dosežena stopnja produktivnosti omogoča večja vključevanje v svetovne gospodarske tokove le ob mnogo nižjih realnih dohodkih. Samo tako je mogoče povečati izvoz in zmanjšati uvoz ter ustvariti presežek v plačilni menjavi, s katerim bo mogoče servisirati tisti del jugoslovanskega dolga, ki ga bo morala odplačati Slovenija, in obenem zagotoviti trdnost slovenske valute.

Monetarno reformo in politiko bo spremljala davčna politika s prerazdelitvijo davčnih bremen, neuravnoveženim proračunom, ob istočasnem omejevanju javne porabe ter prizadevanju za koncesijsko financiranje infrastrukture, kar naj bi omogočalo oživitve gospodarske aktivnosti ter prevzem dolgov infrastrukturnih dejavnosti in bančnega sistema. Družbene dejavnosti bo do ponovne oživitve gospodarstva mogoče financirati le do obsega, ki preprečuje razpad posameznih sistemov.

Zadrževanje rasti osebnih dohodkov bo ostalo sestavni del ekonomske politike. Temu je namenjena tudi predložena zakonodaja o zajamčenih osebnih dohodkih in kontroli osebnih dohodkov, pa tudi davčna zakonodaja s prerazdelitvami v korist nižjih in na škodo višjih osebnih dohodkov. Zadrževanje rasti plač in prerazdelitev socialnega bremena na pleča premožnejših, mora zagotoviti večjo zaposlenost, socialno vzdržno stanje in možnost za konkurenčnost na svetovnem trgu.

Vlada ima pripravljeno lastno zunanjetrgovinsko in zaščitno zakonodajo, vendar si bo s pomočjo dogovorov z drugimi republikami prizadevala obdržati trg ostalih delov Jugoslavije. Ne glede na to pa je gotovo, da bo moralo slovensko gospodarstvo zaradi razkrajanja jugoslovanskega trga in osamosvajanja doseganje udeležbe zunanjetrgovinske menjave v družbenem produktu več kot podvojiti. Zaradi majhnosti gospodarstva bi bila kakršnakoli usmerjenost k politiki substitucije uvoza povsem zgrešena. Primerna je le politika izvozne ekspanzije. Zaščita domačega gospodarstva je torej predvsem stvar tečajne politike in v manjši meri carinske politike. Prav zaradi tega, da se Slovenija ne bi v celoti odrekla trgov v drugih delih Jugoslavije, je vlada predlagala, da carinski sistem, kljub preusmerjanju carinskih dohodkov na račun republike ostaja nespremenjen, če ga ne spremenijo druge republike.

Nujna in dolgotrajna bodo pogajanja z institucijami, kot so Svetovna banka, Mednarodni denarni sklad, Evropska skupnost, EFTA, GATT. Vlada bo ob delovanju na področju ekonomske politike ustvarjala gospodarski sistem, ki bo podoben gospodarskim sistemom v tržnih gospodarstvih in ki bo omogočil tudi takšno politiko. Za urejanje razmer na področju družbenih dejavnosti je aktivnost vlade in resornih upravnih organov osredotočena zlasti v pripravo nove sistemske zakonske ureditve celotnega področja. Tudi tu poteka delo v skladu s sprejetimi programskimi usmeritvami. Nekateri pomembni elementi novega sistema so že sprejeti, kot npr. zakon o financiranju javne porabe, zakon o prispevkih za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno varstvo in zaposlovanje. Priprava nekaterih, kot npr. zakona o zavodih, je v zaključni fazi.

Za posamezna področja družbenih dejavnosti je prav tako izdelana in v Izvršnem svetu sprejeta strategija razvoja, tako npr. za znanstvenoraziskovalne in tehnološkorazvojne politike, strateške razvojne usmeritve družinske politike, iz katerih bodo začeli, na podlagi katerih bodo v kratkem pripravljene novi zakoni za različna področja, potem koncept in obvladovanje invalidskega varstva. Vsi ti dokumenti vsebujejo kvalitetne podlage za oblikovanje zakonskih rešitev. Za nekatera področja so zakoni že pripravljene in so že bili predloženi tej skupščini; zakoni s področja delovnih razmerij, zaposlovanja, zavarovanja za primer brezposelnosti, o izobraževalnih zavodih in financiranju vzgoje in izobraževanja itd., o nekaterih pa prav v teh dneh začnemo razpravo v Izvršnem svetu.

Rad bi povedal tudi, da si ne predstavljamo socialnega programa kot neke točke, ampak je vsa dejavnost vlade naravnana socialno, začnši z davčno zakonodajo, ki je bila že sprejeta, ob tem pa bo vlada pripravila tudi dokument z naslovom *Socialni program*, ki ga bomo predložili Skupščini in v njem definirali socialno politiko, vključno s potrebnimi spremembami glede na gospodarske razmere ter konkretne ukrepe in pravice na posameznih področjih.

V zvezi s programom osamosvajanja Slovenije se pripravljajo vsi potrebni ukrepi za prevzem patentnega urada, avtorske agencije, zdravstvenih, sanitarnih in veterinarskih inšpektoratov za delo na meji. Pristojnost za normativno ureditev na področju družbenih dejavnosti je bila že do sedaj večinoma republiška, za tisti del, ki je bil delno urejen z zvezno zakonodajo, pa se že pripravljajo republiški predpisi. To velja zlasti za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ki ga bomo v celoti uredili z republiškim zakonom. Prav tako bomo v celoti urejali in financirali pravice borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev.

Naj povzamem. Vdor Srbije v enoten monetarni sistem države v ničemer ne spreminja strategije slovenske vlade oz. sprejete strategije osamosvajanja Republike Slovenije, spreminja samo naš tempo in nam v tem smislu dela določene težave. Vse, kar smo sprejeli doslej, menimo, da ima veljavo, da smernice, usmeritve, stališča in vse, kar je bilo na to temo sprejeto v tej hiši, držijo in vlada po teh smernicah oz. v skladu s temi sklepi tudi dela.

So zadeve, ki se jim reče taktika vladanja in ki ponavadi niso predmet javnih razprav zaradi razlogov, ki sem jih tukaj že navajal, in so seveda zadeve, o katerih se da in je potrebno govoriti. Zdaj, kot smo rekli, prihajamo v ključno, bistveno fazo našega osamosvajanja, in kakor za vse faze doslej, je tudi za to pomembno, da predvsem izhajamo iz resnice o procesih, ki potekajo pri nas, iz resnice o posledicah vezave na federacijo kot sistem. Vladi se zdi smiselno, da na tej točki, priznavajoč vso to resnico, potegnemo tiste reze, opravimo tiste korake, ki nam bodo dali trdno izhodišče, zdravo izhodišče za kreiranje našega lastnega sistema in za naš konkurenčen in uspešen nastop tudi v odnosu na tujino.

Zato tukaj ta jasna beseda o spremembah, ki so potrebne na gospodarskem področju, oz. o izhodiščih, ki zadevajo našo kupno moč oz. naša sedanja razmerja na trgu.

Jaz bi prosil, da bi v razpravi upoštevali stališča, ki so bila sprejeta v tej skupščini, začnši s poročilom, ki ima naslov *Osamosvajanje Slovenije*, kjer so bili osnovni koraki od 1 do 10 zapisani, in teh korakov se vlada drži in pričakuje kritiko predvsem oz. razprave predvsem s tega vidika, v kolikšni meri se teh korakov tudi drži.

Dr. France Bučar,
predsednik
Skupščine RS

**GOVOR OB
RAZGLASITVI
SAMOSTOJNOSTI
IN NEODVISNOSTI
REPUBLIKE SLOVENIJE
25. JUNIJA 1991**

Spoštovani poslanci, cenjeni gostje!

Skupščina je sprejela ustavni akt o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije ter s tem izpolnila mandat, ki ji je bil naložen s plebiscitom. Ustvarila je samostojno in neodvisno državo, Republiko Slovenijo. (*Aplavz*) Gre za enega najpomembnejših dogodkov v naši zgodovini. Če gledamo samo z državno-pravnega vidika, tedaj ta akt gotovo pomeni kulminacijo v stoletnih prizadevanjih slovenskega naroda, da si ustvari svoj lastni dom. Vendar s tem ni ne konec in ne začetek naše zgodovine. Pomeni pa tisto prelomno točko v našem naro-

dnem življenju, ko smo prišli v položaj, da lahko samostojno odločamo o svoji lastni usodi.

Tudi samostojnost je seveda relativna kategorija, saj se vedno gibljemo v okviru zunanjih okoliščin, ki delujejo neodvisno od nas in se jim lahko samo prilagajamo. Bistvo svobode naroda je v možnosti, da se zavestno prilagaja danim okoliščinam, zato je več kot samo bivanje.

Kot narod Slovenci bivamo na tem prostoru že poldrugo tisočletje. O zavestnem narodnem življenju pa seveda lahko govorimo šele z nastopom narodnostnega prebujenja. Gotovo je naše dosedanje preživetje rezultat vrste za nas ugodnih okoliščin, čeprav smo ob tem izgubili dve tretjini nekoč od nas poseljenega ozemlja. Tudi po tem nismo prišli v krog tako imenovanih zgodovinskih narodov.

Bili smo prisiljeni živeti v okviru drugih, večjih držav, s stalno nevarnostjo asimilacije po svojih večjih sosedih. Od naselitve na sedanjem prostoru v šestem stoletju smo živeli v krogu srednjeevropskih narodov, uživali in soustvarjali srednjeevropsko zahodno kulturo, uspeli ohraniti ustvarjalno sožitje z drugimi in svojo identiteto, dokler nas niso ideologije nacionalizmov v preteklem stoletju izpostavile nevarnosti germanizacije in izginotja.

V prizadevanju za svoje preživetje in zanašajoč se med drugim tudi na Wilsonovo načelo o pravici narodov do samoodločbe, smo si po prvi svetovni vojni poiskali zatočišče v novo nastali državi Južnih Slovanov – Jugoslaviji. Poskus se je izkazal kot utvara. Ustvaril je diskontinuiteto v našem narodnem življenju. Pomenil je prehod v okolje s povsem drugačnim kulturnim in civilizacijskim izročilom, kar je zaustavilo naš razvoj na temelju vključenosti v zahodnoevropski kulturni krog. Država, v katero smo se vključili, je hkrati kot zamudnik v evropskem procesu oblikovanja nacionalnih držav nadaljevala z aspiracijami poenotenja na temelju srbstva kot integratorja umetno ustvarjenega jugoslovanstva. Ponovno smo padli pod pritisk raznarodovanja. Tudi po drugi svetovni vojni in kljub NOB se je pritisk za poenotenje na temelju jugoslovanstva nadaljeval. Vlogo poenotenja na temelju enotnega jugoslovanstva je prevzela ideologija enotnosti jugoslovanskega delavskega razreda. Zaradi na ideologiji realsocializma utemeljene državne strukture, ob centralizaciji državne oblasti, nacionalizaciji sredstev za proizvodnjo in ob sistemskem prelivanju narodnega dohodka pa se je nevarnost narodne erozije, čeprav nenačrtno in ne nujno tudi nameravano, ne samo nadaljevala, ampak celo izostrila.

V dolgotrajnih naporih za demokratizacijo družbenega sistema je bila prav Slovenija v ospredju. Uspeli smo ustvariti politični pluralizem na temelju večstrankarskega parlamentarnega sistema. Kljub temu pa je nevarnost nacionalne erozije za Slovence v SFRJ ostala.

Naša prizadevanja za nacionalno in ekonomsko emancipacijo so zadela na blokado centralnih jugoslovanskih oblasti, ki nadaljujejo s prizadevanji za enotno jugoslovanstvo, centralizacijo državne oblasti in ekonomsko dominacijo, čeprav pod gesli moderne federacije in integralizma, ki naj bi bil v ospredju sedanjih evropskih procesov. Zato nujno vzdržujejo protidemokratske metode formalno odpravljenega realsocializma, nadaljujejo z negacijo državljanskih pravic in onemogočajo nesrbskim narodom v Jugoslaviji realizacijo pravice do samoodločbe. Jugoslavija v sedanji obliki ni sposobna preživeti. Kriza političnega in gospodarskega življenja je neobvladljiva. Jugoslavija postaja tako novo žarišče potencialnih konfliktov in vojne nevarnosti.

Evropa nam dokazuje, da je treba nadaljevati s prizadevanji za dosego sporazuma. V tem je srčika problema. Od svojega nastanka v letu 1918 do današnjega dne ta država ni bila utemeljena na sporazumu kot integratorju. V pomanjkanju sporazuma je njegovo vlogo moralo prevzeti nasilje, v taki ali drugačni obliki, in je zato protidemokratskost postala in ostala bistvena in tvorna sestavina jugoslovanske državnosti, s tem pa tudi njena lastna negacija. Zato take Jugoslavije ni možno preoblikovati v življenja sposobno tvorbo, ni sposobna reforme, ker ima v sebi genetično vgrajene protielemente razkroja.

Ponovni in ponovni poskusi in ponudbe Slovenije o preoblikovanju družbene skupnosti na območju dosedanje Jugoslavije so zato nujno naleteli na apriorno odklanjanje. To ni slučaj. Taka Jugoslavija, kot je danes, tudi ni mogla reagirati drugače, ker ne more delovati proti svojemu lastnemu bistvu. Zato je naš sedanji korak logičen in neizogiben. Če tega koraka Slovenija

ne bi naredila, bi samo sebe obsodila na izginotje. V hitri dinamiki sedanjega časa bi se proces narodne erozije, ob našem majhnem številu in omejenosti nacionalnega prostora, pospešeno nadaljeval. Če smo lahko ponosni na ta veliki zgodovinski korak, nam skromnost narekuje tudi delno drugačno, treznejšo presojo. Nimamo namreč nobene druge izbire.

Z vidika novih evropskih procesov, ki jih med drugim označuje predvsem odpravljanje fizičnega nasilja kot sredstva za urejanje medsebojnih odnosov, prost pretok blaga, idej in informacij, ki naj rezultira v oblikovanju nove evropske skupnosti, ki ne bo le razširitev sedanje nacionalne države na višjo raven nadnacionalne skupnosti, ki ji gospodujejo velike sile, pač pa v povsem novo kvaliteto, je ta naš korak tudi s tega vidika kot tvoren element vpet v te procese. Slovenija kot sicer majhna država enostavno ne more živeti brez odprtosti v svet, ne more živeti brez dinamične menjave z okoljem. Po drugi strani zato očitek, da razdiramo Jugoslavijo, lahko pojmuje tudi v drugačni povezavi. Pomaga odstranjevati tisto državno tvorbo, ki je po svojem bistvu element nestabilnosti in konfliktnosti, ker je po svoji naravi zgrajena v protislovju s procesi, na katerih se oblikuje nova Evropa.

S tem odgovarjamo tudi sebi na navidezno protislovje, v katerega naj bi zašli. Če pojmuje različnost in pluralnost kot bistveno značilnost nove družbe, nove svetovne paradigme – kako naj svoj korak utemeljemo s trditvijo, da ne moremo živeti v skupnosti, ki je tako različna v svojem zgodovinskem, kulturnem, narodnostnem, verskem in civilizacijskem izročilu. Če je različnost bogastvo, bi morala biti tudi prednost v oblikovanju skupnega sožitja. Če to tezo sprejmemo, pa iz tega nujno sledi zaključek, da je z vključevanjem različnosti v novo sistemsko povezanost potreben tudi drugačen integracijski okvir. Taka Jugoslavija, kot je danes, je sposobna nadaljevati samo procese poenotenja, ni pa sposobna opravljati funkcije integratorja različnosti na višji stopnji sistemske povezanosti.

S tega stališča je naš odgovor zelo jasen. Nismo proti sožitju z ljudstvi, ki živijo na tem prostoru, saj ga ne moremo ne spremeniti in ne zamenjati. Sodelovanje je v našem lastnem interesu. To sodelovanje pa seveda ni samo enosmerno. Zainteresirani smo za sodelovanje z vsemi sosedi. Sporazumevanje mora postati naš način bivanja. Prisilni jopič, tak ali drugačen, od zunaj narekovane državnosti, ki nam vsiljuje zastarele vzorce nacionalne države preteklega stoletja, pa za nas ne more biti sprejemljiv.

Povsem jasno nam je tudi, da naša državnost ne pomeni oživljanja duha nacionalne državne ideologije. Živimo v svetu, kjer na nov način realiziramo svoje nacionalne koristi: v mnogih zadevah na nadnacionalni ravni, v mnogih na regionalni in celo na povsem lokalni. S takimi razmerami se moramo soočiti in se jim celo podrediti. V nobenem primeru pa se ne moremo odpovedati pravici, da o svojih lastnih zadevah samostojno odločamo, ob lastnem spoznavanju danih okoliščin. Sredstvo za to nam je slovenska država, ki jo z današnjim dnem ustvarjamo. Če poudarjam »sredstvo«, tedaj to pomeni tudi jasno zavest, da s tem samim še z ničemer nismo

spremenili razmer v našem stvarnem življenju. Te bomo postopno, sistematično, srečujoč se z mnogimi novimi izzivi in problemi. Pretežne večine tega izziva ne bomo rešili z državo in prek države; za vse pa nam je država tisti zunanji okvir, izven katerega ne bi mogli samostojno delovati. Prav zato naša nova slovenska država ni konec naših prizadevanj, ampak šele izhodišče za novo življenje v sožitju z drugimi narodi. Naj živi samostojna in neodvisna Slovenija!

Milan Kučan,
predsednik
Predsedstva RS

**GOVOR
NA SLOVESNOSTI
OB RAZGLASITVI
SAMOSTOJNOSTI
REPUBLIKE SLOVENIJE
26. JUNIJA 1991**

Z rojstvom dobi človek pravico do sanj. Z delom dobi pravico, da zbližuje življenje in sanje. Mi smo včeraj povezali oboje; zase, za mnoge rodove Slovencev, ki so davno nekoč sanjali te iste sanje, in za prihodnje rodove, ki bodo na teh sanjah gradili nov svet.

Od včeraj imamo Slovenci svojo državo. Od včeraj živi večinski del slovenskega naroda v lastni, samostojni in neodvisni državi. Zamejci od Trsta, Gorice in Benečije, preko Koroške do Porabja, kamor jih je zamejila z nami trda zgodovina, in rojaki, raztreseni po vsem svetu, imajo zdaj v Republiki Sloveniji svojo matično domovino in oporo.

Današnja slavnostna razglasitev svobodne in samostojne države Slovenije je neizbežno in globoko smiselno soglasno dejanje tega naroda, njegove vključenosti v moderno svobodnjaško Evropo od 18. stoletja naprej, zvestobe temeljnemu političnemu programu zedinjene Slovenije, odločitev ob razpadu avstro-ogrske monarhije in predvsem protifašističnega boja za nacionalno preživetje ter njenega častnega prispevka k svobodi demokratične Evrope med zadnjo vojno. Skozi vso to zgodovino si nismo do nikogar nabrali dolgov. Naša zgodovina je častna in čista.

Koraka, ki smo ga včeraj stopili, nam ni narekovala težnja po osamitvi, niti lažno upanje o podarjenem lepšem in udobnejšem življenju v kakšni drugi državni skupnosti. Doslej nam ni zgodovina poklanjala ničesar. Vse smo si morali trdo prigarati. Zato smo tudi obstali. Svoji na svojem! To dejanje nam je narekovala zavest odgovornosti za sam obstoj slovenskega naroda in demokratičnost slovenske prihodnosti. Nosimo jo zdaj častno in s pokončno držo.

Z mnogokom smo živeli v skupnosti. V naši zavesti meje niso okop. Bili smo odprt prostor za duhovne in druge tokove. Meje so nam postavljali drugi, nas silili tja, kamor nismo hoteli. Zdaj nastaja Evropa, ki z mejami ne more več živeti. Ne more ločevati med velikimi in majhnimi, temveč le med dobrimi in slabimi, ustvarjalnimi in nesposobnimi, tistimi, ki vlečejo, in tisti-

mi, ki ovirajo razvoj. Neobremenjeni in pod nikogaršnjim patronstvom, s polno odgovornostjo in enaki med enakimi se želimo in hočemo vključevati vanjo. Nikomur v škodo, slovenski prihodnosti in pohelsinški Evropi v prid in zavezo.

Današnji čas terja drugačna razmerja med narodi, ki živijo na jugovzhodu Evrope. Dogovor med suverenimi državami je trdnejše poroštvo za mir, stabilnost in napredek ljudi. Nismo se odcepili. Nikamor nismo odšli, nismo podrli mostov za seboj. Nismo porušili tistega, kar je bilo v tej naši skupnosti dobrega in prijaznega za vse nas. Uresničili smo način življenja, ki ima prihodnost v nastajajoči združeni stari celini. Dinamična razdalja naj nas povezuje. Omogočila nam bo, da drug drugega upoštevamo in spoštujemo, da sodelujemo in da kdaj tudi kaj skupnega ukrenemo. Vsem v dobro in z voljo vseh.

Kot tisočletni ustvarjalci evropskega izročila potrjujemo svojo pripadnost vsemu najboljšemu v tem izročilu. Vnaprej moralno podpisujemo vse konvencije, ki zagotavljajo človeško svobodo, socialno pravičnost in dostojno življenje, kulturni napredek, varovanje življenjskega prostora, vsakršno odprtost in miselni pluralizem. Vse, na čemer stoji najboljše v naši civilizaciji. Nikomur nismo nikoli delali sile. Zavračamo nasilje vseh oblik in namenov v razmerjih med ljudmi, med narodi in njihovimi državami.

Z včerajšnjo razglasitvijo suverene Slovenije se celo daljnosežno zaveujemo tudi sami sebi. V dobrem in hudem! Čakajo nas trde preizkušnje v vztrajnosti, doslednosti, demokratizmu, ustvarjalnosti, iznajdljivosti in zvestobi ciljem, ki smo jim zavezani. Demokracija, svoboda, spoštovanje človekovega dostojanstva in njegove pravice, spoštovanje manjšin in doseljencev, odprtost in sodelovanje z drugimi, tem vrednotam ostajamo zavezani za vselej. Njim so bili zavezani rodovi Slovencev pred nami, ker so enake stremeljenjem vseh svobodnih demokratičnih ljudi in narodov tega sveta. Ta pravična in moralna misel naj nas krepi v modrosti, odločnosti in dejanjih. Ravna naj nam pot v prihodnost. Da ne bomo klecali na vsakem koraku. Temeljna resnica je bila in ostaja, da sta svoboda in dostojanstvo posameznika neločljivi in nedeljivi od suverenosti naroda. Kdor odreka eno, žrtvuje tudi drugo.

Danes je naš veliki praznik. Želeli smo radost deliti z vsemi, tudi tistimi, ki so si tak dan že zdavnaj zapisali v svojo zgodovino. Zdaj vstopamo v družino svobodnih samostojnih narodov. Ne moremo razumeti, kako bi moglo to koga motiti, ko velja vsem naše odprto srce in v pozdrav iztegnjena dlan. Skaljeno je naše veselje. Z neutemeljenimi prigovori drugih in z grožnjo represije jugoslovanskih oblasti se naše dobre namere zavračajo. Je mogoče tako izbrisati iz spomina vse, kar je Slovenija v dobrem in slabem delila z drugimi, s katerimi smo živeli v skupni državi? Ne ogrožamo nikogar. Zato ni treba letal nad naša mesta, ne tankov na naše ulice. Silo kaže tisti, ki mu manjka argumentov in trezne presoje.

Nerazumevanje v nekaterih delih Jugoslavije in nasprotovanje uradne tujine nam nalaga docela trezno spoprijemanje s sprejeto odločitvijo.

Iluzij tako nismo imeli velikih. Ostali smo sami s sabo. In s prijatelji, ki se niso prestrašili in nas ne bodo zatajili. Zdaj moremo pretehtati, kaj v resnici smo in kaj zmoremo. Morda bi v drugačnih razmerah zoreli dlje in bi svojo usodo bolj zvezali z drugimi, z njihovo pomočjo in razumevanjem. Oboje bi nam bilo in nam bo seveda potrebno. Tako pa smo zmogli sami. Smo zrel narod, ki ve, kaj hoče, ki ve tudi, da je to, ne glede na vse, naša temeljna pravica, človeška in nacionalna. V našem življenju in v zgodovini slovenstva se resnično pričenja novo poglavje. Danes imamo pravico, da mu zapišemo na vrh neizpisane strani – samostojna, demokratična slovenska republika.

Naj nam živi, naj nas razveseljuje, naj nas krepi skladno z najboljšim izročilom za srečo vseh nas Slovencev, vseh državljanov in državljanek Slovenije, Slovencev v zamejstvu in v svetu, ter srečo in uspeh vseh, s katerimi se bomo na dolgem potovanju v prihodnost prijazno srečevali, si pomagali in sodelovali.

Zmogli smo, ker je bila naša vera trdna in ker ni bilo zle misli v naših dejanjih.

Hvala vam za to, dragi rojaki.

Nocoj so dovoljene sanje. Jutri je nov dan.

KRONOLOŠKI SEZNAM DRŽAV, KI SO PRIZNALE NEODVISNOST IN SUVERENOST REPUBLIKE SLOVENIJE

Hrvaška: 26. junij 1991, vzajemno priznanje
Litva: 30. julij 1991
Gruzija: 14. avgust 1991
Latvija: 29. avgust 1991
Estonija: 25. september 1991
Ukrajina: 12. december 1991
Islandija: 19. december 1991
Švedska: 19. december 1991
Nemčija: 19. december 1991
Belorusija: 27. december 1991
Vatikan: 13. januar 1992
San Marino: 14. januar 1992
Danska: 15. januar 1992
Avstrija: 15. januar 1992
Švica: 15. januar 1992
Malta: 15. januar 1992
Portugalska: 15. januar 1992
Velika Britanija: 15. januar 1992
Francija: 15. januar 1992
Belgija: 15. januar 1992
Madžarska: 15. januar 1992
Poljska: 15. januar 1992
Norveška: 15. januar 1992
Bolgarija: 15. januar 1992
Italija: 15. januar 1992
Kanada: 15. januar 1992
Španija: 15. januar 1992
Luksemburg: 15. januar 1992
Irska: 15. januar 1992
Avstralija: 16. januar 1992
Nova Zelandija: 16. januar 1992
Češkoslovaška federativna republika: 16. januar 1992
Argentina: 16. januar 1992
Čile: 16. januar 1992
Urugvaj: 16. januar 1992
Liechtenstein: 16. januar 1992
Finska: 17. januar 1992
Romunija: 18. januar 1992
Albanija: 21. januar 1992
Nizozemska: 24. januar 1992
Brazilija: 24. januar 1992
Paragvaj: 27. januar 1992
Bolivija: 29. januar 1992

Turčija: 6. februar 1992
Makedonija: 12. februar 1992
Ruska federacija: 14. februar 1992
Burkina Faso: 20. februar 1992
Kirgizistan: 28. februar 1992
Iran: 8. marec 1992
Kolumbija: 3. marec 1992
Peru: 14. marec 1992
Japonska: 17. marec 1992
Libija: 17. marec 1992
Ciper: 24. marec 1992
Južnoafriška republika: 2. april 1992
Združene države Amerike: 7. april 1992
Grčija: 11. april 1992
Nikaragva: 14. april 1992
Republika Koreja: 15. april 1992
Izrael: 16. april 1992
Egipt: 16. april 1992
Združeni arabski emirati: 21. april 1992
Sudan: 21. april 1992
Alžirija: 24. april 1992
Tunizija: 25. april 1992
Kitajska: 27. april 1992
Maroko: 27. april 1992
Sultanat Oman: 28. april 1992
Moldova: 24. marec 1992
Tajska: 1. maj 1992
Malezija: 4. maj 1992
Filipini: 5. maj 1992
Venezuela: 7. maj 1992
DLR Koreja: 8. maj 1992
Indija: 11. maj 1992
Pakistan: 11. maj 1992
Singapur: 15. maj 1992
Jordanija: 16. maj 1992
Bangladeš: 19. maj 1992
Indonezija: 20. maj 1992
Kuba: 22. maj 1992

Dne 22. maja je Republika Slovenija postala 176. polnopravna članica Organizacije združenih narodov.

Vir: Dimitrij Rupel: *Srečanja in razhajanja*, 2001

KRONOLOŠKI SEZNAM DRŽAV, S KATERIMI JE REPUBLIKA SLOVENIJA SKLENILA SPORAZUM O NAVEZAVI DIPLOMATSKIH ODNOSOV

Latvija: 3. december 1991	Albanija: 10. marec 1992
Litva: 22. november 1991	Ukrajina: 10. marec 1992
Estonija: 11. december 1991	Luksemburg: 11. marec 1992
Islandija: 20. december 1991	Makedonija: 17. marec 1992
Nemčija: 15. januar 1992	Španija: 25. marec 1992
Avstrija: 15. januar 1992	Poljska: 14. april 1992
Madžarska: 16. januar 1992	Argentina: 13. april 1992
Italija: 17. januar 1992	Nikaragva: 14. april 1992
Danska: 20. januar 1992	Čile: 15. april 1992
Velika Britanija: 23. januar 1992	Francija: 23. april 1992
Nizozemska: 24. januar 1992	Izrael: 28. april 1992
San Marino: 28. januar 1992	Egipt: 30. april 1992
Švedska: 29. januar 1992	Nova Zelandija: 8. maj 1992
Švica: 31. januar 1992	LR Kitajska: 12. maj 1992
Liechtenstein: 31. januar 1992	Indija: 18. maj 1992
Portugalska: 3. februar 1992	Ruska federacija: 25. maj 1992
Češkoslovaška federativna republika: 5. februar 1992	Maroko: 29. maj 1992
Avstralija: 5. februar 1992	Malta: 29. junij 1992
Hrvaška: 6. februar 1992	Zelenortske otoki: 17. avgust 1992
Vatikan: 8. februar 1992	Grčija: 21. julij 1992
Finska: 17. februar 1992	Belorusija: 23. julij 1992
Norveška: 18. februar 1992	ZDA: 11. avgust 1992
Paragvaj: 26. februar 1992	Bolgarija: 18. avgust 1992
Belgija: 5. marec 1992	Turčija: 26. avgust 1992
Iran: 9. marec 1992	Romunija: 28. avgust 1992

ŽRTVE VOJNE ZA SLOVENIJO

PRIPADNIKI TO

Padli v bojih

Jernej Molan
Edvard Peperko
Peter Petrič
Vincenc Repnik
Franc Uršič

Umrli zaradi drugih vzrokov

Dušan Črešnar
Bojan Gorenc
Janko Knavs
Andrej Kunaver
Miroslav Moljk

Miran Sebastian
Marjan Smodič
Dražen Šantel
Edo Taškar
Jože Vavtar
Anton Žakelj

PRIPADNIKI ONZ

Marjan Dobelšek
Željko Ernoič
Robert Hvalc
Stanislav Strašek
Bojan Štumberger
Franc Šošter

SLOVENCA, UBITA V JLA

Stanislav Požar
Franc Špelko

DRŽAVLJANI R SLOVENIJE

6 oseb

TUJI DRŽAVLJANI

10 oseb

PRIPADNIKI JLA

Padli in umrli za posledicami poškodb

Ljubo Babić
Dejan Bjelogrić
Branko Bojanić
Mirko Brndušanović
Dragan Bubalo
Halil Cucak
Stipo Čati
Dušan Dejanović
Dragan Đokić
Mustafa Hadžiselimović
Popaj Hilmi
Eldin Hrapović
Fahir Imamović
Ivan Jeličić
Zoran Ješić

Milenko Jorgić
Ratko Jovanović
Florim Kasumi
Mirko Lučić
Goran Maletić
Aleksandar Milošević
Zoran Mirković
Stojan Mitić
Anton Mrlak
Vojko Obradinov
Nedžmedin Osmani
Muhamed Palić
Slobodan Pantelić
Borislav Pivač
Špiro Ponjavić

Satihi Rama
Dragan Rodić
Branko Sedlar
Bojanče Sibinovski
Domagaj Sotinac
Goran Stanković
Obrad Stevanović
Zoran Stojanović
Slobodan Stojković
Miroslav Šandor
Antonije Šimunović
Milan Tanasković
Neindificirani pripadnik JNA

Viri: VM SV, MNZ, RKS,
*Istina o oružanem sukobu u
Sloveniji*, 1991.

PRIČEVANJA
PREDSTAVNIKOV
OBRAMBNIH SIL

POLKOVNIK JANEZ SLAPAR, načelnik RŠ TO

Obrambne sile Slovenije, ki jih je sestavljala Teritorialna obramba in Policija ob podpori civilne obrambe in prebivalstva, so v desetih vojnih dneh v 72 spopadih in po treh sporazumih o prekinitvi sovražnosti dosegle zmago. Jugoslovanska armada, ki je ob začetku sovražnosti na slovenskih tleh štela več kot 22.000 mož, je po desetih dneh štela le še nekaj več kot 10.000 pripadnikov. Večina vojakov armade je pribežala na našo stran (3090) ali pa je bila zajeta (4693). Več kot 3000 jih je pobegnilo domov, v republike takratne skupne države, od koder so prihajali. Z oviranjem vojašnic je bila več kot polovica oborožitvenih sredstev blokirana v vojašnicah, pripadniki obrambnih sil Slovenije so z bojem ali brez njega zavzemali obmejne vojašnice, skladišča in druge objekte JA. TO se je okrepila številčno in z orožjem, predvsem s sredstvi kolektivne oborožitve in bojnimi sredstvi za protioklepno borbo. Naše sile so od 16.000 mož na dan agresije narasle na več kot 37.000 pripadnikov. Vojna je zahtevala tudi žrtve. Na naši strani je bilo 19 mrtvih pripadnikov TO in policije ter 182 ranjenih. Ubitih je bilo tudi 12 tujih državljanov. Na strani JA je bilo 45 mrtvih in najmanj 146 ranjenih. Uničili ali poškodovali smo 31 tankov, 22 oklepnih transporterjev, 172 transportnih vozil, 20 terenskih vozil in 6 helikopterjev. V tistem času pa zmaga na vojskovališču še ni bila dovolj. Nujno je bilo njeno mednarodno priznanje. *Brionsko deklaracijo*, ki je bila sprejeta 7. julija 1991 na Brionih, je vsilila evropska trojka. Z njo naj bi bili spopadi dokončno končani, proces osamosvojitve naj bi bil odložen za tri mesece, na vojaškem področju pa naj bi razmere vrnil v stanje, ki je veljalo pred začetkom spopada. V TO z dogovorom nismo bili zadovoljni. Nerazumljivo nam je bilo, kako svet lahko zahteva celo vrnitev v vojni zaplenjenega orožja. Kazalo je, da lahko pride do ponovnih spopadov s silami armade. Deset dni po sprejetju *Brionske deklaracije* so bile razmere na ozemlju Slovenije izredno napete. Odločitev Predsedstva Jugoslavije (18. julij 1991), da bo armada Slovenijo zapustila, je povečalo upanje, da se je vojna zares končala. Poraženi, demoralizirani in prepolovljeni JA kaj drugega tudi ni preostalo. Vojna se je v Sloveniji zares končala v zgodnjih jutranjih urah 26. oktobra 1991, ko je ladja z zadnjimi vojaki JA, ki je iz koprškega pristanišča odplula nekaj minut čez polnoč, zapustila slovensko ozemlje. Še danes se spominjam besed iz svojega poročila predsedniku Predsedstva RS Milanu Kučanu na svečanosti v Kopru, ki so se glasile: »Predsednik Predsedstva Republike Slovenije! Z odhodom zadnjih vojakov Jugoslovanske armade je bojna naloga, ki je bila obrambnim silam Republike Slovenije dana ob agresiji na našo domovino 27. junija letos, izvršena. Na naši zemlji ni več tujih vojakov. Svobodo in suverenost varujejo naše sile.« Na svečanosti ob odhodu zadnjih vojakov JA so bili najhrabrejšim v bojnih spopadih podeljeni častni vojni znaki 1991. Prejeli so jih: Branko Bratkovič, stotnik 1. st., Ivan Britovšek, vojak, Miroslav Debeljak, stotnik 1. st., Bogdan Jenko, vodnik 1. st., Srečko Lisjak, major, Roman Marguč, poročnik, Jože Šošarič, vojak, Marjan Trope, vodnik, in Milan Kangler. Zmago smo zagotovili z učinkovi-

tim vodenjem in poveljevanjem ter koordinacijo bojnih aktivnosti med TO, organi za notranje zadeve in civilno obrambo. Zagotovljen je bil hiter in učinkovit manever manjših bojnih sil, bojne aktivnosti so se prenašale na celoten slovenski prostor. Pri tem je civilna obramba izvedla učinkovito blokado objektov in komunikacij. Informativno-propagandna dejavnost je pozitivno učinkovala na našo bojno moralo, slabila je bojno moralo JLA. Zaradi tega je bila armada zaradi pobegov in prestopov številčno prepolovljena. Temeljni cilj našega bojnega delovanja je bil dosežen. Slovensko samostojnost in zmago smo dosegli z majhnimi človeškimi žrtvami in ne preveliko materialno škodo. Bojna zmaga je bila rezultat dolgoletnega dela v Teritorialni obrambi Slovenije, priprav na vojno, ki so sledile političnim odločitvam, in volji ljudi, ki je bila izražena na referendumu za samostojnost Slovenije. Država in državljani potrebujejo vojsko za ohranitev varnosti, suverenosti in samostojnosti. TO je obranila Slovenijo in za to junaško dejanje leta 1991 prejela zlati častni znak svobode.

PODPOLKOVNIK ALBIN GUTMAN,¹

poveljnik 2. PŠ TO Novo mesto

V oktobru 1990 smo bili imenovani vršilci dolžnosti načelnika RŠ TO in poveljnikov PŠ TO. Sledilo je preoblikovanje TO, spremenjena pa je bila tudi organizacija štabov in enot. Na geografskem območju Bele krajine, Dolenjske in Posavja je bila formirana TO Dolenjske s sedežem 2. PŠ TO Dolenjske v Novem mestu ter območnimi štabi v Novem mestu, Črnomlju, Brežicah in Ribnici, skupine manevrske strukture narodne zaščite pa so bile integrirane v enote in štabe TO. Tako je nastala zasnova obrambnih sil Slovenije – nova slovenska vojska, ki se je prvič predstavila javnosti 17. 12. 1990, ohranila pa je ustaljeno, vsem Slovencem znano ime Teritorialna obramba. Sledile so intenzivne priprave, usposabljanje enot in štabov, izdelava bojnih dokumentov za vodenje boja v različnih možnih variantah. S formiranjem republiške koordinacijske skupine in koordinacijskih podskupin po pokrajinah – na območju TO Dolenjske pokrajine je bil za vodjo koordinacijske skupine imenovan poveljnik 2. PŠ TO – je pospešeno steklo sodelovanje s civilno obrambo in milico, kar je imelo v kasnejših spopadih izredne pozitivne učinke pri izvajanju oskrbe pripadnikov TO, pri postavljanju barikad in neposrednih stikih z občani.

Zmago slovenske teritorialne obrambe in milice takrat ni pričakoval nihče. Tuji novinarji so prišli spremljat po njihovih ocenah predrzen, vendar na neuspeh obsojen poskus nekaj manj kot dveh milijonov Slovencev, za katere do tedaj še slišali niso, da zaživijo v lastni državi. Brezbrižna svetovna javnost, žal tudi nekateri doma in vsi tisti, ki se pozivu domovine, da pustijo JLA, niso odzvali, so pričakovali hiter in neusmiljen obračun s poskusom slovenskega osamosvajanja. Presenečeni nasprotniki slovenske osamosvojitve so lahko le opazovali vse večjo nemoč agresorja, nekoč skupne jugoslovanske ljudske armade. Enote JLA so bile neučinkovite

¹ Iz predgovora k spominskemu zborniku *Posavje v letih 1989–1991*, Posavski muzej, Brežice, 2001, str. 11–14.

in neuspešne pri zatiranju slovenske samostojnosti. Vendar ne zato, ker bi bil to načrten način njihovega delovanja in zavestna odločitev njihovih poveljujočih oficirjev, ampak zato, ker so jih slovenska TO in milica ter prebivalci po vsej Sloveniji povsem onemogočili. Njihove enote so bile ustavljene in blokirane. Enote iz vojašnic niso mogle nikamor. Grožnje z letalskimi napadi po slovenskih mestih so slovenski prebivalci prenesli dostojanstveno, s Slovencem značilno upornostjo. JLA v Sloveniji ni mogla zmagati. Bila je vojaško poražena. Trditve, da bi takratna JLA lahko zmlela enote TO in milice, da smo ravnali nesmotrno ali celo napak, so le teorije, nepotrjene špekulacije in nič več. Leta 1991 bi bilo sicer mogoče marsikdaj ravnati tudi drugače. Morda več in bolje narediti. Toda za kakšno ceno? Vsak izmed nas je vojno doživljal drugače. Za nekatere je bila zanimiva televizijska novica, nadaljevanka v desetih delih. Za druge spet čas, primeren za potovanja v tuje dežele. Za pripadnike TO in milice je bila vojna boj za ohranitev slovenske države, boj med življenjem in smrtjo vsakega posameznika, ki je v enotah TO ali milice, v državnih organih, podjetjih, krajevnih skupnostih, pri cestnih blokadah, v neposrednih akcijah prispeval k naši samostojnosti. Leta 1991 smo stopili iz svetovne anonimnosti. Vojna za Slovenijo je ohranila njeno državnost in samostojnost. Toda če ne bomo znali ovrednotiti naše preteklosti, ne bomo znali ceniti sedanosti in načrtovati prihodnosti. Odnos do slovenskega osamosvajanja je dandanes sicer zelo raznolik, pogledi so različni, pristopi k opisovanju in ocenjevanju takratnih dogajanj pa odvisni od osebnega odnosa piscev in razlagalcev, njihovih osebnih opredelitev in odločitev v času vojne ter njihove vpetosti v priprave in osamosvajanje Slovenije. Mnogo dogajanj in dogodkov je še vedno slabo poznanih, nekateri so še povsem neznani. Njihovi snovalci in vsi, ki so jih udeležili, jih še niso zapisali in predstavili širši slovenski in tuji javnosti. Morda tudi zaradi tega o njih krožijo različne, sem ter tja tudi zlonamerne razlage. Morda tudi zato ostajajo vprašanja brez odgovorov in neznano nepojasnjeno. Poganci, Rigonce, Medvedjek, Krakovski gozd, Vražji kamen, Otovec, Prilipe. To so imena krajev v Beli krajini, na Dolenjskem in v Posavju. Do leta 1991 malokomu znana. Tam so bile naše bitke.

PODPOLKOVNIK PETER ZUPAN, poveljnik 3. PŠ TO Kranj

Na rojevanje samostojne slovenske države ob koncu 20. stoletja ima vsak svoje spomine. Pomembno je, da smo v letu 1991 dostojno obranili samostojnost države in poplačali svoj dolg do domovine. Po petnajstih letih se ob spominu na prelomne dogodke porajajo nekateri dogodki bolj intenzivno, ker so kot taki vplivali na moje delo in odločanje, kakor tudi na izvajanje ukrepov v takratni TO Gorenjske.

Dogodki po razglasitvi osamosvojitve Republike Slovenije so vodili v oborožen spopad tudi na območju Gorenjske, vendar je bilo mnogo aktivnosti opravljenih že pred tem, tako v štabih TO kakor tudi v Manevrski strukturi NZ. Meni se kot ključni dogodki v spominu vedno

znova pojavljajo nekateri, ki so močno vplivali name kot osebnost in na moje poveljniške odločitve, s tem pa tudi na postopke mojih podrejenih in enot.

Neoddaja orožja na Gorenjskem je nastala spontano. Po zaključku štabne vaje sem bil s strani RŠ TO poklican kot načelnik PŠ TO, ki ga je vodil Janez Slapar, na izdelavo izkaza o oddaji orožja v Republiški štab TO, kjer me je pričakal generalmajor Ožbolt in mi pojasnjeval, kako nevarno je hranjenje orožja TO v skladiščih, ki niso v sklopu vojašnic JLA. Albanski separatisti naj bi imeli možnost jemati to orožje iz skladišč, kar je bilo po svoje razumljivo, čeprav ne logično. Ko smo izdelali ukaz, sem predlagal, da se orožje prepelje iz Bohinja in drugih skladišč po Gorenjskem v vojašnice z vozili, ki jih organizirajo občinski štabi TO. Ta specifična rešitev nam je kasneje omogočala, da nismo izvršili ukaza, ker RŠ TO in JLA prvi dan nista imela zagotovljenih prevozov in tako naloga ni bila realizirana. Neoddajo orožja smo kolektivno podprli ob proučevanju ukaza v PŠ TO vsi poveljniki občinskih štabov TO in vodilni častniki Pokrajinskega štaba TO. Pomembna je tudi usmeritev poveljnika Slaparja, da se informirajo pristojni republiški organi, kar smo izvedli Bojan Šuligoj, Janez Slapar in jaz. Dogodki z neoddajo orožja so se seveda nadaljevali s pritiski RŠ TO in JLA, da se premestijo zaloge orožja iz Bohinja, Trziča, Jesenic in drugih lokacij v skladišča v Kranju in Bohinjski Beli. Te naloge nismo nikoli izvršili, kar je kasneje omogočilo oboroževanje enot TO Gorenjske in pripadnikov Narodne zaščite ter pomoč v orožju nekaterim pokrajinam, ki so orožje oddale.

Dne 13. maja 1991, pred ultimatom JLA, smo poveljniki poročali takratnim sekretarjem za obrambo, notranje zadeve in predsedniku Predsedstva o stanju priprav na bodoče dogodke v zvezi s pripravo *Smernic*. To poročanje mi ostaja v spominu zaradi dilem, ki so se v pripravah, da pridem na vrsto, porajale v meni in so bile vezane na odločitve, kako ukazati podrejenim, naj pričnejo z oboroženim spopadom, kako bodo te ukaze razumeli in izvajali ter kakšne posledice bo to imelo. Te dileme sem v okviru poročanja tudi povedal, žal so zelo hitro postale dejstvo, saj sem v mesecu juniju odločitve moral sprejeti sam in jih tudi izvajati. Odločitev, da ukažeš streljati v deželi, kjer je od konca zadnje vojne minilo 46 let, in to na pripadnike oboroženih sil, s katerimi smo še nekaj mesecev prej dnevno sodelovali, je bila ena od mojih najtežjih v tem času. Ni bila najtežja samo zame, bila je težka tudi za tiste, ki so te ukaze morali izvajati, saj so preko puškine cevi na drugi strani videli znane obraze, s katerimi so sodelovali in morda tudi prijateljevali. Razveseljivo je dejstvo, da so bili ukazi izpolnjeni in da so pripadniki TO Gorenjske in drugi udeleženci oboroženih spopadov in drugih nenasilnih ukrepov svoje naloge izvršili ravno tako kakor drugi pripadniki in udeleženci po Sloveniji.

Mnogi dogodki v dneh spopadov so živi in bi jih s sedanjim vedenjem in znanjem morda lahko drugače vodili. To seveda ni možno. Zato mi ostaja v spominu več dogodkov, ki so vplivali na razmere na Gorenjskem in v Sloveniji. Pomembno je povedati, da je nezaseden in s tem odprt ostal železniški prehod na Jesenicah, tako da so bili možni transporti in prehodi ljudi v

Avstrijo, s čimer je bila odprta pot v Evropo; med prvimi je bil ponovno zavzet mejni prehod Jezersko.

Gorenjska v informacijskem smislu ni bila v prvih dneh vojne ustrezno pokrita, saj sta se snemalec in novinar Televizije Slovenije na poti z letališča Brnik huje poškodovala, zato je bilo zmotno prepričanje v Ljubljani in morda še kje drugje, da na Gorenjskem ni spopadov in da ne izvajamo ukazov. To prepričanje ali samo vtis, ki smo ga imeli, je pri meni povzročal dileme in morda tudi malo užaljenosti, zato sem zahteval od enot, pa tudi od vodstva policije, da se intenzivirajo bojna delovanja na področju cele Gorenjske. Moje hudovanje v PŠ TO je bilo tako intenzivno, da sta me podrejena Roman Marguč in Danilo Metulj povprašala, kaj pravzaprav hočem, in naj že odredim napade na pomembne objekte. Kot posledica tega je enota PEM-a napadla skladišče minsko-eksplozivnih sredstev na Drulovki, Roman in Danilo pa sta z armbrusti ob pomoči prestopnika, puškarja iz vojašnice Kranj, napadla radijski center JLA na Suhi in z njegovim uničenjem onemogočila celotno nadziranje radijskih zvez sosednjih zahodnih držav, ki ga je izvajala JLA.

V spominu se vedno znova pojavljajo tudi spomini na žrtve, ki so nastale na Gorenjskem, tako na pripadnike JLA, civilno osebo, na zgoarele avstrijske novinarje na Brniku ter na padlega pripadnika TO Petra Petriča, ki je izgubil življenje na Brniku. Posebno težko mi je ob spominu nanj, saj je padli zapustil mladoletne otroke; poleg tega smo ga po prikrivanju pripadnikov tankovskega bataljona odkrili šele ob pogajanjih za odstranitev bataljona s področja Brnika, nekaj dni po njegovi smrti. Spomin nanj bomo ohranili tako pripadniki TO, v kateri se je bojeval, kakor drugi njemu nadrejeni poveljniki.

Ob obletnici dogodkov, ki so omogočili samostojnost Republike Slovenije in oblikovanje njenih oboroženih sil, je pomembno poudariti tudi to, da so bili v boje na Gorenjskem vključeni pripadniki TO, prostovoljci, tudi pripadniki rezervnih enot JLA in policisti, pa tudi to, da so bile naloge, ki smo jih sprejemali, izvršene v celoti častno in odgovorno. Gorenjska pokrajina je svoj dolg pri osamosvojitvi države odplačala v celoti in na to smo ponosni.

MAJOR VOJKO ŠTEMBERGAR, poveljnik 4. PŠ TO Postojna

Bolj ko se čas odmika od usodnega leta 1991, bolj sem prepričan, da smo poleg poguma, odločnosti, pripravljenosti braniti Slovenijo imeli tudi nekaj sreče. Sreče, ki spremlja tudi hrabre.

Sam osebno ocenjujem, da smo kljub intenzivnim pripravam na »možen oboroženi spopad z JLA« od avgusta 1990 dalje živeli in delali v razmerah, ki za nas niso bile vedno najbolj ugodne. Da smo delali tudi napake.

V pokrajini smo iz sedmih občinskih formirali tri območne štabe. Prejšnji mirnodobni in vojni štabi so bili dobro uigrani, novi pa še ne.

Kadrovsko so bili območni štabi slabše popolnjeni, saj je pokrajinski štab v svojo sestavo postavil po njegovi oceni najboljši kader. Takšna je bila odločitev in usmeritev tudi z vrha TO.

Formiranje novih enot TO iz rezervne sestave enot JLA praktično tik pred vojno ni bila posrečena. Tudi zato ne, ker enote niso bile ustrezno oborožene. Poveljniški kader je bil dokaj neizkušen, saj so bili v njem večinoma mladi častniki brez praktičnih izkušenj s samostojnim vodenjem enote.

Pospešeno načrtovanje (načrti: *Nabava, Kamen 1, 2 ...*) bojnih aktivnosti v primeru vojnih razmer je pri izdelavi preveč angažiralo mirnodobno sestavo štabov.

Vse težje orožje (minometi, topovi, protioklepna sredstva) je bilo močno »zaščiten« v objektih JLA na Hrvaškem in v domačih skladiščih, ki pa so bila v objektih JLA.

Ob naštetih pomanjkljivosti so se pokazale tudi prednosti:

Velika delovna energija je bila prisotna pri vseh delavcih mirnodobne sestave in rezervni sestavi, ki je bila vpoklicana pred vojno.

Protidiverzantske in diverzantske enote so imele orožje »na rokah«, bile so že dalj časa aktivirane ter zaradi vsakoletnega intenzivnega urjenja dobro psihično in fizično pripravljene. Te enote tudi niso utrpeli kadrovskih menjav. Za nas so bile to udarne enote.

Poveljstva štabov, popolnjena tudi iz rezervne sestave, so bila pravočasno aktivirana, organiziranost ter sposobnost vodenja je dnevno napredovala.

Pozitivno vlogo je opravila tudi pokrajinska koordinacija, predvsem pri vzpostavitvi sodelovanja TO, milice in organov obrambe v pokrajini.

V enotah JLA je bilo zaposleno kar nekaj pripadnikov poveljstev in enot TO, ki so nam bili do začetka bojnih spopadov neprecenljiv vir informacij o stanju in moči JLA.

JLA je v obdobju do junija 1991 izvajala intenzivne priprave za delovanje v izrednih razmerah. V tem obdobju je v glavnem prekinila stike s TO, delno tudi z milico in vodstvenimi strukturami v občinah, ter tako izgubila vse potrebne informacije o stanju v pokrajini.

Močne garnizije JLA v Ilirski Bistrici, Trnovem, Sežani, ki so bile pod poveljstvom 13. korpusa s sedežem na Reki, in enote v Pivki, Postojni, Velikem Otoku, ki so bile pod poveljstvom 14. korpusa s sedežem v Ljubljani, so očitno delovale usklajeno, vsaj prvi dan vojne (26. junija), saj so oklepne enote izvršile agresijo – prodor proti slovensko-italijanski meji – istega dne z majhnim zamikom v času.

Sam sem neposredno pred agresijo imel dve funkciji: postavljen sem bil na dolžnost načelnika 4. PŠ TO ter bil imenovan za v. d. komandanta 41. območnega štaba (za področje takratnih treh OŠ TO Cerknica, Postojna in Ilirska Bistrica). V prvih dneh vojne sem bil največ na območju Ilirske Bistrice, kjer je vladala vojna situacija. Tako so 26. junija oklepne kolone iz Pivke in Ilirske Bistrice z veliko muko prodirale proti meji, saj so jih v vsakem naselju čakale improvizirane ali organizirane barikade. Slovenski vojaški vrh nam je tega dne odločno prepovedal bojno delovanje enot TO oziroma uporabo orožja.

Vojašnicam smo zjutraj, 27. junija, blokirali izhode iz mesta, zaprli dovod vode, izklopili elektriko in telefonske zveze. Po nekaj poskusih so enote JLA ostale v vojašnicah.

Dopoldne tega dne sem se skozi edini možni izhod iz mesta odpeljal na sestanek komandantov, ki ga je sklical komandant pokrajine. Ko nam je svetoval, da samo v sili uporabimo orožje, sem samo dejal: »Rado, mi smo v vojni. Ali ne vidite, da je tukaj vojna.« Vrnil sem se v Bistrico, kjer je zvečer prišlo do kratkega, a silovitega spopada vojakov kolone JLA in naših enot v blokadi. Takrat sem se odločil, da ostanem s svojimi teritorialci. Danes vem, da zato, ker sem spoznal, da to od mene pričakujejo in da sem nekako zanje tudi odgovoren.

Dne 30. junija me je v RŠ TO poklical načelnik Janez Slapar in mi zaupal poveljevanje TO v Južnoprimorski pokrajini. Postal sem komandant 4. PŠ TO in sem se trudil štabe in enote dvigniti na še višjo raven pripravljenosti za bojno delovanje. Vodenje enot ni pomenilo zgolj ukazovanja za napad, ampak tudi težko realnost, s katero se sooča poveljujoči. Še zlasti v vojni, ko veš, da odgovarjaš za življenja svojih ljudi.

Za Primorce sta 25. junij in večerna proglasitev države Slovenije pomenila spoznanje, da Jugoslavije ni več. Zato je bila 26. junija reakcija vseh na Primorskem ne samo spontana, ampak zavestna. Blokiranje in zaustavljanje tankov na celotnem prodiranju proti slovensko-italijanski meji, prvi streli popoldan pri Dolnjih Ležečah, bes prebivalcev zaradi nasilnega obnašanja vojske na barikadah in drugih ovirah so bili logičen odgovor na kršenje ozemlja komaj razglašene samostojne Slovenije.

Naši teritorialci (marsikje skupaj z milico) so od 27. junija do 3. julija v spopadih pri Kosezah, Fernetičih, Škofijah, Bivju, na Matičniku, pri blokadah stražnic Gorjansko, Beka, Škofije, Lazaret, Veliki dol, Klariči idr., pri blokadi in zajetju posadke vojašnice Bloke, pri blokadah vojašnic in skladišč pokazali dovolj poguma in srčnosti. Osebno sem ponosen na vsakogar, ki je v bojnih nalogah aktivno sodeloval ali opravljal za potrebe TO posebne naloge; izkoriščam to priložnost, da se vsem zahvalim. Hvala tudi vsem tistim prebivalcem Primorske, ki so nas v boju podprli in ki so verjeli v nas.

V intervjujih te včasih vprašajo: »Ali bi storil enako, če bi lahko zavrteli čas nazaj?« Časa ni mogoče zavrteti nazaj, pa vendar bi bil moj odgovor: DA.

Ponosen sem, ker sem bil lahko aktiven udeleženec in priča zgodovinskim trenutkom države Slovenije.

MAJOR JANEZ LESJAK, **poveljnik 5. PŠ TO Ljubljana**

V trenutku mojega prihoda in prevzema poveljevanja nad enotami 5. PŠ TO Ljubljana v noči med junijem in julijem je bilo bojno stanje na področju Ljubljanske pokrajine dokaj zapleteno in nape-to. Predvsem je bilo kritično na področju mesta Ljubljane, kjer so v vseh vojašnicah ostale v polni

sestavi in okrepljene posadke JA, pod polno oborožitvijo in bojno tehniko. Občina Vrhnika je bila pod stalnim pritiskom in grožnjami iz oklepne brigade, ki je na svoji mirnodobni lokaciji zavzela bojne položaje in bila v stalni pripravljenosti za rušenje objektov v sami Vrhniki, na dometu tankovskih topov pa je imela tudi celotno področje mesta Ljubljana. V naselju Grosuplje je stalno tlela nevarnost in grožnja aktiviranja vojaškega skladišča eksploziva, ki je bilo locirano tako rekoč sredi naselja. Vsa ta dejstva so vplivala na izredno dinamične in zapletene bojne in varnostne razmere v celotni pokrajini. To je bil čas, ko so bile po prodoru na letališče Brnik enote 1. oklepnega bataljona iz oklepne brigade Vrhnika v popolni blokadi. V Ljubljani in drugod so bile z enotami TO in miniranimi barikadami blokirane vse vojašnice. Pospeseno smo praznili skladišče vojaške opreme v Borovnici ter izvzeta MTS skrivali po tajnih priročnih skladiščih v mestu, okolici in drugod po Sloveniji. Iz Beograda so po TV in ostalih medijih civilni, predvsem pa vojaški voditelji, v šoku zaradi očitne nemoči, vidno užaljeni in prizadeti obsojali dogajanja v Sloveniji in grozili z odločnimi ukrepi za pokoritev upornih Slovencev in normalizacijo stanja.

Podobno stanje zmede, neodločnosti in obupa je bilo tudi v večini enot in poveljstvih tedanje JLA na našem področju. Razlog je bil v nezmožnosti normalnega komuniciranja in življenja v enotah, razpada in nedelovanja sistema poveljevanja, preskrbe in zvez. Zaradi prebegov velikega števila vojakov in starešin, predvsem pa splošne blokade vojaških garnizij s strani enot TO in civilnih struktur, so bile razmere za nasprotnika skrajno nevdržne in na robu obupa. Dodatno zmedo in pritiske so povzročali še častniki za nadzor, ki so jih v tistih dneh na hitro poslali v Slovenijo z nalogo, nadzirati »mirnodobne« in neodločne častnike JA in z grožnjami tudi takojšnje likvidacije preprečiti nadaljnje prebege in sabotaže. Tako stanje je nasprotnika sililo v akcije, ki so bile za nas težko predvidljive in so kljub neugodnemu bojnemu in moralnemu stanju v enotah JA za nas pomenile stalno pripravljenost in budnost.

Glede na premoč v ljudstvu in tehniki je obstajala stalna možnost izpada katere od enot JA, da bi napadla in zavzela določene ključne objekte v mestu. Predvsem je bila velika verjetnost usklajenega napada enot iz kasarn Šentvid, Moste - Polje ter kasarne na Metelkovi ob istočasnem izpadu dela oklepnih sil oklepne brigade na Vrhniki z namenom, da zagotovijo varen umik oklepnega bataljona z letališča Brnik mimo Ljubljane nazaj na Vrhniko. Taka akcija nasprotnika bi bila verjetno aktivno podprta z napadi iz zraka. Zaradi takih groženj in ob zavesti, da je mesto za večje napade iz zraka slabo zavarovano, smo predvsem taktizirali. S stalnimi premiki enot TO smo izvajali stalen pritisk na nasprotnika in vzbujali vtis o naši premoči. Morali smo jih prepričati, da se mu take akcije ne bi izplačale. Po izjavah prebeglih vojakov nam je to tudi v dobri meri uspelo. Zelo prepričevalno je delovalo tudi dejstvo, da so bile v mestu zelo dejavne tudi specialne enote policije in 30. RSK TO, ki so predvsem varovale ključne objekte državnega pomena.

Najbolj dramatični in potencialno tudi najbolj usodni dogodki za mesto Ljubljana in širšo okolico so se pričeli zgodaj zjutraj 2. julija, ko so enote JLA dobile nalogo za premik iz kasarn.

Tako je iz vrhniške kasarne krenil del enot oklepne brigade, ki naj bi naredil mostišče za umik svojih enot s področja letališča Brnik. Istočasno so se kljub pogajanjem in obljubam o prekinitvi bojnih dejstev ter miroljubnega reševanja nastale situacije pričeli letalski napadi na naše radijske in televizijske oddajnike ter druge objekte. Naša stran je na te akcije JA takoj odgovorila, vendar zaradi velike pogajalske aktivnosti med zveznimi in republiški politiki je tistega dne prihajalo do veliko nasprotujočih si političnih odločitev. Zato so si čez dan in ponoči hitro in pogosto sledili ukazi in protiukazi, kar je v poveljstvih in enotah TO povzročalo precejšnjo zmedo. Glede na realno grožnjo, da je vojska krenila v odločilni obračun, in glede na vesti o napotitvi večjega števila srbskih mobilizirancev in elitnih oklepnih enot iz Srbije proti Sloveniji je prišlo v vrhu koordinacije do odločitve, da se onespособi vse enote JA v Ljubljani še pred grozečim prodorom novih sil nasprotnika. Po podatkih in glede na prej omenjeno stanje nasprotnikovih enot v mestnih kasarnah smo ocenili, da je v tistem trenutku objektivna možnost za njihovo onespособitev. Odločitev za napad je bila sprejeta in priprave so stekle. Zaradi velike nevarnosti, da bo v bojnih akcijah prišlo do večjega števila civilnih žrtev, predvsem v stanovanjskih objektih okoli mesta spopadov, smo zahtevali od vseh poveljnikov enot TO, ki so bile določene za napad, da alarmirajo in evakuirajo okoliško prebivalstvo tik pred začetkom napada. Bali smo se, glede na dotedanje izkušnje in stalno prisotne »firbce«, da ne bi prišlo do nepotrebnih žrtev.

Na srečo so se tistega dne dogodki razvijali v tako smer, da smo lahko še pravočasno preklicali ukazane naloge in se tako izognili omenjenim problemom in posledicam. Osebno sem iz te situacije potegnil dramatične izkušnje.

Ko so enote območnega poveljstva Logatec z odločno akcijo in uspešnimi ukrepi zavrnilo prodor tankovskih kolon, smo si tudi v pokrajinskem poveljstvu nekoliko oddahnili. Upali smo, da se bo nasprotnik do nadaljnjega odrekel podobnim akcijam. Naslednje ure in dnevi tja do 4. junija so bili še polni napetih pričakovanj in groženj s strani nasprotnika.

Obramba mesta, kot je Ljubljana, predvsem pa v takih pogojih, je bila izredno zahtevna in nehvaležna naloga. Glede na dotedanje izkušnje se je izpostavilo pomembno vprašanje, kdo naj pravzaprav vodi to obrambo, pokrajinsko ali območno poveljstvo, ki bi bilo po logiki poveljevanja in subordinacije za to pristojno. Odločili smo se, da zaradi preobremenjenosti območnega poveljstva z drugimi, predvsem organizacijsko-mobilizacijskimi in zalednimi problemi, in zaradi okrnjene formacijske sestave enote nivoja brigad in odredov v odločilnih fazah prevzamemo poveljevanje pokrajinskega poveljstva, saj je bilo poveljevanje z množico enot v mestu že samo po sebi težaško delo. Ker so razdalje v mestu kratke, so akcije nasprotnika in doseg cilja lahko zelo hitre, na kar je potrebno pravočasno reagirati, to pa so nam omogočale samo brezhibne mirnodobne telekomunikacijske povezave. Lastnih formacijskih sredstev za zveze z nižjimi enotami pa nam je tedaj obupno primanjkovalo.

Težko je izvajati obrambo v mestu, ki na boje in posledice bojev v organizacijskem in gospodarskem, predvsem pa v psihološkem smislu ni pripravljeno. Enote na bojnih položajih v mestu so bile oblegane od radovednežev (predvsem otrok) in novinarjev, direktorjem in družbeno-političnim vodilnim možem pa je bilo na njihova posredovanja težko dopovedovati, zakaj so barikade ravno tam in tam in njihovi kamioni v njih in zakaj se transport in življenje ne moreta odvijati normalno. Mestna oblast je šele na večkratno vztrajanje našega poveljstva improvizirala zaščito nekaterih kulturnih in zgodovinskih bogastev mesta. Zato pa se je etična in kulturno zgodovinska zavest »osveščenih« posameznikov prebudila nekaj dni za tem, predvsem v javnih kritikah enot in poveljstev TO, ki so bili po sili razmer nameščeni v bližini raznih kulturnozgodovinskih objektov in so jih s tem neposredno ogrožali. Kot da smo imeli kaj drugega na izbiro.

Naslednji velik problem v mestu je bil odziv na vpoklic. Odzivanje ali bolje rečeno neodzivanje vpoklicanih vojaških obveznikov v enote TO v mestu je bilo porazno, predvsem kasneje, ko so enote TO delovale predvsem na varovanju in blokadah objektov in komunikacij. Tako neaktivno, pozicijsko bojevanje izredno negativno vpliva na splošno bojno moralo in predvsem na disciplino enot, ki takega bojevanja ne poznajo in zanj niso ne usposobljene in ne opremljene. Vendar se temu nismo mogli izogniti. Razmere v mestu so se iz poziva v poziv drastično slabšale, v zadnjem obdobju nismo dosegali niti 30 % odziva vpoklicanih. Na take razmere kljub opozorilu ne občinski ne državni pristojni organi niso ukrepali. Prišli smo tako daleč, da smo morali za dvig enega odreda vpoklicati kompletno brigado. Med odzvanimi pripadniki se je kopičila jeza in nezadovoljstvo, saj jim nismo mogli pojasniti, zakaj oni morajo biti pod orožjem, neodzvani pa so se temu izmaknili brez vsakršnih posledic. Pogosto menjavanje enot je te probleme samo še povečalo. V takih razmerah je bilo disciplino v enotah izredno težko vzdrževati.

Koordinacijski organ na nivoju pokrajine je vsekakor odigral svojo vlogo. Probleme so povzročale predvsem nenatančno določene pristojnosti tega organa za določene akcije, zlasti zunaj mesta. Kljub obilici problemov je bilo sodelovanje civilnih struktur z enotami in poveljstvi TO ob manjših nesporazumih in nerazumevanju uspešno. Drugače je bilo v kontaktih s poveljstvi JA, kjer se je pokazalo, da se ti raje kot z enotami TO pogovarjajo in dogovarjajo s civilnimi strukturami. Največ težav, predvsem med bojnim delovanjem, pa smo imeli z informacijami o nasprotniku in njegovih aktivnostih, ki smo jih sprejemali z raznih nivojev in niso bile obdelane ter usklajene. Ker jih tudi sami nismo mogli ali uspeli preverjati, je to povzročalo nesporazume in nepotrebne ukrepe, v nekaj primerih pa bi lahko prišlo tudi do tragičnih posledic.

Mesto Ljubljana je ostalo nepoškodovano, žrtve so bile minimalne. To je med nepoznavalci ustvarjalo žal omalovažujoč vtis, da se tu pač ni nič dogajalo. Take in tudi druge ljudi je bilo in bo verjetno težko prepričati, da je šlo mnogokrat »za las« in da je ta mir in nedotaknjenost

dosežena z mnogimi dobro vodenimi in koordiniranimi uspešnimi ukrepi in akcijami vseh struktur, ki so bile ves čas vojne vključene v obrambo mesta. Vsekakor se politični, predvsem pa armadni vrh v bivši Jugoslaviji ne bi odločil za tako hitro popuščanje in umik, če bi JA v glavnem mestu Republike Slovenije uspela doseči zasedbo ali uničenje pomembnih republiških institucij in s tem blokado ali vsaj izredno moteno funkcioniranje države Slovenije. V tem primeru bi bila osamosvojitve Slovenije skrajno otežena ali celo onemogočena.

PODPOLKOVNIK BOGDAN BELTRAM,

poveljnik 6. PŠ TO Nova Gorica

Na severnem Primorskem je osamosvojitvena vojna leta 1991 trajala en dan več kot v drugih pokrajinah, še preden je bila uradno razglašena samostojnost Republike Slovenije. Premiki oklepno-motoriziranih kolon JLA proti meji z Republiko Italijo so se začeli že v sredo dopoldne, 26. junija 1991, po ukazu generala Marijana Čada. Svečana razglasitev samostojne Republike Slovenije je bila napovedana isti dan ob 21.15.

Ta dan smo bili v štabih, poveljstvih in enotah Severnoprimske pokrajine v največji stopnji bojne pripravljenosti, še posebej po sprejeti in potrjeni informaciji ob 11.30, da iz postojnskega garnizona proti Vipavski dolini prodirajo oklepno-motorizirane kolone JLA. Motorizirana kolona je bila na barikadi na Rebrnicah malo nad Podnanosom ob 12.44 zaustavljena. Druga, oklepna enota, ki ji je sledila, pa se je usmerila preko Bukovja proti Colu in po dolini Bele. Kljub oviranju v Vrhpolju je do 21.30 prispela v severno vojašnico Vipava. Ne pa tudi na zahodno mejo.

Kljub dogodkom, ki so se odvijali na severnem Primorskem, sem v spremstvu Borisa Staniča in Sama Bavcona, ki sta bila pripadnika vojaške policije 6. PŠ TO, odpotoval na proslavo. Pred odhodom me je Boris vprašal: »Komandant, če bo potrebno, streljava brez ukaza. Ali boste izdal ukaz?« Odgovoril sem, da danes to še ne bo potrebno. Potovali smo po stranskih poteh preko Predmeje, Zadloga, Godoviča in Logatca, saj so bile na glavnih komunikacijah že postavljene ovire in barikade. Zbirno mesto je bilo na Prežihovi, kjer je bil sedež RŠ TO.

Na RŠTO smo častniki zamenjali na službenih uniformah rjavo srajco z belo in tako smo bili videti bolj svečano. Vsi skupaj smo odšli na prireditveni prostor, kjer sta nas tik pred začetkom proslave pozdravila dva MIG-a JLA.

Vsi komandanti pokrajinskih štabov TO smo bili po ukazu polkovnika Janeza Slaparja, vršilca dolžnosti poveljnika RŠ TO, zadolženi, da sodelujemo na proslavi. Ne spominjam se vseh podrobnosti, spominjam pa se svoje naloge, ki sem jo izpolnil skupaj z Petrom Zupanom in Albinom Gutmanom. Bili smo trojka, ki jo je vodil Peter; pred današnjim parlamentom smo slavnostno spustili, zložili in predali na hranjenje slovensko zastavo s peterokrako zvezdo. Dogodek se je odvijal neopazno, saj so bile vse oči in kamere uprte na prizorišče dvigovanja nove slovenske zastave, ki je potekalo istočasno s spustom stare.

Še preden se je to zgodilo, smo skupaj s poveljnikom 3. PŠ TO Petrom in 2. PŠ TO Albinom na Igu, kjer so že služili vojaški rok slovenski fantje, trenirali spust, zlaganje in predajo zastave. Nedaleč od nas je Anton Krkovič treniral z vojaki častni postroj; njegova enota je veličastno nastopila na dan razglasitve samostojnosti Republike Slovenije. Na proslavi je vse brezhibno funkcioniralo.

Po končani prireditvi smo se na RŠ TO ponovno zbrali, da tudi sami malo proslavimo. Bil je dan za slavje, ne za bojevanje. Sam sem bil nekoliko nervozen, kolegom sem dopovedoval, da imamo Primorci tanke JLA že na cestah, da smo jih celo popoldne ovirali in jim upočasnili hitre premike in da smo v vojni. Ne vem, koliko so mi takrat verjeli, saj smo bili vsak po svoje v mislih nekje drugje. Želel sem se čimprej vrniti na sedež 6. PŠ TO, zato smo hitro odpeljali kar po avtocesti proti Razdrtemu in naprej proti Novi Gorici. Imel sem podatke, da je cesta kljub barikadam prehodna. Le ko smo se peljali mimo vojašnice Vipava, smo upočasnili in si v mraku ogledali tanke T-55, ki so kot tihe čudne pošasti prežale na nov dan – dan D.

PODPOLKOVNIK VLADIMIR MILOŠEVIČ,²

poveljnik 7. PŠ TO Maribor

Konec leta 1990 je bila uspešno izvršena vojaška reorganizacija pokrajin v Sloveniji. Po površini je bila Vzhodnoštajerska pokrajina TO največja, saj sta se vanjo združili Pomurska in Mariborska pokrajina. Prva je obsegala območje takratnih občin Murska Sobota, Gornja Radgona, Ljutomer in Lendava, druga pa občine Maribor, Ptuj, Lenart, Slovenska Bistrica in Ruše. Tako smo pokrivali ozemlje od Hodoša do meje z Zahodnoštajersko pokrajino s sedežem v Celju. Pri tem je bilo pomembno še nekaj: naša pokrajina je pokrivala ozemlje dveh strateško izredno pomembnih korpusov JLA, mariborskega in varaždinskega. Oba sta bila zelo močna v oklepni enotah, predvsem zaradi vzhodne in zahodne variante obrambe. Že pred reorganizacijo pokrajinskih štabov smo formirali narodno zaščito v starih pokrajinah ter pripravili ustrezne načrte za blokade cest, vojaških objektov, skladišč in vojašnic. Nove pokrajine so dobile še druge naloge, narodna zaščita pa je prešla v TO. Naloge za delovanje smo dobivali iz Republiškega štaba TO, ki ga je vodil Janez Slapar, in iz Republiške koordinacije. Posamezne naloge smo reševali po vrstnem redu pomembnosti in pri tem upoštevali tudi naloge in mnenja naše pokrajinske koordinacije, ki se je sestajala na mariborski občini.

Naš prvi večji preizkus so bili pekrski dogodki. Tistega dne, 23. maja 1991, sta bila v okolici učnega centra TO v Pekrah aretirana dva oborožena pripadnika JLA. To je bil podporočnik JLA Željko Đogo iz Sarajeva in vojak Goran Mikić iz Borovega. Bila sta opremljena z vso izvidniško opremo in sta imela zalogo hrane za več dni. Pozneje smo ugotovili, da sta pripadala izvidniškemu vodstvu, ki je opazoval in nadziral območje našega učnega centra v Pekrah. Skupaj z drugimi izvidniki sta poročala, kaj se v centru dogaja. Naša patrolja ju je presenetila in privedla v učni center. Tam

² Povzeto po pogovoru s Smiljanom Pušenjakom aprila 2001, iz publikacije *Začelo se je v Pekrah*, Mestna občina Maribor in Muzej narodne osvoboditve Maribor, Maribor, 2001, str. 124-137.

so ju priprli in jima odvzeli orožje. Vodja učnega centra, major Andrej Kocbek, mi je telefoniral in ju opisal. Bil sem presenečen, saj smo izdali nalogo, da ne bomo povzročali nobenih konfliktov, ki bi povzročali težave že v začetku delovanja učnega centra. Takoj sem vedel, da bo nastala zmešnjava. Zato sem mu ukazal, naj jima vrne orožje in ju izpusti. Medtem je v učnem centru nastalo, kar so mi povedali kasneje, prijetno vzdušje. Naši vojaki so jima skuhalo kavo, nakar sta peš odšla po klancu navzdol, proti svoji vojašnici. To je bil pravzaprav razlog in kasnejši povod za vse dogodke, ki so sledili. Zaplet je JLA po vsej verjetnosti načrtovala, vendar pa niso pričakovali, da je bilo naše varovanje učnega centra, ki ga je vodil pokrajinski štab, tako temeljito. Naši pripadniki so dobili predhodno obvestilo že od občanov ter so bili na izvidnika pozorni. Občani so ju podrobno opisali, povedali so, da se sumljivo vedeta in da sta do zob oborožena. Očitno je bilo napačno, da smo ju privedli v učni center. Morali bi ju le opozoriti, ju nekako odstraniti, ne pa zajeti. Takoj ko smo ju zajeli, sem poklical komandanta mariborskega korpusa JLA, generala Mića Delića, in mu povedal, da je prišlo do neljubega incidenta, ko so dva njegova vojaka naši pripeljali v učni center, vendar je sedaj vse v redu, saj smo ju izpustili in napotili v vojašnico. Že v prvih Delićevih besedah sem začutil srd. S povišanim glasom mi je po telefonu zapretel, da če se jima kaj zgodi, bo porušil Maribor. Zagotovil sem mu, da smo vojaka izpustili, on pa je zahteval moje opravičilo. Čez nekaj časa mi je telefoniral in ostro zahteval, naj mu vrnem njegovega podporočnika in vojaka, češ da nista prišla v vojašnico. Odgovoril sem mu, da je to nemogoče. Naš opazovalci, ki so podrobno spremljali vse premike in gibanja v vojašnicah, so mi potrdili, da sta zares prestopila prag vojašnice. Tako sem bil prepričan, da sedaj general Delić izsiljuje. Spet mi je zagrozil, da bo poslal tanke najprej na učni center v Pekre, nato pa še nad Maribor. To se je zares začelo uresničevati. Ljudje na ulicah so se vznemirjali in se začeli odpravljati v smeri oklepnihih vozil, hodili so za njimi. Vedno več jih je prihajalo, takoj pa se je v Pekre napotila tudi policija. Po prvih medijskih, zlasti radijskih sporočilih, je bilo ljudi vse več. Začelo se je tudi telefonsko prerekanje. General Delić me je ponovno poklical in odločno zahteval, naj mu predam še naše mlade vojake, ki so bili na usposabljanju v učnem centru. To je bil začetek izvajanja njihovega načrta. Kasneje smo ugotovili, da je generalštab JLA, na čelu z generalom Adžićem, prevzel iniciativo, češ da njemu ne bo nihče zapiral vojakov. Takrat je Adžić ukazal generalu Deliću, da mu izroči poleg rekrutov še pripadnika varnostne službe Franca Pulka, ki je prestopil k nam, v takratno varnostno službo Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, ter pripadnike naše patrolje. Napetost v Pekrah in okolici je rasla iz minute v minuto. Tjakaj je prihajalo na stotine Mariborčanov, ki so se pomešali med oklepna vozila, razporejena okrog učnega centra. Še posebej bi rad omenil zasluge reporterke Radia Maribor Brede Čepe, ki je v tistih dneh vplivala na javno mnenje nam v prid. Iz Peker je v povezavi s studiem nastala pravcata reportaža v živo, ki je bila v bistvu drama s srečnim koncem. V program sem se odzival tudi sam, čeprav sem dobro vedel, da zapleta ne bomo mogli rešiti kar tako. Sestala se je občinska koordinacija. Na njej smo se dogovorili za sestavo nekakšne komisije, ki naj bi se

napotila na prizorišče dogodkov, torej pred učni center Pekre. Tam bi naj poskušala prepričati predstavnike JLA, naj vendarle ukažejo vrnitev tankov v vojašnico. Tako je zgodaj popoldan, 23. maja 1991, krenila v Pekre skupina predstavnikov mariborske oblasti v sestavi Rudi Moge, Franci Čuš, Andrej Verlič, Stanko Holc in Drago Cartl, ki pa ji ni uspelo doseči zadanega cilja. Stvari so se začele vse bolj zapletati. Predstavniki JLA so zahtevali pogajanja na nevtralnem terenu. Po telefonu smo se dogovorili, da bo to v prostorih Skupščine občine Maribor. Pogajanja so se vrtela okrog njihovih, za nas nesprejemljivih zahtev, naj jim predamo naše vojaške obveznike. Ko na to nismo pristali, je vojaški del pogajalske skupine demonstrativno zapustil pogajanje. Pred tem pa so grozili z rušenjem poslopja občine, dravskega mostu in železniške postaje, sam pa sem dobil več informacij, da me nameravajo ugrabiti. Nekaj minut pred eno uro zjutraj, 24. maja 1991, je v pogajalsko sobo vstopila vojaška delegacija v sestavi polkovnik Alojz Lipnik, polkovnik Filipović, podpolkovnik Ratko Katalina in general Mićo Delić, ki je delegacijo vodil. Našo pogajalsko skupino smo sestavljali Miran Bogataj, Boris Sovič, Janez Gajšek, Anton Rous, Smiljan Pušenjak in jaz. Po nekaj minutah pogajanj je Delić rekel nasproti sedečemu Katalini: »Žejen sem, vode!« Smiljan Pušenjak je bil hitrejši, in ko je prinesel vodo, sta za njim stopila vojaška specialca. Enega izmed njiju sem takoj spoznal, to je bil podpolkovnik Milan Šuputa, poveljnik bataljona za specialno delovanje iz Zagreba. Ta je s pištolo v roki pristopil k meni, rekoč: »Miloševiću, vi ste uhapšeni.«

MAJOR MAG. VIKTOR KRAJNC, poveljnik 8. PŠ TO Celje

V prelomnem času, v letu 1990, ko se je v Sloveniji zgodilo veliko pomembnih dogodkov za nadaljnjo pot osamosvajanja, sem postal poveljnik TO Zahodnoštajerske pokrajine. To se je zgodilo ravno v času, ko je vojaška policija JLA dne 3. oktobra 1990 zasedla prostore RŠ TO v Ljubljani.

Bil sem eden izmed sedmih novih komandantov TO, najmlajši po činu, stažu in starosti ter edini z brado. Prevzeli smo odgovorno delo, da reorganiziramo TO in opravimo vse potrebne obrambne priprave ter naloge za morebitno vojaško delovanje. Moja naloga je med drugim bila tudi ta, da v okviru reorganizacije TO oblikujem nov pokrajinski štab novooblikovane Zahodnoštajerske pokrajine, katerega odgovornost je zajemala prejšnje tri pokrajine: Celjsko, Zasavje in Koroško. S sodelavci smo glede na splošno družbeno razpoloženje nalogo pričeli resno in z vso intenzivnostjo uresničevati. Pri tem nismo poznali odrejenega delovnega časa, delalo se je tudi po ves dan in marsikdaj tudi ponoči. Organizirali smo varovanje razseljenega orožja iz skladišč na domovih zanesljivih sodelavcev, teritorialcev in prijateljev. Organizirali smo intenzivno usposabljanje posameznih enot in načrtovali reorganizacijo enot TO in takratnih občinskih štabov. V začetku decembra 1990 je prišlo tudi do prvih resnih groženj s strani JLA z zahtevo, da se morajo oddati vse evidence nabornikov. V ta namen smo organizirali zavarovanje oz. skrivanje evidenc nabornikov občinskih organov za ljudsko

obrambo in njihovih delovnih prostorov ter mobilizirali nekatere enote TO za morebitno delovanje ob nasilnem nastopanju JLA. Pri tem se je že pokazalo zelo dobro sodelovanje med TO, policijo in drugimi civilnimi organi. Z veseljem smo se nekateri udeležili tudi prvega zbora 30. razvojne skupine TO v Kočevski Reki (iz katere se kasneje oblikuje brigada MORiS) in pričakali dan plebiscita, ki je z veliko večino glasov odločil, da smo pričeli graditi svojo pot v odcepitev in samostojnost.

Tudi leto 1991 se je pričelo z grožnjami JLA oz. odločitvijo predsedstva SFRJ, da je treba JLA predati poveljstvo nad TO in vse njeno orožje. Do tega seveda ni prišlo, ker so se pričele intenzivne razprave o usodi bodoče državne ureditve Jugoslavije oz. odcepitve nekaterih delov, med katerimi smo bili v Sloveniji najbolj odločni in pripravljeni. Spomladi je prišlo v nekaterih delih države, še zlasti na Hrvaškem, tudi do nekaterih oboroženih incidentov. V Sloveniji pa smo intenzivno načrtovali obrambne, vojaške in druge ukrepe za osamosvojitvev, nadaljevali z usposabljanjem enot TO, sprejeli nov zakon o obrambi in zakon o služenju vojaškega roka, pričeli reorganizirati občinske štabe TO v območna poveljstva, pripravljali lastne učne centre za usposabljanje prvih vojakov slovenske vojske in načrtovali vojaške aktivnosti v primeru agresivnega vojaškega delovanja pri nadaljevanju osamosvajanja. V mesecu maju je prišlo tudi v Sloveniji do prvih resnih incidentov z JLA v Mariboru, do obkolitve učnega centra nabornikov v Pekrah, do prve žrtve med demonstranti na ulicah Maribora in do ugrabitve poveljnika TO Vzhodnoštajerske pokrajine, podpolkovnika Vladimirja Miloševića.

Tudi v juniju smo intenzivno izvajali naloge priprav na osamosvojitvev. Na proslavi ob razglasitvi samostojnosti v Ljubljani sem bil že obveščen o premikih JLA. Zato sem takoj odšel na štab v Celje, in v zgodnjih jutranjih urah smo že dobili sporočilo o napadu na Slovenijo in prve ukaze za ukrepanje. Nato so se dogodki pričeli odvijati kot v filmu. Delo v PŠ TO je bilo usmerjeno v koordinacijo nalog območnih poveljstev in mobiliziranih enot TO. Sam sem poleg PŠ TO vodil še pokrajinsko koordinacijsko podskupino, s katero smo usklajevali aktivnosti TO, policije in organov civilne oblasti. Pričele so se aktivnosti za organizacijo blokade vojašnice JLA v Celju in Dravogradu, odvzem 26 kamionov orožja TO, ki je bilo v skladišču JLA v Bukovžlaku, preprečitev napredovanja kolone JLA iz Maribora proti mejnemu prehodu Vič, pogajanja s predstavniki JLA, zadrževanja vojaškega transporta JLA v Zidanem Mostu, zajetje zveznih policistov v Dravogradu, sprejemanje pobeglih vojakov iz vojašnic in karavl, spopad na mejnem prehodu Holmec, blokade in zavzetje karavl JLA na meji z Avstrijo, blokada in kasneje zavzetje skladišč JLA Bežigrad, Pečovnik, Bukovžlak in Zaloška Gorica, obramba in raketiranje RTV-oddajnika Kum, spopadi s kolono JLA in obstreljevanje z vojašnico Bukovje pri Dravogradu, predaja helikopterja JLA »Gazela« in blokada VCMR v Rimskih Toplicah.

V tem času poveljevanja, koordiniranja in spremljanja situacije pri enotah na terenu ni bilo časa za počitek. Na morebitne nevarnosti nismo pomislili, mnogokrat smo tudi nerealno tvegali glede na to, da smo bili slabo opremljeni z orožjem in drugimi sredstvi, zlasti sredstvi zvez. Z

načelnikom štaba sva se koordinirala predvsem s prvima dvema mobiteloma, ki sem ju dobil od direktorja celjske pošte. Dogodke na Holmcu pa smo spremljali s pomočjo sredstev zvez policije. Kontaktiranje, dobivanje in dajanje ukazov ter poročanje z nadrejenim RŠ TO oz. Koordinacijsko skupino v Ljubljani ter s podrejenimi območnimi poveljstvi in enotami je bilo v glavnem ustno, le malo časa je bilo za pisne ukaze, obvestila in poročila. Tudi časa za zapisovanje poteka vseh dogodkov ali fotografiranje ni bilo, zato je danes za obeleževanje posameznih aktivnosti premalo arhivskega gradiva iz tega obdobja. Doživljal pa sem tudi težke trenutke, ko se je bilo treba na osnovi premalo preverjenih podatkov odločati o pomembnih ukrepih. To je bilo vsekar spremljanje dogodkov na Holmcu, odločanje o spopadih s kolono pri Dravogradu, priprave za napad na celjsko vojašnico, pa tudi trenutek, ko sem zvedel za naše prve žrtve v spopadih na Holmcu, pri Bukovju in na Kumu. Vmes smo doživeli tudi trenutke negotovosti, nezadovoljstva in jeze z mnogimi prekinitvami ognja, začasnim premirjem in diplomatskimi pogajanjmi. Končno je prišlo do odhoda JLA iz Slovenije in naša naloga se je nadaljevala v obliki pogajanj, delitvi premoženja, prevzemanja zapuščenih objektov in spremljanja zadnjega vojaka JLA iz Slovenije.

V Zahodnoštajerski pokrajini smo v več kot sto mobiliziranih enotah vpoklicali 10.892 teritorialcev. V vojaških spopadih smo imeli 3 mrtve, 15 ranjenih in 19 poškodovanih. JLA je imela na našem območju okoli 1500 oficirjev in vojakov ter 140 civilnih oseb. V spopadih so imeli 5 mrtvih, 15 ranjenih in 13 poškodovanih. Ujetih je bilo 24 oficirjev in 73 vojakov JLA. Iz vojašnic in karavl pa je v TO pobegnilo oz. se predalo 22 oficirjev in podoficirjev, 548 vojakov ter 131 civilnih oseb. Enote TO so zaplenile več orožja, streliva, vojaške opreme in prevoznih sredstev ter zasedle 15 karavl, 4 skladišča in strelišče, kasneje pa smo pridobili še 2 vojašnici, VMRC Rimske Toplice, 2 skladišči in delavnico in 17 vagonov razne intendantske opreme.

Na posvetu 4. novembra v Poljčah smo se dogovorili, da se za nove oborožene sile - novo slovensko vojsko - zaenkrat zadrži ime Teritorialna obramba. V Cerkljah na Dolenjskem pa smo 20. novembra vsi zaposleni v takratni TO Slovenije izrekli svečano prisego in od člana Predsedstva RS Ivana Omana prejeli bojne zastave oz. prapore pokrajin.

Tako se je končalo obdobje obrambnih priprav in čas vojne za osamosvojitve Slovenije ter se pričelo obdobje preoblikovanja TO v novo slovensko vojsko. To pa je že nova zgodba za kdaj drugič.

PODPOLKOVNIK ANTON KRKOVIČ,

poveljnik 30. razvojne skupine - 1. specialne brigade MORiS

Postroj oziroma prva javna predstavitev specialne brigade MORiS 17. decembra 1990 ni bila pomembna le z vojaškega vidika, temveč tudi širše. Dogodek v Kočevski Reki ni bil le klasičen vojaški postroj, saj je bil del vsestranskih prizadevanj za uspešen bližajoči se plebiscit. Govoriti o postroju kot o edinem pomenu je razvrednotenje dogodka. Naša naloga je bila javnosti predstaviti vojaško formacijo, s čimer bi Slovencem vlili samozavest, samozaupanje in pogum, da

se na plebiscitu kljub prikritim in odkritim grožnjam takratnega jugoslovanskega političnega vrha organom Republike Slovenije in slovenski javnosti ne bi bali glasovati za samostojno državo Slovenijo. Dogodek je pomemben tudi zaradi nastanka Slovenske vojske, saj je že takratni predsednik Vlade RS Lojze Peterle kot glavni govornik v svojem nagovoru v Kočevski Reki dejal, da je to dan, ko je prvič zadišalo po slovenski vojski. Nastanek MORiS-a je pomenil logično nadaljevanje Manevrske strukture narodne zaščite, ki je bila klasična vojaška formacija. Napoleon je dejal nekako takole: Povej mi, kdo ti poveljuje, in povem ti, kdo si oziroma kakšna je tvoja enota. Torej, lahko bi rekli, da vse izhaja iz enega človeka. Pomemben je vsak posameznik. Zame so še zlasti pomembni vidiki zaupanja in stroke. Tam, kjer v slovenski vojski nismo tako gledali, smo naredili dolgoročne napake. Poudarjali smo vidik stroke, zanemarjali pa vidik pripadnosti in zaupanja. Zame sta pomembnejša slednja, saj se da stroka zgraditi. Ljudi sem izbiral iz MSNZ, to je bil preverjen kader. Imam pa smisel za to, da ocenim človeka. Ob sebi sem imel ljudi, ki sem jim bral misli. Ko sem jih vprašal, če gredo z menoj, so šli. V vrhu smo bili tedaj ljudje, ki smo imeli vojaške izkušnje. Izkušenj iz obdobja od maja do oktobra 1990 pa nam ne more dati nobena šola. Vse izpite smo naredili v obdobju popolne konspiracije in v oblikah ilegalnega dela. Lahko bi bili obdolženi nasilnega rušenja tedanje države in danes jaz ne bi bil tukaj. Mi smo tedaj delali enotno za isto stvar. Povojna vrnitev enote v Kočevsko Reko pa je pomenila začetek oblikovanja enote in s tem tudi slovenske vojske kot profesionalne enote, v kateri je temeljnemu sledilo specialistično in permanentno usposabljanje. Tako lahko rečem, da smo profesionalni vojski, takšni kot je Slovenska vojska danes, postavili temelje prav v 1. specialni brigadi MORiS.

BOJAN LUNEŽNIK, poveljnik PEM-a pri UNZ Maribor

Kdaj so se na območju mariborske uprave začele neposredne priprave za morebiten spopad ob razglasitvi slovenske države?

Priprave milice na mariborskem območju so se začele že leta 1990, in sicer sočasno z uvajanjem in aktiviranjem Manevske strukture Narodne zaščite. Takrat smo v sodelovanju z republiškim vodstvom pripravili program usposabljanja posebne enote milice, ki je trajal približno tri mesece. Te priprave so potekale jeseni 1990, februarja 1991 pa smo pričeli pripravo in intenzivno usposabljanje posebne enote milice. Ker so obstajali indici, da bo prišlo do težav, smo se v okviru milice poskušali čim bolje pripraviti. Prvi problem je bil pomanjkanje orožja. Dotelej smo imeli v skladiščih JLA ročne metalce min, tromblonske mine in ročne bombe. Ko je bil sprejet sklep, da moramo to oborožitev predati, jo je JLA odpeljala iz skladišč.

Med pripravami smo opravljali tudi redne naloge, 70 % vseh aktivnosti pa je bilo namenjenih usposabljanju. Naš cilj je bil dobro fizično pripraviti miličnike in jih izuriti za določene naloge. Poudarek ni bil, tako kot prejšnja leta, na urjenju postopkov za vzdrževanje in vzpostavljanje javnega reda in miru, ampak na izvajanju protiterorističnih dejanj. Miličniki takrat še niso vedeli, zakaj so te intenzivne priprave potrebne. Delo smo organizirali v izmenah. Imeli smo tri vode, eden je bil na delu, drugi v pripravljenosti, tretji je bil prost. Te enote smo cel mesec rotirali. Zanimivo je, da so v mesecu intenzivnih priprav miličniki zaradi povečanih fizičnih in psihičnih naporov shujšali tudi do 15 kilogramov. Ko smo pripravljali miličnike za konkretno nalogo, smo želeli ob usposabljanju preveriti tudi njihovo vzdržljivost.

Preostala milica je redno opravljala svoje naloge, seveda že s poudarkom na spoznavanju »južne meje«, ker se je že takrat predvidevalo, kako bodo potekale aktivnosti.

Poudaril bi, da so se takrat programi usposabljanja pripravljali ločeno od uprav za notranje zadeve. Snovali so se v takratnem Republiškem sekretariatu za notranje zadeve, ekipo pa smo sestavljali poveljniki posebnih enot milice iz vseh uprav za notranje zadeve. Vsakih deset do štirinajst dni smo poročali o poteku aktivnosti.

V tej fazi priprav smo se začeli seznanjati z novimi orožji, ki so bila takrat nabavljena, in se usposabljali za delo z njimi. To so bile puške sar in armbrusti. Dotelej nismo imeli nobenih protiklepnih sredstev. Ročne metalce so nam, kot sem že omenil, pobrali. Prek RSNZ so pristojni v veliki tajnosti nabavili armbruste.

Na območju mariborske uprave za notranje zadeve sva zanje vedela samo Marjan Ferik in jaz. Za našo upravo je bilo na voljo šest armbrustov, ki smo jih skladiščili ločeno in za njihovo uporabo usposobili šest miličnikov. Samo ti so vedeli, kakšno bojno sredstvo je to.

Po pekrskih dogodkih, ko se je začela faza osamosvajanja, sem moral to orožje razdeliti: dva armbrusta sem poslal v Ormož, dva sem imel na Ptuj, dva pa v Mariboru. Ko smo streljali

na tank pri Štrihovcu, sem armbrust iz Ptuja prestavil na območje Maribora. Ko se je začela vojna in so padla prva skladišča Jugoslovanske ljudske armade, ni bil več problem dobiti ta sredstva.

Kako malo smo poznali nekatera orožja, kaže naslednji utrinek. Moj namestnik Marjan Ferik je dobil zoljo na Šentilju, bil pa je v pisarni tamkajšnjega komandirja. Nikdar še ni videl tega orožja, nihče mu ni mogel povedati, kako se uporablja. Poklical me je po telefonu, naj mu razložim, kako deluje. Sedel sem v svoji pisarni, vzel zoljo in mu svetoval, naj najprej odpre vsa okna in vrata. Nato sem mu po telefonu razlagal, kako ravnati z orožjem, dokler nisva prišla do trenutka, ko bi lahko streljal. Nato sva orožje spravila v prvotno stanje.

Sam sem se s temi bojnimi sredstvi seznanil na vojaški akademiji. Republiški sekretariat je namreč letno poslal na šolanje na vojaško akademijo po dva do štiri kandidate. V milici nam je bilo takrat veliko lažje, saj smo imeli več profesionalnih častnikov, kot jih je imela teritorialna obramba. Tedaj je bilo v slovenski milici 42 do 48 ljudi z vojaško izobrazbo.

Ob pekrskih dogodkih nam je bilo veliko lažje, ker smo zelo dobro poznali vojsko. Vojaško akademijo v Beogradu sem končal leta 1980. Na območju, kjer sem delal, sem bil v bistvu skozi miličniško delo odgovoren za JLA. Vedel sem, kako ravnati, če je prihajalo do kršitev, saj sem zelo dobro poznal oficirje in stanje v vojašnicah. Miličnike posebne enote smo urili v določenih postopkih, za katere smo vedeli, da jih urijo tudi v armadi. Med pekrskimi dogodki so razširili novico, da so pripeljali specialce iz Niša. Vedel sem, da to ni bila kaka specialna enota, pač pa vojaki, ki so bili nekoliko bolj izurjeni. Res pa je, da so bili čisto drugače motivirani kot drugi pripadniki jugoslovanske vojske.

Kje vse je milica opravljala svojo službo?

V drugi polovici leta 1990 in v začetku leta 1991 je milica skoraj normalno opravljala svoje delo. Seveda so bili posebni poudarki na spremljanju določene populacije, to pa je že tako redno delo milice. Iz rednega dela milice pa je bila izločena njena posebna enota. Pozabil sem, koliko mož jo je sestavljalo. Takrat še nismo vključevali rezervne sestave milice, ki smo jo že usposabljali. Aktivirali smo jo šele, ko smo od redne milice popolnoma ločili posebno enoto. To je bilo marca ali aprila 1991, ko smo pričeli urjenje posebne enote. Kot nadomestilo za te miličnike smo poklicali na miličniške postaje rezervni sestav. To so bili rezervisti že deset in več let, bili so prostovoljci, torej tisti, ki so delo opravljali z veseljem. Zato so nam bili v veliko pomoč. Nalog niso opravljali samostojno, ampak vedno skupaj z miličniki.

Miličniki smo različno dojemali odcepljanje Slovenije. V rokovniku, ki sem ga takrat pisal, imam natančno zabeleženo, kako je potekal prenos teh informacij z republiškega vodstva do uprav za notranje zadeve in kako so se ljudje na to odzvali. Meni je bilo lažje, saj sva z Marjanom Ferikom vedela že od maja 1990, da bo prišlo tako daleč. Takrat smo namreč začeli organizirati

Manevrsko strukturo Narodne zaščite, o čemer nismo obveščali niti vodstev uprav za notranje zadeve. Šele takrat, ko je predsednik Milan Kučan na Brdu pri Kranju s tem seznanil predse-dnike občin, smo mi s tem dejstvom seznanili vodstva uprav za notranje zadeve. Ko je bilo ime-novano novo vodstvo takratnega Sekretariata za notranje zadeve, so na našo upravo poklicali načelnika Jožeta Krapšeta in mu rekli, naj me pusti pri miru, da bom lahko opravljal svoje delo. Odtlej me ni nihče več vprašal, kaj delam, zakaj to počnem.

Zelo dobro smo sodelovali z VIS-om (Varnostno-informativno službo) in od njega dobili veliko koristnih podatkov. Takrat smo bili na naši upravi brez načelnika. Jože Krapše je bil v. d. načelnika uprave in načelnik inšpektorata. Kmalu zatem so se začele politične igrice, kdo bo novi načelnik.

Nekaj dni po pekrskih dogodkih so nas šest ali osem sklicali v nedeljo ob enih. Prišla sta na-mestnik republiškega sekretarja za notranje zadeve Milan Domadenik in Pavle Čelik kot šef uprave milice. Razdelili so nam naloge: Silvo Komar je postal šef VIS-a, Ivo Usar šef OKC (Operativno-komunikacijski center), Jože Krapše načelnik inšpektorata, Slavko Kocmut pa načelnik uprave.

Skoraj sočasno so bile ustanovljene tudi republiška in regijske koordinacije. Po pekrskih dogodkih je vodenje regijske koordinacije prevzel Silvo Komar. V Sloveniji je, mislim, bila samo še ena regija, kjer vodja koordinacije ni bil predstavnik teritorialne obrambe. V Mariboru je bil za prvega vodjo regijske koordinacije imenovan Vladimir Milošević. Po pekrskih dogodkih je še vedno ostal poveljnik Pokrajinskega poveljstva TO, vodenje koordinacije pa je prevzel Silvo Komar. Zelo dobro smo sodelovali z VIS-om, saj drugače tudi ni šlo. Če smo hoteli reagirati na številne dogodke, smo morali čimprej dobiti vse potrebne informacije.

Pri svojem delu sem bil samostojen, nihče mi ni rekel, kako moram delati. V okviru koordi-nacije sem pravočasno dobival vse potrebne podatke. Zato sem se lahko med osamosvojitveno vojno odločil, da tanki JLA ne bodo prišli na mejni prehod Šentilj. Takrat smo sodelovali z vsemi strukturami. Spominjam se, kako je bilo, ko so postavljali blokado pri Cestnem podjetju v Pesnici. Ko so mi o tem poročali, sem jim svetoval, da naj blokado postavijo malo naprej na most, in potlej tanki ne bodo prišli čez. Tja so blokado premeščali dejansko takrat, ko so tanki že bili na avtocesti. Kot sem že rekel, nam je bilo dosti lažje, ker smo poznali strukturo armade in njeno oborožitev.

Pravočasno sem obvestil tudi upravo za notranje zadeve v Slovenj Gradcu, da nam bodo oklepna vozila v Limbušu in Rušah pobegnila. Žal so čakali predolgo, zato so jih ustavili šele pri Dravogradu. Ko se jim je uspelo prebiti v Limbuš, so po Dravski dolini peljali z 80 kilometri na uro. Pri Radljah so civilisti začeli na cesto podirati drevesa. Toda oklepniki jugoslovanske arma-de so prišli tako hitro, da so civilisti pobegnili, armada pa naj bi jim zaplenila motorne žage.

Mislim, da smo bili med vojno edina uprava za notranje zadeve, ki ji JLA ni zmoгла zasesti nobenega mejnega prehoda. Resnici na ljubo pa moram povedati, da so nam vendarle zasedli

brod pri Sladkem Vrhu. O tem ni pisalo nikjer, to dejanje ni bilo niti omenjeno. Na tem mejnem prehodu ni bilo naše milice. Tja so prišli trije vojaki in ostali tam dva ali tri dni. Mi smo jih pustili pri miru. Bilo jih je tako strah, da so na steni ute, ki gleda na cesto, zvrtili odprtino, da bi videli, ali se jim kdo približuje. Po treh dneh so se umaknili z mejnega prehoda. To je bil edini prehod, ki takrat ni bil v rokah milice. Vendar ni bil pomemben, saj ni deloval.

Na pesniškem mostu smo se zelo dobro organizirali, tako da nam je uspelo ustaviti kolono JLA, namenjeno proti Šentilju. S pomočjo VIS-a smo dobili podatek, da je Mićo Delić poročal v Beograd, da bo v petnajstih minutah dosegel mejni prehod Šentilj. S Silvom Komarjem sva bila malce zlobna, ga poklicala v vojašnico in ga vprašala, katerega leta bo to. Bil je besen in je takoj odložil telefon. Tudi mi bi takrat lahko spustili tanke na mejni prehod Šentilj, a menil sem, da to ni potrebno.

JLA nam je grozila tudi na mejnem prehodu Jurij. V noči, ko je bila razglašena osamosvojitvev, smo okrepili vse mejne prehode in kontrolne točke na južni meji. En del posebne enote smo obdržali v Mariboru za nujna posredovanja, drugi del pa smo razporedili na mejne prehode in kontrolne točke (Šentilj, Jurij, Trate, Ormož, Velika Nedelja, Gruškovje).

Zaradi spleta okoliščin je mejni prehod Jurij vseskozi deloval. Enota jugoslovanske vojske, ki bi naj zasedla mejni prehod Jurij, je ocenila, da tega ne zmore. Po pogovorih se je čez dva dni umaknila, ker je vedela, da smo mi okrepili milico in da so v bližini enote teritorialne obrambe. Pa tudi ljudje so bili na naši strani, tako da smo bili nemudoma obveščeni o vseh premikih. Zraven tega smo še sami spremljali dogajanja v vseh vojašnicah. Mislim, da tatvin in drugih kaznivih dejanj v tem času sploh ni bilo. To je bilo obdobje, ko so tudi nepridipravi postali pošteni.

Mariborska posebna enota milice je imela to smolo, da so jo vedno poslali tja, kjer bi lahko krepko nastradala. Ob mitingu resnice sem imel nalogo, da obvarujem z mariborsko posebno enoto železniško postajo v Ljubljani. Šel sem v Ljubljano, izdelali smo celoten načrt, kje in kako bomo delali. Ko sem imel vse pripravljeno, je čez noč prispela depeša, da moram s svojo enoto na Dobovo. Z eno četo smo odšli na Dobovo, drugo smo pustili tukaj. Rekli so nam, da moramo vlake, ki bi pripeljali iz Srbije, ustaviti na Dobovi, da ne smejo naprej v Slovenijo. V pomoč bi nam naj poslali vodni top, na ljubljanski železniški postaji naj bi nas čakal vlak, na katerega bi naj naložili miličnike in nam jih poslali na pomoč.

Takrat smo prvič delali na železnici. Spraševali smo se, kako izvesti postopke in izpeljati nalogo. Zavedali smo se, da imajo ljudje, takoj ko stopijo z vlaka, v rokah kamenje. Nadalje smo se spraševali, kako uporabiti vodni top. Eden izmed poveljnikov vodov me je opozoril, da vodni top ne sme pod žice električne napeljave. Ko sem pogledal v zrak, sem se spraševal, kolikšen tok je v teh žicah. To so bile velike in hude dileme.

Našo enoto so uporabljali tudi za nogometne tekme v Ljubljani, ko so gostovali Crvena zvezda, Partizan, Dinamo. V tistem trenutku smo imeli najboljšo posebno enoto v Sloveniji, in

to po zaslugi izkušenega, ne čisto mladega kadra, ki je šel skozi trdo šolo in treninge. Pripadniki te enote so me velikokrat preklinjali. V fazi priprav so s popolno bojno opremo, torej z neprebojnimi jopiči in zaščitnimi ploščami, tekli po stopnicah na vrh Kalvarije. Na koncu so že brez problemov pritekli na vrh.

Med urjenjem smo morali paziti, da smo formo postopoma stopnjevali, enako smo urili poveljnike vodov. V naši formaciji nas je bilo v treh vodih 127 in enajstčlansko poveljstvo: jaz sem bil poveljnik, Marjan Ferik je bil namestnik, imel sem še dva pomočnika, Jerneja Kokalja in Maksa Rakušo, spremljevalni logistični del in poveljnike vodov ter njihove namestnike. To so bili večinoma fantje, ki so začeli kot miličniki v posebni enoti milice. V takšni enoti moraš ustvariti dobro vzdušje in zaupanje drug do drugega, šele potem lahko dobro delaš.

Šentilj je bil takrat naš najpomembnejši mejni prehod; čezenj je šel ves tranzit, zato ne bi smel pasti. Jugoslovanska armada je s helikopterjem pripeljala 36 do 42 zveznih policistov in jih namestila na Ceršaku.

Ko so tanki JLA prebili blokado v Pesnici, smo se dogovorili z železnico, da nam je postavila vagona na cesto pri Štrihovcu. Zavedal sem se, da bodo tudi tam prišli mimo, zato sva se z namestnikom Marjanom Ferikom dogovorila s komandirjem policije v Šentilju, da so odprli mejo, spustili v državo tovornjake, potem je bilo konec: eno ali dve vozili še lahko umakneš s ceste, kolone, dolge 500 metrov, pa ne. Tankovski koloni jugoslovanske armade smo dodelili miličnika, ki jo je vse čas spremljal, tako da sem bil vsak trenutek na tekočem, kje so in kaj delajo. Le tako smo lahko takoj odgovorili na vse njihove aktivnosti. Vedeli smo, da prisluškujejo našim zvezam, zato sem po njih sporočil, naj miličniki vsakega vojaka jugoslovanske armade, ki bi pogledal iz tanka na blokadi pri Pesnici, ustrelijo. Ta ukaz sem večkrat javno ponovil in jih tako držal dan in več zaprte v tankih.

Po katerih kanalih ste dobivali informacije o razmerah v vojašnicah v severovzhodni Sloveniji?

Informacije o stanju v vojašnicah na našem območju smo dobivali prek republiške in regijske koordinacije, katere član sem bil tudi sam. Milica je delala na terenu, VIS je opravljal svoje naloge prek informatorjev, tako da smo bili kar dobro seznanjeni z razmerami v vojašnicah. Zelo koristen je bil na primer podatek, koliko mitraljezov na tankih v vojašnici Franca Rozmana - Staneta ni uporabnih. Če imaš tako pomemben podatek, se dosti lažje in bolje organiziraš. Nadalje smo vedeli, koliko vojakov v vojašnici je na služenju vojaškega roka in koliko vojakov je profesionalcev. Zelo dobro smo jih poznali, ker smo informacije dobivali sprotno. Tudi kriminalisti so delali na terenu in zbirali informacije o stanju. Ob pekrskih dogodkih smo izvedeli, da je v vojašnico Franca Rozmana - Staneta prišla enota iz Zagreba šele potem, ko je doživela nesrečo pri Miklavžu. Z opazovanjem vojašnic smo prišli do informacije, kako so organizirali varovanje v njih. Objekt, kjer so bila poveljstva, so takrat varovali profesionalci, kar je kazalo, da se nas kar bojijo.

Vojaška poveljstva niso realno poročala v Beograd o razmerah in stanju v Sloveniji. Ob pekrskih dogodkih smo pričakovali, da bo vojska demonstrirala svojo moč. V Beograd so takrat poročali, da je vse prebivalstvo na njihovi strani. Neposredno ob samih dogodkih pa je bilo jasno, da je situacija popolnoma drugačna. Ko so hrumeli tanki proti Pekram, so ljudje iz nekaterih blokov res ploskali. To so bili njihovi rojaki. Toda to se je zelo hitro spremenilo. Zanimivo je, da so stalnim poveljnikom, torej tistim, ki so bili tukaj redno zaposleni, v tem času dodali kot spremljevalca ali celo kot poveljnika čisto neznanega starešino, ki so ga pripeljali od drugod. Tisti starešine, ki so bili dalj časa v Mariboru, imeli tukaj družine in znance, so tudi drugače reagirali. Tudi enote, ki so prihajale v Slovenijo od drugod, so imele popolnoma nerealne naloge.

Ko smo govorili s prvimi zajetimi vojaki, smo videli, da ne vedo, za kaj gre. Vojaki, ki so jih poslali na mejni prehod Šentilj, so bili prepričani, da smo ogroženi od zunaj. To so bili vojaki, ki so tukaj služili vojaški rok, po narodnosti Makedonci, Albanci, med njimi je bilo tudi nekaj Slovencev. Zanimivo je bilo, da so v enote, ki so takrat krenile s tanki iz vojašnic, vključili veliko Slovencev. To ni bilo naključje: JLA je bila velik aparat, ki je dobro funkcioniral, problem pa je bil, da je ta sistem postal sam sebi namen in je bil končno poražen.

Ko je prispela enota iz Niša, sem dobil nalogo, naj preverim, zakaj niška enota določene postopke izvaja s skupino, v kateri je pet članov. Tudi mi smo pri taktičnih postopkih v protiterorizmu delali v skupinah. Ugotoviti sem moral, kakšno nalogo v skupini ima peti član. Po poizvedovanjih sem izvedel, da je peti dodan zato, da bi razmišljali, kakšna je njegova vloga. Naj poudarim še enkrat: pri pridobivanju najrazličnejših koristnih podatkov je bil najbolj angažiran VIS.

Kako je bilo poskrbljeno za hrano in prenočišča miličnikov in rezervnih miličnikov?

Za miličnike v tistem obdobju je bilo kar dobro poskrbljeno. Posebno enoto milice smo najprej opremili z uniformami in vso drugo opremo. Velik problem je bilo pomanjkanje specialne opreme, kot so zaščitni jopiči, zaščitne čelade: dobili smo je premalo. Kompletno opremo smo imeli le za tretjino moštva.

Prehrana ni bila problem. Moram reči, da sta republiško vodstvo in celotna struktura posvečala veliko skrb posebnim enotam milice. Nastanitvene razmere so bile takšne, kot so pač bile. Spali smo tam, kjer smo se trenutno mudili – bodisi v klubu na tleh ali pa na terenu, kjer je bila možnost. Tudi na terenu se je dalo prav vse dobro organizirati.

Zanimivo je bilo na mejnem prehodu Trate. Ko so bili tam še vojaki JLA, je bil mejni prehod v bistvu obkoljen in odrezan od sveta. Edina zveza je bil most čez Muro, ki je vodil v Avstrijo. Avstrijci so našim miličnikom vsako jutro pripeljali čez most sveže zemlje.

Med osamosvojitveno vojno smo dobili prve pištole berette, prispela je tudi nova zaščitna oprema, na primer ameriške neprebojne čelade. Z novo zaščitno opremo smo najprej opremili posebne enote milice. Določeni deli opreme, ki so se takrat nabavljali, so pomenili nekak sta-

tus za tistega, ki je to opremo dobil. Dodatno opremo smo dodelili tistim miličnikom, ki so največ delali. Ko so miličniki dobili pištole berette, jim je to veliko pomenilo. Ob odhodu iz posebne enote pa so jih morali vrniti, kar ni šlo vselej gladko. Nekateri miličniki, z mano vred, po nekaj mesecev niso bili doma. Tistim, ki smo jih poslali na teren, smo pomagali tako, da so jim žene ali družine prinesle perilo in drugo opremo v policijski klub, mi pa smo jim jo dostavljali, umazano pa vračali. Zgodilo se je, da nekateri miličniki po deset in več dni niso imeli stika s svojci. Družine smo skušali obveščati, jim pomagati, kolikor se je dalo. Miličniki uprav za notranje zadeve so prek miličniških postaj tu odigrali pomembno vlogo.

Kako sta napad na miličniško vozilo in uboj miličnika odjeknila med miličniki?

Skozi faze usposabljanja smo miličnike pripeljali tako daleč, da niso razmišljali, kaj bo, ko bodo morali uporabiti orožje. Kot poveljnik nisem nikoli govoril o tem, kaj se bo zgodilo, če bomo morali streljati. Miličnike smo poznali, dobro smo vedeli, koga bomo kam poslali in kdo je za kaj sposoben. Nismo pa vedeli, koliko izmed teh miličnikov bo streljalo na človeka, če bomo v to prisiljeni.

Med osamosvojitveno vojno smo ves čas pozorno spremljali stanje v vojašnicah. Ko so iz vojašnice streljali na miličniško vozilo in pri tem ubili Roberta Hvalca ter hudo poškodovali Zdenka Lileka, se je med miličniki pojavila jeza. Zelo težko jih je bilo obvladati in umiriti. Pred milico po drugih upravah za notranje zadeve smo imeli prednost, saj smo že imeli izkušnje iz pekrskih dogodkov. Vedeli smo, kako je, če gre tank proti tebi. To je velika, glasna stvar, za katero ne veš, kaj zmore. Pekrski dogodki so bili za nas velika in pomembna generalka, kjer smo se pri svojem delu prvič srečali s tanki in oklepniki. Zato nas dogodki ob osamosvojitvi Slovenije niso tako presenetili. Ob smrti Roberta Hvalca in poškodbi Zdenka Lileka se je večina miličnikov začela zavedati, za kaj v bistvu gre. Spoznali so, da bo nasprotna stran streljala. V takih trenutkih lahko zaradi jeze marsikdo zgubi glavo, postane nepreviden in nepremišljen. Na naših enotah je ta dogodek seveda pustil posledice.

Komandirji miličniških postaj kot tudi mi v posebni enoti smo morali od takrat naprej imeti skrben nadzor nad miličniki. Ves čas smo jih zaposlovali in jih držali na takem nivoju pripravljenosti, da so še bili obvladljivi. Skušali smo jim dopovedati (medtem smo imeli tri miličnike v bolnišnici, pa tudi na Ptujju so nam ranili enega), da moramo kljub vsemu delati normalno naprej. Čeprav nismo do konca vedeli, kako bo s kolegom Zdenkom Lilekom, smo veseli, da spet dela, ima voljo. Ko je bil na rehabilitaciji v Soči, sem ga nekajkrat obiskal. Pripovedoval mi je, kako se je spominjal poškodbe. Ko sem prišel na kraj nesreče, je vse kazalo, da je mrtev, saj ni na nič reagiral. Toda on je vse slišal, se zavedal, ni pa imel moči, da bi nam dal kakršen koli znak, da je živ. Ko sem rekel, da moramo čimprej umakniti trupla s kraja nesreče, se je zbal, da ga bomo živega pokopali.

Novica, da je vojska streljala in da imamo poškodovana miličnika, se je bliskovito razširila. S kraja nesreče mi je po zvezi o stanju najprej poročala patrulja – in tako so v hipu bili vsi obveščeni, kaj se je zgodilo. Sam sem slišal rafal in se spraševal, kaj se je zgodilo.

Je milica vedela, da bo JLA ob ustanovitvi Učnega centra TO v Pekrah izzivala in posredovala?

Štirinajst dni ali tri tedne pred pekrskimi dogodki smo prenehali intenzivno usposabljanje posebne enote milice. Člani so bili vsak hip dosegljivi, zato smo jo lahko nemudoma sklicali, če bi bilo potrebno. Kaj se dogaja v Pekrah, smo vedeli, ta center smo operativno pokrivali. Podatka, da bo šla JLA v Pekre, pa nismo imeli, vsaj jaz ne, mogoče ga je imel VIS.

Takrat sem bil na Pohorju. Pripravljaj sem neko tekmovanje, ki smo ga vedno organizirali za 13. maj, dan milice. Bil sem sam, ker sem moral pripraviti traso za orientacijski pohod. Okrog dvanajste ure sem se vračal s Pohorja na miličniško postajo, kjer sem takrat delal, ko so nas obvestili, da se v Pekrah nekaj dogaja in da je JLA krenila iz vojašnice z oklepniki. Ob močnem dežju smo pri poklicni gasilski četi na Cesti proletarskih brigad sklicali posebno enoto milice. Ker smo imeli dobro dodelan sklic, so do 14. ure prišli vsi pripadniki enote. Naša prva naloga je bila, da preprečimo izhod dodatnih vozil, ki bi peljala iz vojašnice Franca Rozmana - Staneta v Pekre.

K 710. učnemu centru TO v Pekrah smo prišli s posebno enoto in miličniki taborske postaje potem, ko je JLA že obkolila center. Naša naloga je bila preprečiti kontakt med civilisti, vojsko in tistimi v domu. K učnemu centru v Pekrah so začeli prihajati starši in drugi svojci vojakov prve generacije, znanci, Mariborčani. Vojska je nameravala izrabit vsak najmanjši konflikt, da bi lahko intervenirala in upravičila svoj izhod iz vojašnice. Ljudi smo v Pekrah držali na mestu, kjer se končajo hiše. Republiška koordinacija pa je menila, da bi naj spustili civilno prebivalstvo čim bliže jugoslovanski vojski, saj so računali, da bo to vplivalo nanjo in bi se morda umaknila. S tem predlogom se nisem strinjal. Če bi ljudi spustili naprej, bi se nam v okolici centra razbežali in jih ne bi mogli več obvladati.

V Pekrah je bilo takrat zelo težko delati, ampak tudi ljudje so odigrali svojo vlogo. Proti večeru se je Katalina z oklepniki in okrepitvami, ki so jih vozili v Pekre z reševalnimi vozili, umaknil v vojašnico. Nato so sledili dogodki pred vojašnico na Ljubljanski ulici, ugrabitev Vladimirja Miloševića. Mislim, da takrat vsi miličniki posebne enote nismo spali tri dni. Zato so nam poslali na pomoč posebno enoto iz Celja in Murske Sobote, da smo lahko zamenjali svojo enoto. O ugrabitvi Vladimirja Miloševića je že veliko napisanega. Vedel sem, kaj se dogaja v občinskem poslopiju. Mi smo imeli takrat to območje zavarovano, dobil pa sem nalogo, da moram miličnike umakniti, a dva sem vseeno pustil. Zakaj sem dobil tak ukaz, ne vem. Po drugi strani je znan podatek, da je bil VIS seznanjen z ugrabitvijo. Obstaja tudi videokaseta izpustitve Vladimirja Miloševića, na kateri je posnet ves postopek od trenutka, ko je prišel iz prostora, do trenutka, ko smo ga mi odpeljali.

Svojemu pomočniku Maksu Rakuši sem dal nalogo, da opazuje vojašnico vojvode Mišiča. Nanj sem pozabil in ga dva dni nisem zamenjal. Ko sem ga končno poklical in vprašal, kako je,

mi je odgovoril, da toliko hodi po cesti gor in dol, da že samega sebe srečuje. Bil je zelo dober miličnik, za katerega sem vedel, da bo vsako nalogo opravil brezhibno. V času osamosvojitve sem ga poslal z enim vodom v Gruškovje.

Kot sem že omenil. Smo se v pekrske dogodke vključili že potem, ko je JLA obkolila učni center TO. Vse skupaj je trajalo štiri ali pet dni. Potem ko so odpeljali oklepna vozila iz TAM-a, je sledil sestanek pri županji, ker je JLA grozila, da bo napadla TAM. Vedel sem, da so odpeljana vozila že v Ljubljani, zato sem rekel županji, naj to pove republiškemu vodstvu in vojski, ki naj končno pusti Maribor pri miru.

Po moji oceni sta pomembno vlogo v pekrskih dogodkih in pozneje v vojni odigrala del VIS-a in njegov vodja Silvo Komar. Teritorialna obramba je imela svoje aktivnosti, smo pa z njo dobro sodelovali zlasti potem, ko smo vzpostavili stik z Alojzom Štajnerjem, ki je bil takrat načelnik štaba ali nekaj podobnega. Po dogovoru smo poslali v njihov štab policista za našo zvezo. Od takrat naprej smo natančno vedeli, kje je imela teritorialna obramba svoje enote, kaj je počela. To nam je pri delu na terenu obojim zelo koristilo.

Kakšna je bila vloga milice ob pekrskih dogodkih?

Naša naloga je bila preprečiti konflikt med civilisti in jugoslovansko vojsko. Hude trenutke smo doživljali pred vojašnico na Ljubljanski ulici, kjer je bil povežen Josef Simčik. Na eni strani ograje smo stali mi, na drugi vojaki, ki so kar naprej provocirali, da bi prišlo do kontakta in s tem do konflikta. Ko sem prišel pred vojašnico na Ljubljanski ulici, je sedanji župan Boris Sovič miril ljudi. V množici sem spoznal sošolca z vojaške akademije. Vedel sem, da je delal pri vojaški varnostni službi, KOS-u v Ljubljani. KOS je njega in druge pripadnike poslal v Maribor kot kolovodje. Množico so nahujskali, naj vdre v vojašnico. Ob tem sem spoznal, kakšen način dela so imeli. Ko je sošolec zaznal, da sem ga opazil in da sem naročil miličnikom, da ga morajo prijeti, je pobegnil. Na pekrske dogodke so se očitno zelo dobro pripravili.

Kakšno oborožitev je imela milica ob vojni za Slovenijo?

Milica je imela klasično oborožitev, kakršna je bila takrat po formaciji predvidena: pištole, dolgoceveno orožje - avtomatske puške. Protioklepna orožja nismo imeli. Preden smo morali orožje predati, smo imeli ročne metalce. Med samo vojno smo oborožitev in opremo postopno dopolnjevali. Kar zadeva opremo, smo imeli veliko premalo zaščitnih sredstev. Med urjenjem posebne enote sem miličnikom zelo težko dopovedal, naj imajo v neprebojnih jopičih med vajami zaščitne plošče, ko pa je šlo zares, teh problemov ni bilo več.

Svojo zaščitno opremo - neprebojni jopič in čelado - sem vedno imel v avtu. Ko pa sem med vojno odprl prtljažnik, da bi iz njega vzel zaščitno opremo, sem ugotovil, da je izginila brez sledu. Po vojni, po juliju 1991, ko je bilo že vse mirno, sem v avtu spet našel jopič in čelado.

Med vojno smo imeli dve vrsti neprebojnih jopičev: sivi z žepi so bili izdelek Borova, drugi pa so bili temni, ameriški. Med urjenjem sem stehal miličnika posebne enote v popolni opremi, torej s torbico, v kateri je imel pet okvirjev, in neprebojni jopič s ploščicami. Z vso to opremo je bil za 45 kilogramov težji. Človeka moraš postopno naučiti, kako nositi to opremo.

Kako je potekalo spremljanje odhoda JLA iz Slovenije?

Milica je morala nadzirati vojsko do odhoda iz Slovenije. Sklenjen je bil tudi dogovor, da je morala JLA javiti policiji vsak odhod iz vojašnice. Neposredno ob odhodu armade pa nisem bil več v Mariboru – z republiškega vidika sem spremljal odhod iz Kopra. Izhode in Transporte so vojaki morali javiti milici, ki jih je z avtom spremljala izpred vojašnice do mesta, kamor so bili namenjeni, in nazaj.

Kakšno je bilo stanje splošne kriminalitete med vojno 1991?

Takrat so se tudi nasilneži potuhnil, ker seveda nihče ni vedel, kaj bo. Bilo bi zelo zanimivo pogledati, ali se je pripetilo kakšno kaznivo dejanje v tistem času, razen kaznivih dejanj, ki so bila povezana z osamosvojitveno vojno. Nekaj nasilnežev je bilo vpoklicanih v teritorialno obrambo, druge je bilo strah, pa so se poskrili. Zanimivo pa je, da smo v množici ljudi, ki se je zbrala med pekrskimi dogodki pred vojašnico na Ljubljanski ulici, srečevali tudi nam dobro znane nasilneže. V takšnih trenutkih je pomembno in zelo dobro, da poznaš ljudi.

Zapisala Mira Grašič, april 2001

IZBRANA BIBLIOGRAFIJA K OSAMOSVOJITVI SLOVENIJE

Bibliografija prinaša izbor objavljenih del na temo osamosvojitve Slovenije. Sito izbire predstavljajo zlasti trije kriteriji: časovni, tematski in avtorski.

Bibliografija zajema publikacije, ki se nanašajo predvsem na proces osamosvajanja Slovenije med letoma 1990 in 1992. Njihovi avtorji so priznani slovenski in tuji zgodovinarji ter aktivni udeleženci osamosvojitvenih dogodkov. Popis prav tako vključuje dela znanih akterjev iz bivših jugoslovanskih republik, ki govorijo o razpadu Jugoslavije. Z

namenom, da bi prelomne dogodke ne le postavili v širši družbeno-politični prostor, ampak jih tudi multidisciplinarno osvetlili, nas seznam napotuje k izbranim delom raziskovalcev z različnih področij (ekonomije, sociologije ...). In nenazadnje, podanih je tudi nekaj spominov, ki na poljuben in osebno-izpovedni način oživljajo minule dogodke.

Bibliografija je razdeljena v dva sklopa: monografije ter članke in prispevke. V prvem sklopu navedbi naslova oz. odgovornosti sledijo podatki o izdaji, založništvu in zbirki. Navedena območja so med seboj ločena s piko. V drugem sklopu pa navedbi naslova oz. odgovornosti sledi podatek o tem, kje in kdaj je bil članek/sestavek objavljen. Impresum članka vsebuje letnik/leto, številko, datum z letnicami in strani. Navedeni so le tisti prispevki, ki niso zajeti že v monografijah. Izpuščeni so krajši sestavki in članki v dnevnem časopisju. V obeh sklopih so pri navedbi odgovornosti izpuščeni pisci spremnih in uvodnih besed, prevajalci, avtorji zamisli, fotografi, ilustratorji, kartografi in druge osebe, ki so prispevale k nastanku del, vendar niso primarni avtorji.

Seznam kratic je dodan na koncu.

Monografije

10. obletnica vojne za Slovenijo : 1991-2001 : [zbornik OZVVS Ruše] / glavni urednik Janez Pušnik. Ruše : Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo, 2001.
- BALKANKRIEG : die Zerstörung Jugoslawiens / Hannes Hofbauer (Hg.). Wien : Promedia, 1999. (Brennpunkt Osteuropa).
- BELOFF Nora: Jugoslavija – jedan rat koji se mogao izbeći. Beograd : Plato, 1999. (Biblioteka Koinonia ; 7).
- BENNETT Christopher: Yugoslavia's bloody collapse : causes, course and consequences. New York : New York University Press, 1995.
- BEVEC Florijan: Zmaj v viharju : ozadje osamosvojitve. Knj. 1. Novo mesto : Tiskarstvo Opara, 2000.
- BEYOND the territory within the nation : diasporic nation building in South Eastern Europe / Henriette Riegler (ed.). Baden-Baden : Nomos, 2005. (Wiener Schriften zur Internationalen Politik ; Bd. 6).
- BIZILJ Ljerka: Novinarski arhivi. Ljubljana : Agora Bizilj & Bizilj, 1996.
- BOJI na jugovzhodni meji Slovenije leta 1991 : Posavje v letu 1991. Brežice : Posavski muzej, [1995].
- BOLKOVIĆ Milan: Poziv za domovino. Ljubljana : Čas, 1999.
- BREJC Miha: Vmesni čas : varnostno informativna služba in nastajanje nove slovenske države 1990-1993. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1994. (Zbirka Premiki).
- BUČAR France: Prehod čez rdeče morje. Ljubljana : Mihelač, 1993.
- BUDJA Bojan: Ščit : dolenska pot v samostojno Slovenijo. Ljubljana : Magnolija, 1996.
- BUKOVNIK Anton: Sever. Ljubljana : Zveza policijskih veteranskih društev Sever (Združenje Sever), 2002.
- BULAJIĆ Milan: Razbijanje jugoslovenske države 1991/1992 : zločin protiv mira : odgovornost Vatikana i Nemačke. Beograd : Srpska književna zadruga, 1994. (Posebna izdanja / Srpska književna zadruga).
- BUZADŽIĆ Milovan: Secesija bivših jugoslovenskih republika u svetlosti odluka Ustavnog suda Jugoslavije : zbirka dokumenata s uvodnom raspravom. Beograd : Službeni list SRJ, 1994. Cir.
- CAPUDER Andrej: Mozaik svobode : [politika in kultura 1985-1992]. Ljubljana : Mihelač, 1992.
- The CASE of Slovenia / editor-in-chief Niko Grafenauer.]. Ljubljana : Nova revija, 1991.
- CONFLICT in the former Yugoslavia : an encyclopedia / edited by John B. Allock, Marko Milivojević and John J. Horton. Denver ; Santa Barbara ; Oxford : ABC-Clio, 1998. (Roots of modern conflict).
- La CRISE en Yougoslavie : position et action du Saint-Siège : 1991-1992. Cité du Vatican : Librairie Éditrice Vaticane, cop. 1992. (Cahiers de »L'Osservatore romano« = Quaderni de »L'Osservatore romano« ; 18).
- ČAS odločitve: 1990-1991 : (pričevanja in dokumenti) : zbornik Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Lenart / glavni in odgovorni urednik Marjan Toš. Lenart : Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo, 2003.
- ČELIK Pavle: Izza barikad. Ljubljana : Delo, Slovenske novice, 1992.
- ČELIK Pavle: Na južni straži : kronika nastajanja državne meje med Slovenijo in Hrvaško. Ljubljana : Enotnost, 1994.
- DAN prej / avtorji Silva Križman ... [et al.]. Koper : Primorske novice, 1994. (Knjižnica Primorskih novic ; 2).
- DEMOSOV zbornik / urednik Darko Friš. Maribor : Univerza : Zgodovinsko društvo, 2001. (Časopis za zgodovino in narodopisje ; letn. 72, zv. 3-4).
- DESET dni vojne za Slovenijo : izbor fotografij in tekstov iz obdobja med 26. VI. in 5. VII. 1991 = Ten days of war for Slovenia : photographs and texts date from the period of June 26 to July 5, 1991 / izbor fotografij, picture editors Robert Botteri, Zdravko Papič ; izbor besedil, text editor Ivo Štandeker. Ljubljana : Mladina, 1991.
- DIZDAREVIĆ Raif: Od smrti Tita do smrti Jugoslavije : svjedočenja. Sarajevo: OKO, 1999. (Biblioteka Svjedok).
- DOR Milo: Leb wohl, Jugoslawien : Protokolle eines Zerfalls. 3. erweiterte Aufl. Salzburg : O. Müller, 1996.
- DRNOVŠEK Janez: Moja resnica : Jugoslavija 1989-Slovenija 1991. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1996.
- DRŽAVNI zbor Republike Slovenije / avtorji Sergij Vilfan ... [et al.] ; urednik Miro Cerar. Ljubljana : Državni zbor Republike Slovenije, 1995.
- DRŽAVNI zbor Republike Slovenije : 1992-2002 / gradivo zbrale in uredile Jožica Velišček, Tatjana Krašovec in Karmen Uglešič. Ljubljana : Državni zbor republike Slovenije, 2002. (Knjižna zbirka Državnega zbora Republike Slovenije).
- DVOŘÁK Marko: Čez sedem let : (v počastitev obletnice naše osamosvojitve). [Ulm : s. n., 1998].
- ĐURIĆ Rajko, Bertolt BENGSCHE: Der Zerfall Jugoslawiens : mit einem Exklusiv-Interview mit Milovan Djilas. Berlin : Morgenbuch, cop. 1992.
- EUROPA im Krieg : die Debate über den Krieg im ehemaligen Jugoslawien. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1992. (Edition Suhrkamp ; 1809. Neue Folge Band ; 809).
- FERLUGA Pavel: Anatomija destabilizacije Slovenije : izbor člankov, pisem in govorov na temo nacionalne identitete in utrjevanja narodne zavesti Slovencev po osamosvojitvi. Komen : samozal. P. Ferluga, 2000.
- FÉRON Bernard: Yougoslavie : origines d'un conflit. Paris : Le Monde, 1993.
- FINK - Hafner Danica, Damjan LAJH: Managing Europe from home : the europeanisation of the Slovenian core executive. Ljubljana : Faculty of Social Sciences, 2003. (Political processes and institutions collection).
- GARDE Paul: Les Balkans : un exposé pour comprendre : un essai pour réfléchir. [Paris] : Flammarion, 1994. (Dominos ; 35).
- GARDE Paul: Vie et mort de la Yougoslavie. Paris : Fayard, 1994.
- GEISS Immanuel: Der Jugoslawienkrieg. 2. Aufl. Frankfurt am Main : Verlag Moritz Diesterweg, 1993. (Brennpunkt Geschichte).
- I GIORNI della Slovenia : 25 giugno/10 luglio / a cura di Alessandro Ciochi. Trieste : Edizioni e, 1991. (Documenti ; 1).
- GOMBAČ Boris M: Na drugi strani : odbor staršev za varstvo in vrnitev slovenskih vojakov ob slovenski osamosvojitvi leta 1991. Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2006.
- GOW James: Triumph of the lack of will : international diplomacy and the Yugoslav war. London : Hurst&Company, cop. 1997.
- GOW James, Cathie CARMICHAEL: Slovenia and the Slovenes : a small state and the new Europe. 2nd impression. London : Hurst, 2001.
- La GUERRA dei dieci anni : Jugoslavia 1991-2001 : i fatti, i personaggi, le ragioni dei conflitti / a cura di Alessandro Marzo Magno. Milano : il Saggiatore, 2001. (Nuovi saggi).
- GUSKOVA Elena Jur'evna: Istorija jugoslovenske krize : 1990-2000. Beograd : Izdavački grafički atelje "M", 2003. (Biblioteka Dokument).
- GUSKOVA Elena Jur'evna: Jugoslovenska kriza i Rusija : dokumenti, fakta, komentari : 1991-1995. Beograd : Institut za međunarodnu politiku i privredu, 1996.
- HRIBAR Spomenka: Krivda in greh. Maribor : ZAT, 1990.
- HRIBAR Spomenka: Svet kot zarota. Ljubljana : Enotnost, 1996.

- HRIBAR Spomenka: Svitanja. Ljubljana : Enotnost, 1994.
- HRIBAR Tine: Slovenci kot nacija : soočenja s sodobniki. Ljubljana : Enotnost, 1995.
- HVALA vam : ob 10. obletnici vojne za Slovenijo : [zbornik veteranov vojne za Slovenijo 1991-2001] / glavni in odgovorni urednik Aleksander Sarnavsky. Kamnik ; Komenda : Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo, 2001.
- INDEPENDENT Slovenia : origins, movements, prospects / edited by Jill Benderly and Evan Kraft. New York : St. Martin's Press, 1994.
- ISTINA o oružanom sukobu u Sloveniji. Beograd : [s. n.], 1991.
- IVANIČ Martin: Kratka ilustrirana zgodovina Slovencev. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1999.
- JAMBREK Peter: Ustavna demokracija : graditev slovenske demokracije, države in ustave. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1992. (Zbirka Družboslovje / Državna založba Slovenije).
- JAMNIK Andrej: Sonček je in ti si skuštrana : spomini na vojno za Slovenijo 1991. Logatec : Vojni muzej, 2000.
- JANŠA Janez: Die Entstehung des slowenischen Staates 1988-1992 : der Zerfall Jugoslawiens. Klagenfurt ; Ljubljana ; Wien : Hermagoras = Mohorjeva ; Ljubljana : Mladinska knjiga, 1994.
- JANŠA Janez: Okopi : pot slovenske države 1991-1994. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1994. (Zbirka Premiki).
- JANŠA Janez: Premiki : nastajanje in obramba slovenske države 1988-1992. 2., popr. izd. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1992.
- JANŠA Janez: The making of the Slovenian state 1988-1992 : the collapse of Yugoslavia. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1994.
- JELKO Kacin, veliki zmagovalec / pri knjigi so sodelovali uredniki in fotoreporterji Miran Oder ... [et al.]. Maribor : Založba za alternativno teorijo, 1991.
- JEŽ Boris: Yu, nikoli več? : [bela knjiga o razpadu Jugoslavije]. Ljubljana : Slon, 1994. (Odmevi časa / Slon).
- JOVIČ Borisav: Komadanje Jugoslavije. Beograd : Politika, 1992.
- JOVIČ Borisav: Zadnji dnevi SFRJ : odlomki iz dnevnika. Ljubljana : Slovenska knjiga, 1996. (Zbirka Vroč teme).
- JURI Franco: Slavna naša zgodovina. Ljubljana : Liberalno-demokratska stranka : Delo, 1991.
- JURI Franco: V imenu naroda. Ljubljana : Liberalno-demokratska stranka, 1992.
- JURJEVIČ Andrej: Naš prispevek k osamosvojitvi : vod vojaške policije 5. PŠTO. Ljubljana : samozal. A. Jurjevič, 2000.
- KADIJEVIČ Veljko: Moje videnje raspada : vojska bez države. Beograd : Politika, 1993.
- KAVČIČ Niko: Pot v osamosvojitve. Ljubljana : samozal. N. Kavčič, 1996.
- KLADNIK Tomaž: Slovenska vojska v službi domovine. Ljubljana : Defensor, 2006.
- KLINAR Rina: Zgornja Gorenjska : 1990-1991 : utrinki (pred)osamosvojitvenih dni. Radovljica ; Jesenice : Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo, 2001.
- KOLŠEK Konrad: Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991. Maribor : Obzorja, 2001.
- KOŠIR Darijan, Marko PEČAUER, Veso STOJANOV: Slovenija od vojne do priznanja : Slovenija, 8. 7. 91-15. 1. 92. V Ljubljani : Cankarjeva založba, 1992.
- KOVAČ Bogomir: Rekvjem za socializem : ekonomske reforme v socialističnih državah. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1990. (Zbirka Družboslovje).
- KOVAČ Milan: Fakta för de som berörs, av det politiska erkännandet, av den nybildade staten Republiken Slovenien. Ljubljana : Ministrstvo za informiranje Republike Slovenije, 1991.
- KOVAČEVIČ Slobodanka, Putnik DAJIĆ: Hronologija jugoslovenske krize : (1942-1993. godina). Beograd : Institut za evropske studije, 1994.
- KRAJNC Viktor: Izpolnjena pričakovanja : [kronologija obrambnih priprav in vojaških aktivnosti v vojni za Slovenijo 1991 v zahodnoštajerski pokrajini]. Celje : Grafika Gracer : samozal. V. Krajnc, 2001.
- KRIEG in Europa : Analysen aus dem ehemaligen Jugoslawien / Hrsg. von Johann Gaisbacher ... [et al.]. Graz [i. e.] Linz : Sandkorn ; Frankfurt am Main: DIPA, 1992. (Sonderreihe der Ost-West-Gegeninformationen ; 1).
- KRIEG um Slowenien. Ljubljana : Cankarjeva založba 1991.
- KRONIKA 20. stoletja. (Knj. 10), 1990-1999 / urednica zbirke Irena Trenc - Frelj. Ljubljana : Mladinska knjiga, 2000.
- KRONIKA Razpad Jugoslavije. Bitka za Slovenijo : delovanje Avstralske slovenske konference, njenih Slovenskih narodnih svetov in ostalih slovenskih društev ter organizacij v Avstraliji : od plebiscita 1990 do konca februarja 1992 = Chronicle Desintegration of Yugoslavia. Battle for Slovenia : activities of Australian Slovenian Conference and its Slovenian National Councils and Slovenian Associations and other organizations in Australia : from plebiscite 1990 to the end of february 1992. Ljubljana : Slovenski narodni svet Viktorije, 1992.
- LAVRIČ Tomaž: Diareja : 1988-2002. Ljubljana : Mladina, 2002.
- LENARČIČ Andrej: Izbrani spisi. Ljubljana : Accordia, 2002.
- LOVŠIN Andrej: Skrita vojna : spopad varnostno-obveščevalnih služb : 1990-1991. Ljubljana : Alpe avto : Mladinska knjiga, 2001.
- LUKŠIČ Igor: Politični sistem Republike Slovenije : očrt = The Republic of Slovenia's political system : a primer. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 2001.
- MAKING a new nation : the formation of Slovenia / edited by Danica Fink - Hafner and John R. Robbins. Aldershot [etc.] : Dartmouth, cop. 1997.
- The MAKING of Slovenia / contributing authors Jože Dežman ... [et al.] ; editor Marko Štepec. Ljubljana : National Museum of Contemporary History, 2006.
- MAMULA Branko: Slučaj Jugoslavija. Podgorica : CID, 2000. (Biblioteka Posebna izdanja / CID, Podgorica).
- MARKOVIČ Brana: Jugoslovenska kriza i svet : hronologija događaja : januar 1990-decembar 1995. Beograd : Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2000.
- MATJAŠIČ Marjan, Mira GRAŠIČ: Človeka nikar -- : boj za slovenske severne meje junij, julij 1991 : Maribor, december 1991. Maribor : Muzej narodne osvoboditve, 1991.
- MEDNARODNA konferenca »Dan prej« in odhod zadnjega vojaka JLA z ozemlja Republike Slovenije (2001 ; Koper): Prispevki za Mednarodne znanstvene konference »Dan prej« in odhod zadnjega vojaka JLA z ozemlja Republike Slovenije : ob 10. obletnici samostojnosti Republike Slovenije, Koper, 25.-26. oktober 2001 = Contributi dal Convegno internazionale »Il giorno prima« e la partenza dell' ultimo soldato dell'APJ dal territorio della Repubblica di Slovenia : in occasione del decimo anniversario d'indipendenza della Repubblica Slovenia, Capodistria, 25.-26. ottobre 2001 = Contributions from the International Scientific Meeting »A day before« and departure of the last soldier of the Yugoslav army from the territory of the Republic of Slovenia : on the Tenth Anniversary of the Republic of Slovenia Gaining its Independence, Koper, 25-26 October 2001. Koper = Capodistria : Zgodovinsko društvo za južno Primorsko = Società storica del Litorale : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče = Università della Primorska, Centro di ricerche scientifiche = University of Primorska, Science and Research Centre, 2003. (Acta Histriae ; 11 = letn. 11, leto 2003, št. 1).
- MEDNARODNA znanstvena konferenca »Dan prej« in odhod zadnjega vojaka JLA z ozemlja Republike Slovenije (2001 ; Koper). Program in povzetki = Programma e riassunti = Programme and abstracts / Mednarodna znanstvena konferenca »Dan prej« in odhod zadnjega vojaka JLA z ozemlja Republike Slovenije, Koper, 25.-26. oktober 2001 = Con-

vegno internazionale »Il giorno prima« e la partenza dell'ultimo soldato dell'APJ dal territorio della Repubblica di Slovenia, Capodistria, 25.–26. ottobre 2001 = International Scientific Meeting »A Day before« and Departure of the Last Soldier of the Yugoslav Army from the Territory of the Republic of Slovenia, Koper, 25-26 October 2001 ; urednici, redattori, editors Mateja Sedmak, Eva Podovšovnik. Koper = Capodistria : Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije = Centro di ricerche scientifiche della Repubblica di Slovenia = Science and Research Centre of the Republic of Slovenia : Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 2001.

MEDNARODNI odnosi in razvoj mednarodne ekonomske ureditve : poročilo o delu za leto 1991 / besedilo Marjan Svetličič ... [et al.]. Ljubljana : RSS, 1991. (Mednarodni odnosi in razvoj mednarodne ekonomske politike ; C5-0595).

MEIER Viktor: Zakaj je razpadla Jugoslavija. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 1996. (Sophia ; 1996, 6).

MESIĆ Stipe: Kako smo srušili Jugoslaviju : politički memoari posljednjeg predsjednika predsjedništva SFRJ. Zagreb : Globus International, 1992. (Biblioteka Ex Ungue Leonem).

MICHELETTI Eric, Yves DEBAY: Yougoslavie en flammes : 1991–1993. Paris: Histoire & Collections, 1993.

MIHELJAK Vlado: Slovenci padajo v nebo : 99 razlag tisočletnih sanj. Ljubljana : Znanstveno in publicistično središče, 1995. (Spekter ; 1995, 4).

MIKELN Miloš: Lipov list : demokratizacija in osamosvajanje Slovenije, osebna zgodba & osebni pogled v izboru člankov. V Ljubljani : Knjižna zadruga, 2003.

MIKELN Miloš: Nove meje slovenske svobode : kaj smo o njih pisali dvakrat sedem let, kje so danes : esej o miselnosti, narodni in družbeni, pri Slovencih. Ljubljana : Knjižna zadruga, 1997.

MIKULIČ Albin: Uporniki z razlogom : Manevrska struktura narodne zaščite. Ljubljana : Ministrstvo za obrambo RS, Slovenska vojska, Vojaški muzej, 2005.

MOLINARI Fulvio: Jugoslavia dentro la guerra. Gorizia: Editrice goriziana, 1992. (La clessidra di Clío. Collana di testi e studi storici ; 14).

NA oni strani meje : slovenska manjšina v Italiji in njen pravni položaj : zgodovinski in pravni pogled 1866–2004 / zbral in uredil Gorazd Bajc. Koper : Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče : Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 2004. (Knjižnica Annales Majora).

NAŠA bitka za Slovenijo : Avstralija = Our battle for Slovenia : Australia / publikacijo uredila in pripravila Stanka Gregorič. Melbourne : Slovenski narodni svet Viktorije = Slovenian National Council of Victoria, 1995.

NEČAK Dušan, Božo REPE: Oris sodobne občine in slovenske zgodovine : učbenik za študente 4. letnika. Ljubljana : Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2003.

OB peti obletnici pekrskih dogodkov in vojne za samostojno Slovenijo / besedilo Marjan Žnidaršič ... [et al.]. 2., dopolnjena izd. Maribor : Mestna občina : Muzej narodne osvoboditve, 1996.

OD držav na Slovenskem do slovenske države / besedilo Stane Granda ... [et al.] ; uredil Ivan Kordiš. Kočevje : Pokrajinski muzej, 2004.

OD sanj do resničnosti : razvoj slovenske državnosti : razstava od 24. maja do 25. junija 2001 / razstavo pripravil Arhiv Republike Slovenije. Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije, 2001. (Publikacije Arhiva Republike Slovenije. Katalogi ; zv. 18).

ORSSICH Alexander: Der lange Weg in die Zukunft : neue Staaten am Balkan. Graz ; Wien ; Köln : Edition Kleine Zeitung im Verlag Styria, 1997.

OSAMOSVOJITVENI zakoni s področja notranjih zadev : predpisi o državljanstvu, tujcih, potnih listinah, nadzoru državne meje in voznih listinah. Ljubljana : Uradni list Republike Slovenije, 1991.

PAVLIČIČ Srečko: Vojna za Slovenijo : Pristava pri Ljutomeru. Ljutomer : samozal. S. Pavličič, 1998.

PEČAR Borut: Slovenska pomlad. Ljubljana : Magnolija, 1991.

PERICH Alessandro: Origine e fine della Jugoslavia : nel contesto della politica internazionale. Milano : Lupetti, 1998.

PIRJEVEC Jože: Jugoslavija 1918–1992 : nastanek, razvoj ter razpad Karadorđevićeve in Titove Jugoslavije. Koper : Lipa, 1995.

PIRJEVEC Jože: Jugoslovanske vojne : 1991–2001. Ljubljana : Cankarjeva založba, 2003.

PIRJEVEC Jože: Le guerre jugoslave : 1991–1999. Torino : Giulio Einaudi, cop. 2001. (Biblioteca di cultura storica ; 23).

PODBREGAR Iztok: Jugoslovanske obveščevalno-varnostne službe pred letom 1991 in oblikovanje sistema nacionalne varnosti republike Slovenije = [Yugoslav intelligence and security services before 1991 and formation of republic of Slovenia national security system]. [S. l. : s. n.], 2005.

POLITOLOŠKI dnevi (1992 ; Ankaran): Nastajanje slovenske državnosti : zbornik referatov / Politološki dnevi Ankaran '92, Ankaran 29. in 30. maj 1992 ; urednika Danica Fink - Hafner, Berni Strmičnik. Ljubljana : Slovensko politološko društvo, 1992.

POSAVJE v letih 1989–1991 : spominski zbornik / gradivo zbrala in uredila Tomaž Teropšič in Mitja Teropšič. Brežice : Posavski muzej : Zveza veteranov vojne za Slovenijo, Pokrajinski odbor za Posavje, 2001.

PRAZNIK Brane: Branilci domovine : pripoved o teritorialcih v letu 1991. Del 1. Ljubljana : Slovenska panorama, 2000.

PREDOJEVIČ Vaso: V precepu : dnevniški zapisi o razbijanju partije, armade in države. Ljubljana : Društvo za preučevanje zgodovine, literature in antropologije, 1999. (Borec ; 51, 573–574).

PRELOMNI čas 1990 / zbrala in uredila Viktor Krajnc in Zvezdan Marković. Ljubljana : Služba za publicistiko MORS, 2000. (Vojaška zgodovina ; 2000, št. 2).

PRIPRAVE na vojno 1991 / gradivo zbrala in uredila Viktor Krajnc in Zvezdan Marković. Ljubljana : Generalštab Slovenske vojske, Center za vojaškogodovinsko dejavnost, 2001. (Vojaška zgodovina ; 2001, št. 1).

PRISPEVKI za slovenski nacionalni program / glavni urednik Niko Grafenauer. Ljubljana : Nova revija, 1987. (Nova revija ; št. 57).

PRUNK Janko: Kratka zgodovina Slovenije. 2. razširjena in dopolnjena izd. Ljubljana : Založba Grad, 2002.

PRUNK Janko: Nova slovenska samozavest : pogovori s slovenskimi političnimi prvaki. Ljubljana : Lumi : Pantal, 1990.

PRUNK Janko, Martin IVANIČ: Osamosvojitve Slovenije : s kratkim orisom slovenske zgodovine. Ljubljana : Založba , 1996.

PUHAR Alenka: Slovenski avtoportret : 1918–1991. Ljubljana : Nova revija, 1992. (Zbirka Paradigme).

RADAKOVIĆ Ilija T.: Besmiselna YU ratovanja : 1990–1995. 2. dopunjeno izd. Beograd : Društvo za istinu o antifašističkoj narodnoosvobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941–1945, 2003.

RAMET Sabrina P.: Nationalism and federalism in Yugoslavia : 1962–1992. 2nd ed. Bloomington ; Indianapolis : Indiana University Press, 1992.

RATOVI u Jugoslaviji 1991–1992 : zbornik saopštenja i diskusije sa okruglog stola, Beograd, 7.–9. novembar 2001 / uređivački odbor Svetozar Oro ... [et al.]. Beograd : Društvo za istinu o antifašističkoj narodnoosvobodilačkoj borbi u Jugoslaviji 1941–1945, 2002.

RAZPOTJA nacionalne varnosti : obramboslovne raziskave v Sloveniji / uredil Anton Grizold. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 1992. (Knjižna zbirka Teorija in praksa).

RAZVOJ slovenskega parlamentarizma : kolokvij ob 10. obletnici parlamentarizma v Ljubljani : zbornik referatov, koreferatov in razprav / zbrala in uredila Tatjana Krašovec. Ljubljana : Državni zbor Republike Slovenije, 2000. (Zbirka Poslanske pisarne / Državni zbor Republike Slovenije).

(RE)PARLAMENTARIZACIJA v Sloveniji : kronologija dogodkov : (ob 10. obletnici prvih demokratičnih volitev v Sloveniji) / zbrali in uredili Tatjana Krašovec ... [et al.]. Ljubljana : Državni zbor Republike Slovenije, 2000. (Zbirka Poslanske pisarne / Državni zbor Republike Slovenije).

REPE Božo: Jutri je nov dan : Slovenci in razpad Jugoslavije. Ljubljana : Modrijan, 2002.

REPE Božo: Rdeča Slovenija : tokovi in obrazi iz obdobja socializma. Ljubljana : Sophia, 2003. (Zbirka Spekter / Sophia ; 2003, 2).

ROMANENKO Sergei A.: Jugoslavija : istoria voznikovenija, krizis, raspad, obrazovanie nezavisimyh gosudarstv: nacional'noe samoopredelenie narodov Central'noj i Jugo-Vostočnoj Evropi v XIX-XX vv. Moskva : Izdatel'skij centr naučnyh i učebnyh programm, 2000. (Naučnye doklady ; 100).

ROSSANET Bertrand de: War and peace in the former Yugoslavia. The Hague ; London ; Boston : Kluwer Law International, 1997. (Nijhoff law specials ; vol. 33).

RUPEL Dimitrij: Čas politike. Ljubljana : DZS, 1994. (Zbirka Družboslovje).

RUPEL Dimitrij: Edinost, sreča, sprava. Ljubljana : Mihelač, 1996.

RUPEL Dimitrij: Skrivnost države : spomini na domače in zunanje zadeve 1989–1992. Ljubljana : Delo, Slovenske novice, 1992.

RUPEL Dimitrij: Slovenska pot do samostojnosti in priznanja. Ljubljana : Kres, 1992.

RUPEL Dimitrij: Slovensstvo kot politično prepričanje. Ljubljana : Kres, 1992.

RUPEL Dimitrij: Svoboda proti državi : osvobodilni in prosti čas : v počastitev 150. obletnice pomladi narodov in 10. obletnice slovenske pomladi. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 1998. (Zbirka Znanstvena knjižnica / Fakulteta za družbene vede ; 28).

SAMOSTOJNA Slovenija. Ljubljana : Cankarjeva založba, 1990. 632 str. (Nova revija ; 95).

SAMOSTOJNI Sloveniji za desetletnico / glavni in odgovorni urednik Anton Štrukelj. Ljubljana : Družina, 2001. (Communio : mednarodna katoliška revija ; letn. 11, 4).

SEIFRIED Gerhard: Chronologie eines Zerfalls : aus dem Balkan-Tagebuch eines Reporters. Klagenfurt ; Ljubljana ; Wien : Hermagoras = Mohorjeva založba, cop. 1993. (Kultur Kontakt).

SILBER Laura, Allan LITTLE: Smrt Jugoslavije. Ljubljana : Co Libri, 1996. (Zbirka Octopus).

SLIVNIK Danilo: Kučanov klan. Ljubljana : Promag, 1996.

SLIVNIK Danilo: Sto osamosvojitvenih dni. Ljubljana : Delo, 1991.

SLOVENCİ in država : zbornik prispevkov z znanstvenega posveta SAZU (od 9. do 11. novembra 1994) / uredili Bogo Grafenauer ... [et al.]. Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1995. (Razprave / Slovenska akademija znanosti in umetnosti ; 17).

SLOVENCİ in Makedonci v Jugoslaviji / redakcija Božo Repe, Dušan Nećak, Jože Prinčič. Ljubljana : Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino ; Skopje : Institut za nacionalna istoria, 1999.

SLOVENCİ in prihodnost : [razprave in eseji] / urednik Niko Grafenauer. Ljubljana : Nova revija, 1993. (Zbirka Paradigme).

SLOVENCİ skozi čas : kronika slovenske zgodovine / pisci besedil Janez Marolt ... [et al.] ; uredil Jaro Mihelač. Ljubljana : Mihelač, 1999.

SLOVENIA : building an independent economy. London ; Crawley : Euromoney Publications, 1993. (Euromoney, 1993 ; 5, suppl.).

SLOVENIJA. Ustava (1991): Ustava Republike Slovenije in osamosvojitveni akti Republike Slovenije. Ljubljana : ŽG, Slovenske železnice, 1992.

SLOVENIJA : put' k samostojatel'nosti : dokumenty / ovetstvennyj redaktor: E. Ju. Gus'kova ; podborka dokumentov Aleš Gabrič, Zdenko Čepič. Moskva : Izdatel'stvo "Indrik", 2001.

SLOVENIJA 1848–1998: iskanje lastne poti : mednarodni znanstveni simpozij, Maribor 16.–17. april 1998 / organizatorja Univerza v Mariboru in Zveza zgodovinskih društev Slovenije ; uredila Stane Granda, Barbara Šatej. Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1998.

SLOVENIJA proti Jugoslaviji / pisci besedil Viktor Žakelj ... [et al.] ; uredil Igor Škamperle. Ljubljana : Mihelač : Socialistična stranka Slovenije, 1992.

SLOVENIJA skozi ogenj do neodvisnosti / fotografije in izbor besedila France Stele. Komenda : samozal. F. Stele, 1991.

SLOVENSKA država ob deseti obletnici / uredil Drago Zajc. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2001. (Knjižna zbirka Politični procesi in inštitucije).

SLOVENSKA kronika XX. stoletja. [Knj. 2] : 1941–1995 / avtorji besedila Drago Bajt ... [et al.] ; uredila Marjan Drnovšek, Drago Bajt. Ljubljana : Nova revija, 1996.

SLOVENSKA novejša zgodovina : od programa zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije : 1848–1992 / avtorji Neven Borak ... [et al.] ; uredniki Jasna Fischer ... [et al.]. Ljubljana : Mladinska knjiga : Inštitut za novejšo zgodovino, 2005.

SLOVENSKA osamosvojitve 1991 : pričevanja in analize : simpozij, Brežice, 21. in 22. junij 2001 : zbornik / uredili Jurij Perovšek ... [et al.]. Ljubljana : Državni zbor Republike Slovenije : Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2002. (Knjižna zbirka Državnega zbora Republike Slovenije).

SLOVENSKA smer / avtorji besedil Dimitrij Rupel ... [et al.] ; uredil Marko Crnkovič. Ljubljana : Cankarjeva založba, 1996.

SLOVENSKI almanah '92 / urednik Marko Pečauer. Ljubljana : Delo : Novice, 1991.

SLOVENSKI almanah '93 / urednik Marko Pečauer. Ljubljana : Delo : Novice, 1992.

SLOVENSKI izziv : rezultati raziskav javnega mnenja 1990–1991 / uredil Niko Toš. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, IDV, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, 1992. (Dokumenti SJM ; 2).

SLOVENSKO javno mnenje : poročilo o delu za leto 1990 / vodja raziskovalne skupine Niko Toš. Ljubljana : RSS, 1990. (Sociologija).

SMER : Sever–Koper. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Služba za stike z javnostjo, 1996.

SOVA : slovenska obveščevalno-varnostna agencija. V Ljubljani : Slovenska obveščevalno-varnostna agencija, 2000.

STANIČ Janez: Kronike preloma : 1985–1995 / zbral in uredil Miloš Mikeln. Ljubljana : Cankarjeva založba, 1997.

STANIŠIĆ Mihailo: Slovenci i Jugoslavija. Beograd : Institut za političke studije, 1998.

STOJKO Tone: Slovenska pomlad = Slovenian spring / fotografije, photographs Tone Stojko ; besedilo, text Ali H. Žerdin. Ljubljana : Prodok, 1992.

STRATEGIJA oboroženega boja. [Beograd] : Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo, 1985. (Knjižnica Pravila in učbeniki ; knj. 463).

SVETLIČIČ Marjan, BOJKO BUČAR: Evropski integracijski procesi ter politične, ekonomske in civilizacijske dimenzije in implikacije na Slovenijo (Jugoslavijo) / nosilec Marjan Svetličič s sodelavci. Krepitev slovenske državnosti v sodobnih procesih v mednarodnih odnosih / nosilec Bojko Bučar s sodelavci. Ljubljana : RSS, 1991. (Mednarodni odnosi in razvoj mednarodne ekonomske ureditve).

(SVETI) Sv. Jakob nad Medvodami : deseto leto demokracije in odločitve za samostojnost : zbornik / uredil Jože Duhovnik. Medvode ; Ljubljana : Organizacijski odbor Sv. Jakob 99, 1999.

ŠETINC Franc: Zbogom, Jugoslavija. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1993. (Zbirka Družboslovje).

ŠINIGOJ Damijan: Neizstreljeni naboj : za Slovenijo : roman o desetdnevni vojni. Ljubljana : Slon : Amalietti, 1994. (Zbirka Odmevi časa / Slon).

ŠPEGELJ Martin: Sjećanja vojnika / uredio Ivo Žanić. 2. izd. Zagreb : Znanje, 2001. (Posebno izdanje).

ŠTEPEC Marko: The making of Slovenia : Republic of Slovenia, 10 years of independence. London : Embassy of Slovenia, 2001.

Študijski dnevi draga (24 ; 1989 ; Draga): Čez prepad revolucije / 24. študijski dnevi Draga 89 ; izdalo Društvo slovenskih izobražencev ; uredila Sergij Pahor in Marij Maver. Trst : Mladika : Svet slovenskih organizacij, 1990.

ŠVAJNCER Janez J.: Obranili domovino : teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991. Ljubljana : Viharnik, 1993.

ŠVAJNCER Janez J.: Pomlad : spomini na nastajanje nove slovenske vojske in vojno za Slovenijo 1991. Logatec : Vojni muzej, 2001.

ŠVAJNCER Janez J.: Teritorialna obramba Republike Slovenije. Ljubljana : Viharnik, 1992.

ŠVAJNCER Janez J.: Vojna in vojaška zgodovina Slovencev : oris za pouk domovinske vzgoje v enotah Teritorialne obrambe Republike Slovenije. Ljubljana : Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, 1991.

TEDEN slovenske vojske : 10 let samostojne Slovenije, 10. obletnica bojev za Slovenijo, 10. obletnica pekrskih dogodkov, 10. obletnica slovenske vojske, Dan slovenske vojske / brošuro so pripravili Simon Korez ... [et al.]. Maribor : [s. n.], 2001.

TEMNA stran meseca : kratka zgodovina totalitarizma v Sloveniji 1945–1990 : zbornik člankov in dokumentov / uredil Drago Jančar. Ljubljana : Nova revija, 1998.

V imenu ljudstva : proces pred vojaškim sodiščem v Ljubljani, junij, julij 1998 / izbrali, napisali in uredili Marjan Horvat, Metka Roglič, David Tasič. Ljubljana : M. Horvat : M. Roglič : D. Tasič, 1989.

VILIČ Dušan, Boško TODORVIČ: Razbijanje Jugoslavije : 1990–1992. Beograd : Književne novine, 1995. (Opšta izdanja).

VIRI o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije. Del 1, Opozicija in oblast / zbral, uredil in uvodne študije k dokumentom napisal Božo Repe. Ljubljana : Arhivsko društvo Slovenije, 2002. (Viri / Arhivsko društvo Slovenije ; št. 17).

VIRI o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije. Del 2, Slovenci in federacija / zbral, uredil in uvodne študije k dokumentom napisal Božo Repe. Ljubljana : Arhivsko društvo Slovenije, 2003. (Viri / Arhivsko društvo Slovenije ; št. 18).

VIRI o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije. Del 3, Osamosvojitve in mednarodno priznanje / zbral, uredil in uvodne študije k dokumentom napisal Božo Repe. Ljubljana : Arhivsko društvo Slovenije, 2004. (Viri / Arhivsko društvo Slovenije ; št. 19).

VIRI o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije. Del 4, Slovenci v zamejstvu in po svetu ter mednarodno priznanje Slovenije / zbrali, uredili in uvodne študije k dokumentom napisali Matjaž Klemenčič ... [et al.] ; urednika Matjaž Klemenčič, Milica Trebše Štolfa. Ljubljana : Arhivsko društvo Slovenije, 2005. (Viri / Arhivsko društvo Slovenije ; št. 20).

VODUŠEK Vladimir: Tretja balkanska vojna : dosje 1989–1996. Ljubljana : Slon, 1996.

VOGRIČ Marija: Vojna iz ljubezni : roman. Ljubljana : Unigraf, 1993–1996.

VOICES from the Slovene nation, 1990–1992 / edited by Henry R. Huttenbach and Peter Vodopivec. [New York] : Association for the Study of the Nationalities of the USSR and Eastern Europe, 1993. (Nationalities papers. Special issue. Spring 1993. Vol. 21 ; no. 1).

VOJAŠKA zgodovina : [zbornik] / uredniški odbor Karlo Nanut ... [et al.]. Ljubljana : Generalštab Slovenske vojske, Center za vojaškozgodovinsko dejavnost, 2003. (Vojaška zgodovina ; št. 1/03).

VOJNA v Sloveniji : od napadov na JLA do zmage nad JA. 2., dopolnjena izd. Ljubljana : Mednarodno tiskovno središče, 1991.

VOJNA za Slovenijo : 26. junij–8. julij 1991 / pripravilo in uredilo uredništvo Cankarjeve založbe ; urednik fotografij Joco Žnidarič. 2. natis. V Ljubljani : Cankarjeva založba, 1991.

VOJNA za Slovenijo 1991 / zbrala in uredila Vojko Pavlin in Zvezdan Marković. Ljubljana : Generalštab Slovenske vojske, Center za vojaškozgodovinsko dejavnost, 2001. (Vojaška zgodovina ; št. 2/01, 4).

VOJNA za Slovenijo 1991 / gradivo zbrala in uredila Vojko Pavlin in Zvezdan Marković. Ljubljana : Generalštab Slovenske vojske, Center za vojaškozgodovinsko dejavnost, 2002. (Vojaška zgodovina ; št. 1/02, 5).

VOJNA za Slovenijo 1991 : (simpozij, 26. in 27. november 2002). Del 1. Ljubljana : Generalštab Slovenske vojske : Vojaški muzej, 2004. (Vojaška zgodovina, št. 1/04, 7).

VOJNA za Slovenijo 1991 : (simpozij, 26. in 27. november 2002). Del 2. Ljubljana : Generalštab Slovenske vojske : Vojaški muzej, 2004. (Vojaška zgodovina, št. 2/04, 8).

VRŠAJ Egidij: La repubblica della Slovenia tra l'Europa e i Balcani. Milano : Franco Angeli, cop. 1992. (Collana dell'Istituto di sociologia internazionale di Gorizia ; 18).

VUKMANOVIĆ Svetozar T.: Zašto se i kako raspala Jugoslavija. Beograd : Službeni list SRJ, 1996.

VURNIK Blaž: Med Marxom in punkom : vloga Zveze socialistične mladine Slovenije pri demokratizaciji Slovenije (1980–1990). Ljubljana : Modrijan, 2005.

ZAČELO se je v Pekrah – : ob desetletnici pekrskih dogodkov in vojne za samostojno Slovenijo / uredniški odbor Marjan Žnidarič ... [et al.]. Maribor : Mestna občina : Muzej narodne osvoboditve, 2001.

ZALOKAR Jurij: Titanikov sindrom : 1989–1991. Ljubljana : Unigraf, 1995.

ZBORNİK izjav političnih organizacij v letu 1990 o narodni spravi. Maribor : Založba za alternativno teorijo, 1990.

ZEČEVIĆ Miodrag: Jugoslavija 1918–1992 : južnoslovenski državni san i java. Beograd : Prosveta, 1993.

ZIMMERMANN Warren: Izvor pogube : Jugoslavija in njeni uničevalci : zadnji ameriški veleposlanik pripoveduje, kaj se je zgodilo in zakaj. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1998. (Zbirka Spomini in izpovedi).

ZLOBEC Ciril: Lepo je biti Slovenec, ni pa lahko. Ljubljana : Mihelač, 1992.

ŽERDIN Ali H.: Generali brez kape : čas Odbora za varstvo človekovih pravic. Ljubljana : Krtina, 1997. (Knjižna zbirka Krt ; 105).

ŽIVETI hočemo v suvereni državi slovenskega naroda : 15. obletnica izvolitve Demosove vlade / avtorji besedil Lojze Peterle ... [et al.] ; uredila Tadeja Petrovčič Jerina. Celje : Društvo Mohorjeva družba : Celjska Mohorjeva družba ; Celovec : Mohorjeva, 2005.

ŽIŽEK Slavoj: Druga smrt Josipa Broza Tita. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1989. (Zbirka Aktualno).

ŽIŽMOND Egon: Economic policies in Slovenia after its independence. Maribor : School of Business and Economics, Institute for Economic Diagnosis and Prognosis, 1994. (Working papers EDP, Institute for economic diagnosis and prognosis ; vol. 5, 2).

ŽIŽMOND Egon: Gospodarska gibanja in ravni cen v Sloveniji po osamosvojitvi. Maribor : Ekonomsko-poslovna fakulteta, Institut za ekonomsko diagnozo in prognozo, 1993.

ŽIŽMOND Egon: Specifičnosti inflacije u Jugoslaviji. Zagreb : Naprijed, 1991. (Biblioteka Ekonomsko-politički problemi).

ŽMUC - Kušar Jelka: Z nasmehom zgodovine / pogovor z Lojzeto Peterletom pripravila Jelka Žmuc - Kušar ; intervjuvanec Lojze Peterle. Celje : Mohorjeva družba ; Celovec : Mohorjeva ; Gorica : Goriška Mohorjeva družba, 2004.

ŽNIDARŠIČ Joco: Deset let je Slovenija država : fotomonografija. Ljubljana : Veduta AŽ, 2001.

Članki in drugi sestavki

- ARKO Jože: Predaja orožja in ustanovitev Maneverske strukture narodne zaščite v občini Kamnik : vojaški vidik osamosvojitve. V: Kamniški zbornik, let. 16 (2002), str. 25–38.
- BAJT Aleksander: Kaj pomeni resnična samostojnost : osamosvojitvev narekuje povezovanje v širni skupnosti. V: Seminar za študije geopolitičnega položaja Slovenije / [v okviru prireditve] Slovenski svetovni kongres, Tretja slovenska univerza, Ljubljana, 25., 28. junij 1991. Ljubljana : Slovenski svetovni kongres, 1992, str. 25–30.
- BAJT Aleksander: Zdaj bi pa že bil čas, da se kaj stori za gospodarstvo!. V: Gospodarska gibanja, št. 219 (1991), str. 25–42.
- BALUT Aleš, Ladislav CABADA: Post-komunistične stranke – primerjava razvoja Zveze komunistov Slovenije in Komunistične stranke Češkoslovaške. V: Teorija in praksa, letn. 37, št. 4 (julij/avgust 2000), str. 749–766.
- BEBLER Anton: O vojaškopoličnih vidikih osamosvojitve v Slovenije. V: Nacionalna in mednarodna varnost / uredil Marjan Malešič. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2002, str. 100–114. (Knjižna zbirka Politični procesi in institucije).
- BEBLER Anton: O vojaškopoličnih vidikih osamosvojitve Slovenije. V: Sodobno vojaštvo in družba / Anton Bebler (ur.). Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2005, str. 45–85. (Knjižna zbirka Varnostne študije).
- BUČAR France: Afere. V: Nova revija, letn. 13, št. 143 (marec 1994), str. 1–11.
- BUČAR France: Deset let slovenske države. V: Nova revija, letn. 20, št. 228/229 (2001), str. 1–24.
- BUČAR France: Nova družbena zgradba. V: Nova revija, letn. 12, št. 134/135 (junij/julij 1993), str. 33–43.
- BUČAR France: Pravna država ali mafijski fevd. V: Nova revija, letn. 12, št. 133 (maj 1993), str. 421–425.
- BUČAR France: Relativnost prehoda. V: Nova revija, letn. 14, št. 159/160 (julij/avgust 1995), str. 1–10.
- BUKOVNIK Anton: Fragmenti iz analize vojne v Sloveniji, Osamosvojitvena vojna v Sloveniji in vojni ujetniki. V: Perspektive sodobne varnosti / uredil Anton Grizold. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 1998, str. 215–220. (Knjižna zbirka Teorija in praksa).
- BUKOVNIK Anton: Zgodovina osamosvajanja Slovenije in vloga ONZ. V: Varnost, leto 54, št. 1 (2006), str. 32–35.
- BUKOWSKI Charles: Ten years of Slovenian foreign policy : a small state encounters the world. V: Slovene studies, vol. 22, no. 1/2 (2003), str. 3–34.
- ČELIK Pavle: Policija na razpotju. V: Nova revija, letn. 12, št. 134/135 (junij/julij 1993), str. 375–382.
- ČEPIČ Zdenko: Opozicija »opozicije«. V: Časopis za zgodovino in narodopisje, letn. 72 = n. v. 37, št. 3/4 (2001), str. 617–640.
- DENGLER Josef Johann: Der zweite Untergang Jugoslawiens. V: Der Donauraum, Jg. 2, Hft. 2 (1991), str. 14–24.
- DERNOVŠEK Zoran: Protiletalska obramba Slovenije v vojni leta 1991, njeni uspehi, delovanje in slabosti s pregledom vseh poizkusov uničenja sovražnih letal in helikopterjev ter zamujenih priložnosti. V: Vojnozgodovinski zbornik, št. 2 (1999), str. 115–124.
- DOLENC Ervin: Slovenski intelektualci, država, nacionalizem. V: Nova revija, letn. 13, št. 147–148 (1994), str. 179–187.
- DOLINAR France: Tuji tisk o vlogi Cerkve v procesu demokratičnih sprememb, osamosvajanja in narodnega priznanja Republike Slovenije. V: Živeti hočemo v suvereni državi slovenskega naroda / avtorji besedil Lojze Peterle ... [et al.]. Celje : Društvo Mohorjeva družba : Celjska Mohorjeva družba ; Celovec : Mohorjeva, 2005, str. 51–83.
- DRČAR - Murko Mojca: Splošni pogledi o odnosih med Republiko Slovenijo in zahodnima sosednjima državama. V: Javna uprava, letn. 41, št. 2/3 (2005), str. 193–204.
- DRNOVŠEK Janez: Vmesno obdobje Janeza Drnovška / spraševal in zapisal Stanislav Kovač. V: Mladina, št. 49 (3. december 1991), str. 26–28.
- DRUGA četa 611. odreda za posebne namene : Vipavska dolina. V: Vojnozgodovinski zbornik, št. 10 (2002), str. 76–77.
- ELLERMAN David P.: Dve poti privatizacije / spraševal in zapisal Martija Grah. V: Mladina, št. 37 (10. september 1991), str. 37–42.
- FEKONJA Marjan: Kdo smo bili pripadniki »Manevrske strukture narodne zaščite« in kakšna je bila naša vloga pri osamosvajanju slovenske države. V: Vojnozgodovinski zbornik, št. 10 (2002), str. 67–73.
- FERFILA Bogomil, Paul Arthur PHILLIPHS: Economic development of Slovenia = Ekonomski razvoj Slovenije. V: Naše gospodarstvo, letn. 50, št. 5/6 (2004), str. 73–93.
- FERFILA Bogomil: Rozpad Jugoslavii i powstanie Słowenii. V: Przeglad Zachodni, let. 49, št. 1 (1993), str. 53–67.
- FRIŠ Darko: Demosova vlada - na poti do razglasitve slovenske samostojnosti. V: Časopis za zgodovino in narodopisje, letn. 72, št. 3/4 (2001), str. 503–535.
- HANDKE Peter: Handkejev strah pred slovensko državo / spraševal in zapisal Ivo Štandeker. V: Mladina, št. 41 (8. oktober 1991), str. 17–20.
- HARDT Hanno: Predstavljanje osamosvojitve : podoba/tekst slovenskega fotožurnalizma. V: Teorija in praksa, let. 40, št. 4 (julij/avgust 2003), str. 605–626.
- HOČEVAR Ivan: Ob nepravem času na nepravem mestu : General Ivan Hočevar, narodni izdajalec ali žrtev politike? / spraševala in zapisala Igor Mekina, Svetlana Vasović. Portret. V: Mladina, št. 3 (26. januar 1993), str. 22–25.
- HORVAT Uroš: Demographic changes in the area along the Slovene-Croatian border in Northeast Slovenia after 1991. V: Nove smeri prostorskega razvoja / 6. srečanje geografov iz Univerze v Bayreuthu, Péscu, Gradcu, Ljubljani in Mariboru, Maribor, 26. in 27. september 1996. Maribor : Pedagoška fakulteta, 1997, str. 161–174.
- HRIBAR Spomenka: Avantgardno sovražstvo in sprava. V: Nova revija, letn. 13, št. 141/142 (januar/februar 1994), str. 10–11.
- HRIBAR Tine: Slovenska osamosvojitve in kultura : (znanost - umetnost - izobraževanje). V: Nova revija, letn. 9, št. 95 (1990), str. 544–565.
- JAMBREK Peter: Rubikon ali močvirje : (dileme pravne države po inavguraciji demokracije). V: Nova revija, letn. 12, št. 134/135 (junij/julij), str. 83–96.
- JAN Darja: V demokracijo in samostojnost. V: Tam za hribi je tak kot tukaj – : evropska poglavja slovenske zgodovine v 20. stoletju : [katalog] / avtorji prispevkov Ervin Dolenc ... [et al.]. Ljubljana : Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2002, str. 89–92.
- JANČAR Drago: Egipčanski lonci mesa. V: Nova revija, letn. 13, št. 149 (september 1994), str. 1–18.
- JANŠA Janez: Jancz Janša: vprašanja za Milana Kučana / spraševal Viko Luskovec. V: Mladina, št. 44 (9. november 1993), str. 14–18.
- JANŠA Janez: Osamosvojena Slovenija in vojaško vprašanje : (skica za reševanje vojaškega vprašanja osamosvojene Slovenije). V: Nova revija, letn. 9, št. 95 (1990), str. 591–593.
- JESIŠ Boris: Italijani in Madžari v Sloveniji v perspektivi etničnih študij - participacija v politiki in pri urejanju javnih zadev. V: Razprave in gradivo, št. 45 (2004), str. 106–125.
- JEZERNIK Mišo: Usodni zasuk. V: Nova revija, letn. 12, št. 134/135 (junij/julij 1993), str. 97–111.
- JOGAN Savin: The war in Slovenia 1991 by the aspect of law of armed conflict. V: Revue de droit pénal militaire et de droit de la guerre, no. 1–4 (1995), str. 283–286.
- KLEMENČIČ Matjaž: Delovanje slovenskih izseljencev v ZDA za neodvisno Slovenijo = The activity of Slovene immigrants to the USA for independent Slovenia. V: Razprave in gradivo, št. 34 (1999), str. 9–28.
- KLEMENČIČ Matjaž: Pregled stališč in delovanja slovenskih izseljencev v ZDA v zvezi z jugoslovansko idejo od leta 1914 do leta 1992. V: Časopis za zgodovino in narodopisje, letn. 65 (30), št. 1 (1994), str. 55–66.
- KLEMENČIČ Matjaž: The role of the outside factors in the dissolution of Yugoslavia. V: Razprave in gradivo, št. 42 (2003), str. 178–206.

KLEMENČIČ Matjaž, Vladimir KLEMENČIČ: The role of the border region of the Northern Adriatic in Italy, Croatia, and Slovenia in the past and in the process of European integration. V: *Annales. Series historia et sociologia*, 7, št. 10 (1997), str. 285–294.

KORPIČ Nevenka: Ormož med vojno za Slovenijo leta 1991. V: *Zbornik Pokrajinskega muzeja Ptuj ...*, št. 1 (2003), str. 206–209.

KOVAČIČ - Peršin Peter: La Slovenia oggi. V: *Studenci*, anno 6, n. 2 (1993), str. 9–22.

KRISTEN Samo: Specialistično proučevanje zakonsko zaščitene narodnostnih manjšin v Sloveniji do obdobja državne osamosvojitve. *Zgodovinski pregled*. V: *Razprave in gradivo*, št. 45 (2004), str. 48–89.

KRIŽNAR Naško: Vizualni simboli narodne identitete na primeru avtomobilskih zadkov. V: *Traditiones*, 21 (1992), str. 227–232.

KULTURA v procesu osamosvajanja / avtorji besedila Rudi Šeligo ... [et al.]. V: *Nova revija*, letn. 20, št. 234/235 (oktober–november 2001), str. 27–42.

LAZAREVIČ Žarko: Na južnih obzorjih : gospodarska izkušnja Slovencev v prvi jugoslovanski državi. V: *Nova revija*, letn. 14, št. 156/157 (april/maj 1995), str. 189–208.

MALAČIČ Janez: Sedanje in prihodnje demografske razmere v Sloveniji z vidika njene osamosvojitve. V: *Nova revija*, letn. 9, št. 95 (1990), str. 462–473.

MEKINA Igor: Boj za ambasade : diplomatska dediščina. V: *Mladina*, št. 38 (28. september 1993), str. 36–38.

MELIK Vasilij: Ideja zedinjene Slovenije 1848–1991. V: *Slovenija 1848–1998: iskanje lastne poti / Zveza zgodovinskih društev Slovenije*. Maribor : Narodni dom : Pokrajinski muzej, 1998, [1 str.].

MENCINGER Jože: Začasnost samostojnosti. V: *Nova revija*, letn. 12, št. 134/135 (junij/julij 1993), str. 303–312.

NANUT Karlo: Čas pred agresijo JLA in osamosvojitvena vojna v Sloveniji v letu 1991. V: *Vojaška zgodovina*, letn. 2, št. 2 (november 2001), str. 11–44.

NANUT Karlo: Osamosvojitvena vojna na Slovenskem v letu 1991. V: *Vojaška zgodovina*, letn. 3, št. 1 (junij 2002), str. 11–44.

NARED Janez: Slovenska povojna politična emigracija in razvoj ideje o neodvisnosti Slovenije. V: *Dve domovini*, št. 13 (2001), str. 113–163.

NEČAK Dušan: Sodobna slovenska zgodovina danes. V: *Zbornik predavanj / 35. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*, 29. 6.–18. 7. 1992. Ljubljana : Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete, 1999, str. 201–208.

OVSEC Damjan J.: Slovenski državni simboli. V: *Nova revija*, letn. 12, št. 134/135 (junij/julij 1993), str. 227–239.

PERENIČ Anton: Il diritto all'autodeterminazione e lo sociolimento della federazione : (l'esempio sloveno e croato). V: *la volonte degli stati membri e delle regioni nelle vicende del federalismo / Sergio Bartole ... [et al.]*. Torino : La Rosa Editrice, cop. 1996, str. 27–36. (Studi della Fondazione Rosselli ; 10).

PESEK Rosvita: Demos v arhivu nacionalne televizije. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, letn. 72 = n. v. 37, št. 3/4, str. 641–662.

PETROVIČ Krešimir: Pota in razpotja slovenskega športa. V: *Nova revija*, letn. 12, št. 134/135 (1993), str. 392–401.

POLITIČNI imenik Republike Slovenije. I., [Osebe v prelomnem času osamosvajanja Slovenije] / uredil Matija Grah. Portreti. V: *Mladina*, št. 25 (30. junij 1992), str. 9–12.

POLITIČNI imenik Republike Slovenije. II., [1992–1994] / uredil Matija Grah. Portreti. V: *Mladina*, št. 47 (22. november 1994), str. 24–29.

POLITIČNI imenik Republike Slovenije. III., [1990–1993] / uredil Matija Grah. Portreti. V: *Mladina*, št. 51 (20. december 1994), str. 26–33.

PUČNIK Jože: Breme preteklosti. V: *Nova revija*, letn. 12, št. 136/137 (avgust/september 1993), str. 947–953.

REPE Božo: Globalna slovenska pomlad v osemdesetih. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, letn. 72, št. 3/4 (2001), str. 307–325.

SLAPAR Janez: Izkušnje razvoja teritorialne obrambe in priprave na osamosvojitve ter vojna za samostojno Slovenijo. V: *Vojstvo*, [št.] 5 (maj 1999), str. 65–77.

STRAŠEK Sebastjan: Denarna politika pred in po osamosvojitvi. V: *Bilten EDP*, 16, št. 2/3 (julij 1993), str. 67–80.

TOŠ Niko: Projekt Slovensko javno mnenje in njegov čas SJM 1968–1999. V: *Družboslovne spremembe na Slovenskem*. Ljubljana : Univerza : Slovensko sociološko društvo, 1991, str. 43–63. (Družboslovne razprave ; letn. 15, št. 30/31, oktober 1999).

TOŠ Niko: Razumevanje politike in zaupanje v politike. V: *Teorija in praksa*, letn. 36, št. 6 (november/december 1999), str. 912–943.

TRNOVŠEK Bojan: Konflikti kot posledica migracij. V: *Migracijske teme*, letn. 11, št. 3/4 (1995), str. 291–328.

URBANC Nataša: Samostojna Slovenija. V: *Slovinci v XX. stoletju : katalog stalne razstave*. Ljubljana : Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 1999/2000, str. 163–165.

VODOPIVEC Peter: Vse poti vodijo v Evropo. V: *Tam za hribi je tak kot tukaj – : evropska poglavja slovenske zgodovine v 20. stoletju : [katalog] / avtorji prispevkov Ervin Dolenc ... [et al.]*. Ljubljana : Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2002, str. 93–96.

VODUŠEK Starič Jerca: Demos in slovensko predsedstvo. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, letn. 72, št. 3/4 (2001), str. 479–501.

ŽAGAR Mitja: Nekaj hipotez o kvadraturi kroga: ustava SFRJ in proces osamosvajanja Republike Slovenije : (etnična dimenzija osamosvajanja Slovenije). V: *Razprave in gradivo*, št. 29–30 (1994–1995), str. 231–260.

Kratica

et al.
izd.
popr.
s. l.
s. n.
str.

Beseda ali besedna zveza

et altri = in drugi
izdaja
popravljen
sine loco = brez kraja
sine nomine = brez imena
strani

ABKO	- atomsko-biološko-kemična obramba	KOS	- Kontraobveščevalna služba
BiH	- Bosna in Hercegovina	KP	- Komunistična partija
BOV	- bojna oklepna vozila	KPD	- Kazensko-poboljševalni dom
BR	- brigada	KS	- krajevna skupnost
		KVSE	- Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi (OVSE)
CEFTA	- Central European Free Trade Association (Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini)	LDS	- Liberalno demokratska stranka
CK	- centralni komite	LO	- Ljudska obramba
CK ZKJ	- Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije	LS	- Liberalna stranka
CK ZKS	- Centralni komite Zveze komunistov Slovenije	LR	- Ljudska republika
CVZD	- Center za vojaško zgodovinsko dejavnost	MIG	- Mikojan i Gurevič (sovjetski reaktivni lovec bombnik)
CZ	- Civilna zaščita	MK	- mestni komite
		MK ZKS	- Mestni komite Zveze komunistov Slovenije
Demos	- Demokratična opozicija Slovenije	MK	- mestna konferenca
DeSUS	- Demokratična stranka upokoјencev Slovenije	MK SZDL	- Mestna konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva
DKO DZ	- Dokumentacijsko-knjižnični oddelek Državnega zbora	MKT	- mejna kontrolna točka
DLR	- Demokratična ljudska republika	MMP	- mednarodni mejni prehod
DO	- delovna organizacija	MNZ	- Ministrstvo za notranje zadeve
DPO	- družbenopolitična organizacija	MNZS	- Muzej novejšje zgodovine Slovenije
DPS	- družbenopolitična skupnost	MORS	- Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije
DPZ	- družbenopolitični zbor	MORiS	- prva specialna brigada TO pri MORS
DS	- delavski svet	MSNZ	- Manevrska struktura Narodne zaščite
DSP	- Društvo slovenskih pisateljev	MŠ TO	- Mestni štab Teritorialne obrambe
DSSS	- delovna skupnost skupnih služb	MTS	- materialno-tehnična sredstva
DZ	- Državni zbor	MZZ	- Ministrstvo za zunanje zadeve
DZ RS	- Državni zbor Republike Slovenije		
		NATO	- North Atlantic Treaty Organization (Severnoatlantski pakt)
ECE	- Economic Commission for Europe (Gospodarska komisija za Evropo)	NBJ	- Narodna banka Jugoslavije
EFTA	- European Free Trade Association (Evropsko združenje za svobodno trgovino)	NDR	- Nemška demokratična republika
ES	- Evropska skupnost	NOB	- narodnoosvobodilni boj
EU	- European Union (Evropska unija)	NŠAL	- Nadškofijski arhiv Ljubljana
		NZ	- Narodna zaščita
FAO	- Food and Agriculture Organization (Organizacija za prehrano in kmetijstvo)	OE	- oborožena enota
FIS	- The International Ski Federation (Mednarodna smučarska zveza)	OK	- občinski komite
		OK ZKS	- Občinski komite Zveze komunistov Slovenije
		OK	- občinska konferenca
GATT	- General Agreement on Tariffs and Trade (Splošni sporazum o carinah in trgovini)	OK SZDL	- Občinska konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva
GŠ	- Generalštab	OKC	- operativno-komunikacijski center
GŠ OS	- Generalštab Oboroženih sil	OMM	- oddelek mejne policije
GZS	- Gospodarska zbornica Slovenije	ONZ	- Organi za notranje zadeve
		OO	- osnovna organizacija
		OS	- Oborožene sile
IAEA	- International Atomic Energy Agency (Mednarodna agencija za jedrsko energijo)	OŠ TO	- Občinski štab Teritorialne obrambe
ILO	- International Labour Organization (Mednarodna organizacija dela)	OVO	- obveščevalno-varnostni organ
IMF	- International Monetary Fund (Mednarodni denarni sklad)	OVSE	- Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OSCE, The Organization for Security and Co-operation in Europe)
IO	- izvršni odbor	OZD	- organizacija združenega dela
IS RS	- Izvršni svet Republike Slovenije	OZN	- Organizacija združenih narodov
IS SRS	- Izvršni svet Socialistične republike Slovenije		
		PEM	- posebna enota milice
JA	- Jugoslovanska armada	PEN	- (Internacional Association of) Poets, Playwrights, Editors, Essayists and Novelists (mednarodna zveza književnikov)
JBTZ	- Janša, Borštner, Tasić, Zavr!l		
JLA	- Jugoslovanska ljudska armada	PM	- postaja milice

PŠ TO	- Pokrajinski štab Teritorialne obrambe	UC	- učni center
PTT	- pošta, telegraf, telefon	UC TO	- Učni center Teritorialne obrambe
RK	- Republiška konferenca	UL RS	- Uradni list Republike Slovenije
RK	- Rdeči križ	UN	- United Nations (Združeni narodi, OZN)
RKS	- Rdeči križ Slovenije	UNCTAD	- United Nations Conference on Trade and Development (Konferenca Združenih narodov za trgovino in razvoj)
RK SZDL	- Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva	UNDP	- United Nations Development Programme (Program Združenih narodov za razvoj)
RK ZSMS	- Republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije	UNESCO	- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo)
RS	- Republika Slovenija	UNICEF	- United Nations (International) Children's (Emergency) Fund (Mednarodni sklad Združenih narodov za pomoč otrokom)
RSLO	- Republiški sekretariat za ljudsko obrambo	UNIDO	- United Nations Industrial Development Organization (Organizacija Združenih narodov za industrijski razvoj)
RSNZ	- Republiški sekretariat za notranje zadeve	UNZ	- Uprava za notranje zadeve
RS ZSS	- Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije		
RŠ	- Republiški štab		
RŠ TO	- Republiški štab Teritorialne obrambe		
RTV	- radiotelevizija		
RVK	- republiška volilna komisija		
		VIS	- Varnostno-informativna služba
SANU	- Srpska akademija nauka i umetnosti (Srbska akademija znanosti in umetnosti)	VMSV	- Vojaški muzej Slovenske vojske
SAO	- Srpska avtonomna oblast (Srbska avtonomna pokrajina)	VO	- vojaško območje
SAP	- Socialistična avtonomna pokrajina	VP	- vojna pošta
SAR	- Singapore Automatic Rifle (Singapurska avtomatska puška)	VS	- Varnostni svet
SDP	- Stranka demokratične prenovе	WEU	- Western European Union (Zahodnoevropska unija)
SDS	- Socialdemokratska stranka Slovenije	WTO	- World Trade Organization (Svetovna trgovinska organizacija, STO)
SDV	- Služba državne varnosti		
SDZ	- Slovenska demokratična zveza	ZCU	- Zvezna carinska uprava
SDZS	- Socialdemokratska zveza Slovenije	ZDA	- Združene države Amerike
SE	- Svet Evrope	ZEM	- zaščitna enota milice
SE	- specialna enota	ZIS	- Zvezni izvršni svet
SE MNZ	- Specialna enota Ministrstva za notranje zadeve	ZK	- Zveza komunistov
SEP	- Srednjeevropska pobuda	ZKJ	- Zveza komunistov Jugoslavije
SFR	- Socialistična federativna republika	ZKS	- Zveza komunistov Slovenije
SFRJ	- Socialistična federativna republika Jugoslavija	ZKS-SDP	- Zveza komunistov Slovenije - Stranka demokratične prenovе
SKD	- Slovenski krščanski demokrati	ZN	- Združeni narodi
SKZ	- Slovenska kmečka zveza	ZRJ	- Zvezna republika Jugoslavija
SNS	- Slovenska nacionalna stranka	ZRN	- Zvezna republika Nemčija
SOS	- Slovenska obrtniško-podjetniška stranka	ZS	- Zeleni Slovenije
SOZD	- sestavljena organizacija združenega dela	ZSLO	- Zvezni sekretariat za ljudsko obrambo
SP	- Sobotna priloga	ZSM	- Zveza socialistične mladine
SR	- socialistična republika	ZSMJ	- Zveza socialistične mladine Jugoslavije
SRS	- Socialistična republika Slovenija	ZSMS	- Zveza socialistične mladine Slovenije
SSK	- Svetovni slovenski kongres	ZSMS-LS	- Zveza socialistične mladine Slovenije - Liberalna stranka
SSS	- Socialistična stranka Slovenije	ZSNZ	- Zvezni sekretariat za notranje zadeve
STA	- Slovenska tiskovna agencija	ZSS	- Zveza sindikatov Slovenije
SV	- Slovenska vojska	ZSSR	- Zveza sovjetskih socialističnih republik
SZ	- Sovjetska zveza	ZZD	- zbor združenega dela
SZDL	- Socialistična zveza delovnega ljudstva	ZO	- zbor občin
SZS	- Socialistična zveza Slovenije (glej SZDL)		
TAM	- Tovarna avtomobilov in motorjev		
TO	- Teritorialna obramba		
TO RS	- Teritorialna obramba Republike Slovenije		
TV	- televizija		
TV DOK	- televizijska dokumentacija		
TVD	- televizijski Dnevnik		
TVS	- Televizija Slovenija		

A

Adžić, Blagoje 28, 81, 94,
146, 150, 308
Ahčan, Nevenka 276
Ajdišek, Jože 170
Aksentijević, Milan 118, 126, 276
Ambrožič, Manica 124
Anderlič, Anton 272
Anderlič, Franc 138
Anželj, Darko 170
Anželj, Ernest 144
Apih, Milan 10
Arzenšek, Jože 276
Atelšek, Ivan 274
Avberšek, Franc 276
Avramović, Života 80

B

Babić, Ljubo 294
Babić, Milan 52
Bačar, Stanislav 170
Badinter, Robert 104, 108
Bajt, Jelko 170
Baker, James 60, 125, 186
Balažic, Milan 118, 119, 272
Ban, Franc 276
Bastl, Maks 39, 119
Bašin, Danilo 276
Battelli, Roberto 272
Bauman, Mihaela 276
Bavcon, Samo 306
Bavčar, Igor 14, 36, 39, 50, 84,
121, 123, 136, 137, 147, 155,
159, 160, 162, 169, 174, 183,
229, 239, 242, 243, 249
Bebić, Luka 240
Bekes, Peter 272
Bell, Daniel 173
Beltram, Bogdan 138, 306
Berdajs, Silvo 277
Berlec, Jože 277
Berlusconi, Silvio 177
Bevc, Franc 170
Bevc, Stanislav 274
Beznik, Vinko 159, 170, 229
Biščak, Jože 2, 101
Bizjak, Davorin 277
Bizjak, Ivan 274, 280
Bjelogrić, Dejan 294
Blažič, Viktor 2, 179
Bogataj, Miran 98, 106, 153,
229, 309
Boh, Katja 25, 39, 272
Bojanić, Branko 294
Bokal, Nataša 106
Bolcar, Nada 272
Bolič, Muharem 277
Boljkovac, Josip 121, 159

Borštner, Ivan 14, 114, 158, 331
Boštjančič, Franc 277
Božič, Danijel 274
Bratkovič, Branko 296
Bregar, Miloš 229
Brejc, Miha 158, 169, 229
Brezar, Viktor 39
Brglez, Stanislav 277
Britovšek, Ivan 296
Brndušanović, Mirko 294
Broz, Josip (Tito) 6, 10, 180, 181,
182, 184, 328
Brvar, Bogo 169
Bubalo, Dragan 294
Bučar, France 10, 11, 28, 35, 37,
47, 61, 114, 115, 118, 119,
122, 128, 130, 131, 174, 197,
214, 220, 221, 222, 228, 232,
234, 238, 245, 247, 255, 257,
260, 272, 280, 285, 324, 329
Bučar, Ivka 118
Bukovec, Janos 274
Bukovnik, Anton 2, 155
Bulatović, Momir 51
Buser, Stanko 119, 272
Bush, George (st.) 178
Butara, Miha 138

C

Cankar, Ivan 174
Capuder, Andrej 39, 120, 272, 324
Carrington, Peter 104, 106, 108, 258
Cartl, Drago 309
Ceausescu, Elena 115
Ceausescu, Nicolae 5, 115
Celar, Branko 169
Cerar, Miro 36, 324
Chrindler 175
Cigliarič, Stane 170
Ciglič, Marjan 2, 15, 33
Clinton, Bill 178
Cossiga, Francesco 106, 107, 108
Cucak, Halil 294

Č

Čad, Marijan 130, 306
Čebokli, Emil 170
Čelik, Pavle 169, 315,
229, 324, 329
Čerin, Aleš 256
Čepe, Breda 308
Černež, Ivan 274
Černivec, Aleš 2, 99
Črešnar, Dušan 294
Čuš, Franci 309

Ć

Ćati, Stipo 294

D

Daneu, Ivo 277
Debeljak, Biserka 2, 155
Debeljak, Miroslav 296
Dejanović, Dušan 294
Delić, Mičo 308, 309, 316
Delors, Jacques 54
de Michelis, Gianni 40, 52, 72,
108, 125
Demšar, Marko 33
Detela, Feliks 170
Deželak, Janko 274
Dobelšek, Marjan 294
Dokl, Terezija 90
Dolanc, Stane 189
Domadenik, Milan 169, 229, 315
Domio, Marino 277
Domljan, Žarko 240
Dragovan, Slavko 274
Drame, Leopold 277
Drča, Vinko 277
Dretnik, Ivan 277
Drnovšek, Janez 16, 28, 50, 54,
110, 115, 121, 122,
132, 257, 324, 329
Dular, Janez 39
Dular, Tanja 277
Dvornik, Marjan 274

Đ

Đogo, Željko 307
Đokić, Dragan 294

E

Eggenberger, Gert 2, 82
Erce, Franc 277
Ernoič, Željko 167, 294
Ertl, Tomaž 156, 157
Eržen, Stanislav 277

F

Fekonja, Marjan 229
Feltrin, Franci 274
Ferk, Marjan 313, 314, 317
Filipović 309
Flego, Isabella 274
Flisar, Alojz 170
Franko, Karel 274
Fras, Miha 2, 73, 75
Frelih, Leopold 274
Fukuyama, Francis 173
Furlan, Jože 277

G

Gačnik, Franc 277
Gajšek, Janez 272, 309
Gale, Janez 274
Garbajs, Marjan 2, 64, 145
Genscher, Hans-Dietrich 80, 106,
107, 178, 188
Gerl, Boris 272
Gerželj, Slavko 170
Glavič, Peter 274
Gligorov, Kiro 51
Godeša, Franc 39
Golija, Franc 272
Goljevšček, Alenka 11
Golobič, Gregor 272
Golobič, Marko 224
Gómez, Diego Andrés 2, 70,
91, 92
Gorbačov, Mihail 5, 125
Gorenc, Bojan 294
Gornik, Franc 169
Gorše, Dušan 170
Gošnik, Vane 28, 35, 272, 280
Grabner, Alojz 272
Gračanin, Petar 156
Grad, France 36, 224
Gradišar, Cveto 274
Gradišar, Franc 277
Grafenauer, Niko 11, 324, 326, 327
Grašič, Franc 277
Grašič, Henrik 169
Grašič, Mira 322
Grdadolnik, Jože 274
Gregarović, Branko 16
Gregurec, Slavko 274
Grims, Branko 272
Gros, Vitomir 123, 127, 131, 274
Grošelj, Leopold 274
Gumilar, Ludvik 277
Gutman, Albin 138, 297, 306

H

Habič, Jože 272
Habsburg, Otto von 40
Hadžiselimović, Mustafa 294
Halb, Janko 272
Hamurabi (glej Oblak, Bogdan)
Hannibalsson, Jón Baldvin 259
Havel, Václav 5, 22, 114
Herman, Marko 35, 224, 280
Hilmi, Popaj 294
Hočevar, Ivan 28, 36, 118,
135, 138, 329
Hočevar, Ivan (UNZ) 170
Holc, Stanko 309
Horvat, Anton 277
Horvat, Milan 170
Hozyan, Štefan 2, 74

Hrapovič, Eldin	294	Juri, Franco	31, 34, 51, 67, 109, 272	Kramar, Jože	275	M	
Hren, Marko	121			Kramarič, Tone	275	Magajna, Andrej	25, 273
Hribar, Spomenka	11, 119, 272, 324, 329	K		Kramberger, Ivan	28, 33	Magdič, Jožef	273
Hribar, Tine	10, 11, 36, 113, 118, 325, 329	Kac, Albin	275	Kramberger, Janez	275	Maister, Rudolf	154
Hudolin, Dušan	142	Kacin, Jelko	53, 82, 98, 130, 131, 229, 325	Kraner, Peter	277	Majcenovič, Jože	154
Hvalc, Robert	294, 319	Kadijevič, Veljko	52, 53, 54, 60, 72, 94, 122, 150, 325	Kranjec, Marko	39, 53, 124, 127	Mak, Viljem	278
I		Kangler, Milan	296	Krapše, Jože	170, 315	Malenšek, Danijel	126
Imamović, Fahir	294	Kardelj, Edvard	189	Krefl, Ivan	272	Malešič, Matija	32, 39
Iskra, Janez	277	Kasumi, Florin	294	Kreft, Lev	272	Maletič, Goran	294
Ivančič, Igor	139	Katalina, Ratko	309, 320	Krek, Uroš	148	Mamula, Branko	10, 325
Ivanušič, Zvonko	274	Kavčič, Stane	182	Krivic, Matevž	10, 36	Manolič, Josip	40
Izdebogovič, Alija	51, 110	Keber, Irena	277	Kučan, Milan	5, 26, 28, 32, 33, 34, 35, 41, 44, 50, 51, 52, 54, 60, 61, 64, 66, 72, 80, 99, 106, 108, 109, 115, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 126, 127, 128, 130, 148, 152, 153, 186, 189, 230, 250, 289, 296, 315	Marguč, Roman	296, 300
J		Kelher, Zvonimir	170			Markeš, Marija	273
Jakelj, Ljubo	274	Kidrič, Boris	189			Markovič, Ante	16, 40, 50, 54, 60, 68, 72, 94, 108, 115, 122, 123, 125, 127, 144
Jakič, Roman	277	Kladnik, Tomaž	115, 133, 139, 144, 325			Markovič, Dragoslav	181
Jaklič, Marko	277	Klavora, Fedja	275	Kuhar, Ivan	275	Markovič, Mirjana	181
Jaklin, Jože	275	Klavora, Mitja	169	Kuharič, Božidar	272	Marojevič, Dragiša M.	22, 120
Jambreč, Peter	10, 11, 14, 28, 36, 118, 325, 329	Klein, Richard	10, 326	Kumprej, Benjamin	2, 78	Marx, Karl	186, 192
Jamnik, Alojz	275	Klemenčič, Milan	170	Kunaver, Andrej	294	Matija, Ivan	240
Jamninar, Peter	275	Kmecl, Matjaž	35	Kunstelj, Tomaž	123	Maver, Darko	169
Jančar, Drago	11, 328	Kmetič, Slavko	272	Kunšič, Mirko	2, 30	Menart, Janez	10
Janez Pavel II.	66, 72, 178	Knava, Janko	294	Kupnik, Drago	169	Mencin Čeplak, Metka	273
Janko, Lojze	39, 119	Kocbek, Andrej	139, 148, 153, 174, 308	Kuralt, Lojze	229	Mencinger, Avguštin Alojzij	275
Janša, Janez	12, 14, 16, 32, 36, 39, 50, 84, 99, 114, 118, 119, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 137, 138, 143, 144, 147, 158, 159, 174, 175, 229, 243, 249, 272, 325, 329, 331	Kocbek, Edvard	174, 193	Kuzma, Damjan	229	Mencinger, Jože	32, 39, 53, 118, 124, 127, 330
Jaušovec, Boris	2, 92	Kočevar, Božo	277	Kuzma, Danijel	139	Mesiček, Ivan	275
Jazbinšek, Miha	39	Kocijančič, Janez	272	Kuzman, Anton	275	Mesič, Stipe	50, 54, 125, 132, 326
Jazov, Dmitrij	122	Kociper, Štefan	272	L		Metelko, Alojzij	275
Jelcin, Boris	125, 175	Kocmut, Alojz	170	Lampret, Janez	272	Metulj, Danilo	300
Jeličič, Ivan	294	Kocmut, Slavko	315	Landsbergis, Vytautas	250	Mikič, Goran	307
Jelinčič, Zmago	52	Kohl, Helmut	132, 188	Lavtižar Bebler, Darja	272	Miklavc, Mitja	154
Jenko, Bogdan	296	Kokalj, Jernej	317	Ledinek, Pavel	277	Mikulič, Albin	137, 326
Jereb, Janko	169	Kokolj, Mirko	170	Ledinek, Stojan	148	Mikuž, Dimitrij Adolf	278
Jerina, Janez	275	Kokoravec, Franc	229	Lenardič, Marek	16	Miloševič, Vladimir	126, 138, 143, 158, 307, 310, 315, 320
Jerovšek, Janez	11	Kokošinek, Ervin	275	Lesjak, Janez	138, 302	Miloševič, Aleksandar	294
Jerovšek, Tone	36, 118	Kolenc, Jože	159, 229	Lesjak, Miran	122, 123	Miloševič, Slobodan	10, 16, 51, 52, 60, 97, 108, 122, 132, 158, 160, 173, 181, 184, 186, 187
Jesenik, Leopold	169	Kolešnik, Ciril	272	Leskovšek, Stane	170	Mirkovič, Zoran	294
Ješič, Zoran	294	Kolšek, Konrad	68, 122, 126, 325	Likar, Borut	170	Mišič, Živojin	320
Jež, Boris	275	Komar, Silvo	315, 316, 321	Likar, Iztok	140, 141	Mitić, Stojan	294
Jež, Dušan	2, 48	Kopač, Janez	272	Lilek, Zdenko	319	Mlaker, Marjan	275
Jež, Matjaž	275	Koprivnikar, Bogdan	139, 229	Lipnik, Alojz	309	Mock, Alois	54, 176, 177
Jokič, Ljubivoje	106	Korošec, Štefan	272	Lisjak, Srečko	296	Moge, Rudolf	278, 309
Jorgič, Milenko	294	Košak, Jože	277	Logar, Mihaela	272	Molan, Jernej	294
Jovanovič, Ratko	294	Kotnik, Ludvik	275	Lokar, Sonja	119, 272	Molan, Miha	170
Jović, Borisav	32, 44, 115, 121, 125, 132, 325	Kovač, Franc	275	Lončar, Marija	277	Moljk, Dušan	170
Jug, Janez	275	Kovačič, Boštjan	277	Loparnik, Daniel	2, 75	Moljk, Miroslav	294
Juhnov, Nataša	2, 90	Kovačič, Peter - Peršin	16, 330	Lovec, Aleksander	275	Mrlak, Anton	294
Juri, Aurelio	275	Kraigher, Sergej	189	Lovrenčič, Franc	278	Muren, Andrej	278
		Krajec, Mirko	277	Lovšin, Andrej	127, 229, 325	Murko, Dejan	278
		Krajnc, Borut	2, 18, 29, 41, 42, 61, 62, 76, 85, 88, 89, 90, 91, 94, 128	Lovšin, Franc	275	Murko, Jože	154
		Krajnc, Marjan	39	Lučić, Mirko	294		
		Krajnc, Viktor	309, 325, 326	Lukač, Janez	275, 280		
				Lunežnik, Bojan	170, 313		

N

Namorš, Veljko 11
 Napast, Igor 2, 55, 69, 79, 89
 Neganović, Marko 72
 Nemanič, Julij 273
 Nikezić, Marko 181
 Ninković, Đoko 26
 Novak, Branko 275
 Novaković, Daniel 2, 67

O

Oblak, Bogdan (Hamurabi) 100
 Oblak, Majda 278
 Obradinov, Vojko 294
 Ocvirk, Andrej 53, 124
 Ocvirk, Mojmir 273
 Ogriz, Franc 275
 Okleščen, Boris 170
 Oman, Ivan 14, 25, 35, 43, 121, 123, 311
 Orožen, Marko 170
 Osmani, Nedžmedin 294
 Osterc, Jože 39
 Osterman, Ana 278
 Osterman, Andrej 154
 Oven, Edvard 275
 Ožbolt, Jože 28, 299

P

Pahor, Boris 193
 Pahor, Borut 273
 Palić, Muhamed 294
 Pantelić, Slobodan 294
 Partljič, Anton 275
 Paš, Ingo 39
 Pavček, Tone 10, 16, 20
 Pavlič, Alojz 170
 Pavšič, Tomaž 275
 Peperko, Edvard 294
 Perenič, Anton 36, 330
 Pérez de Cuéllar, Javier 60, 106
 Perko, Franc 278
 Perović, Latinka 181
 Peršak, Ivan 170
 Peršak, Tone 273, 280
 Peršolja, Dejan 278
 Pesek, Rosvita 2, 113, 115, 330
 Peskar, Matjaž 275
 Peterle, Alojz 22, 24, 25, 28, 29, 39, 40, 43, 50, 52, 54, 61, 72, 99, 106, 108, 110, 115, 118, 119, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 144, 146, 174, 257, 273, 281, 312, 328, 329
 Petje, Miroslav 224
 Petrič, Peter 294, 300
 Pintar, Emil Milan 273

Pipan, Franc 273
 Pirnat, Rajko 25, 39, 273
 Pirš, Jurij 278
 Pivač, Borislav 294
 Pivec, Franci 273
 Plahutnik, Silvester 25
 Planinšek, Franc 275
 Plešivčnik, Drago 273
 Plut, Dušan 16, 25, 35, 98, 121, 126
 Podobnik, Marjan 25, 273
 Podveršič, Bruno 275
 Pogačnik, Jože 3
 Polajnar, Ignac 273
 Ponjavič, Špiro 294
 Poos, Jacques 53, 72
 Popit, France 189
 Popović, Koča 181
 Portir, Janez 170
 Potočnik, Franc 273
 Potočnik, Viktorija 275
 Potrc, Miran 22, 130, 209, 212, 273

Pozsonec, Mária 273
 Požarnik, Hubert 25, 273
 Požar, Stanislav 294
 Predan, Špela 95
 Pregelj, Žarko 273
 Pregl, Peter 274
 Prelovec, Valentin 278
 Prešeren, France 28, 174
 Prešern, Tatjana 278
 Pretnar Havik, Aleksandra 273
 Primožič, Zdravko 2, 93, 166
 Protner, Jože 275
 Puc, Vlado 278
 Pučnik, Ivan 273
 Pučnik, Jože 11, 16, 22, 25, 28, 33, 34, 43, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 174, 330
 Puhar, Jožica 39
 Pukl, Vitodrag 28, 35, 98, 273, 280
 Pušenjak, Smiljan 307, 309
 Pušnik, Jožef 278
 Putin, Vladimir 178

R

Rainer, Niko 275
 Rakuša, Maks 320
 Rama, Satihi 294
 Rašeta, Andrija 72, 98, 153
 Razdevšek, Borut 276
 Razulevičius, Rolandas 250
 Reberc, Peter 273
 Rejc, Izidor 39, 273
 Remškar, Janez 278
 Repnik, Vincenc 167, 294

Režun, Janez 276
 Ribičič, Ciril 273
 Rode, Primož 278
 Rodič, Dragan 294
 Rogina, Bogo 278, 280
 Rojec, Anton 276
 Rous, Anton 309
 Rozman, Franc - Stane 317, 320
 Rožaj, Robert 169
 Rožanc, Marjan 11
 Rudolf, Franček 278
 Rupel, Dimitrij 2, 11, 14, 22, 25, 39, 72, 80, 99, 105, 108, 123, 125, 132, 171, 174, 176, 250, 259, 292, 293, 327
 Rus, Veljko 11

S

Sachs, Jeffrey 53
 Sagadin, Vlasta 278
 Samaranch, Juan Antonio 106
 Santer, Jacques 54
 Saudargas, Algirdas 250
 Schwarzbartl, Ervin Anton 276
 Sebastian, Miran 294
 Sedlar, Branko 294
 Seibert, Günther 106, 108
 Sekereš, Vilijem 278
 Semolič, Dušan 127, 273
 Senčur, Miloš 276
 Sever, Janko 170
 Sibirnovski, Bojanče 294
 Simčik, Josef 54, 56, 321
 Skamlec, Egon 2, 56
 Skobe, Rudi 170
 Skočir, Bojan 170
 Slapar, Janez 36, 53, 54, 64, 80, 102, 104, 118, 138, 140, 141, 147, 148, 151, 152, 153, 230, 241, 243, 249, 296, 299, 302, 306, 307, 330
 Slapernik, Anton 278
 Slejko, Vladimir 276
 Slivnik, Danilo 126, 327
 Slokan, Majda 278
 Slomšek, Anton Martin 178
 Smodič, Marjan 294
 Smole, Jože 273, 278
 Snoj, Jože 11
 Soršak, Stanislav 170
 Sotinac, Domagaj 294
 Sovič, Boris 309, 321
 Sršen, Barbara 2, 74, 84, 95
 Stadler, Boris 170
 Stanič, Boris 306
 Stanič, Stane 39, 53
 Stanković, Goran 294
 Stanovnik, Janez 16

Starc, Marjan 170, 278
 Starc, Peter 278
 Stariha, Janez 276
 Starman, Danijel 276
 Stergar, Janez 54
 Stevanović, Obrad 294
 Stojanović, Zoran 294
 Stojko, Tone 2, 12, 15, 17, 25, 33, 34, 35, 37, 38, 43, 45, 47, 48, 51, 57, 67, 81, 82, 84, 86, 87, 93, 99, 105, 107, 174, 176, 327
 Stojković, Slobodan 294
 Strašek, Stanislav 294
 Stres, Anton 10
 Studenčnik, Jože 278
 Strušek, Janko 230

Š

Šandor, Miroslav 294
 Šantel, Dražen 294
 Šefman, Peter 169
 Šelhaus, Edi 2, 13, 51
 Šeligo, Rudi 273, 330
 Šešerko, Leo 25, 32, 39, 273
 Šešok, Dušan 53, 124, 126, 127
 Šetinc, Mile 273
 Šimunović, Antonije 294
 Šinkovec, Matjaž 250, 273
 Škof, Matija 278
 Škofič, Danilo 2, 55, 81
 Školč, Jožef 273
 Šonc, Metod 276
 Šoštarčič, Jože 296
 Šošter, Franc 294
 Špegelj, Martin 121, 159, 328
 Špelko, Franc 294
 Štadler, Marko 276
 Štajner, Alojz 321
 Štefančič, Marcel (st.) 276
 Štemberger, Vojko 138, 300
 Šter, Andrej 278
 Štruc, Drago 278
 Štrumbelj, Tomaž 276
 Švajncer, Janez J. 137, 138, 144, 148, 328

T

Tanasković, Milan 294
 Tancig, Peter 39
 Tasič, David 14, 114, 158, 331
 Taškar, Edo 294
 Taufer, Veno 10
 Testen, Franc 224
 Thaler, Zoran 273
 Tito (glej Broz, Josip)
 Tomažič, Anton 273
 Tomc, Gregor 11
 Tominšek Perovšek, Mateja 2

Tomšec, Ivan	273		
Tomšič, France	16, 274		
Tomšič, Miha	39		
Toplak, Ludvik	274, 280		
Toplek, Danilo	279		
Trope, Marjan	296		
Trstenjak, Anton	3		
Tudman, Franjo	51, 52, 60, 72, 121, 122, 125, 132, 159		
Türk, Aldo	170		
Türk, Anton	154		
U			
Ude, Lojze (ml.)	36		
Ude, Lojze (st.)	193		
Ude - Marinček, Marija	224		
Ulcej, Zvonko	170		
Umek, Igor	39, 119		
Urbanc, Darja	2, 323		
Urbanc, Nataša	2, 5		
Urbančič, Ivan	11, 113		
Urbančič, Miloš	276		
Uršič, Franc	294		
Usar, Ivo	315		
Ušeničnik, Bojan	230		
V			
Valentič, Radomir	170		
Valtl, Kristl	2, 70		
Vance, Cyrus	106, 108		
van den Broek, Hans	53, 72, 104, 258		
van Houten, Dirk	106		
Vaupotič, Bogomir	274		
Vavtar, Jože	294		
Veber, Rajmund	170		
Vekić, Ivan	240		
Vencelj, Peter	39		
Verlič, Andrej	274, 309		
Vereš, Anton	230		
Veselinovič, Draško	279		
Vidic, Jaka	154		
Vidic, Jože	169		
Vidovič, Zdenka	274		
Vidrih, Goran	148		
Vilfan, Marjan	279		
Vinter, Dušan	170		
Vivod, Ivan	276		
Vodopivec, Ivan	276		
Vodušek Starič, Jerca	127		
Vogrinčič, Zoran	2, 19, 27		
Voljč, Božidar	274		
Vovk, Milan	276		
Vraničar, Fedja	153		
Vugrinec, Boris	2, 83, 90		
Vukovič, Karel	279		
W			
Wałęsa, Lech	5, 16		
Wilson, Woodrow	286		
Wörner, Manfred	188, 189		
Z			
Zabukovec, Zdravko	279		
Zagožen, France	120, 274		
Zajc, Dane	184		
Zakonjšek, Jože	276		
Zalar, Franc	279		
Zavrl, Franci	14, 114, 158, 331		
Završek, Mirko	169		
Zimmermann, Warren	54, 328		
Zlobec, Ciril	35		
Zlobec Lukič, Jaša	279		
Zrnec, Janez	2, 19		
Zupan, Peter	138, 298, 306		
Zupanc, Barbara	279		
Zupančič, Jože	279, 280		
Ž			
Žaberl, Miroslav	170		
Žagar, Zvone	274		
Žakelj, Anton	294		
Žakelj, Viktor	24, 40, 43, 274, 327		
Žampa, Janez	276		
Železnik, Andrej	276		
Žerovnik, Angelca	279		
Židanik, Anton	279		
Živulović, Srđan	2, 18, 30, 101		
Žižek, Vili	276		
Žnidarič, Boris	169		
Žnidaršič, Franci	150		
Žnidaršič, Joco	2, 31, 45, 328		
Žorž, Andrej	274		
Žunter, Anton	276		